

BƏXTİYAR VAHABZADƏ

4

ƏSƏRLƏRİ

BƏXTİYAR VAHABZADƏ

W 6
V-15

220 891.

ƏSƏRLƏRİ

IV cild

(1970-1979)

M. F. Axundov adına
Azərbaycan Dövlət
KİTABXANASI

Çaşıoğlu
BAKİ – 2002

Bəxtiyar Vahabzadə. Əsərləri (IV cild).
Bakı: Çasıoğlu, 2002. – 608 səh.

4702060102 – 559

V

082 – 02

© «Çasıoğlu» nəşriyyatı, 2002

BƏXTİYAR TALELİ BƏXTİYAR

Bəxtiyar Vahabzadə haqqında söz demək üçün xəyalən 30 illik bir uzaqlığa, ilk gənclik illərinə qayıtmaq istəyirəm.

Müharibənin qızgın çağları idi. Adlı-sanlı sənətkarlarımızın bəziləri əlinə silah alıb odlar içərisində vuruşur, bə'ziləri isə tez-tez döyüşçülərə qonaq gedib, öz yeni əsərlərini oxuyur, onları qələbəyə ruhlandırırdılar.

Belə bir vaxtda... «Kommunist» qəzeti nəzdində gənc yazıçılar dərnəyi fəal və səmərəli işə başladı. Gənc istə'dadlar buraya axınla gəldi. «Kommunist» qəzetinin o zamankı redaktoru, bugünkü xalq yazıçımız Əli Vəliyev gənclərin yaradıcılığına böyük qayğı və məhəbbətlə yanaşırdı.

Axın güclü idi... Müharibə nəslinin ürəyində deməyə sözü vardı. Yeri gəlmişkən, qeyd etmək lazımdır ki, neçə-neçə istə'dadın həyata qədəm qoymasında həmin ədəbiyyat dərnəyinin böyük rolu oldu. İndiki adlı-sanlı yazıçılarımızın bir çoxu ədəbiyyata ilk vəsiqəni orda almışdır.

Mən Bəxtiyarı ilk dəfə onda gördüm. «Kommunist» qəzetinin redaksiyasında. İçəri arıq, şümal bir oğlan girdi. Elə arıqdı ki, sanırdın pencəyi geyməyib, çiyninə atıb. Elə şümal oğlan idi ki, təzə pöhrələnən çınarı xatırladırdı. Elə həyəcanla, hərarətlə danışdı ki... Bu gün də həmin həyəcan və hərarət onda eynilə qalmışdır.

İlk görüş... Uzun dostluq yollarının ilk qədəmi...

İlk görüş... Qovuşan əllərin ilk hərarəti... Sonradan nə qədər illər gələcək, nə qədər küləklər əsəcək... lakin o ilk hərarət öz təmizlik və saflığıyla, öz müqəddəsliyi və tərəvətiylə qorunub saxlanacaqdır. Bu gün mən o ilk hərarətdən doğan dostluqla fəxr edirəm.

* * *

Bəxtiyar sənətkarlar yurdu Azərbaycanın görkəmli şairidir, dərin və qırılmaz tellərlə öz xalqına bağlıdır. O, şərimizin klassik ən'ənələrindən qidalanaraq özünün müasir ruhlu, müasir amallı şe'r dünyasını yaratdı.

Onun bir qanadı dünəndirsə, bir qanadı bu gündür. Özü isə sabaha uçan bir qartalə bənzəyir... Onun haqqı var ki, desin:

Mən haqq-hesab istəyirəm
Gecələr gündüzümdən;
Narahatam, narazıyam
Ömrüm boyu özümdən.
Bizim sənət dünyasının
Qırıq telli sazıyam.
Bircə bundan razıyam ki,
Özümdən narazıyam.

Sənətin narahat oğlu Bəxtiyar ömrü boyu sakitlik bilməyən, axtaran-tapan, yazan-yaradan əsl şairdir.

Onun şe'ri öz xasiyyətinin in'ikasıdır. Hərarətli... narahat... və düşündürücü.

* * *

Bəxtiyar bəxtiyar taleli şairdir.
Şəhrlə Şəki dağlarının qucağında ilk dəfə göz açır

addım atan Bəxtiyar bu gün öz şe'rilə elləri, ölkələri dolaşır. Misraları nəğmə-nəğmə dodaqlarda gəzir. O, nəinki Vətənimizdə, onun sərhədlərindən çox-çox uzaqlarda da məşhurdur. Onun şe'ri bir ürəkdən qanadlanır, min-min ürəyi isitmək üçün.

Onun şe'ri dünyaya yayılır öz doğma torpağına qayıtmaq üçün.

Bundan da böyük səadət olarmı?!

* * *

Bəxtiyar taleli Bəxtiyarım mənim! Əziz dostum, sənə taleyin öz gücünü Füzuli müdrikliyindən alıb. Sənə taleyin Vəqif bulağından büllür su içib. Sənə taleyin M.F.Axundzadə cığırlarıyla addımlayıb, Sabir şe'rindən qidalanıb...

Sən Səməd Vurğundan dərs almısan. Özün isə ali məktəbdə bu gün Səməd Vurğundan dərs deyirsən. Həç də təsadüfi deyildir ki, sənə namizədlik və doktorluq dissertasiyan da Səməd Vurğundan olmuşdur.

Bu, qədərbilən tələbənin öz böyük və unudulmaz müəlliminə səcdə və məhəbbət əlamətidir.

Bax, sənə gücün də, əziz dostum, elə bundadır. Öz ən'ənələrinə sədaqətdə... Öz xalqına, öz dövrünə bağlılıqda...

Sənə təzə üfüqlər arzulayıram, qartal qanadlı şairim!

Nəbi XƏZRİ

1974

DÜŞÜNDÜRƏN POEziYA

Fəal narahatlıq, zaman qarşısında mə'nəvi cavabdehlik bütün dövrlərdə ciddi poeziyanın əlaməti olmuşdur. Bu keyfiyyət Bəxtiyar Vahabzadə şe'rində güclüdür. Yazıçı Mehdi Hüseyn vaxtilə onun haqqında yazdığı məqalələrdən birini heç də təsadüfi olmayaraq belə adlandırmışdı: «Narahat şair»

Özü də narahatlıq – bu poeziyanın yalnız əlaməti deyil, həm də bilavasitə predmetidir: şair bir neçə şe'rində «narahatlığı» işıq, hərəkət, həyat və dirilik təcəssümü kimi tərənnüm edir:

Dünyada yaşamayan dünyadan dinclik umar.

Yanmağında tapmalı dincliyini sənətkar!

Aşağıdakı misraları isə bütünlükdə Bəxtiyar şe'rinin estetik və əxlaqi devizi kimi qəbul etmək olar:

Yaşamaq yanmaqdır,

yanasan görək.

Həyatın mə'nası yalnız ondadır.

Şam əgər yanırsa, yaşamır demək

Onun da həyatı yanmağındadır.

Əsrlə üzbəüz, təkbətək söhbət, zamanla həmdərd və həmdəm bir şairin daxili duyğu və düşüncələri – bu narahatlığın bədii ifadəsinin üsul və formasıdır.

Adı «XX əsr» olan zamanın obrazına şairin yaradıcılığında tez-tez rast gəlirik. Lakin Bəxtiyar poeziyasında «zaman» anlayışı dəqiq sərhədlərə sığdırılan konkret-

tarixi bir dövrün – müasirliyin hədudlarından çox-çox kənara çıxır. Zamanla ünsiyyət burada həm də tarix və əbədiyyətlə, gələcəklə müsahibə deməkdir; dərin bəşəri düşüncələrə dalan, dünyanın taleyi üçün həyəcan keçirən şairin daxili nitqi, öz mə'nəvi vicdanı ilə müsahibəsi deməkdir. Geniş fəlsəfi mə'nada zaman və düşünən, lirik şair «mən» - Bəxtiyar şe'rində poetik dialoqun iki dəyişməz, iki daimi qütbüdür.

Lakin fəlsəfi «Zaman» obrazı bu poeziyada heç də hər cür konkretlik fəvqində durmur, sərhədsiz, mücərrəd simvol tə'siri də bağışlamır; əksinə, şairin milli, ictimai və estetik ideali ilə bilavasitə əlaqələnilir.

Bəxtiyar şe'rində zamana maraq – xalqın mə'nəvi əbədiyyətinə, mə'nəvi «indi»sinə və keçmişinə olan maraq deməkdir. Zaman onu yalnız xalqın tarixi taleyi ilə, xalqın mə'nəvi və əxlaqi həyat təcrübəsi ilə bağlılığı baxımından düşündürür və narahat edir. Keçmiş də, gələcəyi də şair məhz «Vətən tarixinin» səhifələri kimi vaxqlayır.

Bəxtiyar poeziyasında «saf» halda təbiət təsviri, demək olar ki, yoxdur. Azərbaycan burada heç yerdə xalis «peyzaj» şəklində deyildir. Hətta Vətən də şair üçün, hər şeydən əvvəl, Zamanı təmsil edən surət və simvol – ədəbi-əxlaqi yaddaş və mə'nəvi-tarixi bir vicdandır. Şair üçün müqəddəs olan hər şey məhz «Ana Azərbaycanın» yaddaşında əbədləşir və qorunur. Çünki bu «yaddaş» keçici və ötəri yox, həqiqi və milli olan əbədi ruhu, mə'nəvi fərdiliyi və müstəqilliyi yaşadır. Odur ki, şair gələcəyi də, keçmişini də məhz xalqın «hafizəsində» oxuyur, yoxlayıb, sınaqıb qiymətləndirir.

Elə buna görədir ki, Bəxtiyar Vahabzadə üçün ayrıca bir «tarixilik» anlayışı yoxdur; ayrıca bir ənənəvi «milli xarakter», ayrıca bir müasir «intellektual qəhrə-

man» yoxdur. Onun üçün yalnız eyni, vahid, yekparə varlıq – müqəddəs, əbədi Azərbaycan vardır. Azərbaycan burada məhz tarix və proses kimi, həm mənşə, həm də gələcək kimi, beşik, ocaq, yuva və ana kimi tərənnüm olunur. Belə bir Vətən rəmzi xalqın mə'nəvi tamlığını və böyüklüyünü daha dərindən duymaqda, dünyaya tanıtmaqda şairə kömək edir.

Bəxtiyar Vahabzadənin yaradıcılığında zaman və Vətən anlayışı bir də işıq anlayışı ilə bağlıdır. Od, işıq – bizim poetik ən'ənəmiz üçün bəlkə də ən qədim, ən davamlı bir obrazdır. Işıq – ümid və vətən rəmzi kimi mə'lumdur. Bəxtiyar bu obraza yeni mə'na çalarlığı əlavə edir. Hər şeyi zamanla ölçən şair zamanın da «ömrünü» işıqla, «ışığın ömrü» ilə əlaqələndirməyə çağırır:

Söndürmə çırağı!
Çıraq yananda
Elə bilirəm ki, gün qurtarmayıb.
Söndürmə çırağı,
Söndürmə yansın,
Qoy günüm uzansın, nəş'əm uzansın!

Işıq – sür'ət timsalı, işıq – tərəqqi, hərəkət və mə'nəvi yangı timsalıdır:

Azərbaycan oğluyam,
Odu Allah sanmışam.
Anam torpaq,
Atam od –
Mən oddan yaranmışam!..

Şairə görə ürək alışmasa, Vətən də işıqsız qalar, içəridən «alışıb yanmasa» hətta təyyarələr də qütbləri birləşdirə bilməz.

Işıq həm də ona görə gözəldir ki, o, ən yüksək sür'ət ölçüsüdür. Zaman və məkan qütblərini yalnız işıq

sür'əti birləşdirə bilir. Ən böyük tamlığı, bütövlüyü və vəhdəti işıq sür'əti mümkün edir.

Fəlsəfi zaman, məkan və işıq anlayışları varlıqla, dünya ilə ünsiyyətinin üfiqlərini böyütməkdə, öz düşüncələrinə vüs'ət və qanad verməkdə şairə kömək edir. Vəhdətə və tamlığa, ölçsüzlüyə və nəhayətsizliyə əbədi, doyumsuz bir təşnəlik ruhu Bəxtiyar poeziyasının «narahatlıq» keyfiyyətinin əsas məzmununu təşkil eləyir.

Şair sərhədsiz dünya və ömür haqqında fikirləşir. İnsan kamalı yeni hüdudlar fəth etdikcə sür'ət çoxalır, zaman ləngiyir, kainat böyüyür və genişlənir. Bəxtiyar şe'rinin ümid və inam pafosu bu yüksək fəlsəfi nikbinlikdən doğur. Sərhədsiz dünya yaradan insana şair sərhədsiz də ömür və əməl arzulayır:

Mən sahili olmayan dənizlər istəyirəm,
Mən axşamı olmayan gündüzlər istəyirəm!..

yaxud:

Sonu olan ömrü istəmirəm mən,
Çıxaydım zamanın çərçivəsindən.

Ümumiyyətlə, hər cür sərhəd şairi mə'yus edir, sükut onu həyəcana gətirir, təklik darıxdırır.

O, dibçək çiçəklərini sevmir, qəfəs qartallarına acıyır, bütün ömrü qutuya – maşına, mənzilə və kabinəyə sığışan meşşan həyatına lə'nətlər yağdırır.

Baharı da, meşəni də, üfüqləri də çərçivələrə sığıdın rəssamlara şair meydan oxuyur, dənizi sahillərsiz, səmanı üfüqlərsiz, uzaq yolları isə mənzillərsiz görmək istəyir:

Rəssam, çəkdiyin yol dönsün, burulsun
Dağların dalında itib yox olsun!
Məchul bir aləmə uzat sən onu,
Görmək istəmirəm yolun sonunu...

Şairin hər cür sərhədlərə romantik e'tirazi yeri gəldikcə konkret ictimai məzmun kəsb edir. Bir şe'rində o, öz üsyanını dünyanın sinəsini cadar-cadar eləyən sərhəd dirlərinə, xəritələrdəki rəng və çərçivələrə qarşı çevirir:

Hər yerdə torpağın rəngi bir ikən,
Niyə biz ayırdıq onu yüz yerə?!

Sərhədlərə üsyan edən şair zaman, il, ay və saat vahidlərinə də sığışmır.

Dostlar, anın sür'ətini qabaqlayıb biz
Zaman üçün təzə ölçü yaradaq görək!

Zamanı təqvimlərə, səmanı və torpağı sərhədlərə, xəritələri rənglərə bölməyə e'tiraz ruhu Bəxtiyar poeziyasının pafosuna hakimdir. Ümumiyyətlə, bu şe'rləri zaman, xəyal və arzu haqqında düşüncələr adlandırmaq olar.

Şairi zaman və gənclik, zaman və uşaqlıq motivi də maraqlandırır: o, məktəb və ali təhsil illərinin xronikasını əks edən təbii, səmimi şe'rlər silsiləsi yaradır.

Şairi zaman və müasir insan problemi düşündürür. O, «İnsan və zaman» başlığı altında hələ bitməmiş şe'rlər silsiləsini davam etdirir.

Nəhayət, şairi zaman və yoxluq, zaman və ölüm səltənəti arasında əlaqə və təzadlar mövzusu narahat edir («Nekroloq», «Baş daşı»). Maraqlıdır: qəbiristanlıq, adətən, zamansızlıq assosiasiyası doğurur. Çünki ölümlər üçün vaxt anlayışı yoxdur. Ölənin üçün saat və ürək eyni vaxtda dayanır. Lakin zamanın bu yoxluq səltənətində də şair mə'nalı zaman vahidləri və ölçüləri tapır: burada zaman vahidi – məzarlardır! Qəbiristanda məzar-məzar addımlayan zamanın hərəkətini şair cismləşdirmiş və əyaniləşdirmişdir. Şairə görə, zamanın başqa bir qəribə vahidi də vardır – Nekroloq! Ona ömrün sərhədlərini göstərən rə-

qəmlər həkk edilir. Lakin şair nekroloqda rəqəmlərin yox, əməllərin, arzuların ifadəsini görmək istəyir.

Bəxtiyar Vahabzadəni ən çox cəlb edən mövzular sırasına bir də zaman və sür'ət, zaman və kosmos haqqında düşüncələrini daxil etmək olar. O, qit'ələri və planetləri birləşdirən, ömrü gələcəyə yaxınlaşdıran sür'əti tərənnüm edir. Çox vaxt yanaşı, qoşa işlətdiyi sür'ət və zaman anlayışlarına, onlar arasında vəhdət və əlaqələrə şairin verdiyi poetik mə'nalarda zamanı ləngitmək, anın də ömrünü uzatmaq haqqında hələ Faustin e'lan etdiyi poetik çağırışın davamını görürük.

Zamanı ləngitmək, saati, anı saxlamaq – bu ən qədim Faust arzusu məhz bizim günlərdə də insanın böyük arzusu olaraq qalır və təməmilə müasir səslənir. Çünki ləngiyən hər bir an duyulan daha böyük gözəllik, uzanan daha böyük gənclik və bahar ömrü deməkdir. Zaman üzərində qələbə məhz zamanı ləngitmək faktında əks olunurmu? Əgər nə vaxtsa insan zamana hakim kəsilə idi, ona «Tələs» yox, «Saxlan» hökmünü verərdi. Şairin tərənnüm etdiyi işıq və fikir sür'əti də məhz zamanı ləngitmək üsulu və vasitəsi kimi romantik və şairanə səslənir.

Qüvvətli ictimai mündəricə, mübariz siyasi ruh Bəxtiyarın «Səyahət» başlığı altında davam etdirilən şe'rlərini, səyahət janrında yazılan ən'ənəvi xatirə şe'rlərindən fərqləndirir. «Səyahət» şe'rləri Bəxtiyarın ən yaxşı vətənpərvərlik şe'rləri ruhundadır. Xüsusən «Yollar – oğullar» poemasında ərəb xalqının milli azadlıq hərəkatına şairin ehtiram və rəğbəti aydın hiss olunur. Bəxtiyar öz «səyahət» dəftərini planetlərarası fəzaya, Aya, kosmosa səfər yollarında da davam etdirir.

Bəxtiyarın kosmos şe'rləri çoxdur. Həm də o, kosmosdan yalnız mövzu götürmür, bəlkə kosmosun bir sıra göstəricilərinə, onun sür'ət, əzəmət, sonsuzluq və intə-

hasırlıq ölçülərində öz arzularının və duyğularının ölçülərini axtarır. İndi bəşər təfəkkürünün zirvəsini məhz kosmos haqqında elmi fikir təşkil edir. Kosmosa xitab edən bədii fikir, əgər səthi görünmək, sadəcə illustrasiya olub qalmaq istəmirsə, elmi idraka paralel bir bədii idraka çevrilməyi bacarmalıdır. Bəxtiyar poyeziyası öz ən yaxşı nümunələrinin timsalında bu şertə sadıq qalır və cavab verir.

Çox yaxşıdır ki, şair kosmosun dərinliklərinə aludə olarkən belə, insan qəlbinin dərinliklərini yaddan çıxarmır. Daha doğrusu, o, iki kosmosla həmişə eyni vaxtda maraqlanır. İkinci – mə'nəvi kosmos şairin ruhuna daha doğma lirikaya, psixoloji mövzu və motivlərə geniş meydana verir. Əgər birinci halda onu ən çox düşündürən zaman və sür'ətdirsə, ikinci də – iztirab və e'tiraf məfhumlarıdır. Ümumiyyətlə, Bəxtiyar həmişə toxunduğu məsələnin fəlsəfi dərinliyinə, onun mahiyyətinə varmağı, adi həyat hadisələrini poetikləşdirib, mə'nalandırmağı sevmiş şairdir.

Daxili-mənəvi aləm, ürək və vicdan dünyası da kosmosdakı amansızlıq və çəkisizlik dünyasına bənzər: burada da hər şey özgə təsir və cazibələrdən kənarda – büllur vicdan güzgüsü üzərində əks olunur. Şairə görə, ağlın qələbəsi sür'ətdirsə, qəlbin qələbəsi e'tirafdır. Mütləq günahsızlıq qeyri-mümkündür. Lakin «e'tiraf» artıq bağışlanan, bəraət alan günah deməkdir, ürəyin mə'nəvi təmizlənməyə haqqı və hüququdur.

Şair haqlı olaraq kamal və əxlaqdan vəhdətdə bəhs edir. Qalileyin vicdan və əxlaq qəhrəmanlığını onun elmi xidmətindən üstün tutur. Bu şe'r belə bir doğru fikrin poetik təsdiqidir ki, əxlaqın qələbələri bəşərin əxlaqi taleyinə ağlın qələbələrindən daha çox təsir göstərir. Çünki əxlaq olmayan yerdə kosmos və atom da, ağlın silahları da qəbi-

lə, tayfa dövründən qalan instinktlərin silahına çevrilir. Odur ki, şair göylərin fəthi dövründə də hələ mövcud olan hüquq məhkəmələrinə təsadüf edir, bütün inzibati məhkəmələri ürək və vicdan məhkəmələri ilə əvəz etməyə çağırır. Qoy, bütün hökmlərə ürək qərar versin. Çünki ağır çox şey götürür, çox şeyi qəbul edir, amma ürək yox:

Ürəyim ağrayır, ürəyim – dedim,
Həç «beynim ağrıyır» deyən görmədim.

Bəxtiyar Vahabzadənin bütün şe'rlərini bir «mən»in düşüncələri hesab etmək olar. Onların əsasında həmişə ömrün dolaylarında özünü, qəlbinə gəzən bir şairin axtarışları durur. Hər şey – təbiət də, dünya da burada şair xəyalının güzgüsündə görünür. Özü də «mən»in dərki burada kainatın dərkindən daha çətin e'lan edilir:

Bilək bu dünyada dünya yaradan
Ömürlər dünyanı niyə tərk edir?
Göyləri, yerləri dərk edən insan
Bəs niyə özünü çətin dərk edir?

Şair bu şe'rlərini düşüncələr axını, təfəkkürün gürşad axarı üsulunda yazır. «Alışb, od tutmaq», mə'nəvi yağı keyfiyyəti və temperament onun ən yaxşı şe'rlərində həqiqi şer enerjisində çevrilə bilir: Bəxtiyar poeziyasının gücünü də məhz emosional və əqli ünsürlərin vəhdət tapa bildiyi şe'rlər təşkil edir. Bu poeziyaya məxsus ilıq və intim bir nəfəs istiliyi, təbii, səmimi lirika məhz bu ahəngdən və harmoniyadan qüvvət alır.

Bəxtiyar, şəxsiyyəti yaradıcılığında qabarıq təzahür edən şairlərdəndir. Onun poetik «mən»i, fərdi üslubu, lirik qəhrəmanı poeziyamızın mənzərəsində aydın cizgiləri ilə seçilir. Şairin əksər əsərləri arasında bədii-fəlsəfi cəhətdən dərinləşən qavranılan daxili poetik vəhdət duyulmaqdadır. Bu vəhdətin ahəngi və aydınlığı həmin əsərlərə

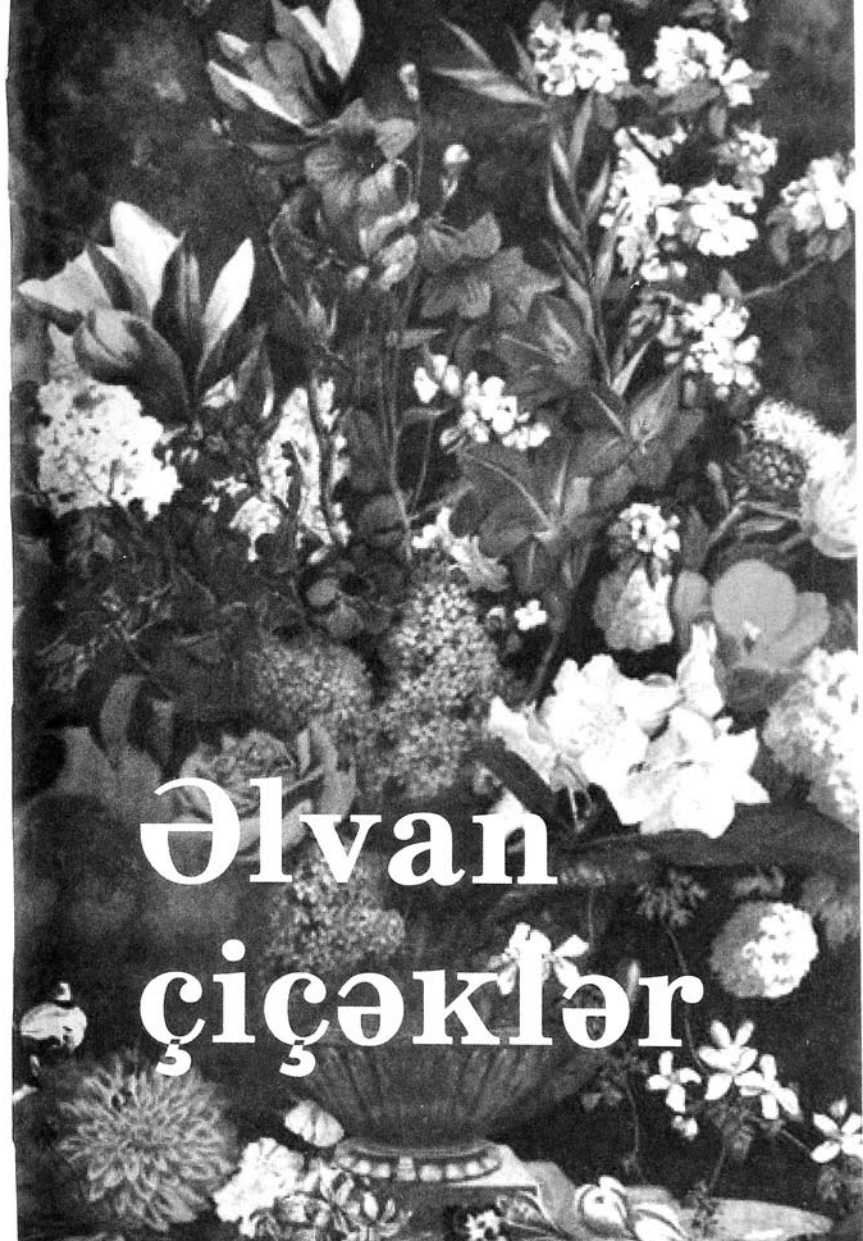
tamlıq və bütövlük, ideya, mövzu və məqsəd ümumiliyi, vahid proqram istiqaməti və məqsədəuyğunluğu verir.

Bəxtiyar poeziyasının bədii forma xüsusiyyəti də onun ideya-fikir istiqaməti ilə şərtlənmişdir. Bu poeziyanın həm bədii-estetik, həm də ideya-fikir sərvəti məhz xalqın milli-mə'nəvi və etik-əxlaqi sərvətlər çeşməsindən su içir. Bu şerləri belə geniş miqyasda sevdiren və yayan da ən'ənəvi Şərq müdrikliyinə şairin qoruyub saxladığı daimi sədaqət, xəlqilik, sadəlik və səmimilik keyfiyyətləridir. Bədii formanın mürəkkəbliyi və qeyri adiliyi yox, məhz müasir poetik intellektin, müasir təfəkkür tərzinin yeniliyi bu şərə spesefik bədii ədə, poetik novatorluq gətirir. Əxlaqi və həyati problemləri şair həmişə vəhdətdə təqdim etməyə çalışır, ən qədim və əbədi məsələlərdən bəhs edəndə də onun şəri müasir səslənir.

Yeni, müasir mənada fikir poeziyasına qüvvətli meyl indi ədəbi prosesə bütünlükdə xas olan ümumi bir istiqamətdir. Yaradıcılıq üslublarının bugünkü səgrimizə məxsus zənginliyi və fəallığı şəraitində biz bu ümumi istiqamətin bir çox fərdi təzahür formalarına rast gəlirik. Bu fərdi təzahür formalarından, fəlsəfi və intellektual keyfiyyət dəyişikliyinə doğru yolda şe'rimizin keçirdiyi orjinal mərhələlərdən biri, şübhəsiz, şair Bəxtiyar Vahabzadənin yaradıcılığı ilə ifadə və təmsil olunur.

Artıq qeyd etdiyimiz kimi, Bəxtiyar sərhədlərə və çərçivələrə meydan oxuyan bir şairdir. Biz şair üreynin fırtınasına, hər cür məhdud çərçivələrə qarşı üsyanına haqq veririk və təsdiq edirik ki, belə bir şair üçün gənclik və ömür sərhədi də yoxdur: sənət dünyasında zaman və fəsil bölgüsü, «çərçivə» təsnifatı özünü doğrultmur...

Yaşar QARAYEV
1974

Əlvən çiçəklər

İNAM

Dünən,
 bu gün,
 sabah.
 Üçü də bir vahidin
 dolanır başına.
 Bu zaman ölçüləri,
 Müsavidir
 Mehrabımız vətənin yaşına.
 Biz bu yaşın içində,
 Yaşa dolduq,
 Böyüdük,
 Yetişdik.
 Ən ali məqsədə çatmaq üçün
 Xalq yoluna and içdik.
 Andımız
 Odlardan, alovlardan
 Keçirdi bizi müdam.
 Dünənə hörmət,
 bu günə alqış,
 sabaha inam.
 İnam!
 İnam!
 İnam!

1970

220 891

CIZIQ

*Bir dissertasiya müdafiəsi
münasibətilə*

Kişi kimi sən qalxıbsan o kürsüyə
Deyəmmədin öz fikrini.
Kişi gerek
Gizlətməyə düz bildiyi
Düz fikrini...
Fikir?

Yox-yox! Mən yanıldım,
Səndə fikir ola bilməz.
Fikir ki, var,
Xəbis, xırda duyğuların arxasında
Gizlənilməz.
Əgər haqqı sevirənsən,
Sən bu haqqı necə dandın?
Sən manatın qabağında
Qəpik kimi xırdalandın.
O kürsüdə kişi kimi ucalmağa
Yox cür'ətin!
Sən gizlində cızıq çəkib
Gizləndin bir cücə kimi
Arxasında ədalətin.
O cızıqımı?
Yox! Qəlbində yuva salan
İlanlardır qara-qara,
Sən fikrini, cür'ətini
Yem etmişən
qəlbindəki ilanlara.
Sən «yox» deyər
Nəyi pozdun,

Kimi pozdun?
Elə bildin sən qazandın?
Yox, ay bədbəxt,
Öz-özünü, mənliyini
sən uduzdun.

Qara bir xətt – sənin fikrin,
sənin sözün.

Pozdun! Yaxşı!
Çox da bunu biz bilmədik
Bəs sən özün?

Sənin əqlin
Xətt çəkdiyən o əqildən,
Qaçaq düşüb sığınmışdır

Qəzəb və kin arxasına...

Sən o boyda vücudunu

Axı, necə sığışdırdın

Bircə xəttin arxasına?..

İyul, 1970

ELƏ BİR FİKİR Kİ...

Mən fikir acıyam, mən fikir acı,
Fikir möhtacıyam, fikir möhtacı.

Elə bir fikir ki, o mənə rəhbər,
Mən ona adicə bir əsgər olum.
Onun eşqi ilə doğsun səhərlər,
Mən onun yolunda səfərbər olum.
Yerimdən oynatsın məni top kimi,
Canımdan çıxartsın ətəltimi...

O fikir – öz yolum, öz adım olsun,
O mənim ən möhkəm qanadım olsun.
Dönüb ildırıma, qoy vursun məni,
Ulduzdan ulduza uçursun məni.

Elə bir fikir ki, o mənə candan
Daha əziz olsun,
Can unudulsun.
Mənim günlərimə bir yön, bir sükan,
Mənim illərimə o, ünvan olsun.

Elə bir fikir ki, yansın od təkin
Zülmət içində də yol versin mənə.
Elə bir fikir ki, gördüklərimin
İçini, məğzini göstərsin mənə.

Onu su keçirib, od əritməsin,
Yolunda yay kimi hey gərilim mən.
Ömrümün sonuna çatsın, bitməsin,
Onu nəvəmə də verə bilim mən.

Elə bir fikir ki, arzu da, kam da
Onun havasıyla bəslənsin müdam.
Elə bir fikir ki, qulaqlarımda
Döyüş nəğməsi tək səslənsin müdam.

Elə bir fikir ki, o gülən kimi
Hikmətlər açılsın,
Mə'na durulsun.
Nəyə toxundusa, bir iksir kimi
Onun dəyərini bildirən olsun.

Elə bir fikir ki, tapınıb ona
Yoluna güvənim,
Qürrelənim mən.
Uçum o amalın sonsuzluğuna
Zirvələr başında zirvələnim mən.

Gözə görünməyən ömür yolumdur
Xəyalla, imanla dolu fikirlər.
Mənim səhərimin dan şəfeqləri –
Sabahın körpüsü, yolu fikirlər!

Zülmətin içində ulduztək yanar,
Dəniztək qovrular, göltək çalxanar,
Axır mənzilini bir mə'bəd sanar
Müqəddəs fikirlər, ulu fikirlər.

Bə'zən nalə çəkib tökər göz yaşı
Həmişə özümlə durar yanaşı.
Özümün hakimi, sözümün başı,
Eşqimin, arzumun qulu fikirlər.

İyul, 1970

TƏLATÜM

Təlatümsüz ürəkdə
 Qan da sırsıra bağlar.
 Təlatümdən yaranıb
 Deyərdim sıra dağlar.
 Su coşmasa,
 daşmasa,
 Qranit qayalarla
 üz-üzə toqquşmasa
 Təzələnmez,
 durulmaz.
 Duyğu dənizlərində
 Çağlayan ürəklərə
 Sınələr də dar olmaz...
 Ömür burulğanından
 Saxlamasın qoy məni
 Anamın
 qapımızda
 yandırdığı üzərlik.
 Mənim xoşbəxtliyimçin
 Mənə gerek deyildir
 Dəryaca bəxtəvərlik.
 Həyəcansız
 dar gəlir
 Mənə köksün qəfəsi.
 İnsan nəfəsi verin, mənə
 İnsan nəfəsi.
 Neyləyirəm nəfəssiz
 Sıra-sıra düzülmüş
 Rəqəmi,
 ədədi mən?
 İstəmirəm, a qardaş,

Yüz-yüz yalan və'di mən...
 Mənə rəngsiz, boyasız
 Bircə doğru söz verin.

Min gecəni neylirəm,
 Mənə hərəkət dolu
 Min səslə, min duyğulu
 Təkcə bir gündüz verin!

Yüz-yüz yalvarışlara,
 Min-min təmənnalara
 Dəyişməyəm
 ürəkdən

Gələn səsi, səmri mən.
 İstəmirəm yüz illik
 İzsiz keçən ömrü mən.
 Mənə
 Həyəcan dolu
 yalnız bircə gün verin.
 Yüz ulduz sizin olsun,
 Mənə bircə gün verin!
 Hər şeyi bütün verin!

Zirvələrin başında
 Zirvə kimi
 tək olum!
 Ağlayanda mən bulud,
 Güləndə şimşək olum.

İyul, 1970

LEYLAYA

*Sevimli sənətkarımız Ley-
la Bədərbəylinin 50 illiyi
münasibətilə*

Qadınlar, adınız sevgi, məhəbbət,
Hər yerdə yeriniz baş olur sizin.
Ən çox sevdiyiniz – gənclik tərəvət,
Ən çox qorxduğunuz – yaş olur sizin.
Leyla! Sən qorxmadın yaşıdan...

Ömrün,
Ömürlər yükünü hey çəkən oldu.
Ayağın altında illər sənincün
Zirvəyə qalxmağa pilləkən oldu.

Sənət – qəhrəmanlıq, sənət – cəsarət,
O nə qorxu bilir, nə minnət bilir.
Bir günün sözünü söyləyən sənət,
Nə zaman tanıyır, nə sərhəd bilir.
Duydun bu hikməti öz sənətinlə,
Lap yüz yaşında da,

məhəbbətinlə, -
Sənət aləmində sən varsan, bacım,
Həmişə cavansan, baharsan, bacım.

Mart, 1970

Gecənin yarısı
Kitab oxuyuram,
Maraqlı bir kitab.
Könlümdə duyulənib daş olur
Özgənin çəkdiyi
Əzab, izzətlər.
Birdən işıq söndü.
Ətrafım zülmətə,
Könlüm nura büründü.
Kitabı bağladım,
Könlümün kitabını
varaqladım.
Gördüm orda naxışlarını
Əzabın,
Kədərin,
düzümün...
İşıqda özgələrin ürəyini
Yaxşı oxuyuram,
Qaranlıqda – özümün...

İyul, 1970

o qanı gör!

Rəqəmə bax,
Ancaq onun gizlətdiyi
mə'nanı gör!

Yalana bax!
Düzünü yaz!
Özgəni gör, özünü yaz!
Bir budaqdan bərk yapışib
Yüz budağı budalama.
Sən mənimçün
Rəqəmləri sadalama!
Mə'nanı yaz, səbəbi gör!
Məqsədə bax, mətləbi gör!
Sən de görüm, nə veribdir, nə verəcək
Babalardan miras kimi aldığımız
qeyrət mənə?
Tariximdən ibrət dərsi
Götürməyi öyrət mənə!

Avqust, 1970.

MƏN KOMPASAM

Mən fikrə çevrilmişəm.
Yox, mən yoxam.
Mən fikirəm.
Bu fikrimdə, bu özümündə
Mən vahidəm –
Birəm, birəm!
Yollardakı ayrıcları,
Fikirdəki budaqları,
Arzudakı haçaları
İstəmirəm,
İstəmirəm!
Mən tapmışam öz yönümü,
Heç kəs mənə deyə bilməz –
Ora dönüm,
Bura dönüm.
Mən kompasam,
Birdir üzüm,
Birdir yönüm!

Sentyabr, 1970

SƏHƏND QARDAŞIMIZA!

*Axdı gözlərimdən sel gizli-gizli.
B. Azəroğlu*

Səhənd! Mehrabımız ana Vətəndir.
Mehrabın başına dön, aşkar-aşkar.
Arzu çələngimi dan şəfəqindən
Hörürəm, qardaşım, mən aşkar-aşkar.
Deyirlər: «Səbr edin, susun, gözləyin».
-Necə qışqırmayım, -necə? Bir deyin.
Sıxır bədənim bu kor fələyin
Əynimə biçdiyi don aşkar-aşkar.
Məni qorxutmayıq qara gecələr,
Zülmətin təşvişi hədədir, hədə.
Gecənin bağrından doğulur səhər,
Qızdırır üfəqdə dan aşkar-aşkar.
Baba kölgəsinə daldalanmayaq,
Kül olub kül üstə biz qalanmayaq.
Çillə quşu kimi gizli yanmayaq,
Odundan od alım, yan, aşkar-aşkar.
Haqqımı tapdayan məni nə anlar?
Haqqımdan danışır haqqı dananlar.
Belə də dərd olar, siz ey qananlar,
Ağla gizli-gizli, qan, aşkar-aşkar?
Kəndə səs düşməsə itlər hürüşməz,
Könül istəməsə əllər görüşməz.
Bir addım qabağa işığı düşməz,
İçindən yanmasa, can aşkar-aşkar.
Umur səhərini o yazıq Vətən
Bizim qəlbimizin öz atəşindən.
Belə gəlişini istəmirəm mən,
Gələsən, gedəsən sən, aşkar-aşkar.

1971

VÜSALDA HİCRAN

Məni görən kimi sən hönkürərək
Açdın qollarını...

Qucaqlaşdıq biz.

Bu gün qucaqlaşan qollarımız tək,
Nə vaxt birləşəcək bəs Vətənimiz?

Görüşdük, qardaşım, ilk dəfə bizdə
Ağladığ həm aşkar, həm xıslın-xıslın
Səni görməmişdən

ürəyimizdə

Səhənd dağı kimi sən ucalırdın.
O qədər uzağıq, bu qədər yaxın.
Görüşdük...

Həsrətə sonmu qoyuldu?

Ax!.. Yüz əlli illik uzun hicranın
Vüsali, a qardaş, gün yarım oldu.

Dinlədik səsinə öz könlümüzün,
Sükutda bu dərdi böldük, sevindik.
Sevincin içində ağladığ o gün,
Ağlaya-ağlaya güldük, sevindik.

Anabir, atabir qardaş!.. Dərdə bax,
Öz halal evində bir günlük qonaq!..
Biz elə baxırdıq sənə, elə bil,
Baxırıq min illik həsrətimizə.
Elə bil doğmaca elimdən deyil,
Özgə planetdən gəlmisən bizə.

Elə baxıram ki, çöhrən büsbütün
Güzgü tək əks edib könlümə düşsün!
Üzünün xətləri – o qaş, göz, tamam
Özümə bənzəyir... lap doğmasan sən.

Üzündə gəzdikcə gözüm, sanıram
Keçirəm Təbrizin küçələrindən...
Xuduyla əyləşib o gün dizbədiz,
Vaxtı, saatları dəyişdirdiniz'.
Sən ona qayıtdın, o sənə, qardaş,
Göz yaşı səpildi masanın üstə.
Deyirəm, bu dəmdə nə olaydı kaş,
Zaman da donaydı bu anın üstə.

Sən az danışdın,
Dinib alışdın.
Dedin: - Neyləyim?
Bütövlüyümə
Qıyırlar mənim.
Özümü parça,
Dilimi ləhcə
Sayırlar mənim...

Ağlayar bu dərdə dağ da, örüş də
Tapılar yenə də qınayan bizi.
Daha aydın gördük biz bu görüşdə
Amansız, gümansız həsrətimizi.

Xəncərim bir yana, pas atıb qını
Haray bu halıma, haray, hay-haray!
Vallah, görüşündə ayrılığını
Görən bədbəxtlərin halına vay-vay!

Məni görən kimi sən hönkürərək
Açdın qollarını...

Qucaqlaşdıq biz.

Bu gün qucaqlaşan qollarımız tək
Nə vaxt birləşəcək bəs Vətənimiz?

1970

¹ Həmin gün görkəmli alim Xudu Məmmədovla Səhənd qol saatlarını dəyişdirmişdilər.

YOL – DAĞ

Addımlaya-addımlaya mən illəri,
Yol gedirəm
Doğulduğum gündən bəri.

Yol gedirəm.
Pillələrim illər mənim, aylar mənim.
Öz məsləkim, düz məsləkim,
Ürəyimi

zirvələrə haylar mənim...
Yol gedirəm,
bilməsəm də,
Qarşıdakı addımların sayını mən.
Addımlarım qüvvət alır,
Xəyalımda gülümsəyən son pillədən.
Mənim yolum – bir məsləkin düz yoludur,
Mənim yolum – öz fikrimin öz yoludur.
Min hissım var,
Min arzum var.

Yolum birdir,
yolum haqdır.

Mənim yolum dağlar aşıb,
Zirvələrə çatacaqdır.
Bir ora bax,
Zirvəsində yol var dağın.
Dağ nə qədər uca olsa,
Yol üstündən aşar dağın!
Yol ucadır zirvədən də...

Yorularmı
Öz yolunu düz gedən də?
Ey yolunu, məsləkini
Tez-tez hava bürosuna girov verən, -
İqlim üçün dəyişdirən,

Doğrudan da, çox zirəksən,
çox qoçaqsan.

Onu bil ki,
Yarı yolda qalacaqsan...
Yolu ota dəyişdirən

cığırlarda itər, batar.

Zirvələrin min ətirli çiçəyinə yetişməmiş

Yoncalıqda əl-qol atar...

Yol qabağa, yol zirvəyə!

Bu yolları yağış döyər, boran döyər...

Bu yollarda düz yol gedən

Əyilməyər!..

Əyilməyər!..

Son zirvəyə gəlib çata!..

Alqış dedim bu ömürə,

bu həyata!..

Bir ora bax!

Zirvəsində yol var dağın

Dağ nə qədər uca olsa,

Yol üstündən aşar dağın!

Dekabr, 1971

AZƏRBAYCAN

Azərbaycan, -

Mənim eşqim,

mənim andım,

mənim anam!

Biz ikimiz bir torpaqıq,

Mən də sənə bir parçanam.

Ey qüdrətim, ey şöhrətim,

Sənsiz mənim nə qiymətim?

Torpağından qüvvət alıb

yarandım mən.

Xəyalımın əvvəli sən,

sonu sənsən!

Körpü saldıq biz bu gündən gələcəyə

Dünən vardıq,

Bu gün varıq,

Sabah varıq.

Biz dünənə güvəndikcə

Gələcəyə addımlarıq.

Atəşinə qızındıqca övladların

Boğulmadın üstündə sən.

Ucalmısan

Çənlibellər üstündə sən.

Mən sabaha üz tutmuşam

Yolum aydın,

eşqim dərin.

Qayaların qılınımsa,

Qalxanımdır təpələrin.

İstəyirəm sənə aydın sabahına

Sinəm üstə yollar çəkim,

Həyatımın mə'nasısan,

Ey əqidəm,

ey məsləkim!

Bir əlində qılınc olub,
 Bir əlində saz tutmusan.
 Nifrətini qurşun edib
 Düşmənin sinəsində soyutmusan!
 Azərbaycan, adın atəş,
 Özün işıq,

sözün işıq.

Alovlardan yaranmışan
 Biz adınla tanınmışıq.

Sən dosta dost,
 Düşməninə göz dağısan.
 Alın açığ,
 Üzün ağdır –
 Yenilməzlik bayrağısan!

1971

* * *

İçimdə fırtına var,
 Fırtına var,
 fırtına.

Toxunma, gəl, toxunma
 Hirsimin barıtına!
 Dayanmışam önündə
 Sakit, səssiz dağ kimi.
 Hissim, həyəcanımsa
 Alov tutub içimdə
 Alışır ocaq kimi.
 İnsan fikrə çevrilir
 Könlündə pırıl-pırıl
 Alışb od yananda.
 Gözəl olur,

çox gözəl,
 Dəniz yırgalananda.

1972

AY – ULDUZLAR

Biz ayı da görürük,
Ulduzu da görürük.
Müəllimim deyir ki,
Ulduzlar Aydan böyük...

Adam inana bilmir:
Ulduz hara,
Ay hara?
Ölçülər də qarışdı,
Bir-birinə
ay-haray!..

Bu böyüklükdə dünya,
Sığırkən bir cüt gözə
Dünya kiçik, göz böyük?
Mən bilə bilmirəm ki,
Ay böyük,
Ulduz böyük?

Qoy ulduz böyük olsun,
Köksündə od olana,
Bu kiçiklik ar deyil,
Yeri işıqlandıran
Gecə
Ulduzlar deyil.

May, 1972

AXTARIŞLARIM

Dünyadan od alır arzu da, kam da,
Könlümün içində necə gizlənim?
Gözüm də, könlüm də, qulaqlarım da
Gecəli, gündüzlü axtarır mənim...

Nə gecə tanıyır, nə gündüz könül
Axtarır,

axtarır...

«Yətər!» - deyəmmir.

Tapdığı incini doyumsuz könül,
Bu gün bəyənsə də, sabah bəyənmir.

Tapdım, uşaq kimi sevinirəm mən.
Özüm vuruluram sətirlərimə.
Sonra görürəm ki,

tapdıqlarımın,

Heç biri könlümcə deyilmiş, demə!

İstərəm, həmişə aşib-daşam mən.
Gecəli-gündüzlü axtarışmdan
Tapdığım ləzzəti

tapdıqlarımda

tapmamışam mən.

Gəzib axtarıram,

Gördüklərim çox.

Min şər gizlənib hər qarışımda.
Yox-yox!
Gözəlliyi tapdığım da yox,
Tapmışam əbədi axtarışımda.

1972

* * *

Halqa-halqa burulur başların üzərində

Tüstülər ağ şar kimi.

İri külqabıların kənarına düzülmüş

Papiros kötükləri,

Sönən duyğular kimi.

Bu siqar kötükləri, -

Hədəfinə dəyməyən arzu, niyyət oxları.

Ömürdən qopub düşən düşüncə qırıqları.

Papiros kötükləri -

Neçə arzu, neçə qəm.

Külqabıda zoğları, ürəklərdə kökləri.

Papiros atəşində ürəyini söndürüb

Ümidini yandıran,

Fikrində, xəyalında

Qəzəbini yatırıb, bəxtini oyandıran

Adamlar ayaq üstə durub siqar çəkirlər.

Tüstü burumlarında halqalanıb dağılır

Əlvən-əlvən fikirlər.

Adamlar gözlərini bir nöqtəyə dikirlər.

Bu nöqtənin adı nə?

Hansı bir qıfılinsa xəyaldakı açarı.

Hansı bir duyğununsa keçilməyən hasarı.

Bir fikirdə yüz təpə, hər təpədə yüz dərə.

Fikir gedir min yerə.

Adamlar heykəl-heykəl.

Ad vermək istəyirəm bu donmuş heykəllərə:

Bu - «fikir»,

O - «axtarış»,

Bu - «arzu»,

O - «məhəbbət»

Bu - «atılmış», o - «həsret».

Onlar sükut içində danışır, aşib-daşır.

Danışmağa

İmkani olmayanla danışır.

Onların qulağına gəlir

Arzularının

Dodağıyla danışan

Gözəl-gözəl xəbərlər.

Bu nöqtədə dağılır, çərçivələr, çəpərlər.

Dekabr, 1971

QATARLARDA GECƏLƏR

Həsəətini içində boğan qərİblər kimi,
Yaman hüznü olur vağzallarda gecələr.
Səbəbi
Bilinməyən dumanlı kədər kimi,
Qərİblik, kimsəsizlik vağzallarda gecələr.

Burda həyat, elə bil
Düşünür dərin-dərin.
Vağzallar sahilidir şəhər dənizlərinin.
Şəhər burda qurtarır,
Şəhər burdan başlanır.
Kədər burda qurtarır,
Kədər burdan başlanır...
Uzaqdakı qatarın əsrarəngiz fit səsi,
Ayrılığın,
 həsəətin,
 qəm çiləyən nəğməsi!
Özgə dünyadan gəlir, elə bil ki, qatarlar,
Bizə tanış olmayan köhnə sənişinləri,
Keçib kənddən, şəhərdən son məqsədə çatırlar.

Bəlli deyil, qatarın son mənzili, son yolu
Orda, burda gecələr...
Vağzaldakı yolçular, yuxulu gözlərilə
Sayıb dəqiqələri
Rəqəmləri hecələr.
Hər kəs öz qatarını – taleyini gözləyib
Vağzallarda gecələr.
Gözümüzdə arzumuz, könlümüzdə kamımız,
Ömür qatarlarında yol gedirik hamımız.
Önümüzə gah yaşıl,

Gah da al işıq çıxır.
Bu dolaylı yollardan
 kimi yuxulu çıxır,
 kimi də ayıq çıxır.
Məqsəd hamıya bəlli;
Ancaq neyləyəsən ki,
Tale yatır dərinədə.
Kimi düşür,
Adı da, ünvanı da bilinən
 Paytaxt şəhərlərində,
Kimi düşür,
Tanınmaz yarımstansiyalarda...
Yol gedirik qatarda.
Qatarlar qatar-qatar
Kimi öz arzusuna
Tamam çatır,
Tam çatır,
Kimi yarımçıq çatır...
Yata bilmir,
Əsnəyir vağzallarda gecələr.
Ömürlər, mənzilini gözləyən yolçu kimi,
Qatarlarda gecələr.

Noyabr, 1971

ŞƏKİ

*«Özünü şəkili olduğunuz
halda, hələ Şəkiyə bir şer
həsr etməmişiniz».*

Bir məktubdan.

Bir nəğmə qoşmadım hələ mən sənə,
Dağlar bunu mənə kəsir sanmasın.
Mən dedim, vurğunam Azərbaycana,
Deyirəm, heç zaman xırdalanmasın
Könlümdən ucalan bu avaz, bu səs.
Böyükdür, ucadır məsləkim mənim.
Bala anasına «sevirəm» deməz,
Mən də deməmişəm, a Şəkim, mənim.

Sən öz keçmişini daim qorudun,
Babamın şöhrəti yaşayır səndə.
Bu eşqə eşq olsun!

Dünənlə bu gün
Çiyin-çiyinədir küçələrində...

Mən sənə borcluyam öz balan kimi,
Çox da ki şe'rimdə görünmür adın.
Mənim oxuduğum nəğmələrimi,
Mənim qulağıma sən pıçıldadın.

Şe'rimin mayası – bu qaynar nəfəs
Sənin öz çiçəyin, sənin öz barın.
Şe'rimdə dil açıb danışmırmı bəs,
Sənin bulaqların, göy çinarların?

Mən həm bakılıyam, həm lənkəranlı,
Gəncəli, qubalı, həm naxçıvanlı.
Şəkili, şirvanlı, qarabağlıyam,
Bütöv Vətənimə bütöv bağlıyam.

Mən sənə qoynunda gəldim cahana,
Məni bəxş elədin Azərbaycana.
Həmişə mən sənə həndəvərində
Üçən bir quşam.

Bir eldə doğulub
xoşbəxtəm ki, mən
Böyük bir Vətənə oğul olmuşam.

Noyabr, 1971

NƏNƏM – MÜƏLLİMİM

Vuruldu nağıllara,
 İnandım nağıllara –
 Dağların dalındakı
 Nağıllar səpələnmiş
 Kahalara,
 Yollara.
 Dəmir çarıqlarımla
 Dərə keçib,
 Düz keçib
 Uca dağlar aşardım.
 Nağıllarla bəzənmiş

Bir dünyada yaşardım.

«Şəngülüm, Şüngülüm,
 Aç qapını, mən gəlim».
 Sanardım,

doğrudan da,

Dağların arxasında
 Dəmirçi var,
 Keçi var,
 Bir də...

Yalan danışan

O hiyləgər canavar.
 İnandım
 İtilənmiş dişlərə,
 Canavarın qarnında
 Ağlaşan çəpişlərə.
 Xəyalımda gedərdim
 Mən dağların dalına.
 Ağlardım hönkür-hönkür
 Çəpişlərin halına...
 İstərdim, inanmasın

Bu balaca çəpişlər
 Qurdun şirin dilinə.
 Bilməzdim ki, sadələr,
 Uyub,
 uyur,
 uyacaq
 hiyləgərin dilinə.

Mənə elə gəlirdi,
 Hər dərənin, tərənin,
 Hər cığırın,
 Hər yolun,
 Hər ağacın,
 Hər kolun
 Dibində bir nağıl var.
 Sehrlidir bu yollar,
 Sehrlidir bu kollar.
 Mən heyvətlə baxardım
 Bu yollara,
 Kollara.

Nağıl olub girərdim
 Özüm də nağıllara.
 «Şəngülüm, Şüngülüm,
 Aç qapını, mən gəlim.
 Buynuzumda ot gətirmişəm,
 Döşümdə süd gətirmişəm».

Yalvarardım nənəmə:
 -Nənə, nənə, can nənə,
 Qoy indi də çəpişlər,
 Qurda inanmasınlar.
 -Gözünə qurban, bala
 Nağıl qurtarmayıb ki...
 Axı, hələ dalı var.

-İstəmirəm!

Kəsərdi

Nağılı burda nənəm,
Verməzdi çəpişləri,
Verməzdi qurda nənəm.
Bir gün də Şəngülumdən
Nağıl danışdı bizə
Bağça müəllimimiz.
Gözlərimiz bərəldi,
Qəhər tutdu... qorxudan
Hönlürüb ağladıq biz.
Müəllim də saxlayıb
Nağılı burda...
Dedi:
-Bu nağıldır, a bala,
İnanmazlar nağıla.
Nə keçi var,
Nə qurd var,
Nə dəmirçi, nə kaha...
İnanmadım nağıla,
İnanmadım bir daha.
Demə, nağıl, qurama...
Demə, elə nağıldı.
Ancaq neyləyəsən ki...
Mənim xoş rə'yalarım
Xəyallarım dağıldı.
Müəllimim düz dedi,
O, elə zənn etdi ki,
Bunu demək tez deyil.
Ancaq o bilmədi ki,
Hər düzü, hər doğrunu
Vaxtsız demək düz deyil.
O öz həqiqətilə

Bizim qəlbimizdəki
Ən şirin xülyaları
Tez taladı,
apardı.
O, gözəl uşaqlığı,
Yaraladı,
apardı...
Uşaqlığımı qurtardı.
Müəllim! Ay müəllim!
Çox sevdiyindən bizi,
Aparın qəlbimizdən
Nağıl heyrətimizi...
Düz danışib, düz deyib
Elə bilmə düz oldun.
Sən cinayət elədin,
Ancaq cinayətindən
Özün xəbərsiz oldun.
Nənəm: – Hələ nağılın
Axi, dalı var dedi.
Sənin dediyin düzü
Nənəm niyə demədi?
Ey müəllim, müəllim,
Qoy uşaqlar həmişə
Nağıllara inansın.
Uşaqlığa qıyma gəl,
O, uzansın,
Uzansın.
O nə qədər uzansa,
Ürəklər də o qədər
Hiylədən uzaq olar,
Adamlar bir-birinin
Dərdinə ortaq olar.

Noyabr, 1971

PIYADA – SƏRNIŞIN (İKİ YOLÇU)

Baxdıq biz həmişə qabağa, önə.
Boylandı sabaha bu gündən illər.
Bir nəfər varmı ki, söyləsin mənə,
Necə gəlib keçdi ömründən illər?

Yayın bürküsündə, qışın qarında
Hamının qisməti bir olmur yəqin.
Ömrün əyri-üyrü dolaylarında
Kimi piyadadır, kimi sərnişin.

/ Piyada keçmişəm mən bu yolları,
Köməyi ummuşam ayaqlarımdan.
Qəlbimin oduyla şaxtanı, qarı
Əritdim, ömrümün ilk çağlarından.

Yanımdan maşınlar, qatarlar ötüb,
Mənə əl ediblər pəncərələrdən.
Onların başından yağış, qar ötüb
Göylərin altında islanmışam mən.

Sərnışin yol getdi, yoldan xəbərsiz,
Bilmədi bu yolda kələ-kötür var.
Ancaq piyadanın, xəbər – ətərsiz
Alnında iz açdı getdiyi yollar.

Yol özü apardı sərnışinləri,
Yolda nə iz qaldı, nə də toz oldu.
Ancaq piyadalar gördü dünyanı,
Sərnışin dünyadan xəbərsiz oldu.

Sür'əti nə qədər yeyin olsa da,
Sərnışin mənzilə dolama çatdı.

Dağların başından aşdı piyada
Yolu kəsə getdi, yolu qısaltdı,
Yolu özü açan zirvədən keçər,
Yolu yolla gedən dağdan gen keçər.

Qovuşur ay aya, dolur il ilə
Mətləbi eynidir bu yarışın da.
Qərribə dünyadır,
sərnışin ilə
Piyada görüşür mənzil başında.

Ömür yollarında «rahat» gedənlər –
Zirvələr başına ucala bilməz.
Təkərlər üstündə diyirlənənər
Çatdığı mənzildə bənd ala bilməz.

Biri təkər üstə gətirildisə,
Birini gətirən ayaqlar oldu.
Biri bu mənzildə kirədar isə,
Biri bu mənzildə sahibkar oldu.

Avqust, 1972

HEYRƏT!

«Heyrət, ey büt!»¹ dedi dünyaya qələm
 Aləmi bir seyrim yüz heyrətimdir.
 Mən heyran olmasam yaza bilmərəm
 Mənim nəğmələrim – öz heyrətimdir.

Bə'zən deyirlər ki, dəyişib zaman
 Hər şey adiloşib...
 Nə sevinc, nə qəm!
 Elə bir mö'cüzə tapılmaz,
 insan,

Ona heyrtlənə...
 Heyrtlənmirəm!

Əgər belədirsə, küsmə zamandan.
 Qəlbinə yaxşı bax!
 Qəlbin çox soyuq!
 ✓ Heyrət qurtarıbsa, demək, cahandan
 Gözəllik köçübdür, xəbərimiz yox!..

Görə bilmirsənsə gözəllikləri,
 Bu aləm sənincün günahkar olur?
 Gözü buz bağlayan bulaqlar kimi,
 Soyuq adamın da qəlbi kor olur.

✓ Göylər damar-damar,
 Yer lağım-lağım...
 Bu heyrət, bu sual dindirib məni.
 Hələ körpəlikdən bu heyranlığım,
 Sual köhləninə mindirib məni.

¹ Füzulinin «Heyrət ey büt, surətin gördükdə lal eylər məni» misrasına işarədir.

Mən öz heyrətimin çəmənliyindən,
 Cavablar axtardım, suallar dərdim.
 Heyran qalmasaydım bu dünyaya mən,
 Heyrətsiz halıma heyrtlənərdim.

Heyranam açılıb hey varaq-varaq
 Saçılan ləçəyin min-min rənginə.
 Siz deyın, mümkünmü heyran qalmamaq,
 Ahəngsiz dünyanın öz ahənginə?..

Hansını söyləyim?
 Hansını sayım?
 Dünya başdan-başa min sırr, mö'cüzə.
 Siz deyın, mən necə heyran qalmayım,
 Yerində deyilən gözəl bir sözə?..

Heyranam həmişə yanan könlümə,
 Alovu şe'rimdir, külü görünmür.
 Heyranam toxuma, heyranam tuma,
 İçini görürəm, çölü görünmür.

Otun pıçıltısı, küləyin ətri,
 Torpağın nəfəsi – heyrət nidası!
 Bülbülün cəh-cəhi, çiçəyin ətri,
 Suyun zümzüməsi – heyrət nidası.
 Heyrandır!
 Budaqlar yarpağa heyran,
 Torpaq daşa heyran,
 Daş dağa heyran.
 Sel dənizə heyran,
 Su gölə heyran,
 Çöl çəmənə heyran,
 Gül gülə heyran!

Özünə heyrankən bu cansız aləm,
Ey insan!
Demə ki, heyrətlənmirəm!

Həmişə qorxmuşam biganəlikdən,
Yaşa heyran-heyran, öl heyran-heyran!
Məni soyuq-soyuq dindirincə sən,
«Can» deyib canımı al, heyran-heyran!

Sən odu, atəşi özgədən umma!
Aləm tutmayıbsa, köz ürəyində.
Bəsirət gözünü aç bu dünyaya,
Axtar heyreti də öz ürəyində.

Heyrətim yaşayır dərdi-sərimdə.
Ölsəm...

gözlərimi qapamayın tez.
Baxın gözlərimə!

Bəbəklərimdə
Bir heyret işığı görəcəksiniz.

Noyabr, 1971

SƏHVLƏRİM, SƏHVLƏRİM!

Şübhələrim, gümanlarım,
Səhvlərim, nöqsanlarım,
Fəryadlarım, əzablarım, amanlarım!
Mən qaçdıqca əlinizdən,
Əməlimə

Yağış kimi yağırınsınız
Neyləyim ki,
Siz özümdən ağırınsınız.
Salıb məni əzablara
Mənə gəndən baxırınsınız
bir yad kimi.

Mən gizlədə bilməmişəm ömrüm boyu
Dodağımın arxasında ürəyimi...

O alışıb.

O danışib.

Yanımda dost olmayanda

Danışmışam özbaşına.

Ürəyimin pıçıltısı

Dəyib mənim öz başıma

Toxmaq kimi...

Nə sevgimi gizlətməmişəm,

Nə kinimi...

Əzab verib günlər mənə,
aylar mənə.

Adam var ki, ömrü boyu

Dodaqları təbəssümlü

Təbəssümü,

Bir pay kimi paylar sənə,

paylar ona,

paylar mənə...

Dili ilə ürəyinin arasında

Yüz-yüz illik yollar durur.
 Dodağında güllər açıb
 Ürəyində kollar durur.
 Hər sözünün əvvəli «can», axırı «can»
 Belə yaşar axıracan.
 Ürəyi buz,
 Sözü isti,
 Özü ilıq.
 Çəkməmişdir ömrü boyu
 Bircə dəfə peşmançılıq.
 Bilməmişəm,

Nə çox imiş

Bircə qırıq nöqsanımı

şışirdənim.

Bir dəryaca kədərimdir
 Bir damlaca səhvim mənim.
 Başqaları keçər, bəlkə, təqsirimdən
 «Günahkaram, keç!» - sözümə.
 Bağışlaya bilməmişəm
 Öz səhvimi mən özümə,
 Səhvlərim boğazımdan bərk yapışıb
 Yuxumu da dara çəkir.

Vicdanımı ora çəkir, bura çəkir.

Ürəyimdə vuruş gedir

Mən kiminlə vuruşuram,

heç bilmirəm.

Yıxılıram, əyilmirəm.

Heç bilmirəm bu vuruşun adı nədir,

qəsdı nədir?

Qəribədir,

qəribədir!

Səhvlərim – alnımdakı qırıqlarım,

Qəlbimdəki vuruşlarım.

Əzablarda mən özüməm,
 Mən könlümün öz səsiyəm,
 Rahatlıqda özgəsiyəm...
 Səhvlərim – ürəyimin dilimdəki
 Həm sevgisi,
 Həm nifrəti.
 Səhvlərim – Dost danlağı,
 yad töhməti.
 Səhvlərim! Siz mənəsiniz,
 Mən də sizəm!
 Mən səhvimdə səhvsizəm!

Noyabr, 1971

ƏLİ KƏRİMƏ

Ölür ulduzlar da adamlar kimi.
 Ölürkən ömrünü verir bizlərə.
 O, göydə sönsə də yer onu bilmir
 Süzülür işığı yüz illər yerə.
 Öləndən sonra da o sönmür nədən –
 İşığı yaşayır, özü var kimi.
 Qəlbinin odunu xalqa bəxş edən
 Adamlar kimi...
 Həyatda həlim,
 Sənətdə dəlim,
 Ay mənim Əlim,
 Sənətdə əbədi yaşamaq üçün
 Həyatda öldün.
 Boz külün altında yanan qor kimi
 Söz, bə'zən görünmür gözlərimizə.
 Tez ölüb gec sönen ulduzlar kimi,
 İşığın,
 Sonralar çatacaq bizə.

Yanvar, 1973

YAZIĞIM GƏLİR

(İmzasız məktub yazanlara)

Nə qədər miskinsən, zavallısan sən,
 Vallah, mənim sənə yazığım gəlir.
 Məni alçaltdırmaqda ucalıq uman
 Qüdrətsiz düşməyə yazığım gəlir.

Yıxıb özgəsini, məqsədə çatmaq!..
 Neçin?

-Düzlük üçün!

-Bu düzlüyündür?

Barı bunu anla, satmaq, şər atmaq,
 Sənin gücün deyil, gücsüzlüyündür.

Yox! Sən tək deyilsən, mən neçəsində
 İşığın üstünə hücumu gördüm.
 Sənin nifrətinin dərəcəsinə
 Mən öz qüdrətimi, gücümü gördüm.

Mənim gərəyimdirdi qüssə də, qəm də...
 Qorxmuram, ilhamım qəmdən süd əmmiş.
 Hər yeni zəfərim, hər qələbəmdə
 Mən səni neçə yol öldürürəmmiş...

Bu gün deyilsə də bir sabah yəqin,
 Məhv edər bu nifrət, bu acıq səni.
 Yıxılısam,
 De, nəyin artacaq sənin –
 Göstər qazancını, sonra yıx məni.

Sevgim, məhəbbətim ucaldır məni.
 Görək, nə verəcək qəzəb, kin sənə.

Ay yazıq! Görmürsən sən öz dövrəni
Nifrətlər gətirir nifrətin sənə.

Qəzəblə, nifrətlə ucalmaz heç kim,
Sən mənə nə qədər qəzəblisənmiş.
Sənin kimilərə baxanda dedim:
-İnsan, doğrudanmı, bu qədər enmiş?

Tutaq ki, baş tutdu sənin mətləbin,
Bununçun sənə də «əhsən» deməzlər.
Qəlbində bəslənən ilan, əqrəbin
Yemi deyilmidir umduğun zəfər?

Kəsdilər yolunu, qırıb qolunu.
Yazıq! Hədə getdi vaxtın, zəhmətin.
Səndə ki bu qədər kin var,

sən onu
İşə çevirsəydin, dahiyydin yəqin!

Fevral, 1971

HEÇ OLMASA

Böldünmü Vətən dərdini qardaşlarımızla?
Çəkdinmi hesab bir dəfə namuş, arımızla?
Heç olmasa, fəryad çəkəlim, söndürəlim biz
Vidanda yanan atəşi göz yaşlarımızla.

İyul, 1972

İMKAN – ARZU

İmkan güldü arzuya
 Dedi: - Əməl, iş mənim,
 Boş-boş xəyallar sənin.
 Elə başından böyük
 Danışmağın var sənin.
 Mən sənə sərhdənəm,
 Sən qaynaya bilərsən
 hökmün varsa, daş, görüm.
 Hüdudumu,
 həddimi
 Dildə aş bilərsən,
 Əməlində aş, görüm.
 Arzu dedi imkana:
 -Sən kiçiksən, mən böyük.
 Danışmayım, neyləyim
 Bəs mən başımdan böyük?
 Bir başa ki, sığışır,
 Bu kainat,
 bu aləm,
 Mən başımın içində
 Dustaqla bilmərəm.

Noyabr, 1971

FE'L

Çox sevirəm fe'lləri.
 «Gəldi», «getdi»,
 «Aldı», «çaldı»...
 «Endi», «ucaldı»...
 Fe'l – hərəkət,
 Fe'l – surət!..
 Canlıdır, diridir.
 Fe'l – insan əməlləridir...
 Fe'l – həmişə döyüşdə,
 Həmişə at belində.
 Öz dostu var,
 Düşməni var
 Dilin də...
 İsim, sifət döyüşlərdə çox zaman
 Karıxır...
 Fe'llərsə döyüşlərdən həmişə
 Qalib çıxır.
 Çox sevirəm igid kimi döyüşən
 Kəlməni mən,
 Sözü mən.
 Fe'l olmaq istəyirəm
 Düzü mən!..

May, 1970

GƏL, ANA TƏBİƏT («Təzadlar»dan)

Yorulduq,
bir dayan,
maşını saxla!
Nə qədər yol gedək rezin «ayaqla?»
Səhərdən bu yerə səfərdəyik biz.
Maşın da adam tək yorulur yəqin.
Deyirəm, nə olar ayaqlarımız
Bir az da bu qara torpağa dəysin!

Təkərlər fırlanır.
Yol gedirik biz,
Dikib uzaqlara gözlərimizi.
Təkərlər fırlanır,
haray – həşirsiz,

Bu eldən o elə aparır bizi...
Ağappaq yollardan elə bil bu an
Ağ mərcan taxıbdır dağlar boynuna.
Çıxmışdıq şəhərin dar qucağından
Ana təbiətin geniş qoynuna...

Görürsən, ürəyə söz dəyəndə də
Tutulur, kövrəlir, kəsür hamıdan.
Bə'zən adamlardan inciyəndə də
Dağlara, dağlara üz tutur insan.

Söz də xəncər kimi işləyir cana,
Qanı laxtaladı əzab, iztirab.
Şəhərin sözünə, suallarına
Ana təbiətdən umuruq cavab.
Güllərin şəbnəmi, otların şəhi
«Gəl məni duy!..» - deyə bizə göz dikir.
Dağların küləyi, bağların mehi

İncik ruhumuza bir sığal çəkir.
Çalışır, vuruşur, nə qədər insan
Adamlar içində yer tutmaq üçün.
...Nərgizə baxıram, mənə kəm baxan
Nadürüst gözləri unutmaq üçün.
Haçalı dağlara baxıram, mənə
Qıcanan dişləri unutmaq üçün.
Baxıram üfünün genişliyinə
Soyuq baxışları unutmaq üçün.

Baxıram sıldırım, daş qayalara
Yolum üstünə
Atılan daşları unutmaq üçün.
Baxıram dağların dik vüqarına,
Əyilən başları unutmaq üçün.

Gəl, ana təbiət, qovuşum sənə.
Sənin bir parçandır, axı, ilkimiz.
Nolar, əslimizə qayıdaq yenə,
Axı bu torpaqla bir vəhdətlik biz.

Mayam da, südüm də, səndəndir mənim,
Bu yorğun ruhumu, gəl, dindir mənim...
İlkimiz təmizdir təbiət qədər,
Əmdiylə süd kimi safdır körpələr.

Güllərin şəbnəmi, otların şəhi,
«Gəl məni duy!..» - deyə bizə göz dikir;
Dağların küləyi, bağların mehi
İncik ruhumuza bir sığal çəkir.

Keçidlər adlayıb dağlar aşdıqca
Böyüyür anbaan ürəklərimiz.
Ana təbiətə yaxınlaşdıqca
Dönüb özümüzə qayıdırıq biz.

Yəqin ki, oxuyur quşlar dərədə,
 Eşidə bilmirik motor səşindən.
 Laləli, nərgizli çəmənlərə də
 Baxırıq maşının pəncərəsindən.
 Olsa da torpağa bu qədər yaxın
 Hələ yol gedirik öz yerimizdə.
 «Qutular» içində olur, bir baxın,
 Ana təbiətə səfərimiz də...

«Qutular» kiçildi ürəyimizi
 Sıxdı bədəni də, sıxdı canı da...
 Yağışdan, yağmurdan qoruyub bizi,
 Aldı əlimizdən bol havanı da...

Hərdən həkimlərin məsləhətilə
 Çıxırıq bulvara bir tələb kimi.
 Uduruq havanı biz gilə-gilə
 Aptekdən verilən sarı həb kimi.

De düşək, qurtaraq benzin iyindən
 Nola bir yel əsib tufan qoparsın.
 Dərək bu döşlərin gül-çiçəyindən
 Validol iyini bizdən aparsın.

Kiçik otaqlara çəkilib qış, yaz
 Gözdük dahilərin söz bağlarını.
 ...Dedik kitabları qapayıb bir az,
 Çevirək çöllərin varaqlarını...

Enişdə, yoxuşda əldən salıbdır
 Bizi, bir-birinə calanan yollar.
 Elə bil dağları əsir alıbdır
 Dağların belinə dolanan yollar.

Yolların önündə baş əyir dağlar
 Dağların qoynunda obalar yeni.
 Əyləşib gedirik... indi ayaqlar
 Təkərlərə verib vəzifəsini.

Əyləşib gedirik göydə, yerdə biz,
 Uzanıb üzürük gəmilərdə biz.
 Fikrimiz öndədir həmişə bizdən,
 Səyyahıq...

Xəyal ki, görünmür gözə.
 Alıb hərəkəti bədənimizdən
 Verdik beynimizə, ürəyimizə.

Beynin haqq-hesabı candan sorulmur
 Fikirlər qoynunda yol gedirik biz.
 Odur, bədənimiz çox da yorulmur,
 Yorulur beynimiz, ürəklərimiz.

Min arzu,
 Min qayğı,
 hələ üstəlik;

Dava təhlükəsi,
 Atom hədəsi,
 İnfarkt, qan təzyiqi!..

İki xəstəlik –
 Əsrin gərginliyi, əsrin zədəsi!

Düşürük maşından biz gülə-gülə,
 Dəyir nəm torpağa ayaqlarımız.
 Sükut layla çalır çəməne, çölə;
 Sükut!..
 Cingildəyir qulaqlarımız.

Oxqay!
 Həvaya bax, necə təmizdir

Burda qaçaq düşər azar, bezar da.
Bakı canımızdır, ciyermizdir,
Ancaq... Bu havaya həsrətlik orda...

Elə bil nur yağır havadan yerə,
Xoşbəxtlik gölündə üzür bu çöllər.
Deyirəm, yəqin ki, burda bir qətrə
Radioaktiv zəhərdən tapılmaz əsər.

Radioaktiv sözündən gözüm qaraldı
Bu söz aqlımı da başımdan aldı.
Qopdu ürəyimdə bir yanıqlı səs:

-Qrenlandiyada, deyirəm, görən,
İtən bombaları tapdıları bəs?

Sual hamımızı çaşdırdı bu dəm,
Bu təmiz hava da zəhərə döndü.
Dönüb gözümüzə qaraldı aləm,
Laləli yamaclar oda büründü.

Elə bil dəyişdi hamının rəngi,
Aldı çöhrələri narın bir kədər.
Hava çox gözəldir,
neyləyəsən ki,
Könül havamızı zəhərləyiblər...

-Başım ağrayır.
-Əsəbdəndir.
-Ürəyim ağrayır.
Əsəbdəndir.
-Gözüm ağrayır.
-Əsəbdəndir.
Əsəbdəndir, əsəbdəndir!
Deyən yoxdur can, nədəndir?
Zaman bizi bir duyğusuz
daşını sayır?..
Zaman bizim, əsəblərin üzərində
addımlayır...
addımlayır...

1971

İLK ANDIM – VƏTƏNİMDİR!

Dövr eləyən qanımdır
Kürüm, Arazım mənim.
Küləklər mizrabımdır,
Ağaclar sazım mənim.

İlk andım Vətənimdir,
Mən həm odam, həm suyam.
Bu torpaqdan yarandım,
Bu torpağa borcluyam.

Ağ zirvəli dağlarım
Əyilməz başım, mənim.
Tarixdən də qədiməm
Bilinməz yaşım mənim.

Xoşbəxtəm ki, Vətənim
Azərbaycandır mənim!

1972

QORUQ

Tap – tarap!
Daş dələn güllə səşindən
Kişnəyir qayalar,
Qızarır kollar.
Bir anlıq ləzzətin tontənəsindən
Çöllərdə nə ceyran,
Nə qırqovul var.

Neçəsi tərək olur bircə saatda
Bilmirəm,
İnsanda bu, nə həvəşdi?
Bir anlıq sevincin ayağı altında
İnsan, gözəlliyi qurban da kəşdi.

Göydə qanad çalan turacı birdən,
Göyden endirməyi o, hünər bilir.
Bəs niyə bilmir ki,
bü əyləncədən,
Axı, gözəlliyin nəslə kəşilir.

Maral tora düşər buynuzlarından,
Onun gözəlliyi – düşməndir ona.
Hələ tapılmayıb elə bir insan
Ox ata qarğaya, ya da quzğuna...
Alimlər,

ariflər,

hey zaman-zaman
Çarələr, tədbirlər düşündü min-min.
Ana təbiətin qulaqlarından
Hüsnün bu sırğası qopub düşməsin.
Qoruqlar düzəlttik,
Gözəl qoruqlar,
Qoruduq quşları qoruqlarda biz.
Yalçın qayalarda
hər qış,

hər bahar,
Yenə qaqqıldadı köklərlərimiz...

Qoruda qoruduq,
Sevdik onları,
Gözəllik dağlardan itməsin, – dedik.
Ceyrana, cüyürə kəm baxanları
Qanunun əliylə cərimələdik...

Adamlar, adamlar
hərəsi bir cür.

Kimi yaşadır,
Kimi öldürür...
Ceyrana, cüyürə daş atan da o.
Qoruqlar yaradıb yaşadan da o.

Ceyranı, cüyürü qoruyur hər an
Gözəllik naminə bizim qoruqlar.
Ancaq millətləri,
qoruq içində
Saxlayıb məhv edən ölkələr də var.

«Azadlıq ölkəsi!»
Azadlığımı bu?
Vətəndaş dustaqdır öz vətəninə.
Azadlıq, ədalət yerinə hindu
Alır qucaq-qucaq söz vətəninə.

Ədalət naminə zülmün, zillətin
sazını çaldın,
Gettolar içində sən bir milləti,
Qoyun sürüsü tək hasara saldın.
Cəllad, söylə sənın damarlarından
Axan buzlu sumu, yoxsa qanmıdır?
Quşların nəslini qoruyur insan,
Xalqları əritmək insafdanmıdır?

1972

SEVDİM, BİLDİM Kİ...

Yurdum, Vətənim, şöhrətim, andım!
Bir vaxt ki, sənın eşqinə yandım,
Bildim, mən əsil insanam, insan!
Bildim ki, nədir

istəyim, arzum bu cahandan!

Sevdim səni,
Həm nəş'əni,

həm dörd-qəmi tapdım!

Sevdim səni, mən qibləmi tapdım!
Sevdim səni, bildim ki, mənim
öz sifətim var.

Bildim oğulam,

öz anam, öz məmləkətim var!

Bildim ki, Vətən naminə ölmüş
Tək-tək doğulanlar niyə min-min.
Bildim ki, nədir mayəsi hər qüdrətin, əzmin!
Bildim ki,
Neçin qeyrəti yoxlar səni danmış...
Bildim ki, vətən naminə ölmək də asanmış!
Bildim, sənın eşqinə öyünmək və öyülmək
nə deməkdir?

Bildim,
Sənın uğrunda da ölmək nə deməkdir!
Xalq sevdi məni,
Ey mənim öz şöhrətim, andım,
Sevdim və sevildim!
Bu böyük sevgini yalnız
Hər gün daha çox

mən səni sevməklə qazandım!

Dekabr, 1973.

USTA NİYAZI

Ocaq tikən, yuva quran
cavan usta,
Hasar çəkən, divar hörən
cavan usta,
Az danışib çox iş görən
cavan usta,
Kələ-kötür boz daşları
Nizamlayıb sən hörürsən
muğam üstə.
Yuva-yuva tikdiyin ev –
Muğamatın guşələri...
Yola salır neçə-neçə-
xeysi, şəri...
Muğamdakı həzin-həzin pərdələrdən
Divarların dönəminə naxış vurdun.
Daşlardakı neçə rəngi
Bir-birilə danışdırdın,
uyuşdurdun.
Özün susur, danışmırsan,
İlhamının gur selinə
Qarısaraq sən aşırırsan,
sən daşırsan.
Lal daşları danışdırır,
Sən özün də
O daşların dili ilə danışırırsan!
Ədəbazin əməli yox,
Sözü, dili danışmalı,
İnsan adı daşıyanın
Öz əməli danışmalı!
Usta, sənin o daşlaşan əllərini
sıxanda mən,

ürəyimdən

Keçənləri
Əllərimlə çatdırdımmı ürəyinə?
Əhsən dedim,
Özgəsinə yuva tikən,
ocaq quran əməyinə!
Yoxdur dedim,
Yaradanın dərdi-səri,
Mənim şirin kəlmələrlə
Yaratdığım şe'rləri
Sən daşlarla yaradırsan!
Boy verdiyin daşlarla bir
Sən özün də boy atırsan.
Mənimki söz,
Səninki daş.
Sözlə nəgmə yaratmağa
nə var, qardaş?
Qələmin daş,
Dəftərin daş.
Qəlbindəki bu zəriflik, bu incəlik
bəs nədəndir?
Nəfəsinlə
O isinən daşlardakı nəgmədəndir!
Daşı daşa yapışdıran
Palçıq deyil, öz arzundur,
O daşların arasında
Qəlbin durur, hissini durur.
Nəbzini vurur,
Daş canlanır.
Tüstülənən hər ocaqda
Hər buxarı bacasında
Eşqin yanır, arzun yanır!

Avqust, 1973

ÖZÜDÜR

Dağlar – özəmətilə,
Bağlar – naz-ne'met ilə
Sular – hərəkətilə

özüdür.

Qoca – söz-söhbətilə,
Cavan – şücaətilə,
Qız da – öz ismətilə

özüdür.

Yalan – quduzmağıyla,
İnam – öz susmağıyla,
Şübhə də – yozmağıyla

özüdür.

Ürək – öz düzlüyüylə,
Sevgi – sözsüzlüyüylə,
İnsan da – özlüyüylə

özüdür.

Şair – axtarışında
Fəhlə – dəzgah başında,
Ana – beşik başında

özüdür.

Yanvar, 1974

AŞIQ ŞƏMŞİRƏ

(Səksən illiyinə)

Mizrabı sazının telinə vurma,
Qəlbinin telinə vur, qoca dostum.
Həkimdən, loğmandan sorma ömrünü,
Sazından, sözündən sor, qoca dostum.

Sevda qazanında yaman bişmişən,
Özün öz qəlbinlə çox döyüşmüşən.
Eşitdim səksəndə eşqə düşmüşən
Yüzündə beləcə dur, qoca dostum.

Bu yaşda yorğalıq? – gəlməsin gözə,
Sənə adidirsə, bizə mö'cüzə.
Yoxuşa qalxmışdın, enirsən düzə,
Bu sirri bizə də ver, qoca dostum.

Bəxtiyar şairəm, bizi el sevir,
Sən də bəxtəvərsən, mən də bəxtəvər.
Sində açılıb tər-təzə güllər,
Başına yağsa da qar, qoca dostum.

1973

DÜŞÜNCƏ

Kal alma kimi bir üzü torpağa düşüncə
 Gördüm ki,
 yatır hər otun altında düşüncə.
 Göylərdə fələklər düşünür,
 Yerdə çiçəklər.
 Gördüm,
 düşünür güllərə qonmuş kəpənəklər.
 Axşam çağı dağlardakı qaşlar da fikirli,
 Torpaq da,
 ağaclar da
 və daşlar da fikirli.
 Hər şey yaranıb
 Varlığa çevrilmədən öncə
 Başdan-başa mə'nalı, müəmmalı düşüncə...

Aprel, 1973

Yanvar, 1974

KAŞ

Çəpərlənib qayğılarım
 Kırpıqların çəpərində.
 Yol vermir ki, gözlərimə
 dola yuxum.
 Fikirlərlə gedə bilmir
 yola yuxum.
 Qayğılarım alovuna
 yana-yana
 Çevrilirəm gah o yana,
 gah bu yana.
 Səhərimə yol istəmə,
 Yön istəmə gecələrdən.
 Taxtapuşun taqıltısı
 Yarpaqların hənirtisi
 Diksindirir məni hərdən.
 Otağıma doldurmuşam
 həm göyü mən,
 həm yeri mən.
 Bax, görürəm səsləri mən,
 Eşidirəm rəngləri mən,
 Çevrilirəm gah o yana,
 gah bu yana.
 Zənn edirəm, dardı yerim.
 Pəncərədən işıq düşür.
 Divarlarda rəqs eləyir fikirlərim.
 Dan sökülür yavaş-yavaş.
 Düşünürəm:
 Yaşamaq da sevmək kimi
 Qəlbimizcə olaydı kaş!

Noyabr, 1973

O dedi: - Yel əsir boş ürəyimdə,
Elədi könlümü talan qocalıq.
Dəyməz cavanlığın birçə gününə
Ömürdən bir parça qalan qocalıq.

1973

YAŞDAN GİLEYLİYƏM

Mən on beş yaşımda – iyirmi yaşımda
Elə bilirdim ki, qırx qocalıqdır.
Əlliye çatıram,
ancaq başımda
Uşaqlıq havası hələ qalıbdır.

Elə bil dünəndir, çiynimdə çanta
Qorğa yeyə-yeyə dərso getdiyim.
Elə bil dünəndir, o qamış atda
Nəzil qamçı vurub «at» səyirtdiyim.

Hiss edə bilmirəm yaşımlı neylim,
Ürək o ürəkdir, həvəs o həvəs...
Gah arana düşür, gah dağa meylim,
Nədir könlümdəki bu duyğular bəs?

Elə bil dünənin uşağıyam mən,
Bu eşqə, həvəsə bə'zən gülürəm.
Ancaq qınamıram özümü bə'zən,
Axı, nə yadım ki, nə yuxu görəm?

Gənclikdən əlimiz üzülən kimi
Dünyadan dörd əllə yapışıraq biz.
Yaşımız ötdükcə, ağaclar kimi
Dərinə işləyir rişələrimiz.

Odur bax... həyətdə qopub vələlə
Uşaqlar oynasır, dırmaşır dama.
Mən ed onlar ilə tutub əl-ələ
Qaçmaq istəyirəm uşaqlığıma.

İstəyəm «gizlənpaç» oynayım yenə,
Başıma götürüb çölü-çəməni.
Elə gizlənim ki, düşüb izimə
Heç tapa bilməsin qocalıq məni.

Ancaq yaş özünü göstərir hərdən,
Ürəkdə çox gizli döyüntülər var.
Küçədə, bayırda tövşüyəndə mən
Sanıram, yoxuşdu, daşdı günahkar.

Yolda balalardan dala qalanda
Neyləsin bu yoxuş, bu daş bilmirəm.
Ancaq gözəlliyə heyran olanda,
Özümü oğlumla həmyaş bilirəm.

Noyabr, 1971

ATA YURDU

Şəkiddə məhlə var nə qədər desən,
Gəldim bu dünyaya «Yuxarı baş»da.¹
Bir göz evimizdə nə desən vardı,
Taxça aşağıda, buxarı başda.
Çıxdı ahıllığım o evdən çölə,
Amma uşaqlığım yuxarı başda.
İndi mən həsrətəm ata yurduma,
Odu ürəkdədir, buxarı başda!

Yanvar,
1974

¹ Şəkiddə məhəllə adıdır.

BAĞÇAMDAN AXAN SU

Yuxuma şəkər qatır,
 Gecənin pıçıltısı –
 Şırıl-şırıl axan su.
 O – torpağın arzusu.
 Ax suyum,
 axar suyum,
 Torpağın od bağrını sərinlədər,
 səsiylə
 Könlümü yaxar suyum.
 Özümə layla çalar,
 Duyğuları oyadar
 mənim nəğməkar suyum.
 Dilin,
 körpəliyimdən
 axı, mənə tanışdır.
 Danış suyum,
 məni də,
 gecəni də danışdır.
 Hər şeyin əvvəli tək
 axırı da var, suyum.
 Atan – buludlar, suyum,
 Balan – göy otlar, suyum.
 Təmizliyi axtaran səsində tapar, suyum.
 Könlümü də
 özünlə əmanət apar, suyum.
 Qorxunc yuxularını
 niyə sənə danışdı
 həmişə nənəm mənim?
 Dedi: - Yuxularımın
 qorxusunu sən apar,
 içindəki qəm mənim.

Ax suyum,
 axar suyum.
 Mənim sehrkar suyum.
 Ax ki, gülsün, boy atsin
 Arzu gülüm, gülşənim.
 Padişahın bağından
 Mənə alma gətirən
 selim, suyumsan mənim.
 Nağıl yuxumsan mənim!

Sentyabr, 1973

İNTİZAR

Yayda qışı gözləyirik,
 Qışda yazı,
 Azda çoxu istəyirik,
 Çoxda azı.
 Uşaqılıqda cavanlığın
 həsrətilə yaşayırıq,
 cavanlıqda uşaqılığın.
 Arzu birmi,
 beşmi,
 onmu?
 yığın-yığın!

Gözləyirik,
 Özümüzdən çox güclüdür
 həsrətimiz.
 Gözləyirik xoşbəxtliyi,
 Xoşbəxtliyin içində biz.

Oktyabr, 1973

BABAMIN KOMASI

«Kollu koxa» povestinin
 müəllifi İsa Hüseynova.

Ay mənim ilk beşiyim,
 İlk nəfəsim, ilk sözüm,
 İlk gecəm,
 İlk gündüzüm.
 Könlümün bu həyatla
 İlk böyük qafiyəsi –
 Ay babamın dəyəsi!..

Səndən əlim çıxalı
 İstəmişəm həmişə
 Səni duyğularımın
 Bəstəsində gizləyim.
 Sən ey mənim ən ülvi
 Saflığım, təmizliyim!
 Mənim duyğularımın
 Ən nəğməli, ən həzin
 Pərdəsində durmusan.
 Toz kimi səpələnmiş
 Kövrək xatirələrdən
 Bir aşıyan qurmusan.
 Sən şe'rimin ilk sözü,
 İlhamımın mayası,
 Babamın beli kimi
 Daş-divarı öyilmiş
 Ay atamın koması!..
 Uçuq barılarında
 Kərpiclərin qum kimi.
 Göyərən vəhşi güllər

Çığırın arzum kimi...
Necə belini бүkdü,
Ocağını qaraltdı
Amansız zaman sənin.
Yeddi oğul çıxardı
Bir vaxt qapından sənin.
Əyilsən də,

durursan
Yenə də öz yerində.
Uçanlar qayıtmadı
Ay babamın koması,
Əlin bizə çatmadı.
Sənə salam verən yox.
Nə gələn, nə gedən var.
İndi uçuq qapını
Tıqqıldadar yağışlar.
Şəhərlərə uçalı
Böyünmədik biz səni.
Qoymuşuq yalqız səni,
Ay babamın koması –
Mənim ilk nağıllarım,
Meşələrdə qurtaran
Ay mənim ilk yollarım,
Kölgəsi bənövşəli,
Ay böyürtkən kollarım,
Hər dərədən, tərədən
Mənim dəstə tutduğum
Al-əlvan çiçəklərim,
Lampanın dövrəsində
Uçan kəpənəklərim,
Hardasınız,

Siz harda?
Ürəyimə köçdünüz.

Siz indi yaşarsınız
Çığırın duyğularda...
Ay rəfləri kasalı,
Ay taxçalı, boxçalı,
Ay bağlı,
Ay bağçalı,
Qoşa pəncərələrdə
Pərdələri saçaqlı
Buxarılı,
Ocaqlı,
Alaca komam mənim,
Balaca komam mənim.
Təmiz duyğularıyla
Ürəyimi, hissimi
Gündə bir boy ucaldan
Ay uca komam mənim.

Sən vermişən,
Sən dedim
Bu ömür yollarımda
Ağır duyğularımdan
Daşdığım yükü sən.
Beşinci mərtəbədə
Yaşasam da indi mən
Evimin də köküsən,
Şe'rimin də köküsən!..

Avqust, 1970

GETMƏZ SÖZ YARASI

Bir soyuq baxışın odu, həniri,
Körpülər yandırdı, külü qaraldı.
Bir an baxıb ötdün...

Baxışın yeri
Çapılan könlümdə ömürlük qaldı.
Anın zərbəsini bir ömür yedi,
Nələr etdiyini an heç bilmədi.

Yoxdur ikincisi tək ömrümüzün,
Niyə zəhərlədin bir ömrü, niyə?
İsti bir baxışa möhtəkən özün
Bəs niyə qıymadın onu özgəyə?..

Yaddaşdan bir yolluq silinib itər
Hər ömrün, hər günün min macərası.
Güllə yarasına nə var?

tez gedər,
Getməz söz yarası, eyham yarası.

Niyə danışmadın, niyə üreklə?
Xoş sözə hamının ehtiyacı var.
İnsan yaşamamış yalnız çörəklə,
Sınan üreklərin öz əlacı var.

Gözümüz önündə arzular, kamlar,
Narahat dünyada dinclik olarmı?
Ürək sındırmayın siz, ey adamlar,
Bülbül yuvasına daş atılsın?!
Sınan bir könülə necə deyək: «Döz!»
Yamasın bilinər sınığın izi.

Bə'zən xoş bir baxış, xeyirxah bir söz,
Günlərlə, aylarla yaşadır bizi.

Dağsansa, sən danma təpəni, düzü,
Bu darkönüllülük nə verər bizə?
Xoş bir təbəssümü, gözəl bir sözü
Bə'zən biz qıymırıq bir-birimizə?

Ürək də qocalır, axı, ilbəlil,
O bizə həmdəmdir, biz ona sirdaş.
İnfarktdan qorxursan?

Ürək daş deyil,
Özgənin qəlbini sındırma, qardaş!

Mən səndən intiqam, sən məndən qisas?..
Alır verdiyini onsuz da zaman.
Adamlar, adamlar,
düşünsək bir az,

Hamiya yer çatır, genişdir cahan.
Əcəl başımıza kölgə salmamış
Sizdən «can» eşidim, sizə «can» deyim.
Adamlar, adamlar,
yalnız xoş baxış,
Bir də təbəssümdür sizdən istəyim.

Yanvar, 1974

QIRQOVULA GÜLLƏ ATANLARA

Qolların qurusun ovçu, bir dayan!
Qanla yazı yazma çılpaq kollara.
De, necə qıyırsan, güllə atırsan
Çöllərin bəzəyi qırqovullara?..

Sənin qanın isti, ürəyin soyuq.
Təbiət hüsn ilə kamala çatmış.
Ətini yeməkçün yaratmayıb, yox!
Gözəllik naminə onu yaratmış.

Ətindən həzz aldın?

Bir vəhşisən sən.
Ürəkdən üstünmüş səninçün qarın.
Həzz ala bilmədin gözəlliyindən,
Gözəllik naminə yarananların.
Təbiət düşməndir tökülən qana.
Qanın olsun!

Qandan alma nəş'ə sən.
Onu yaradıb ki, baxasan ona
Sən də onun kimi gözəlləşəsən!

Noyabr, 1973

BİR SUALA CAVAB

Hər nə desən qəlbində var,
Sən dünya bil, göz qəlbini.
Taybatay aç, qoy basmasın
His qəlbini, toz qəlbini.

Ona, buna sığınma çox
Kölgəlikdən bir üzə çıx.
Məramını söylə açıq
Qoy deşməsin söz qəlbini.

Yağdı yağış, vurdu dolu,
Qəza tutdu sağı, solu,
Ömür ki var, sevgi yolu
O yola ver öz qəlbini.
Ömrün yoxuş yollarına
Çiçək kimi düz qəlbini!

1973

GƏLƏN ƏSRLƏ GÖRÜŞ

Bu dağ mənim,
 O dağ sənin,
 Ömrüm boyu yürüşdəyəm.
 Bu gün isə
 Nəfəsimi dərim deyər,
 Dayanmışam bir mənzildə –
 Dünyamızın gələcəyi balalarla
 görüşdəyəm.
 Vətənimə vəsf eləyən şe'rlərim,
 Çiçək olub dəstəlonir
 qucağımda.
 Qəmim yoxdur
 Bu dəmimdə,
 bu çağımda.
 Mən özümü –
 öz səsimi,
 öz duyğumu
 Eşidirəm
 cavanların gur səsinə.
 Mən onlara bəxş etdiyim
 şe'rlərin əvəzində
 Çiçək yaşlı, gül ətirli
 gənc balalar,
 Bu gün mənə çiçək verir.
 Çiçəkmi?
 Yox!
 Yaşamağa, yaratmağa
 İlham verir,
 Ürək verir!
 Sevinci var ürəyimdə,
 Göyün,

Yerini!
 Mən bu əsrin adamıyam,
 Bu gənclərsə gələn əsrin!
 Dad çəkiblər,
 Dad çəkirik
 Vaxtın belə axışından.
 Qarşıdakı əsrlərə boylanıram
 Mənə çiçək bağışlayan
 Balaların baxışından.
 Bu əsrdə ayaq izim,
 O əsrdə nəfəsim var.
 Mənim odlu nəfəsimi
 Gələn əsrə çatdıracaq
 bu balalar!

May, 1973

ANA VƏ BALALAR

Uşaqlar ananı tutdu danlağa,
-Başqadır, özgədir sənin zəmanən.
Səni başa salmaq çətindir, ana,
Bizi suallarla çox incitmə sən.

Ana cavab verdi: - Ağıldınız?
Nə tez böyüdünüz, məni dandınız?
Diliniz yox ikən «inqa» səsindən
Kiçik ürəkdəki arzunu gördüm,
Yalnız dodaqların büzülməsindən
Mən sizi bəs necə başa düşürdüm?

Yanvar, 1973

EHTİYAT

*Cəsurların dəliqanlılığına
şəraf nəğməsi oxuyuruq.*

M. Qorki

✓ Ehtiyat sözündən ehtiyatlıyam,
Ehtiyat – hər yerdə ehtiyac olmur.
Hər sözdən özünü qoruyan ilham
Ayaqda sürünür, başda tac olmur.

Ehtiyat güdəndə yazdım könülsüz,
Eləsi qəlblərə çətin yol tapır.
Ürəklə, cür'ətlə dediyim hər söz
Hələ qorxaqla da asan dil tapır.

Sənətin, ilhamın, eşqin gur səsi,
Qorxaq ürəklərdən niyə gen düşür?
Ehtiyat güdəndə, sözün gülləsi
Həmişə hədəfdən didərgin düşür.

✓ Ehtiyat güdənlər, asta gedənlər,
Heç sizi görmədim mənzil başında.
Ey fikrin önünə daş gillədənlər,
Əliboş qaldınız siz il başında.

Yolu gedə-gedə addım sayanlar,
Yolunuz yarıda niyə səhv olur?
Ancaq cəsarətlə addımlayanlar
Ya hər şeyi alır, ya da məhv olur.

✓ Ehtiyat – birtəhər baş dolandırmaq,
Cəsarət – ya həyat, ya ölüm ancaq!

Ehtiyat vergüldür, nöqtə deyil, yox!
Ehtiyat çalardır, rəng ola bilməz!

İNAD

Saatımın əqrəbini
 Düynləyib arzulara
 Vaxt olub ki,
 Ötən vaxtın qabağını
 mən kəsmişəm.
 Bu günümü yaşamadan,
 Sabahıma tələsmişəm
 Məqsədimə çatmaq üçün
 Ürəyimdən od almışam,
 yeldən qanad.
 İndi təzə ad almışam:
 İnad,
 İnad!

1973

VURUŞ

Bu dünyanı dərk edəli,
 ürəklə biz
 Vuruşuruq
 dənizlə biz,
 küləklə biz,
 fələklə biz!
 Yol çəkirik,
 Ev tikirik,
 İlan mələr səhralardan
 gül dəririk.
 Uçururuq
 sal, granit qayaları
 Uzaqları
 Yaxınlığa döndəririk.
 Vuruşuruq
 təbiətlə,
 Zamanla biz.
 Vuruşuruq
 yalanla biz,
 böhtanla biz.
 Vuruşuruq göylə, yerlə.
 Vuruşuruq haqqımızı yeyənlərlə...
 Vuruşuruq
 özümüzlə,
 nəfsimizlə
 Bu dünyaya gələli biz.
 Vuruşuruq!
 Bizdən öndə dayanmışdır
 məramımız,
 məqsədimiz!

Sentyabr, 1973

GECƏLƏR

Necə gözəl olur, necə şən olur
Ruhumla həmavaz olan gecələr.
Duyğumun, arzumun çıraqları tək
Göyləri ulduzla dolan gecələr.

Qəlbim qanadlanır, gözüm dincələr,
Fikrim genişlənər, ruhum incələr,
Uzana biləydi kaş ömrüm qədər
Hər dəmi xatirdə qalan gecələr.

Bir arzu... bir sükut, bir gecə, bir mən
Dördümüz baş-başa... yox gəlib-gedən.
Özümü özümə qaytarır nədən –
Qəlbimi qəlbimdən alan gecələr?

1973

ŞƏHİD MƏZARLARI

Gəlirik dünyaya bir amal üçün
Gedirik...

Yaşayır bu yurd, bu torpaq!
Ölər bizim kimi vətən də bir gün,
Vətəncün ölümə hazır olmasaq!

Vətəni sevmirlər qurucu sözlə,
Vətəndir yaradan, yaşadan bizi,
Biz də yeri gəlsə,

Ölümümüzlə
Gəldik, yaşatmağa Vətənimizi!

Neçə əsrlərə bəs edər bə'zən,
Vətənə hay verən bir odlu səs də.
Dünən də, bu gün də yaşayır Vətən,
Babəkin qırılan qolları üstə.

Şəhid məzarları... Düşmən qənimi!
Vətənin köksündə vüqarla durub
Mənim varlığımı bir təsdiq kimi
Yurdun sinəsinə möhürlər vurub.

Şəhid məzarları...

Bu məqbərələr
O əsrin bu əsrə uzanan əli.
Basqınlar...

Hücumlar,
Vuruşlar,
Nələr!

Bir xalqın tarixi...
Eşqi, əməli!

Şəhid məzarları...

Məni,
Həm səni,
Bir yola çağırır,
Tək bir söz deyir.
Bütün əsrlərin fikirlərini,
Bir fikrin oduna şö'lələndirir.

Şəhidlər nur saçır amalımıza.
Həmişə yenilməz,
Həmişə məğrur!
Onlar qonaq gəlir xəyalımıza,
Onlar ruhumuzda binələr qurur.

Şəhidlər sıçrayıb xəyalımızdan
Ötür mahnısını ötən çağların.
Xeyir-dua verir bizə hər zaman,
Başına dolanıb od-ocaqların.

Şəhidlər boylanır əsrlər üstədən,
Dolanır zəmanə,
Dönür qərinə.
Necə yaşamağın, necə ölməyin,
Təhrini öyrədir nəvələrinə.

-Vətəni sevirəm – deyən çox olar,
Deməyə nə var ki, dil yorulmasa.
Vətən də bizim tək ölər, yox olar,
Vətənin yolunda ölən olmasa!

Avqust, 1975

TƏLƏBƏLƏRİMƏ

Uçun, uçun,
Xəyaldakı zirvələrdən atlanın,
Tələbələrım mənim.
Bu gün mənə güvəndiniz,
Sabah sizə güvənəm.
Bu gün önümdəsiniz,
Sabah isə ayaq açıb
gözən şirin sözlərim...
Vətənimə səpələnmiş
Mənim dan ulduzlarıım...

Mən öyrədən,
Siz öyrənən,
Zaman keçir, yer dəyişir
Bu müqəddəs dövrədə...
Bu dünyanı öyrənmişəm
Mən öyrədə-öyrədə...
Mənə heç vaxt yad olmadı
Sevinciniz,
Qəminiz.
Xəyallarla nəfəs alan
Cavanlıq aləminiz.
Hissinizə, duyğunuza
dola-dola,
Sizin ilə addımladım
Qol-qola...
Suyu hər il dəyişilən
Bir dəniz var önümdə.
Suyu axır,
Durulur.
Bir tərəfdən boşalırsa,
Bir tərəfdən o, dolur.
Gənclik axır,
Bu axına qoşuldum.
Yaşım artdı...

Ancaq yenə

Sizinlə həmyaş oldum.

Elə dedim: - Bu dünyaya

Nə baxdım ki, nə görə.

Beş il açıb ördüyünüz qapıları

Otuz ildir

Mən açıram,

örtürəm.

Sizin üçün bitən bir şey

Bitə bilmir mənimçün.

Öyrədirəm,

Öyrənirəm,

günbəgün.

Mən həmişə

Sizin ilə həmyaşam.

Həminə yoldaşam!

El-obada ayaq açıb

Mənim gəzən sözlərim,

Vətənimə səpələnmiş

Ay mənim ulduzlarım,

Fikrimizdən, sözümüzdən

Aldığınız işığı,

El-obada körpələrin

Ürəyinə səpin siz,

Biçin olmaz səpinsiz.

Bugünkü dərs

Tək bu günün dərsidir.

Tək bu günə

Siz gəlməyin vəcdə,

yox!..

Sizdən hörmət gözləyirəm,

Səcdə, yox!..

Səcdədə bir hərəkət yox,

Çırpıntı yox,

Alov yox!

O, həm sakit,

Həm donuq!

Sən önümdə donursansa,

Mən də yoxam,

Sən də yox!

Başqa simdə çalılarsan

Mənim köhnə havamı.

Sən mənmişən?

Yox!

Fikrimin,

Əqidəmin

davamı!

Sizin mənə sevginizdə tapmışam

İtirdiyim nə varsa.

Mənim Sizə dediklərim

Ruhunuzda yaşarsa,

Sizin ayaq basdığınız

hər obada mən varam,

Qəlbinizdə çağlaram,

Dilinizdə qaynaram.

Gələcəkdə yaşaram!

Sabir olub,

Puşkin olub,

Vurğun olub

Hər dərsimin ön sözü.

Bəs nə imiş

Məramımın, mətləbimin

Son sözü?

Harda bir ev uçubdursa,

Biz o evə

Dirək olaq,

Daş olaq.

Adıca bir insan deyil,

Bu Vətənə,

Əsl vətəndaş olaq!

1974

* * *

Mən insanam

Min arzum var, min kamım var.

Ancaq birçə inamım var.

Bu dünyaya gətirsə də anam məni,

Yaradıbdır inam məni!

Mən inamın övladıyam,

Onunkudur ömrüm-günüm.

O kompasdır,

Əqrəbinin ucundadır

yolum, yönüm.

İnam yoldur, yönü də bir...

Bütün yollar haçalıdır,

Tək bu yolun haçası yox.

Biz bu yolla, biz bu yönle

Açılmayan qapıları açasıyıq.

İyun, 1975

O NƏDİR?

«Dünya ulu tanrının yuxusudur» -
- dedilər.

Onu bu xoş yuxudan ayıltmayın, -
dedilər.

Onun oyanmasını

Niyə istəmədilər?

O, nə qədər yatacaq

Dərin, şirin yuxuda?

İntəhasız olarmı,

Vaqiə də, yuxu da?

Milyon-milyon ildi ki,

Fırlanır,

Yer kürəsi...

Nə bezini qurtarır,

Nə odu, nə qüvvəsi,

Hara gedir o belə?

Yerindədir yer elə...

Dönür günün başına

Qüvvət alıb o, gündən.

Nə öz oxundan çıxır,

Nə də öz çevrəsindən...

Fırlanır...

Getmir ancaq

Nə irəli,

Nə geri...

Fırlanıb sapa düzür

O, ayları, illəri.

Yerin gözü yoxdumu?

Onun da

İnsan kimi

Var olsaydı gözləri,

Tərpənərdi yerindən,

Çıxardı mehvərindən.

Tanrının da yuxusu

Dağılardı o zaman.

Təzə,
Başqa bir yuxu
Uyduyardı yuxudan.
Yer qopmadı yerindən.
İnsan qopdu...

Qanadı
Aldı əməllərindən...
Mö'cüzələr yaratdı,
Kainata ip atdı,
Uçub Aya da çatdı.
İnsan çıxı da bildi
Yerin cazibəsindən...
İnsanın:

«Mən tanrıyam,
Mən qadirəm» -
Səsindən

Tanrı dıksındı, durdu.
Boylandı dövrəsinə...
Gördü:

İnsanın özü
Dönüb Yer kürəsinə.
Ancaq...

O, kürə kimi
Fırlanmır öz yerində.
O yeriir, o uçuş
Ağlın üfüqlərində...
Yer kürəsi

Tanrının
Uydurduğu yuxudur,
Nağıldır,
Əfsanədir...

Bəs boylanıb yuxudan
çıxan insan?...
O nədir?

1974

İÇƏRİ BAX

Aç gözünü dünyaya bax.
Bu çəməndir,
Bu çöl,
Bu bağ.
Bu nərgizdir, bu qızılgül.
Bu yarpızdır, bu qərənfil.

Bəs arzumu, niyyətimi,
Bəs sevgimi, nifrətimi,
Dəhşətimi,
Heyrətimi
Hansı gözlə görəcəksən?

Fikirləri, duyğuları,
Hissləri, arzuları
Görə bilsən,
Sən çölün də, çəmənin də,
Sən mənim də, sən «sən»in də
Öz boyasız qiymətini verəcəksən.

Sən görürsən məni, dostum,
Yalnız görə bildiyin tək.
Görmək deyil bu qədəri görə bilmək.
Sənin görə bildiyindən o yanını,
O yandan da o yanını
Görmək çətin!

Torpaq altı,
Tum içində oyananı
Görmək çətin!
Gözlə görə bildiyinə
Ötəri bax, ötəri bax.
Sən çölü də yaxşı görə bilmək üçün
İçəri bax, içəri bax!

Oktyabr, 1975

DÜŞÜNCƏ – SÖZ

Özümə də görünməyən

Könlüm mənim,

Duyğum mənim,

Sövdəm mənim –

Azadlığım – öz mə'nəvi dünyam mənim.

Öz içimdə, öz dünyamda

Hakim də mən,

Məhkum da mən.

Neçə yerə qol atıram

Bir özəkdə, bir tumda mən...

O coşqundur,

O daşqındır.

Min rənglidir,

Sürəklidir.

Söz – fikrimin, düşüncəmin

Qəlibidir,

Öz şəklidir.

Düşüncələr – havadakı quşa bənzər.

Sözlər – quşa atdığımız daşa bənzər.

Dəyə bilsə səninkidir,

Dəymədisə –

Daşdan küsmə,

Özündən küs.

O incidən əlini üz.

Ürəkdədir o qönçələr...

Hansı gözə görünübür

düşüncələr?

1975

ŞE'RİNİ OXUDUM

Şair dostum H.Arifin 50 illiyinə.

Torpağa vurulub vurğunu olduq
Vətən nəğməsinin, vətən sözünün.
Şe'rini oxudum...

Düz demədim, yox,
Dağları, daşları oxudum bu gün.

Adladım dərəni, dolaşdım düzü
Əridi könlümdə kədər də, qəm də.
Şe'rinin alovu, şe'rinin közü
Atəşə çevrilib yandı dilimdə.

İsti bir ürəyin isti sözləri
Soyuq könüldə də bir tonqal qalar.
Şe'rini oxudum...

Alıdan bəri
Aşıqlar başıma topalaşdılar.

Şe'rini oxudum... Çiçəklər – həkim,
Dərdimin dərmanı gül qonçalandı.
Durdu qulluğumda təbiət mənim,
Lilpar dolçalandı, çöl xalçalandı.
Şe'rini oxudum... qopdu qasırğa,
Palıd öyilmədi, qovaq öyildi.
Şe'rini oxudum...

Qulaqlarıma,
Durna qatarının köç səsi gəldi.
Şe'rini oxudum...

Hər kölmən sənin,

Bu necə ətirdi, bu necə ətir, -
 Məni göyüm-göyüm niyə göynədir?
 Bu nə göynərtidir? Deyə bilmirəm,
 Niyə göynəyirəm, niyə, bilmirəm?
 Niyə bu göynərti, niyə bu ağrı,
 Alır öz əlimdən ixtiyarımı?
 Bu sızı, həmiyə əziz olduğum
 Qayğısız günlərin intizarımı?

Tutmaq istəyirəm baxışlarını
 Min mətləb gizlənir hər qayğısında.
 Ötən günlərimin naxışlarını
 Görürəm xalamın kəlağayısında.

-Ay oğul, saçını nə tez ağartdın?
 Deyə, əllərini çəkir başıma.
 Deyirəm: - Tez niyə, əlliye çatdım.
 Yox! İnana bilmir xalam yaşım.

Anamın diliylə o, məni oxşar,
 Nəsihət eləyər hər görüşündə.
 Mənim özüm boyda uşaqlarım var,
 Xalam «uşaq» - deyir mənə bu gün də.

Yox! Heç nə yayınmaz onun gözündən,
 Dərdimi üzümdən oxuyur mənim.
 Xalama güvənib sanıram ki, mən,
 Arxamda alınmaz qalam var mənim.

O necə qaladır? Uludan ulu.
 Hansı bir qüvvəti özündə gizlər?
 Qayğıyla, sevgiylə doludur, dolu
 O titrək dodaqlar, o yaşlı gözlər.

O necə qaladır? Zəif bir vücut!
 Üfürsən yığılar,
 Gücsüz bir qarı.
 Qoluma güc gəlir, könlümə ümid
 Çiynimə qonanda zəif qolları.

O elə qala ki, baş əyməz yada,
 Könül çiçək açır hərarətindən.
 Dünya şər qüvvəyə dönüb axsa da,
 Onun qucağında amandayam mən.

Köksünə baş qoydum, dedi: - qadasi!
 Sandım ki, çiynimdən yük endirmişəm.
 Xalamın sinəsi – sevgi qalası
 Mən bu istiliyi harda görmüşəm?

Xalam uşaqları, sizə sözüm var
 İndidən yanmayan sonra bərk yanar.
 Düzünü deyim ki, anam sağ ikən,
 Qədrini o qədər bilməmişəm mən.

Ayılmaq istəyəm indidən sizi
 Yaman nigaranam xalamdan yana,
 İndidən yandırın ürəyinizi
 Qoymayın od tutub sonradan yana.

Siz də olarsınız ikiqat yetim
 Yaxşı başa düşün, yaxşı, siz məni.
 Anasız qaldığım bəsimdir mənim,
 Amandır, qoymayın xalasız məni.

HARA QAÇIRSAN?

*Dünyada keçməsin boş cavan çağın,
Yol get ki, güclüdür indi ayağın.*

N i z a m i

Bir qoca görürəm, hər səhər erkən
Küçəmizdə mən.

O, məhəl qoymadan dosta, tanışa
Küçənin boyunca qaçır o başa,
Qaçır bu başa...

Oğlum mat-mat baxıb soruşur məndən
-O hara tələsir? O, niyə qaçır?
-O, ömür payını yeyibdir çoxdan,
Əlavə pay üçün növbəyə qaçır.

Özündən soruram: - Bu qaçış nədir?
-Görmürsən, bədənim hərəkətdədir.
İdmanın xeyri var cana səhərlər.
-Bu boş hərəkətdən, axı, nə fayda?
Qabağa qaçırsan...

Bilmirsən məgər
Sənin nəyin varsa, qalıb arxada?

Məni eşitmədi, o ötdü çoxdan,
Mənə əl elədi dönüb uzaqdan.
Hərəkət, hərəkət,

Hərəkət nədir? ✓
Axı, qiymətlidir ömrün hər dəmi.
Bədəni, doğrudan, hərəkətdədir,
Bəs beyni, bəs fikri hərəkətdəmi?
Bumudur hər eşqin, arzusun sonu?

Ömrünü, gününü artırır qoca.
Nəqd ömrü itirir,

Bu zalım oğlu
Qaçır gör necə də nisyə dalınca.
Nəqd ömrün qədrini bilmədin bir an
Eh... Suya vermişən sən çoxdan gönü.
Qaçışla ömrünə ömür artıran,
Nəyə xərclemişən bəs nəqd ömrünü?

Səni tanıyıram... uzun ömrünü
Qədəhə doldurdun, başına çəkdin.
Boş bir nağarasan...

Sən ömür-günü
Kəfdən özgə nəyə xərcləyəcəkdin?
Bütün yaşidlardan geri qalmısan,
Ömrün zirvəsində sən ayılmısan.

De, hara qaçırsan?

Çox gecdir artıq.
Qayıtmaz geriye bir də ömür-gün.
Min addım qaçırsan, bircə addımlıq
Ömrünə əlavə qazanmaq üçün.
Ayağın görməyib hələ üzəngi,
Bir yol deməmişən: «Ay anam, Vətən!»
Bu qədər yaşayıb neynəmişən ki,
Beş il də çox yaşa, neyləyəcəksən?

Hərəkət?

Bununçun sənə səhərlər
Qaçışdan özgə şey tapılmaz məgər?
O yanan ağaclar yandırmır səni?
Əlinə bel götür,
Sula onları.

Güldürə bilmədin insan qəlbini,
Gündə bir ağacı sevindir bəri.

Havaya sovruldu gənclik çağları,
Qaçırsan dalınca ötən anların.
Qaçışda olubdur bir ayaqları
Yaşamaq xətrinə yaşayanların.

Sağlamlıq ən böyük xəyalın, dərdin,
Səninçin həmişə keçib xoş ömür.
Ömrü uzatmaqdir məsləkin sənin,
De, nəyə gərəkdir belə boş ömür?

Mə'dəni, qarnını heç unutmadın,
Ruhunu, qəlbini düşünmədin sən.
Ölümdən qaçırsan... Xəbər tutmadın
Ay yazıq, diriylən ölülyündən.

1975

ÖZGƏ HƏRARƏTİ

Yaşadı həmişə qoltuqlarda o,
Bədəni özünün, özü özgənin.
Dindi
Təkcə səsi özünün oldu,
Mətləbi özgənin, sözü özgənin.

Üzlərə dikildi gözü həmişə
Üzünə üzlərdən üz çəkdi, dindi.
Üzünün astarı köhnəldisə də,
Hər saat üzündə üz təzələndi.

Təbəssüm payladı o hər tərəfə,
Yorğanın altıdasa «mən, mənəm» - dedi.
Bircə addımını hələ bir dəfə
Ağlının əmrilə ata bilmədi.

Durdu yaltaqlığı başda çətir tək
Düşmədi üstünə yağış bir gilə.
Qoltuqda isinən termometr tək
Qızındı özgənin hərarətilə.

Noyabr, 1975

MƏHƏK DAŞI

Gəl kəsək dostluğu, elə indidən
Sözüm başqa yerə yozulacaqsə –
Nəyimə görəkdir, şirin sözlərin
Astarı çevrilib üz olacaqsə.

Qaçdın bəd günümdə...

Bəs hanı ilqar?

Ey yaxşı günümün yaxşı yoldaşı.
Xoşbəxtlik – Adama dost qazandırar,
Bədbəxtlik – Dostluğun bir məhək daşı!

1975

Duyduqlarımın nuru şəfəq tək saçılır hey...
Qəlbimdə mənim tazə üfüqlər açılır hey...
Təp-tazə üfüqlər, məni ənginliyə atdı,
Dünyamızı üçün öz yeni dünyanı yaratdı.
Yağdıqca ümid güllərimin üstə yağışlar,
Yaz eşqinə könlümdə cəvşəmədə quşlar.
Xoş duyğularım nəğməli quşlar kimi ötkün,
Könlümdə mənim tazə üfüqlər açır hər gün.

Dünya səni dindirməsə...

Dur,

Sən onu dindir.

Dünyanı sevirsənsə, bu dünya da sənindir.
Mən öylə ki, qəlbimdə ötən səsləri duydum,
Dünyanı öz eşqimdə tapıb mən ona uydum.

Dekabr, 1973. Mərdəkan.

HÖRMƏT ÜÇÜN?

İşıq onsuz da işıqdır, uludur.

O – qaranlıqlara xəncər çəkən atəş yoludur.

Çıraq, evlərdə tavandan asılır,

Hörmət üçün?

Ona hər kəs güvənir, səcdə qılır,

Hörmət üçün?

Feyzi hörmətdən aşan xilqətə hörmət,

Nə demək?

İşıq onsuz da işıqdır, ona tərif

Nə görək?

Onu baş ucdan asırlar tavana,

Ki, bütün dövrəsi ondan nur alıb faydalana.

Avqust, 1974, Şəki

GERÇƏK ÖLÜMLƏ

Alim dostum

Qoşqar Əhmədlinin xatirəsinə.

Nə qədər dünyada yaşayırsınız biz,

Ölüm sanırıq ki, bizdən uzaqdır.

Elə bilirik ki, bizim ömrümüz

Ömürdən o yana uzanacaqdır.

Belə düşünürük... ötür fəsillər.

Ölüm?

Bir səs deyir: - Yox hələ tezdir.

Onu da bilirik, axışan illər,

Ölümə uzanan əllərimizdir.

Bizim ömrümüzün hər qarışında

Övladlar böyüyür... qocalırıq biz.

Onların ilbəil artan yaşında

Dolayı yollarda itirdiyimiz

İlləri görürük aydınlıqla biz...

Görürük, dünənki körpələrimiz

Bizim keçdiyimiz yollardan keçir.

Balalar ərleşir, töşüyürük biz

Onda bilirik ki, ömür gün keçir.

Qoşqar, sən də elə... Sən yaşayırkən

Ölümü ömrünə yaxın bilmədin.

Ölüm döşəyində bilirəm ki, mən,

Ölümün önündə sən əyilmədin.

Həyatın ən şirin məqamında da
İnsan ölüm ilə daim əlləşir.
Ölüm zirvəsində – lap son anda da,
Həyat olduğundan çox gözəlləşir.

Yaşadın kişi tək sən yaşayarkən,
Üz-üzə gəlsən də, kədərlə, qəmlə.
Ölmədin bir dəfə ölümdən erkən,
Sən bir dəfə öldün gerçək ölümle.

ARIFIN VAXTSIZ ÖLÜMÜNƏ

H. Arifə

Danışa bilmədin telefonda sən,
Bitirə bilmədin cümləni, qardaş.
Balanın toyuna çağırma lıykən,
Qırxına çağırdın sən məni, qardaş.

Boyun bərabəri oğul yetirdin,
Boylara həsrətlə baxmaq üçünmü?
Toyunu görməmiş bala itirdin
Toylara həsrətlə baxmaq üçünmü?

Nə sönməyə yer var, nə də yanmağa,
Acizlik əlində bu qansız hökmün.
Sən oğul böyütdün budaqlanmağa,
Oğul böyütmədin budanmaq üçün.

Nə deyək? Bu hökmə tale yol verib
Cavabı sualdır, sualı cavab.
Qəm aldın, ölümə sən oğul verib
Verdiyin can oldu, aldığın əzab.

Dərd var, ağacdakı odu andırır,
Zamanın hökmüylə qaralır közü.
Dərd də var, gün-gündən alovlandırır,
Üfürə-üfürə zamanın özü.
Bu dərdin nə sonu, nə də ilki var
Bu dərddən dərdlər də od alıb yanır.

Dünyanın yarası yaramdır mənim,
Əgər bu dünyada mən də varamsa...

Bəs necə şairəm?

Şair dostumun

Dərdini dərdim tək danışmıramsa?

Ortağam, şarikəm dərdinə, qardaş.

Nə qədər ağırdır bu itki, bu qəm.

Özüm də bilirəm,

Mən sənə, qardaş

Təsəlli verirəm, oğul vermərəm.

Sənə necə dostun yol göstərsə də,

Başqadır bu dərdin yükü, dəhşəti.

Yüz oğul bu yükə çiyin versə də,

Sənin çiyindədir yenə siqləti.

Döz, qələm yoldaşım,

Bu qalan ömrü

Öz sənət balana ver yavaş-yavaş.

Arifin yarımçıq qırılan ömrü

Şe'rində canlanıb yaşasın, qardaş!

2 noyabr, 1976

İYİRMİ BEŞ İL

Ömür yoldaşıma.

Elə bil dünəndir Sabir bağında

Çıxdın qabağıma ağ çiçək kimi.

Elə bil dünəndir, ağ paltarında

Qondun evimizə köpənək kimi.

Nə tez başa gəldi iyirmi beş il?

Balalar yetişir, qocalıq biz.

Nələri itirdik – qayidan deyil,

Görəsən, nə imiş bəs qazancımız?

Sönməmiş könlümün odu, həvəsi,

Balalar səslənir: «Bəsindir dayan!»

Oğlumuz toy umur, bizim toy səsi

Hələ getməmişkən qulağımızdan.

Bu necə dünyadır? Yolu bir qarış,

Ayıra bilmirsən çoxunu azdan...

Həzzindən, zövqündən hələ doymamış

Çəkirlər süfrəni qabağımızdan.

Bu necə dünyadır anlamıram mən,

Nə gəliş bəllidir, nə gediş bizə.

Xəbərimiz olmur gəlişimizdən,

İnana bilmirik getməyimizə.

Vurduq bir zindana iyirmi beş il,

Ötdü günlərimiz ağı-qaralı.

Sənin duyğuların – bir nəğməli göl,

Mənim duyğularım min macəralı...

Sən nə dalğalandın, nə çalxalandın,
Haldan-hala düşdüm mən hər dəm, gülüm,
Sən məni bir dəfə sevib dayandın,
Mən səni hər rəngdə sevirəm, gülüm.

Daş atdım,

Əlimdən çıxdı bir xata.
Bulana-bulana yenə duruldun.
Könlümdən keçəni duymadınsa da,
Ömrümə, günümə havadar oldun.

Düşdü yuvamıza, düşdü qan-qada,
Başımız üstündə ildırım çaxdı.
Səsimiz, nəğməmiz bir olmasa da,
Suyumuz, selimiz bir arxıdan axdı.

Ata ocağının qələmdən çıxan
Çörəyi mənəmsə, ürəyi sənənsən.
Başında çal-çarəz ildırım çaxan
İsti yuvamızın dirəyi sənənsən.

Mənim xəyallarım uçdu havada
Sən məni göylərdən endirən oldun.
Bizim qurduğumuz isti yuvada
Fəhlə mən oldumsa, usta sən oldun.

Elə ki, bəxtimin gözü yumuldu,
Yoluma nur saçan çilçıraq oldun.
Mənim nəş'ələrım özümün oldu,
Ancaq dərdlərimə sən ortaql oldun.

Başıma dolanan dörd-sərimin
Odunu qəlbindən keçirən oldun.
Səndən gileylənən şe'rlərimin,
Sahibi mən oldum, qulu sən oldun.

Yanıb yaxılında şe'rim üçün mən,
Sən elə bildin ki, gizli qəmim var.
Ayrıla bilmədin öz aləmindən
Bilmədin, mənim də öz aləmin var.
Gülüm, aynasıdır üzüm, üzünün,
Məni əldən saldı axtarışlarım.
Üzünə əks etdi mənim günbəgün,
Üzümdə açılan sərt qırıqlarım.

Fikrim dərə keçdi, tərələr aşdı,
Ardımca bir addım gəlmədin ancaq.
Sən məni dindirdin,

Dilim danışdı,
Şe'rimi dindirə bilmədin ancaq.

Ötdüyün mahnını bir yol çəşmədin
Mən çəşdim...

Dərədən boylandım dağa.
Öz könül mahnını sən çəşmədin,
Mənim iniltimə uyusdurmağa...

Elə bil dünəndir, Sabir bağında
Çıxdın qabağıma ağ çiçək kimi.
Elə bil dünəndir, ağ paltarında
Qondun evimizə kəpənək kimi.

Aradan nə keçdi? İyirmi beş ildə
Qara saçımızda ağardı illər!
Təkcə istəyimiz qaldı könlüdə,
Qalan nə vardısı, apardı illər.

İndi xəyal yorğun, könül şikəstə...
Gəncliyi dadmamış qocalıq biz.

Övlad qayğısında, bir murad üstdə
Birləşir uyuşmaz nəğmələrimiz.

Eyni yük altında neçə yoxuşu,
Arzumuz, qəsdimiz birgə aşındır.
Özgə budaqların iki yad quşu
İndi bir budaqda doğmalaşıbdır.
Budağın eşqinə darda, çətində
Nəfəsin könlümə qol-qanad vermiş.
Zaman ötüşdükcə

Məhəbbətin də
İlk rəngi, ilk dadı dəyişiləmiş.

Demə qocalmısan, gülüm, doğrusu
Mənimçün bir az da sonalaşmısan.
Balamın anası, nə sirrdir bu?
İndi mənimçün də analaşmısan.

Dekabr, 1974

ALQIŞ

Alqış, Vətən yolunda ölən mərd oğullara!
Alqış, bizim o keçdiyimiz şanlı yollara!
Yollar əzablı, qovğalı, illər ağır, çətin.
Yollarda qaldı gözləri ərəsiz gəlinlərin.
Yollar Vətəndə başladı, qurtardı cəbhədə.
Köksüm Vətən yolunda dəmir yardı cəbhədə.

Səngərdə biz inamla çox andıq bu günləri,
Candan keçib hünərlə qazandıq bu günləri.
Dözdük əzaba biz, sinə gördük fəlakətə,
Səngərdən açdıq əzmlə yollar səadətə.
Vurduq sitəmli illəri mərdilklə biz başa,
Məslək, yaşa, inam, yaşa, insan, yaşa, yaşa!

1976

QAYƏ

İradəmin ağasıyam,
 Əqidəmin köləsiyəm.
 Əqidəmin yolunda da öləsiyəm.
 Neçin, necə yaşamağı o, öyrədib,
 Həyatımı mə'na ilə naxışladı.
 Məni mənə tanıtdırıb,
 Məni böyük bir Vətənə bağışladı.
 Qayə ki var, kimi üçün – həyat yolu,
 Kimi üçün – tapmacadır.
 Bu dünyanı dərk edənçün
 Həyatdan da o, ucadır.
 Başım üstə dalğalanan
 O bayrağın kölgəsində
 Ölüm belə xoşdur mənə.
 Ömrüm, günüm qurban ola
 Ölümü də həyat qədər
 Mənə gözəl göstərənə!

Mart, 1978

QƏLBİMİZDƏ DAN İŞİĞİ

Masam üstdə dan işığı...
 Eşidirəm qəlbimdəki danışığı.
 Bunlar nədir?
 Bilinməyən həqiqətin
 Önümdəki şəkilləri,
 Duyğumdakı pərdələri.

Aydın deyil
 qəlbimdəki nə o söhbət,
 Nə də masam üstündəki
 Al günəşin cilvələri.

Bütün bunlar, bəlkə, gizli duyğulardır
 Duyğuların dili vardır.
 Anlamırıq o dili biz.
 Bu dəryada hey üzürük, hey üzürük,
 Görəmmirik sahili biz.
 Bir biləydik
 Min şəkildə, min boyada üz göstərən
 O füsunkar pərdələrin araxasında
 Nə var, görən,
 Nə var, görən?

Fevral, 1978

* * *

Oda da, suya da özünü verdi
Sevib sevilincə bu qara torpaq.
Sırrını vermədi,
tozunu verdi
Nər-nər nərildəyən rüzgara torpaq.

Fevral, 1977

YOL – ÜRƏK

Gələcək eşqinə yola çıxmadan
Bu yolun sonunu görən göz gərək.
Açılan yollarla getmək çox asan,
Açaq yolumuzu özümüz gərək.

Əridib özünü sən gilə-gilə
Yoluna işığı sal ürəyindən.
Niyyət çatdıracaq səni mənzilə,
Əgər başlanırsa yol ürəyindən.

1977

* * *

Təklilik deyil, otağında tək olmağın –
Öz içində

neçə-neçə fikirlərin
alovunda qovrulmağın.

Başqasının əzabını

Özün üçün dərd sayanda

Tək olsan da,
Sən tək deyil, çox olursan.

Əlvan-əlvan duyğuların caynağında
eşilirsən,
oyulursan...

Özün üçün yaşayanda
Səsli-küylü bu dünyada
tək olursan,
tək olursan!

Sentyabr, 1976

MƏN KİÇİK BİR ÜRƏYƏM

Yenə Şəkiyə gəldim bir az dincəlim deyə,
Özümə gəlir deyə.
Ancaq... bir gün, bir saat dincələ bilmədim mən
Ürəyimin səmindən...
O səs... O səs izlədi hara getdim sə mən,
Gülürüzlü görmədi burda bir kimsə mən.
O səs qulaqlarımda bir top kimi gurladı,
Fərəhimi həbs edib, nəş'əmi oğurladı.
Pozdu rahatlığımı,
dincliyimi,
yuxumu...

Dedim: Dincəlmək bumu?

Dedim: - Ürək, ay ürək,

Bircə ay məndən əl çək.

Axı, mən də insanam,

Mənə nəşib deyilmi bəs həyatın nəş'əsi?

Qəlbin dərinliyində duydu mənə o səsi:

-Dünyada yaşamayan dünyadan dinclik umar,

Yanmağında tapmalı dincliyini sənətkar.

Dedim: - Bəs bu nədəndir

Çoxaldıqca yaşım da

Azalmağı arzular,

Aşib-daşdı arzular,

Başdan aşdı arzular.

Bahar oldu, qış oldu –

itirdiyim ömür, gün,

Qazandığım yaş oldu.

İndi nə istəyirsən?

Dedi: - Demə heç zaman «istəyin nədir?» mənə,

Dünən zirvə bildiyim, bu gün pillədir mənə.

İstəyim birmi, onmu?

Köhnəsinə çatmamış təzə arzular gəlir,

Köhnə arzularımın saçlarına dən düşür.

Dünənimin istəyi bu gün gözümdən düşür.

SALAM, NƏSİMİ

Heykəlin mübarək, Nəsimi, salam,
Doğma Vətəninə sən xoş gəlmisən.
Ayağın altdakı uca potsdam,
Eşqindir, üstündə sən ucalmısan.

Güddü dərisini çoxu dünyada
Sən verdin özünü öz əqidənə.
Dərini soyunub büründün oda,
Büründün eşqinə, düz əqidənə.

O cür yaşamağı, bu cür ölməyi,
Özün bəyənmişən, özün seçmişən.
Həyatın bir yana, danıb hər şeyi,
Sən öz ölümündə heykəlləmişən.

Bayrağa çevirdi sənətin səni,
Əsrindən yüz illər durdun öndə sən.
Həyatında deyə bilmədiyini
Dedin ölümünlə, ölümündə sən.

Sənətin sığmadı dövrə, zamana
Əsl şe'rdən də hünər umuldu.
Hünərin bir yana, şe'rin bir yana,
Hünərin şe'rinə yaraşlıq oldu.

Dünənin ağrısı, dərdi-səridir,
Zülmə qul olanlar, boyun əyənələr.
Xalqın sənə kimi igidləridir,
Xalqın varlığını təsdiqləyənlər.

Həyata diz çökən, zülmə baş əyən
Yaşamaq xətrinə yaşayır ancaq,

Sənəin ölümünə həsəd çəkməyən,
Sənəin həyatından nə anlayacaq?

Zamandır yaradan qəhrəmanları,
Tarixdən nə qədər dərs götürmüşük.
Qırx il kişilikdən dəm vuranları
Bir anlıq ölümdən qorxan görmüşük.

Tarixə örnəkdir eşqin, hünərin
Biz səni dindirək, sən bizi dindir.
Şe'rini daşlayan həməsrlərin,
Bu gün alqışlayan nəvələrimdir.

Bu gün salam verir sənə öz elin
Qürbətdə dolaşdın əsrlərlə sən.
Yurdunu, yurduna köçürdük bu gün
İyirminci əsrə sən xoş gəlmisən.

Zülmə qəh-qəh çəkdin, ölümə güldün
Dünən də var idin, varsan bu gün də.
Mən sənəin səsinə eşitdim bu gün
Cavan bir şairin sətirələrində.

Heykəlin mübarək, Nəsimi, salam
Doğma Vətəninə sən xoş gəlmisən.
Ayağın altdakı uca potsdam,
Eşqindir, üstündə sən ucalmısan.

1978

ÖZÜNƏ QƏSD

(Cek Londonun xatirəsinə)

Deyirlər, filan il, filan, filankəs
Özünü öldürmüş...

İnanmıram mən!
İnsan öz-özünü öldürə bilməz,
Ayıraq hədəfi, gəlin, güllədən.

Könüllü vaz keçmək gün işığından?
Axı, iki deyil, tək birdir ömür.
Yox, öldürə bilməz özünü...

İnsan
İstəmədən ölür, ya öldürülür.

İnsan bu dünyadan doymamış gedər,
Yüzillik ömrü də o, sanar bir an.
Dünyaya özümü gəlmişdir məgər,
Apara özünü özü dünyadan?

Özünü öldürmək?

Nə qədər ağır!

Gerçəkdir,

Neyləyim, inanmıram mən!
Zamanın vəhşəti, haqsızlığıdır
Onun öz əlilə onu öldürən!

1976

* * *

Məktəbim – sükutdur,
Qələmim – fikir.
Bu nə səs?

Bu nə küy?
Mənə sükut ver,
Dalım öz fikrimin dərinliyinə.
Bilim, müddət nədir, əbədiyyət nə?
Sükut istəyirəm...

Dil lal,
qulaq kar.
Sükutun anına min illər sığar.

İyun, 1975

ANA YURDUM

Anaların laylasından,
 Babaların tarlasından,
 Nənələrin qorxuluğu almaq üçün
 Cəftə suyu içirdiyi kasasından
 Səni içdim udum-udum,
 Ana yurdum, ana yurdum!

Bağ gülündə, dağ qarında,
 Sel-suların axarında,
 Palıdların vüqarında
 Səni gördüm,
 Ana yurdum!

Tarixini uğuldadan dağ mehində,
 Quşlarının cəh-cəhində,
 Yurddaşların kədərində, fərəhində
 Səni duydu, ana yurdum!
 Füzulinin «ah» səsində,
 Üzeyirin nəğməsində,
 Ələsgərin nəfəsində
 Səni andım, ana yurdum.
 Mənim andım – ana yurdum!

İyun, 1978

SÜKUTU YAZA BİLƏN...

İçimdəki sükutu – o səsiz qışqırığı
 Kim eşidir?
 Mən özüm...
 Cavabı tapılmayan sorğular düzüm-düzüm.
 Bütün suallarımı bükərək sükutum
 Gələcəyə atmışam.
 Onun düşdüyü yerdə hər arzuma çatmışam.
 Belə sükut nalədi, qışqırıqdı, haraydı...
 Sükutu yaza bilən maqnitofon olaydı...

1977

* * *

Ömür yolum – içimdəki vuruşlarım.
 Mübarizəm – tale ilə yarışlarım.
 Qəderimin yazıları – alnımdakı qırıqlarım.
 Kaş, onları pozan ola!
 Təzəsini istəyimcə yazan ola!

Tutuşmuşam, çaxmaq yoxdur alışımağa.
 Qaynayıram, təpərim yox nə coşmağa,
 nə daşmağa.

Ürəyimin sözlərini oba-oba danışmağa
 Dədə Qorqud timsalında ozan ola,
 Bir qəribə yuxu gördüm, istəyimcə yozan ola!

1977

İyul, 1978

ÖRTMƏ PƏNCƏRƏNİ...

Örtmə pəncərəni!..

Necə? Sətəlcəm?

Qorxmuram, qoy külək içəri dolsun.
 Açıq qəlbim kimi qapım, pəncərəm
 Dünyanın üzünə qoy açıq olsun.

Örtmə pəncərəni... Gəlir ilk bahar,
 Gör, çölün havası necə təmizdir.
 Açıq pəncərələr, açıq qapılar
 Dünyaya açılan gözlərimizdir.

Təzə bir havaya həsrət qalıb söz,
 Söz də təzələnmək istəyir, dayan!
 Dolsun otağıma, gəlsin iznsiz
 Yellər pəncərəmi taqqudatmadan.

Tufan istəyirəm, yandıra bilsin
 Könlümün qaralan ocaqlarını.
 Gəlsin, qarışdırsın, alt-üst eyləsin
 Yazdığım, pozduğum varaqlarımı.

Masa arxasında gecəbəgündüz
 Bir ömür əriddim təzə söz üçün.
 Gəlsin təzə fikir, gəlsin təzə söz
 Dünən yazdıklarım köhnəlir bu gün.

İstərəm sabahı bu gündən bilim,
 Könlümə nur qonsun, işıq çilənsin
 Örtmə pəncərəni, örtmə, sevgilim,
 Hava təzələnsin, söz təzələnsin.

İyul, 1978, Şəki.

* * *

Şirincə – şirincə danışan zaman
Sözümü kəsə də bilərsən... Nə qəm.
Danışsam hamının,
Susdumsa, dayan!
Məni danışdırma, özümünküyəm.

1977

BƏLKƏ...

Həqiqət^{'''} ummadım min üz^{'''}lü bəlkədən,
İnkarla təsdiqin arası bəlkədir.
Yalanın, doğrunun bütövü gözəldir,
Gerçəyin yarı, parası bəlkədir.

Bəlkənin dadı yox, duzu yox, sözü var,
Gözə kül üfürür, dalında gözü var.
Özü bir kəlmədir, bətnində yüzü var,
Utan gerçəyin çarası bəlkədir.

Gah şübhə fitnə inamın azması,
Gah ümid nurunun balaca sızması,
Gah acı gerçəyi yalana yozması,
Həqiqət^{'''} üzünün qarası bəlkədir.

Şübhələr – əzəldən düşməni gözümün,
Arzuya çatışdır meyvəsi dözüümün.
Tənəkdə alışan kəhrəba üzümün
Şirəsi şərəbdır, qarası bəlkədir.

Uymasın yuxuya şirincə yuxular,
Uyanın arzusu puç olar, yox olar.
Mərdlərin ya «hə»si, ya da ki «yoxu» var,
Namərdin, qorxağın tanrısı bəlkədir.

İnama qurbanam, inada qurbanam,
İnamın verdiyi qanada qurbanam,
Qanadım var isə həyata qurbanam,
Bu həyat eşqinin harası bəlkədir?

İyun, 1978

QIZIM GÜLZARA

Gəlirsən, gedirsən...

Gözüm üzündə,
Bilmirsən nə sorur, nə deyir atan.
Üzündən, gözündən,

hər bir sözündən
Qəlbini oxumaq istəyir atan.
Gəlirsən, gedirsən... heç nə sormuram
Baxışlar danışır, baxışlar ancaq.
Bilmək istəyirəm, a mənim balam,
Səni isidirmi qonduğun budaq?

Qınama, bələdəm mən bu həyata,
Kim çərxi geriye döndərə bilmiş?
Övlada qızıldan taxt verər ata,
Qızıldan bəxtini kim verə bilmiş?

Gəlirsən, gedirsən. Dəyişmiş bizim
Sözümüz, sorğumuz...

Bu sən,
bu da mən.

Elə gəlirsən ki, elə bil qızım,
Bu evdə doğulub böyüməmişəm.
Bir az yad olmusan,
Bir az utancaq
Əvvəlki ərkini istəyəm yenə.
Gələndə qonaqsan, gedəndə qonaq,
Nə tez özgüləşdi bu ocaq sənə?

Sənin xislətin də necə dəyişdi,
Dəmə gileyliyəm, yox, yox, şadam mən.

Sev ki, seviləsən...

Bizimki keçdi,
İndi sənin üçün narahatam mən.

Qoru hər ləkədən məhəbbətini,
Hər yerdə,
həmişə,
hər zaman, qızım.

Arxan – atan evi...

Səadətini
Yalnız ər evində tapasan, qızım.

May, 1978

FİKİR AXTARIŞI

-İsa!

-Musa!

-Tapdın?

-Yox!

İsaq – Musaq quşları

Nəyi isə axtarır

Sübhə qədər

Gecələr.

Gecələrin özündən sirr gizlədər gecələr.

Ömrü boyu axtarır İsaq – Musaq quşları.

Bahar gecələrini

Suallara döndərir

Gizli axtarışları.

Axtarır,

Tapa bilmir,

hey axtarır,

hey gəzir.

Əbədi axtarışdan

Nə yorulur,

Nə bezir.

Toyuq da dən içində

Eşələnir,

axtarır.

Dən topası üstünə qalxır,

enir,

axtarır.

Tapır, yeyir,

o yenə

yeyə-yeyə axtarır.

Axtardığı, gözdiyi gözlərinin önündə,

Bəs o nəyi axtarır, bəs o niyə axtarır?

Tapır,

yenə axtarır.

Mə'dəsinə deyil, yox,

Fitrətinə axtarır.

Dolaylarda əridib

dəmir çarıqlarını,

Aşıb sirr dağlarını,

Nəyi isə axtarır ulu babalarımız,

Ürəyi acılarla dolu babalarımız.

Mən də axtarışdayam,

Obaları, elləri dolanıb qarış-qarış.

Bəlkə mayamızdadır bu əbədi axtarış!

Adamların gözündə həsrət işim-işımdır.

Mənim sonsuz həsrətim – mənim axtarışımdır.

Axtarıram,

Özümdən o yanı görüm deyə.

Zərrədə qərar tutan dünyanı görüm deyə.

Gecənin zülmətində sübhə iz axtarmışam.

Min bir sözün içində

hələ heç deyilməmiş

bircə söz axtarmışam.

Sabahımın eşqinə bu günümü danmışam.

Kiminsə gözlərindən qəlbinə boylanmışam,

O qəlbə məş'əl tutan duyğunu görmək üçün.

Başqasının xeyirxah, gözəl əməllərindən

ibrət götürmək üçün

Özümdə olmayanı özgədə axtarmışam.

Fikirlərin tərkinə, arzuların ilkinə,

Əməllərin rüknünə, özəyinə varmışam.

Bəzəklərdən vaz keçib axtarmışam özəyi.

Mən axtara-axtara itirmişəm çox şeyi.

Dünya – axtarış evi...

Kimi sərvət axtarır,

Kimi fikir axtarır.

Kimi də ürəklərin axtarış həvəsində

Sirr görür, sirr axtarır.

Sərvət, fikir!

Fərqə bax!

Sərvət – fikir deyilsə,

fikir – sərvətdir ancaq.

Bir fikir, bir söz yatır

yerin hər qarışında.

Bizə uğurlar olsun fikir axtarışında!

Fevral, 1978

QARABAĞ ATI

1956-cı ildə İngiltərə kraliçasına Qarabağ atı – «Zaman» hədiyyə göndərilməsi.

Cıdır düzü...

Sinəsində at oynaqlar,

Cıdır düzü –

İgidliyin arayışı –

Üstündə də nal ləpiri möhür bağlar.

Qarabağın cins atları –

hünərimin kişnərtisi,

Toppuzların gurultusu,

Qılıncların parıltısı,

Neştər səsi!

Qarabağın kürən atı –

Döyüşlərdə arxasıdır

Koroğlunun,

Bayandurun.

Cilovunu gəməirdimi,

hünəriniz varsa əgər o qızmamış,

Qamçıların hədəsinə dayandırın!

Kişnədimi o ucaçaq.

Kişnərtisi – qanadları!

Qamçı vurma!

Qamçı yola gətirərmə cins atları?

Zaman keçdi,

Zəmanəmde «Qırat», «Dürat», «Zaman» oldu

İgidliyi kitablara köçürüldü.

Yaddaşlarda unuduldu.

«Zaman» atım, aman atım!
 Keçmişimdən bu günümə amanatım!
 Avtomobil zamanında
 Niyə, axı, sənın adın «Zaman» oldu?
 Geriyəmi döndü zaman,
 Məgər raket-kaman oldu?
 «Qırat», «Dürrat»
 İndi nədir?

Ekzotika, ekspонат!
 Dövrümüzdə nə deməkdir
 Kral, ya da kraliça?
 Öz əvvəlki hökmündəmi
 bu gün yenə
 Britaniyada kraliça?

Kraliça Yelizaveta
 Yelləndikə
 Arasında göyün, yerin,

Nəfəs alır havasıyla
 Ötüb keçən təmtəraqlı əsrlərin.
 O bəyənmir
 Asfalt üstə quş tək süzən maşınları,
 Göyde gəzən maşınları.

İstəyir ki,
 Əsrin dəli sür'ətini unuda o,
 Keçən əsrin duyğulara sığal çəkən
 Ahənginə dəm tuta o.
 Karetada seyrə çıxır,
 At saxlayır.

O, dünyanın ölüsünü
 kəfənləmək əvəzinə
 Sabahının körpəsi tək qundaqlayır.
 Öz kökünü qayıtmaqla
 güman edir

Öz əsrini qabaqlayır.
 Ekzotika vurğundur
 Kraliça Yelizaveta.
 Səyahətə çıxan zaman
 qamçı vurmaz o hər ata!
 Meyl salıb Qarabağdan
 Təhfə kimi gətirilən
 Kəhər ata!

«Zaman» yatmır ipə, sapa,
 Dirək olub kişnərtisi yerə, göyə.
 Nə qamçıya boyun əyir, nə hədəyə.
 O gəmirir cilovunu,
 Kraliça seyr eləyir gəndən onu,
 Ayaqları eşir yeri,
 Yaxın qoymur həndəvərə mehtərləri.
 Nə etməli?
 Gəlir bir-bir
 Cıdırlarda ad qazanan,
 Rekord vuran minicilər.

Nə faydası,
 O ram olmur.

Kraliça aram olmur,
 Qəzəblənir:
 -Britaniyada yoxmu məgər
 bircə kişi, -

Ram eyləyə bu qızmışı?
 Kraliça yana-yana
 baxır ona -

Ceyran kimi duruşuna,
 Hirsle yeri eşməsinə,
 Heyran qalır
 Kişnəyəndə gur səsinə.
 At duyur ki,

Gözəlli heyran qoyub
Maddım-maddım baxanları,
Neçə-neçə yarışlardan
Qələbəylə çıxanları.
Belə heyran baxışlardan
O iyənir,
İstəyir ki,
belindəki
Onun ceyran hüsnünə yox,
Qaçışına,
Yürüşünə heyran qala.
İstəyir ki,
ayağının altındakı
Böyüdüyü torpaq olsun –
İstəyir ki,
belindəki
Yarışlarda nəmər alan jokey deyil,
Vuruşlarda zəfər çalan
igid olsun!
İstəyir ki,
yüyənini gəmirəndə
Cilovunu çəkib yığan
igid olsun.
İstəyir ki,
sahibi də
Atılmaya beldən-belə.
Kişnəyəndə
sahibi də
Kişnərtiyə cavab verə
Koroğlunun nə'rsilə.
O, belində kraliça qəbzəsi yox,
Vuruş istər, hünər istər.
O, belində

QARANLIQ

Yolumu azmadım,
fəhmimdə tapdım,
Çökəndə cığıra,
izə qaranlıq.
Yananda idrakın gur çıraqları,
Ən parlaq işıqdır bizə qaranlıq.
Ulduzlardan ötən o sonsuzluğu
Sığdırır ikicə gözə qaranlıq.

Sentyabr, 1973, Şəki.

MƏLƏZ AT

Ə. Nəzərliyə

Kürən atlar,
qızıl atlar,
ağ atlar,
Hər birinin öz sifəti, adı var.
Ərəb cinsi,
Bu – Qarabağ,
Bu – Qazax.
Görkəmindən bir-birinə
Həm yaxındır, həm uzaq.
-Bəs bu nədir?
-Bu mələz!
Cinsi bəlli olanlara bənzəməz,
Nə ondandır, nə bundan,
Gözəldir boy-buxundan.
Ürəyinə yatmasa da,
gözə xoş.
Nəfəsi təng,
Yerişi ləng, içi boş.
Qaçma bilmir, uça bilmir,
Yerişinə haram qatmaz,
İstəyirsən belində
Qazan kimi qaynayasan, daşasan!
Görək onu arabaya qoşasan.
Öz sifəti olan atı
Ötə bilməz maşın da.
Öz sifəti olmalıdır
Qara, çopur daşın da.
Daşı daşa yaxşı vur!
Odu varsa
Biləcəksən,
bu daş hansı qayadan
Hansı dağdan qopubdur.

1973

GİLEY

Deyirsən, dost sözü, dost gileyləri
 Üzə deyilirsə, nöqsan sayılmaz.
 İncidin, sözümü götürdüm geri,
 Bir sözdən bu qədər incimək olmaz.
 Deyirəm: könlümə toxundun sən də,
 Demirəm, günahın çoxdu, böyükdü,
 Ancaq bunu bil ki, külək əsəndə
 Təkcə bir yarpaq da ağaca yüküdü.

Mart, 1978

EL – GÜN

«Göydəki günəşdən, yerdəki
 elimdən doymadım».

Orxon-Yenisey yazılarından

Ulu babaların məzar daşları –
 Yaşamaq eşqinin çırpınışları!..

Nə qədər ağırdır həyat qayğısı,
 Dünyaya hər gəliş, getmək üçündür.
 Giriş qapısıyla çıxış qapısı
 Bir addım yol imiş, bir anlıq ömür.

Xəyali cənnətə babam uymadı,
 Zövq aldı, həyatın gözəlliyindən.
 Ruha bax!

Zövqə bax!

Babam doymadı
 Yerdəki elindən, göydəki gündən.

Bu sözdə səslənir dərdi, qayğısı
 Dünyadan doymayan bəşəriyyətin.
 Öləndən sonra da könül ağrısı
 Dililə danışdı eşqin, heyrətin.

Elindən doymayan elindən ötrü ✓
 Keçər varlığından, keçər varından.
 Bir ömrün içində yaşar yüz ömrü,
 Günəşə boylanar arzularından.

1977

YAŞAMAQ ÜÇÜN

Nağıl istəyirəm, bilmirəm nədən
Gün dağdan əyilib qaş qaralınca.
Xəyal dünyamıza dar gəlir zaman
Qaçırıq həmişə nağıl dalınca.

Nağıl istəyirəm, gözəl, bir nağıl
Özümlə, fikrimlə yalqız qalınca.
Gündə bir mö'cüzə yaradan ağıl
Aya gedib çıxdı nağıl dalınca.

Nağıl istəyirəm, nağıl mən hər gün
Nağılsız ağıldan işıq doğulmur.
Nağıl istəyirəm yaşamaq üçün,
Görünür, nağılsız yaşamaq olmur.

1975

Bizi insan kimi
yetkinlədi yetdiklərimiz,
Hələ var
aşmalı çox dağlarımız,
diklərimiz.
Bu yoxuş yolları,
aşırımları,
qət etmək üçün
Bizə qüdrət,
bizə qüvvət verir etdiklərimiz.

Fevral, 1978

* * *

Mən dünyanın bir parası,
 Bir parçası, qit'əsiyəm.
 Bircə yerdə ölüb, ancaq
 Min-min yerdə bitəsiyəm.
 Mən bilirəm qüdrətimi;
 Öz-özümü ötəsiyəm.
 Əqidəmin gur səsinə,
 Qanadlanmaq həvəsini,
 Ürəyimin nəgməsini
 Çox ötmüşəm, ötəsiyəm.
 Mən bilirəm qüdrətimi;
 Özümü də ötəsiyəm.
 «Günəş bayraq, göylər çadır»,
 Arzu mənə gəndən baxır,
 Necə olsa, əvvəl-axır
 Mən ona da yetəsiyəm.
 Mən bilirəm qüdrətimi:
 Öz-özümü ötəsiyəm.

*Mart, 1978***MƏ'NƏVİ DAĞLAR**

Füzuli,
 Koroğlu,
 Sabir,
 Nəsimi
 Vətənin bağrında ucalan dağlar!
 Hər biri bir əsrin tarixi kimi,
 Bizi əsrimizdən özünə bağlar.

Bu mə'nəvi dağlar ucalır hər gün,
 Yerüstü dağlarsa gəldi-gedərdi.
 Onların hər biri elin, ulusun
 Bağrından cücərib qabaran dərdi!

Dərəyə, təpəyə,
 yamaca, düzə
 Uzaqdan baxanda görünür gözə.
 Dağlardır şöhrəti, şanı torpağın,
 Zirvəsi uzaqdan görünür dağın.

Bizi zirvələrə çağırır hər gün,
 Mə'nəvi dağlardan biz də dərs alaq.
 Deyirəm həyatda alçalmamaqçün
 Həmişə dağlara baxaq, ucalaq!

İyul, 1978, Şəki.

BULUDLAR – XATİRƏLƏR

Elə yol gedirəm...

Ötüşən illər
Yanıdan ötdüyüm dağlara bənzər.
Hərəsi bir boyda silsilə dağlar,
Hər biri könlümü bir ilə bağlar.

Dəyişir duyğular hey zaman-zaman
Həmişə dəyişən bu dövrən kimi.
Dağların başına dönüb dolanan
O kövrək buludlar xatirələrimi?

O kövrək buludlar doluxsunaraq
Dağların başından boylanır yerə.
Necə də uzaqdır, məndən çox uzaq,
İllərin izləri – nəçə xatirə.

Ayrıdır istəyin, ayrıdır kəmin,
Ayrı gözlə baxır bu gün dünənə.
Dünənki həvəsin, eşqin, məramın
Zaman dəyişdikcə yad olur sənə.

Onlar özgüləşir sənə ilbəil,
Deyirsən: - O məndim?

İnanmıram mən.
Yox, tutduğun o iş özgənin deyil,
Sən özün özünçün özgüləşmişən.

Qızaran, bozaran buluda bənzər,
Qızıl xatirələr, boz xatirələr,
Zaman ötüşdükcə yad olur bizə,
İnana bilmirik dünənimizə.

İdrakın hökmündə, bir hədəsində
Min gün əzab çəkər,
Yanıb yaşarıq.
Bu nədir?

Bu ömrün hər pilləsində
Əvvəlki pilləni danıb yaşarıq.

Dərini görməli sərrafın gözü,
Dərinə enəndə böyüyər balıq.
Təzə bir pillədə biz özümüzü
Dananda bilirik nədir ucalıq.

Yol aydın görünər dağ zirvəsində,
Əyridən seçirik doğru yolları.
Deyirik biz ömrün hər pilləsində:
«Təzədən keçəydik kaş bu yolları».

Min arzu eşqinə vurur bir ürək,
Əlvən boyalıdır diləklərimiz.
Dəndən sünbül olur,
Sümbüldən çörək,
Bir ömür içində yüz adamıq biz.

1976

NƏNƏLƏR

Sal qayadır, lal qayadır dözümdə,
Hər ağrıya sinə gərər nənələr.
Ötənlərdən misal çəkib astaca,
Bizə doğru yol göstərər nənələr.

Gec yatsa da, hamıdan tez oyanar,
Nəvəsinin tərəfində dayanar,
Balasıyla bəhsə girər nənələr,
Qulaq burar, öyüd verər nənələr.

Nəsilləri qucağında bəslədi,
Nəvələri yaxşılığa səslədi,
Gül qoxulu, bal ətirli nənələr,
O yuxalı, o fətirli nənələr.

Özü kökdür, budaqları – nəvələr,
Dodağında şirin-şirin şivələr,
Ey nağıllı, bayatılı sinələr,
Ey taxçalı, ey boğçalı nənələr!

1976

QURBANLIQ QUZU

MƏR prezidenti Ə.Sadat İsrailin baş naziri Beginlə separat danışıqlar aparmaqla ərəb dünyasına xəyanət etmişdir.

İsrailə qonaq gəldi,
Qucaqladı düşməni.
Qucaqladı
Öz hakimlik məqamından düşməyini.
Öpüb qoydu göz üstünə

alçaqlığı,
rəzaləti,

O, dəyanət zənn elədi xəyanəti,
Qucaqladı düşməni.
Düşməninə «dost» qazanıb
O, itirdi öz «Mən»ini.
Vətən üçün candan keçən
Şəhidlərin incik ruhu
İnildədi:

«Nəyi aldın, nəyi verdin?

Düşmənləkdə sən var idin,
«Dost» qazanıb, varlığını sən itirdin».
Özün yoxkən, nəyə lazım qazandığın?
Bu gün sənə küfr oldumu
Dünənəcən inandığın?
Dünən sənə güllə atan,
Torpağına sahib olub
Millətini qırıb çatan

o şarlatan

Bu gün sənə dostun olub?
Bəs bu günün səfasında
Dünəninin cəfaları unudulub?
Axı, hələ sağalmayıb

Dost dediyin o düşmənin
 Sənən üstə sırım açan yaraları.
 Axı, hələ qanlı axır Nil suları.
 Sənin andın, sənin qəsdin
 Kimlərinse əllərində bir alətmiş,
 Sən inandın, demə, qüvvət ədalətmiş.
 Yandı ürək, çaşdı ağıl,
 Sən qüvvətin qabağında namaz da qıl!
 Yox! Niyə də qılmayasan?
 Öz Məkkəndən üzün dönmüş,
 Demə, qara siyasətlər canamazin,
 Qüvvət sənin möhürünmüş!

Gülə-gülə
 Bir qurbanlıq quzu ilə
 Qüdsdəki göy məscidə
 Salam verdin qurban günü.
 İmam səni qarşıladı,
 Dedi ancaq öz sözünü.
 Dedi: - Cənab prezident,
 Qəbul etdik bu qurbanlıq quzunuzu.
 Düşmənin qabağına bu gəlişlə
 Bildirdiniz qəsdinizi, arzunuzu.
 Sizdən ümid gözləyirdik,
 Sizsə bizə dərd verdiniz.
 Beginə də tamam başqa
 Bir qurbanlıq gətirdiniz.
 Bizim bədbəxt Fələstindir o qurbanlıq.
 Yaxşılığın sənin olsun,
 Nə deməkdir bu yamanlıq?
 Dünən sənin ocağını qaraldan əl
 Gül uzadır indi sənə.
 O güllərin arxasında

Açılmamış güllələri bir görsənə!
 Yox, görmədin!
 O əlləri öpdün də sən.
 Bu zavallı halın ilə
 Bilirsənmi nə gündəsən?
 Vətəninə qəsb eləyən
 düşmənin qəbri üstə
 Qoydun sənə bağışlanan gülləri sən.
 Öpdün ərəb gənclərini
 Al qanına qəltan edən əlləri sən
 Bu hörmətmi, təşəkkürmü?
 Bu təşəkkür deyirdi ki:
 -Sağ olun ki, anamızı ağlatdınız,
 Sağ olun ki, bizim isti aşımıza
 su qatdınız.
 Sağ olun ki, bizim doğma torpaqlarda
 bənd aldınız.
 Sağ olun ki, bizi özib,
 Çiyimizdə ucaldınız.
 Sağ olun ki, Siz ağa, biz qul olmuşuq.
 Gəlin, keçin üstümüzə,
 Ayaqlara yol olmuşuq.
 Sağ olun ki,
 Bizi doğma qardaşlardan ayırdınız.
 Amma bir vaxt özünüzə
 Məni düşmən sayırdınız.
 Gördünüzümü?
 Bilə-bilə,
 Qana-qana
 Su tökürem indi Sizin dəyirmanı.

Fevral, 1978

SÜLH MÜKAFATI

Misir prezidenti Sadata və İsrailin baş naziri Beginə Nobel sülh mükafatı verilmişdir.

Qəzetlərdən

Sadata sülh mükafatı! –

Düşmənin qabağında

Vüqarını əyə bildi.

Beginə sülh mükafatı! –

Başçısında baş olmayan

Bir milləti döyə bildi!

Bilməmişdik,

İndi bildik

«Hikmət» varmış bu bilməkdə.

Döymək də bir şərəf imiş,

Döyən qolun qabağında əyilmək də.

Vətən üçün candan keçən igidlərin,

Şərəfətli bir ölümü

Əyilməkdən üstün tutan şəhidlərin

Qan pulumu bu mükafat?

Söylə, Sadat!..

Unut düşmən gülləsinə

Sinəsini sipər edən oğulları.

Vaşinqton bankına qoy

qan bahası – o pulları!

Faizinə bir papaq al, qoy başına.

Qardaş söylə düşməninə,

Düşmən söylə qardaşına!

Qəribədir, çox qəribə!

Daş əriyib suya dönmüş,

qum göyərmiş!

Zalım məzlum paltarında

gözümüzə dürtülərmiş!

Qan hərisi – Beginə sülh mükafatı!

Alan cəllad, verən dəli!

Ət qoxusa duz vurmali,

Duz qoxusa neyləməli?

Siz ey miras mükafatı

Dədənin malı kimi paylayanlar,

Haqsızlığın özünün də bir həddi var.

Siz karsınız, ya korsunuz?

Məsafəni tərəziylə ölçürsünüz.

Yoxsa, başa sığal çəkmiş

Nəfəsilə od püskürən?

Sizin ölçü vahidiniz nəymiş, görən?

Arif deyin siz cahilə, siz nadana!

Əhsən deyin,

əli bağlı,

dili bağlı

Bir millətin anasını

ağladana!

Mükafatın biri azdır,

O cəllada üç də verin,

beş də verin.

Əllərinə daş da verin!

Qoyun, atsin!

Qan tökməklə «sülh» yaratsın!

Bu ayaqdan

Siz Hitleri unutmaqda

səhv etdiniz,

Bu cəlladı alqışlayıb,

O cəlladın ruhunu siz

Axı, niyə incitdiniz?

Noyabr, 1978

NEYTRON BOMBASI

Son zamanlar ABŞ-da buraxılan neytron bombasının xüsusiyyəti belədir ki, partladığı yerdə bütün canlıları məhv edir, cansızlara toxunmur.

Geyib dəmir çarığı,
Alıb dəmir əsanı,
Dərə keçdim,
Dağ aşdım,
Dünyanı çox dolaşdım.
Gəlib çıxdım, nəhayət,
Bir qərribə şəhərə.
Gəzdim küçələrini
Neçə yol, neçə kərə.
Bir insan bəndəsinə

rast gəlmədim şəhərdə,
Demə, nəslə kəsilmiş
canlıların bu yerdə.

Şəhər lal,
Şəhər donuq.
Həyat əlamətindən
Şəhərdə bir əsər yox!
Nə bir ağac, nə bir quş,
Nə çiçək var, nə bir ot.
Şəhərin hökmdarı
Bir ölümdür, bir sükut.
Həyat yox,

şəhər ölmüş,
Ölüm səltənətindən
Sükutun fərmanıyla
zaman sürgün edilmiş.

Quruyubdur bulaqlar,
Sükutun laylasına
Daş binalar qan ağlar.

Bu şəhərin dərdinə
Oğul istər dayana!

Mağazalar, dükanlar,
Fabrikalar, zavodlar
Dayanıbdır yan-yan.
Nə gələn var,
Nə gedən.
Şəhər dərin yuxuda,
Yoxdur onu tərpədən.
Ayaq tappılısına
Həsret qalib səkilər,
Şəhər başdan-ayağa
Bir daş heykələ bənzər.

Diksinib ayılınca
Sükutun vəhməsindən
Gördüm sinəm üstündə
Bir qəzet var...
Onu mən
Oxudum bir az əvvəl,
İnanmadım gözüme.
«Bu icad yüksəlişmi,
alçalışmı?

Bilmirəm?»

Dedim özüm-özümə.
Sarsıldım bu vəhşətə,
Biz-biz oldu tüklerim.
Qəzetdə yazılıbmış
Yuxuda gördüklərim:

Təzə bomba yaranmış,
onun ölüm nəfəsi
ərzi silkələndirir.

Cansızlara toxunmur,
Canlıları bir anda
Yaxıb

Külə döndərir.

Nə qərribə bombadır.
 Nə «ağıllı» bombadır.
 Ağlı «Ağ evdən» gəlir.
 Fitvasını verənin
 Ağlı ilə tən gəlir.
 Cansız əsirgəyib,
 Canlıya qənim olan
 Siz ey «ağıllı başlar»
 Nə deməkdir
 Sizdəki
 Həyatı məhv etməyə
 Bu həris çırpınışlar?
 Dünyaya gəlməsində
 İnsan günahkarmıdır?
 Quruca daş divarda
 Nə yaman gözünüz var,
 Dünya sizə darıdır?
 «İnsan hüquqlarını»
 Bayraq edən cənablar,
 Bəs nə deməkdir sizin
 İnsana verdiyiniz
 müsibətlər,
 əzablar?
 Nə deməkdir, nə demək,
 Cansızlara qıymayıb,
 Canlıni kül eləmək?
 Bilmirdik,
 öyrətdiniz
 Gündüz – qətran tək qara,
 Gecə ağappaq imiş.
 Daş-divarı qoruyub,
 İnsanı kül eləmək
 İnsan hüquqlarını
 Güdmək, qorumaq imiş!

İyul, 1977

KÜLƏK – OT

«Hökmdar küləyə, xalq ota
 bənzər. Külək hardan əssə,
 ot başını o tərəfə əyar».

Konfusi

«Hakim – dəli bir küləyə,
 Xalqsa – onun qabağında
 Tir-tir əsən ota bənzər.
 Hansı yandan külək əssə,
 O tərəfə ot baş əyar».
 Konfusunin bu ehkamu
 Əsrlərlə oldu bütün hakimlərin
 ilk hakimi.
 Dolandırdı öz başına
 məmləkəti məhvər kimi.
 Kələm bax!
 Yüz-yüz illər
 Bir ölkənin bayrağında
 dalğalandı,
 Külək əsdi səmum kimi,
 Ağızlara daş tıxandı,
 Beyinlərdə fikir dondu.
 Ürək yandı.
 Kələm dönüb
 Hakimlərin əllərində
 məş'əl oldu.
 Ağızlarda məsəl oldu.
 Gözəl, çirkin damğasıyla
 damğalandı,
 Çirkin dönüb gözəl oldu.
 Yerin bağı cədar-cadar,

Axmazlarda donub qaldı,
 süzülmədi həqiqətin bir damcısı.
 Yalan – dövlət maşınının sükançısı!
 Kəlama bax!
 Ehkama bax!

Haqsızlığı
 Yüz-yüz illər sığışmadı
 Yərə, göyə.

Nə deyəsən
 Bu sözdəki dırnaq içi
 «böyükliyə»,
 «müdrikliyə»?

Külək əsdi
 Gah imandan, gah gümandan,
 Gah o yandan, gah bu yandan
 Otlar əydi başlarını
 Öz içindən yana-yana.

Gah o yana, gah bu yana

Külək əsdi...

Ot əyildi...

Külək əsdi,

elə bildi,

Qüdrətinə bir səcdədir bu əyilmə.

Zalım külək,

Zülmə olan əyilməni səcdə bilmə!

Qorxudandır

Bu titrəmə,

bu əyilmə!

Özgəsini qorxu ilə qorxudanın

özü qorxur.

İnanmırsan?

Aç qəlbini sən ondan sor!

Bu qorxunun qabağında

Sən özün də

Qorxuzduğun ot kimisən.

Sən qorxuyla qorunmazdın

Bu qorxunun dəhşətini

Bilməsəydin ot kimi sən.

Ancaq bunu bilməlisən.

Məhəbbətə hörmət olar,

Qorxuyasa nifrət olar.

Nifrət sızır damcı-damcı

Nəhayətdə dağ dağılar,

Daş – oyular.

Zalım külək,

Unutma ki, gec-tezi suya dönür

Nə'rildəyən,

Guruldayan

Şimşək olub çaxan bulud.

Əgər sağdan əsirsənsə,

Sağa deyil,

Sol tərəfə əyilir ot,

Bu tərəfə əyilmənin sirri nədir?

Bu, hörmətə əyilmə yox,

Bu, yalana dal çevirmə,

Həqiqətə əyilmədir!

1976

ŞAN – YAN DEYİR...

Əsrlərin arxasından

Bağırıbdır,

Fəryad çəkir yenə Şan-Yan¹,

«Müdrikanə» kəlamını

İrs qoyubdur

Çinə Şan – Yan:

«Bir ölkədə əgər dövlət oyaqdırsa,

Mürgü döyər xalq hələ də,

Yatan xalqı oyadammaz

zəlzələ də.

Xalq oyaqsa, dövlət yatır!

Yatan dövlət nə dövlətdir?

Xalqı şirin və'dlərlə yatırmasan

Məmləkətcün müsibətdir».

Şan-Yan deyir:

Yat, ey xalqım, rahat-rahət.

Gözlərini yum, hələ yat.

Əgər gözün açıq olsa,

Sən görərsən.

Görə bilsən,

Gördüyünə tüpürərsən.

Yat, ey xalqım,

Həç bilmə ki, nədir həyat,

Nə gözlərin görsün sən,

Nə də könlün bulansın, yat!

Oyaq olsan, ağlayarsan

Öz halına hönkür-hönkür.

Yat, arzunu yuxunda gör.

Şirin, dadlı yuxular da özgə ne'mət!

Sən yatmasan, çiçəklənməz bu məmləkət.

Oyaq olsan sən qanarsan,

Öz gücünə inanarsan.

İnandınmı?

Başqa fikrə düşəcəksən.

Bu inamla eşiləcək,

Fikirləri çözücəksən,

eşəcəksən,

Onda sənəin vay halına!

Qazan kimi qaynayacaq, daşacaqsan,

Düşüncənin o tayına aşacaqsan.

Rahatlığın gedəcəkdir öz əlindən,

Özün bezar olacaqsan əmələndən.

Ağlı olan qanarmı heç?

Qananların xoşbəxtliyi,

de, varmı heç?

Yat, ey xalqım,

oyaqlığın ləzzəti nə,

Dadı nədir?

Yatmaq sənəin xeyrinədir.

Oyaq olsan, dərdin olar,

Sən yat, sənəin dərini də

Dövlət çəkər əvəzinə.

Belə böyük xoşbəxtliyin

Bu dünyada əvəzi nə?

Oyaqlığın dəhşətini dərk etməyən,

Oyaqlıqla öz-özünü incitməyən,

Oyaqlardan bir bu qədər həzər etməz.

Şirin-şirin yuxularda güzər etməz.

Şan-Yan deyir:

Kəlamlarını qoy şahların

İşrətinə, ləzzətinə dayaq olsun.

Dünya özü yuxusuymuş allahların

Bəs insana nə düşüb ki, oyaq olsun?

1976

¹ Qədim Çin filosofu.

* * *

Bulud əllərini açıq çöllərə
 Düşəndə çiskinə, borana dağlar.
 Öpür qayaları, öpür daşları
 Bala sevgisiylə bu ana dağlar.
 Nə yaman qışqırır sular dərədə,
 Səfərə çıxıbdır arana dağlar.

İyul, 1977, Şəki.

SU

Bir mövsümdə yüz halı var,
 Yağış da su, dolu da su.
 Çuxurlarda gölə dönüb
 Ayna tutar buluda su.

Göy üzünü səhər-axşam
 Şəkil-şəkil naxışlayır,
 Elə bil ki, yer xışlayır.
 Ancaq yerə ənən kimi
 Çiçək olub alqışlayır
 Torpaq ilə vəslini su.

Ağ buludlar varaq-varaq,
 Göy gurlayır şaraq-şaraq.
 Yağış yağır,
 daraq-daraq

Yer xışlayır,
 göy darayır,
 Hey axtarır, hey arayır
 Göydə, yerdə əslini su,
 əslini su.

1977

SƏHƏR

Günəş cida boyu qalxır üfüqdən,
 Əvvəl zirvələri döyür şəfəqlər.
 Hansı düyünləri açacaq, görən,
 Üfüqdən dünyaya boylanan səhər?
 Günəşin doğuşu!..

Üfüqdə ilkin
 Od tutub alısan şəfəqlər gözəl!
 Gedəni ötürmək nə qədər çətin,
 Gələni seyr etmək nə qədər gözəl!

Günəşin doğuşu!..

Ölən zülmətin
 Doğulan işıqla boğuşudur bu!
 Yeni gözəlliyin, yeni heyrətin,
 Yeni diləklərin doğuşudur bu!

İşıq bir hücumdur kədərə, qəmə,
 Qoy dolsun işıqla günüm, gündüzüm.
 Doğulan səhərlər öz zəmanəmə,
 Əsrime, dünyama yeni bir sözüm!

Baxaq bu dünyaya öz könlümüzlə,
 Ürəkdə ulduzlar işım-işimdir.
 Hər doğulan səhər –

bir təzə gözle
 Dünyanı yenidən qavrayışımdır!

1977

ÇAY

Alıb sür'ətini dağ zirvəsindən
 Yastı təpələri üstələyir çay.
 Dərədə dolaşan gur saçlarını
 Düzlərdə bir yerdə dəstələyir çay.
 Dağlardan başlanan nəğmələrini
 Daşların üstündə bəstələyir çay.

Dodağı çatlayan aran yerinə
 Dağların qarından su çiləyir çay.
 Nə gözəl qurulub gediş-gəlişlər,
 Dağları aranda dağ ələyir çay.

May, 1977

BİRLİK

(rəvayət)

*El bir olsa zərbi kərən sındırar
Atalar sözü*

Qılınc götürəndə əlinə dövrən,
Ürəkdə boy atır el niyyətləri.
Xalqlar ön müqəddəs arzularından
Yaradır həmişə rəvayətləri:

✓ Sevincin, fərəhin qolları bağlı,
Dərd meydan sulayır, qəm azad gəzir.
Fikrin, düşüncənin yolları bağlı,
Könüllər bu dərddən bir imdad gəzir.

Nə qədər gözdilər, yol tapılmadı.
Qəmlər azad oldu, insan olmadı.

Sordular zamandan:

-Söylə, nə zaman
Güldürə biləcək bu dövrən bizi?
Dedi ki, gələcək Sahibəzzaman,
Sahmana salacaq zəmanəmizi...

-Bəs nə vaxt gələcək? -

deyə sordular.
Osa qəh-qəh çəkib güldü könüldən.
✓ Söylədi: - Hər dərdin öz əlacı var.
Amma səs çıxmayıb hələ tək əldən.
Üç nəfərin sözü bir olan zaman,
Zühür edəcəkdir Sahibəzzaman.

Bu böyük arzuyla o gündən bəri,
Götür-qoy elədi bir cavan oğlan.
Yuxuda gördü ki, Cümə günləri,
Gəlir Loğmangilə Sahibəzzaman.
Oğlan bu arzuyla bir cümə günü
Gəldi Loğmangilə...

Sevindi Loğman.
Qocanın gözünə dikib gözünü,
Danışdı yuxunu, danışdı oğlan.

-Yuxun həqiqətdir - söylədi Loğman -
O, gözə görünür hər cümə günü.
Onunla həmfikrəm xeyli zamandan,
Ancaq tapamırıq üçüncüsünü.

Oğlan tez dikəldi: - Üçüncüsü mən!
Gəlmişəm yanına bu mətləb üçün.
Dənən, zühur etsin Sahibəzzaman,
Dünyanın işləri səhmana düşsün.

Loğman gülümsündü...

Keçdi bir qədər
Təsbehli bir qoca girdi qapıdan.
✓ Qalxıb ağsaqqala yer göstərdilər,
Cavanın qəlbində qorxu, həyəcan...

Oğlan ağsaqqalın tutub qolundan,
Dedi: - Üç nəfərin sözü bir olmuş.
Biri sən, biri mən,
biri bu Loğman,
Zühur et, səbrimin kasası dolmuş.

Qoca təsbehini atdı əlindən
-Razıyam - Deyincə, titrədi göy, Yer.

Elə bil Yer qopdu öz təməlindən,
Alovlar hayqırdı, kişnədi göylər.

Alov hücum çekdi. Qocayla Loğman,
Atıldı atəşin qoynuna birgə.
O cavan oğlansa qorxub alovdan,
Qaçdı tənğənəfəs birbaşa evinə.
Gəldi Loğmangilə o, ertəsi gün,
Kişini sağ görüb mat qaldı, dondu.
Dedi: - Bir sirdir bunlar mənimçün,
O nə yangın idi, bu nə oyundu?

Loğman gülümsünüb dedi: - Sınaqdan
Sən çıxıb bilmədin, tab gətirmədin.
Sən, ey bizim ilə həmfikir oğlan,
Bəs oda bizimlə niyə girmədin?

1976, *Mərdəkan*.

OXŞARLIQ

Bir zamanlar
Özüm kimi bir dağ idim,
Öz mə'dənim vardı mənim,
Öz çiçəyim,
Öz çəmənim vardı mənim.
Şəlaləydim,
Öz yatağım
Əl-qoluma dardı mənim.

Ulduz idim,
Öz işığım vardı mənim.
Tək özümə bənzəyirdim.
Öz baharım,
Öz nübarım,

Həç kimsəyə
Yoxdu mənim bir oxşarım!

✓ Bəs aradan nə keçdi ki,
Öz-özümü danan oldum?
Damcı-damcı daman oldum.
Bircə sözlü gerçək idim,
Neçə sözlü güman oldum.
Bir qərarda damcı-damcı
hey damıram,
Ona-buna oxşasam da,
Tək özümə oxşamıram.
İndi mən də mən deyiləm, oyam, buyam.
Öz ömrümün oğrusuyam.
Başqasıyın öz ömrümdən vaxt qapıram.
Hamı ilə görüşməyə vaxt tapıram.
Öz-özümlə görüşməyə,
İçimdəki ağrıları
Ağlım ilə ürəyimin arasında bölüşməyə

Vaxt tapmıram.
 Günüm keçir orda, burda
 Ərimişəm qayğılarda.
 Bu oxşarlıq, bu eyniyyət çəmənində
 Mən özümü itirmişəm,
 Karıxmışam.
 İndi dönüb özüm üçün darıxmışam,
 darıxmışam.

1979

TƏZƏLİK

Sabir Rüstəmxanlıya

Bir rəngli saatlar, bir rəngli günlər
 Çox qoca göstərir bizə dünyanı.
 Ey doğan al günəş, açılan səhər,
 Təzə bir xəbərlə bəzə dünyanı.

Təzə söz, təzə ruh bir ehtiyacdır,
 Xəyala, duyğuya, ürəyə, gözə.
 Acdır qulaqlarım yamanca acdır,
 Təzə bir xəbərə, təzə bir sözə.

Şe'rimə, sözümə baxıram hərdən,
 Görürəm, mətləb də, söz də köhnəlib.
 Çıxmaq istəyirəm bu qəliblərdən
 Görürəm, şe'r də başqa cür qəlib!

Gözlərim yoldadır...
 Ömür çox gödək.
 İmanım, gümanım, nə gəlməz oldun?
 Desəm dil alışar, deməsəm ürək,
 Dilimin ucunda deyilməz oldun.

Hər gün istəyirəm, qapım döyülsün,
 Qayəmdir, eşqimdir bu güman mənim.
 Günəş pəncərəmdən içəri dolsun,
 İstəyim boylansın qapımdan mənim.

✓ Açılısın bağlarda təzə gül-çiçək,
 Təzəlik gətirsin, təzəlik yenə.
 Açıq gül təzədir, ancaq neyləyək,
 Rəngi də köhnədir, ətri də köhnə.

Hər sevən özü tək sevir, yaxşı bax.
Hər aşan zirvəni özü tək aşır.
Sevgi də qocadır, görürsən, ancaq
Hər sevən ürəklə o, cavanlaşır...

Yenilik həvəsi! Bu elə qəm ki,
Könül duyduğundan əl götürməyə.
Elə bir təlatüm istəyirəm ki,
Dünya silkələnə, təzə don geyəl!

Əl açdı, üz tutdu min il yer göyö.
O sağır göylərdən gəlmədi cavab.
Cavanlıq gətirdi qoca ölkəyə,
Bir günün içində qızıl inqilab!

✓ İnqilab – hərəkət, inqilab – həyat.
İnqilab zülmətdə çıraq yandırır.
Donmuş fikirləri, düşüncələri
İnqilab yenidən dalğalandırır.

Nifrətim, qəzəbim sığmır həddinə
Əsəb tellərimi çəkib tarıma.
İnqilab istəyirəm, inqilab yenə
Şə'rimə, hissimə, duyğularıma.
Şəlalə! Şəlalə istəyirəm mən,
Yalçın qayalarla döş-döşə gəlsin.
Könlümdə göllənən, donan, lillənən
Köhnə duyğularla döyüşə gəlsin.

✓ İnqilab istəyirəm! Damarlarımdan
Axan qızıl qanım tərsinə dönsün.
Bu köhnə dünyamız qoy zaman-zaman
Mənim gözlərimə təzə görünsün.

Fevral, 1979, Mərdəkan.

AXTARMA

Duydunmu, gülüm, qarda, sazaqlarda baharı?
Öz dövrənə bax, gözmə uzaqlarda baharı.
Bax göydə aya, fəhm elə, qəlbində günəş gör,
Arzunla yarat buz tək otaqlarda baharı.
Könlündə bahar cəlvəsi yoxdursa nahaqdır,
Axtarma nə bağlarda, nə dağlarda baharı.

1979

SATQINLIQ

Səhl-Sumbat*,
 Sata bildin
 nəyi nəyə, kimi kimə?
 Tək olsaydın,
 heç adını tutmaz idim,
 Mikrob kimi
 ələnmişən tariximə.
 Babəklərin sinəsilə yol açdığı
 Zirvələrə çatmaq üçün,
 Dərə keçdik,
 Təpə aşdıq.
 Bu yollarda
 Neçə-neçə həmzələrlə,
 Sumbatlarla qarşılaşdıq.
 Satqınların hiyləsindən
 Neçə kərə
 Tarix endi zirvələrdən dərələrə.
 Bu hiyləgər xəyanətlər
 Tariximin neçə-neçə varlığını
 ləkələdi,
 qaraladı.
 Bir ölkəni yaraladı,
 Neçə yerə paraladı.
 Mənə açıq düşmən deyən bir düşmənin
 İçi də bir, çölü də bir.
 İçindəki nifrətini
 Üzündə də o, gizlətmir.
 Niyə qorxum bu düşməndən?
 Bu meydanda ya o, ya mən!

* Xalq qəhrəmanı Babəki düşmən əlinə verən.

O düşməndən qorxuram ki,
 İçindəki zülmətini,
 Qəzəbini, nifrətini
 Üzündəki gülüş ilə
 örtə bilə!
 Səhl-Sumbat!
 Yollarıma diyirlədin
 Xəyanətin ilk daşını.
 Üzündəki gülüş ilə
 Sən axıtdın
 Bir ölkənin göz yaşını.
 Bu gülüşlə
 Xəyanətin zəhərinə
 bal qatmısan
 Bu gülüşlə
 anamızı ağlatmısan.
 Sən həmişə yanımda hərlənirsən,
 Sağımızda Səhl-Sumbat,
 Solumuzda Səhl-Sumbat.
 Can atırıq zirvələrə –
 Yolumuzda Səhl-Sumbat.
 O Sumbatdan törəyənin
 Soyu-Sumbat.
 Huyu-Sumbat.
 Dili-mənim,
 Əli-qənim.
 Qazır mənə quyu Sumbat!
 Gah quzeydən, gah güneydən
 Baş qaldıran yel kimisən.
 Namərdliyin yol yoldaşı,
 Kişiliyin qənimisən.
 Yüz qızıla, bir «sağ ol»a
 Sata bildin kişiləri,

Bəli, əsəbiyəm, çünki insanam,
Mənim nifrətim var, məhəbbətim var.

Quzuya da bəli,
Qurda da bəli?

Deyirsən, olmasın baxışım mənim?

Nöqsanım budursa əgər...

deməli,

Ancaq naxışındır yanlışım mənim.

İyul, 1979

NİDA – SUAL

Belini dik tutub, nida cavandır.
Həmişə qocadır əyribel sual.
Cavan elə bilir, hər şey əyandır,
Qoca yaxşı bilir, dünya – bir xəyal.

Nida işarəsi!

Sən dik dayandın,
Özünü hamıdan qüdrətli sandın.
Sual işarəsi! Baxmadın göyə,
Əyildin, torpağı dərk edim – deyər.

Mart, 1979

MƏN ÖLƏNDƏN SONRA...

-Mən öləndən sonra dünya dağılsın.
Sağ ikən özünə sən bir gün ağla –
Dedin,
utanmadın.

Vallah, oğulsan,
✓ Bu dünya sənindir bu qanacaq!

Heç demə, başlanır, bitir səninlə
Dünyanın əvvəli,
Həyatın sonu.
Biz hardan biləydik,

dünyanın belə
O «günəş» başına dolandığını?
Sən bu dünya üçün deyil,
işə bax,

✓ Dünya səninchünmüş, səninchün ancaq!

Həyat – kimi üçün bir yuxu, rə'ya.
Kimi yuxuda da yanar, yaxılar.
Sənin anan olsun, a qoca dünya,
Gör necə «qeyrətli» oğulların var.

Özgəyə qıymayıb özünə qıyıb
Gələcək eşqinə daim yananlar,
Dünyanı özünə borclu sanmayıb
Özünü dünyaya borclu sananlar
Yaşayır, yaradan dünən, bu gün də.
Sabahın günəşi doğmaz dünənsiz.
Bir ev tikmişənsə...

kərpiclərində
Yaşar əllərinin istisi səniz.

Bir arx çökmisənsə bu dünyada sən,
Suyun nəğməsində səslənəcəksən.

Düşünə bilmədin sən uzaqları.
Sənin gecən gündüz,
Qışın yaz oldu.
Hərə öz qəlbində aşdı dağları,
Dərin dərələrə enən az oldu.

İyul, 1979

CEHİZ

«Gəlin köçən qızlarımıza Nizami-
nin «Xəmsə»sini cehiz verək».

Bir məktubdan.

Gəlin, baba Nizaminin

öz ruhu tək,

öz səsi tək,

Ata – baba ocağının

nəfəsi tək,

Biz «Xəmsə»ni

Ər evinə köçənlərə cehiz verək.

Bəlkə, dodaq büzürsünüz

Bu cehizə, ey atalar, ey analar.

Bu cehizdə bir hikmət var.

Xalça da ver, palaz da ver,

Kürsü də ver, dolab da ver,

Nə olar ki,

Kökümüzdən xəbər verən,

Bizi bizə tanıtdıran

Kitab da ver.

Sən dediyin cehizləri qoy işlətsin,

Gərəyidir,

Mən dediyim cehiz isə bəd ayaqda

Köməyidir.

O kitabla qədim-qədim

Ocaqlarda tüstülənən,

Əsrimizə axıb gələn

Ruhumuzu bəxş edirik

balamıza.

Biz deyərik köçən qıza:

-Şərə düşsən, aç «Xəmsə»ni

Xilas edər «Xəmsə» səni.

«Xeyirlə Şər» dastanına pənah apar.

Görəcəksən, şər nə qədər hökm eləsə,

Bu dünyada xeyir də var!

Görəcəksən,

Əvvəl susur həqiqət də, ədalət də.

Biləcəksən,

Şərin gücü hiylədəsə,

Xeyirinki ədalətdə...

Şər Xeyirin gözlərini

kor elədi.

Bu zülmüylə

Öz ömrünü Şər özünə gor eylədi.

Ədalətin susduğunu görsən əgər,

Batma qəmə, batma yasa,

Başın üstə şər qılıncı

şaqqıldasa,

Şər qalxanı qaldırma sən.

Əl götürmə

Öz xeyirxah əməлиндən.

«Xəmsə» deyir:

Zülm hökm edər, haqq öyilməz.

Şər, xeyiri kəsə bilməz.

Haqqı bükmə qorxuya sən,

«Xəmsə» sənə öyrədir ki,

Vərdisini hünər bilən

Lovğalara

Fitnə kimi dərs verəsən.

Bu kitabdan oxu, öyrən,

Sən Leylinin vəfasını:

Bizim ulu nənələrin

Dözümünü,

Cəfasını.

Bil ki, sən də bir yuvanın

dirəyisən.

Bacar, qızım,

Leyli kimi, Şirin kimi

sevməyi sən!

Sərvət üçün,
 Zinət üçün
 Başlar kəsib qan tökdürən
 Şahlar şahı İsgəndəri
 Haq önündə diz çökdürən
 ulu şair
 Nüşabənin dili ilə
 Sənə deyir:
 -Yaşa, ancaq bil, nə üçün!
 Sənin müftə qazandığın bu ömür-gün
 Özü sərvət, özü dövlət!
 Bu sərvətin dəyərini anlamadan
 xərcləyəne
 Bu sərvətin xeyiri nə?
 Ömür də bir ticarətdir –
 Bilməlisən,
 Nəyi aldın, nəyi satdın.
 Qızıl vaxtı xərclədikcə
 Sən idrakın göylərində
 hansı qızıl qata çatdın?
 Satıb ömür sərvətini daş-qaş alan
 yazıq insan,
 Bu alveri başlayanda uduzmusan.
 Bu ruh ilə biz böyüdük,
 biz ucaldıq.
 Nizaminin, Füzulinin
 Hikmətindən ibrət aldıq.
 Bu hikmətdən,
 sədaqətdən,
 bu qeyrətdən,
 səxavətdən
 Maya tutdu cövhərimiz.
 Gəlinlərə cəhiz verək
 bu cövhəri,
 bu ruhu biz!

Fevral, 1979, Mərdəkan.

QARA ZURNA

Ələfsərə ithaf edirəm.

Qəhqəhəylə saqqıldadı qara zurna.
 Uçub gəldi qatarına
 Qatarından ayrı düşən bala durna.
 Bu səs düşmənin qulağında
 Bir qəhqəhə,
 Bir gülüşdü.
 Qənimimə divan tutan,
 Hüdudlardan çölə atan
 Oğuz babam yada düşdü.

Səsləndimi qara zurna –
 Damarımda qan oyandı,
 nəğmələndi.
 Ürəyimə od çiləndi.
 Dədələrin at çapdığı geniş düzlər
 ləpələndi...
 Ala dağdan Ağrı dağa yallı getdi,
 Tariximi yaradanlar –
 Ulu bəylər, ulu xanlar,
 Bamsı Beyrək qılıncını bülöylədi,
 Ulu Soyum soy soyladı, söz söylədi.
 Məş'əl yandı qalalarda.
 Alaçıqlar tüstüləndi talalarda.
 Dədəm Qorqud saz köklədi.
 Xan Bayandır köhlənini hörüklədi.
 Yad ellini
 Hüdudlardan uzaqlara
 sürüklədi.
 Qara zurna!

Maya tutdun,
Düşmən üstə, qılinc çəkən Qazan xanın
Nə'rəsindən,
harayından.

Öz səsimdən,
Nəfəsimdən.
Nəsim kimi sən əsirsən
Əsrlərin o tayından.

İyul, 1979, Şəki.

BƏS BU NECƏ GÜLÜŞDÜ?

M.Ə. Sabirə

Vətən üçün ağlamaq
Sənin payına düşdü.
Gördüyün zülmət gecə,
Eşitdiyin söyüşdü.
Ağacda budaq quru,
Budananlar höyüşdü.
Güldün bu ziddiyyətə,
Bəs bu necə gülüşdü?

Zülümlər ədaləti
İtirdi ilim-ilim.
İnsan haqqı, hüququ
Ayaq altda bir kilim.
Günahkar ittihatçı,
Günahsızsa müttəhim.
Aşağının haqqını,
Yuxarılar bölüşdü.
Güldün bu müsibətə,
Bəs bu necə gülüşdü?

Balaların evdə ac,
İçin-çölün ehtiyac.
Sən çörək istəmədin,
Sən ədalət istədin.
«Mən göydəki günəşi
Dana bilmirəm» - dedin.
Quduz itlər üstünə
Dörd tərəfdən hürüşdü.
Güldün bu fəlakətə,
Bəs bu necə gülüşdü?

Əsarətin ağrısı,
Qəlbini dağlayırkən,
Hər sətirin, hər sözün
Cəhalətlə döyüşdü.
Ürəkdə ağlayırkən,
Sən güldün cəhalətə
Bəs bu necə gülüşdü?

İyul, 1979

DÖZÜM

Ağıl – quzu kimi yatan bir dəniz.
Könül – bir fırtına,
Könül – bir tufan.
Necə zəhləm gedir, necə biləsiniz,
Dənizin sakitcə uyumasından...

Könül dilləndimi – qurtarır dözümlər.
Xəbərim olmayır özümdən mənim.
Dözümlər – könləkdir, nöqəçilikdir,
Necə zəhləm gedir dözümdən mənim.

Ürəyin istəyi rəng-rəng, qatbaqat,
Yaşayır qaydasız, istədiyi tək.
Ağıl dözümlüdür, ürək dözümsüz,
Yaşasın dözümsüz yaşayan ürək!

Dözümlər – başdan-başa əzab, şikayət,
Özün də, budurmu yaşamaq məgər?
Dözməmək – azadlıq,
Dözmək – əsarət,
Bir günlük azadlıq bir ömrə dəyərdi!

Mart, 1979

* * *

Bərəyə çatmamış yolu itirdin,
Ovu tanıyan izindən görək.
-Kölgənin altında dolanaq, - dedin
İgidin kölgəsi özündən görək.

Danışdın həmişə özgə adından.
Öz adın, öz sözün çıxdı yadından.
Bəddi,
yaralama qol-qanadından
Quşu da vurasan gözündən görək.

Dedin, gələcəklə yaşayaram mən.
Görmədik,
hələ ki sən yol üstəsən.
Əgər gələcəyə uçmaq istəsən,
Möhkəm yapışasan bu gündən görək.

Aprel, 1979

NARAHAT OLANDA...

Zamanın dolanbac pillələrindən
Keçmək istəyirəm, keçə bilmirəm.
Narahat çırpınan dünyamızda mən,
Necə rahat olum, necə, bilmirəm?

Dinclik, rahatlıqdır mənim düşmənim.
Buludlar üstünə, ey könlüm, şığı!
Alır dincliyimi əlimdən mənim
Könül sakitliyi, can rahatlığı!

Rahatsa nə yanır, nə qanır ürək
Necə başa vurum bilmirəm, günü...
Elə bil, sinəmdə dayanır ürək,
Axı, eşitmirəm döyüntüsünü.

Narahat olanda çıxıb özündən
Qəlbim qulağımda top kimi gurlar.
Onda bilirəm ki, yaşayıram mən,
Onda bilirəm ki, ürəyim də var.

Tufansız ürəklər durğun göl kimi,
Suyu təzələnməz,
Dibi lillənər.
Narahat ürəklər daşqın sel kimi,
Hər daşın üstündə bir cür dillənər.

İçindən oyulub qəlbim döyünsün,
Yarışa çağırırsın daşqın selləri.
Təzə bir mahnıyla sel kimi hər gün
Oyatmaq istərim yatmış çölləri.

Dibi görünməyən ümman göstərin
Baş vurum,
Kəşf edim dərinliyini.
Mənə əzab verin, iztirab verin,
Dadım səadətin şirinliyini!

İyul, 1979, Şəki.

TAPMACALAR

Həqiqət bilirik bə'zən yalanı,
Bu nədir?
Özümü tanımıram mən?
Ən böyük nifrətə layiq olanı
Ən böyük sevgiyə sevirik bə'zən.

Bilirəm, bu ağdır,
 bu boz,
 bu sarı.

Duyuram,
 qaranı ağ görür gözüm.
Keçirib süzgəcdən bu təzadları,
Baş açə bilmirəm özümdən özüm.

Bə'zən istəmədən qədsiz, qərəzsiz
Bir xəta da çıxır öz əlimizdən.
Sonradan necə də utanıq biz,
Dünən bəyənən əməlimizdən.

Kimdən kömək umum, kimə hay verim?
Üz-üzə dayanır duyğularım da.
Oyaqkən dərk edə bilmədiklərim
Mənə aydınlaşır yuxularımda.

Görürəm, enirik biz Aladağdan.
Yürüşdür...
Dağlır göyün qübbəsi.
Gəlir qulağıma, gəlir uzaqdan,
Bir qopuz nəğməsi,
Bir qılinc səsi.

Bu nədir?

Mən hara, Aladağ hara?
Əsrlər adladı ömrün bir anı.
Məni aparıbmiş çox uzaqlara
Damarımda axan babamın qanı.
Bir də görürsən ki, yaman dolmuşam
Bəhanə gəzirəm boşalmaq üçün.
Bir də görürsən ki, sakit olmuşam
Ən gözəl günüdür bu gün ömrümün.

Bir anın içində qanım qaralır,
Yaman sütləşirəm kef-damaq üstə.
Birdən üreyimi bircə söz çalır,
Qaldırıb qoyuram dağı dağ üstə.

Aslanı pişiyə əsir eyləyən,
Pişiyi aslana döndərən nədir?
İçimdə alışıb mənə «qalx», deyən
Bəs sonra oturdan hansı qüvvədir?

İnsanın bətnində nələr var, nələr
Özünü anlamaq çətindən çətin.
Bu sirli duyğular, bu bilməcələr,
Bermut bucağının sirrindən dərin!

Nədir qulağımda cingildəyən səs?
Məni gah endirər, gah da qaldırar.
Hələ təbiətdə sirri bilinməz
Nə qədər dolaşıq tapmacalar var.

İyul, 1979

* * *

Yarpaqların ağacdakı nəğməsi
Ürək açır,

şən-şən ötür,

çağlayır.

Xəzəl olub ayaqlara düşəndə
Həzin-həzin inildəyir, ağlayır.

Sentyabr, 1979

YAMAN SIXIR GECƏ MƏNİ...

İllər qədər uzun çəkdi

Bu intizar gecəm mənim.

Ümidimin gözlərini

Şübhələrlə sürmələdi bu qəm mənim.

Bu gecənin bir ömrünə

həsretimdən

Neçə-neçə ömür qatdım.

Bir diləkdən min diləyə körpü atdım.

Ax bu gecə sübhə qədər

Nələr, nələr –

Ola bilər?

Bir diləyim günəş kimi

Pəncərəmdə gülə bilər.

İtkin düşən tək qardaşım gülə bilər.

Qəfil bomba bir şəhəri

Yer üzündən silə bilər.

O bombanın bir neçəsi atılarsa,

Yer kürəsi başdan-başa ölə bilər.

Hər şey, hər şey ola bilər,

Mıxı mismar eləyən var.

Geyinmişəm mən gecəni,

Yaman sıxır gecə məni.

Darıxıram...

Hara qovum

bu həsrəti, kədəri mən?

İntizarın bir günündə qocalmışam

İki göz də borc almışam

Gözləyirəm səhəri mən.

Mənim üçün
Səhər yolda qala bilər.
Bu andaca gələ bilər,
Doğulmamış ölə bilər.
Hər şey, hər şey ola bilər.
Mıxı mismar eləyən var.

Hardan gəlib hara getdim,
Heç bilmədim bu nə yoldu.

Bir gecənin intizarı
Bir ömürdən uzun oldu.
Bu intizar, bu həsrətimiş
Bəlkə, mənim –

Öz taleyim,
Öz qədərim.

«Açıl» - dedim, açılmadı al səhərim.
Ümid güldü pəncərədə

Gün yerinə,
Dan yerinə.

Ürəyimdən işıq düşdü
Ümidimin gözlərinə.

Dedim: - Vaxtın axarında

Gecə, gündüz silsilədi.

Bu gecələr
Lap nə qədər
Uzun olsa

Səhərlərə hamilədi.

Mıxı mismar eləyən var...

Oktyabr, 1979

* * *

Kök gözə görünmür,

-Torpaqlardadır.

Cövhəri özündə,

Sözü, nəğməsi,
yarpaqlardadır.

İyul, 1979

PAUZALAR

Danışdın,
Dinlədim.
Nə yaman oldu,
Sözlərdən daha çox danışan oldu
Kəlmələr, cümlələr arasındakı
uzun sükutlar.
Dayan!
Hər sükutta neçə fikir var.

Elə danışdın ki,
Gördüm bir ara
Sükutu işıqda, sözü kölgədə.
Cümlə sonundakı pauzalara
Bir dilin lüğəti sığar, bəlkə də.

1979

GECƏLƏR KÖNLÜMƏ ULDUZLAR YAĞIR

Yatmaq istəmirəm səhərə qədər,
Açmaq istəyirəm sübhü gözüm ilə.
Gecələr,

Gecələr

Uzun gecələr,
Baş-baş qalıram özüm-özüm ilə.

Gecədən könlümə ulduzlar yağır,
Gecələr bilinir xeyirim, şərim.
Mənim məktəbimdir, kitablarımdır
Gecələr özümdən öyrəndiklərim.

Gündüzün eşqinə gecə dolmasa,
Yönünü, yolunu nə bilər səhər?
Məni mən elədi,

Səbrimdən qısa,
Dəli həsrətimdən uzun gecələr.

Fevral, 1979, Mərdəkan.

Xəyalın qucağı...
Xoşdur hər zaman.
O – ana qoynu tək isti, mehriban.

Diləklər tutuşdu,
Ancaq yanmadı.
Diləklər nə yaman diləklər diler.
Bir yerdə bənd alıb yuvalanmadı,
Yenə xəyalımda binələndilər.

Xəyala sığınıb, eşqə güvənsən,
Qışda da oxşayar bahar-yaz səni.
Xəyal – bir cənnət ki, sahibi sənən,
Heç kəs o cənnətdən qovammaz səni.

Noyabr, 1979, Mərdəkan.

BİRİ VARMIŞ, BİRİ YOXMUŞ...

*Nənəm nağıl danışardı,
Biri varmış, biri yoxmuş...
R. Bəşirli*

Biri varmış, biri yoxmuş
Ön sözüdür nağılların,
Son sözüdür nağılların.

Biri varmış, biri yoxmuş,
Bir dövlətli kişi varmış.
O, sonsuzmuş,

niyaz üçün
Sərvətini kasıblara paylayarmış...

Yaşamaqçın sərvəti var,
Övladı yox.

Uçmaq üçün səması var,
Qanadı yox.

Biri varmış,
Biri yoxmuş,
Bir kişinin yaşamaqçın
Bu günündən sabahına
ümidi yox,

Qoşa-qoşa övladı var,
Uçmaq üçün səması yox,
Qanadı var.

Bu dünyanın qaydasıdır
Sapandın var, daşın olmaz,
İştahan var, dişin olmaz.
Tum bir yana, qum bir yana
Ələnərik xəlbirdə biz.
Axı, iki səadəti
Görməmişik bir yerdə biz.

Biri varmış, biri yoxmuş
 Bir şah oğlu
 Bir çobana möhtac imiş.
 Bə'zən olur, biz bilmirik
 Demə, güman gəlməyən yer,
 Dərdimizə əlac imiş.

Gah sərchəyə daş atırıq,
 Yerə düşür, turac olur.
 Gah da isti plovumuz
 Önümüzə umac olur.
 Bu misallar, bu masallar,
 Elə-belə nağıldımı?
 Bəs bunları düzüb qoşan
 Ürəkdimi,
 Ağıldımı?
 Hər nədirse,

Elə-belə nağıl sayaq.

Hünərimiz varsa əgər,
 Bu sözlərə inanmayaq:
 Biri varmış, biri yoxmuş
 Biri acmış, biri toxmuş.
 Nə göy varmış,
 Nə yer varmış,
 Amma bizim dünyamızda
 Belə-belə işlər varmış.

İyul, 1979, Şəki.

SƏN HARDAN BİLƏSƏN?

(Bir sualın cavabı)

Nəriman Həsənzadəyə

Sən hardan biləsən nə çəkirəm mən.
 Payızam...

ey ömrün ilk baharlısı,
 Sən hardan biləsən, nədən biləsən
 Yoxdur bu dünyada səndən varlısı.

— Duman tək dağlara çəkilən mənəm,
 Budaqlar üstündə quş tək dinən sən.
 Payızda yarpağı tökülən mənəm,
 Ömrün yaz çağında çiçəklənən sən.

İllərim xərcələnmiş, ömür gödəlməmiş,
 Sənin yol gedəsi çox illərin var.
 Mənim ürəyimdə baş-başa gəlmiş
 Kövrək duyğulardan nə xəbərin var.

Deyirsən, ocağın közü mənəm, mən,
 Sənsə tüstülənən xatirələrsən.
 Ancaq xatirəmi? Səhvən var sənin,
 Dağdan xəbərsizdir arandakılar.
 Bir də... unutma ki, tüstülənənin
 Təzədən tutuşub alışması var.

Sən hardan biləsən, sevdə anları
 Qənimət payıdır tükənən ömrün.
 Sısqa bir bulağın son damcıları
 Daha şirin olur təşnələr üçün.

Sən hardan biləsən, axşam şö'ləsi
Niyə aynaları alovlandırır.
Sən hardan biləsən bülbülün səsi
Niyə son baharda ürək yandırır.
Artır zaman-zaman vaxtın qiyməti,
Arzu min həvəsdə, ürək təlaşda.
Sən hardan biləsən, gözün ləzzəti
Qəlbin ağrısına dönür bu yaşda.

Sevgi yaş tanımır... Qəlbinə yandır!
Yanaraq yaşasan, yaş düşməz yada.
Sevən doxsanında hələ cavandır,
Sevməyən qocadır otuzunda da...

Ürək alışırsa, günahkarmı yaş?
Sevəni qınama, sevəcək sevən!
Yaş ilə ürəyi deyil, a qardaş,
Boş ilə dolunu çəkiyə qoy sən!

Bir ömrü illərlə ölçmək düz deyil,
Ömürlə illəri ölçəsən görək.
Hissinlə, qəlbinlə dinlə nə deyir,
Bu duyan, bu yanan, alıxan ürək...
Yaşarkən

həyatı sevirəm...
nə qəm,
Öləndə ölümə sevişəcəyəm...

1979

* * *

Sevirəm havanın tutulmağını,
O, günəş doğacaq,
O, günəş, ancaq!

Sevirəm, qışın da sərt olmağını
İsti yay doğacaq,
İsti yay, ancaq!

Sevirəm qorxağın şücaətini
O, qeyrət doğacaq,
O, qeyrət, ancaq!

Sevirəm nifrətin lap son həddini,
O, sevgi doğacaq,
O, sevgi, ancaq!

Sevirəm zülmün də məşəqqətini
Ədalət doğacaq,
Ədalət, ancaq!

İyul, 1979

BAŞQA CÜR YAŞAMAQ!

-Kaş dönüb təzədən uşaq olaydım,
Ömrümü başqa cür yaşardım - dedin.
Ömür yollarında atdığın addım
Səhv olub

O, səni ağrıdır yəqin.

Yanlış addımların sən, demək, bu gün
Dərdini çəkirsən...

Bu dərdə alqış!
Səninki olmayıb, demək, öz ömrün.
Nəyinse eşqinə alovlanıbmış!

Hər yaşda başqa cür döyünür ürək.
Başqa cür yaşamaq – xoşca bir arzu!
Səhvini anlamaq! Dərdini çəkmək –
İkinci bir ömrə bərabərdir bu!

İyul, 1979, Şəki.

EKRAN QARALANDA...

-Qurtardı bugünkü verilişlərimiz
Dinləyin sabahın proqramını.
...Hələ ki, bu günüm bitməyib...
Nə tez

Sabaha keçirsən?
İnsafın hanı?

Sabaha caladın nə tez bu günü?
Ölməmiş sən ona kəfən biçirsən.
Tamam yaşamamış günün ömrünü
İndidən sabaha niyə keçirsən?

Yatmaq istəmirəm... Keçmə sabaha!
Gecənin ömrünü uzadaq bu cür.
Gənclik müftə imiş, qocalıq baha,
Fələkdən gün çalaq, ömürdən ömür.

Yatmaq istəmirəm... bitməyən günün
Başına dolanım, qoy dönüm hələ.
Səninçün bitibse, amma mənimçün
Bitməyib, yaşayır bu günüm hələ.

Ekran qaralanda qurtarır günüm,
Uşaqlar yatmağa gedir bir-bəbir.
Ekrandan çəkilmə, başına dönüm,
Təklidən canıma üşütmə gəlir.

Zamanı borc ala q biz gecələrdən
Duyub yaşamamaq zülüm deyilmi?
Yatmaq?
Nə görmüsən bu yatmaqda sən?
Yatmaq da bir cürə ölüm deyilmi?

Söykənsin söz sözə, baxsın göz gözə
Gecəni uzadaq, vaxt unudulsun.
Qarışsın dağ düzə, gecə gündüzə,
Müddətli ömrümüz müddətsiz olsun.

Yatmaq istəmirəm... hər anım əziz...
Gecədən kamımca doymadım hələ.
Hər gecə yatanda dəfn edirik biz
Ömrün bir gününü öz əlimizlə.

Ekran qaraldımı – könül diksindi
Gecəni bəs necə başa vurum mən?
Səsinə səs gəzən qəlbimə indi
Təkliyi nə ilə unutdurum mən?

Ekran qaralanda, ey yalnız ürək,
Özümə yeganə dost saydım səni.
Ekran qaralanda –

Sən ey mənim tək
Yatmaq istəməyən, tapaydım səni.

Yanvar, 1979

YAXŞI SÖZ

Mənim yaxşımı de,
Keç təqsirimdən.
Gərək dil həmişə yaxşıya dönə.
Çalışıb sözünü doğruldaram mən,
Layiq olmasam da təriflərinə.

Yaşanmış yüz illik ömürdən, gündən
Hələ yaşanmamış bir an gözəldir.
Məni öldürəcək gerçək sözündən
Məni yaşadacaq yalan gözəldir.

Deyirəm, olsaydı ömürlər iki,
Birini verərdik bəd sözə qurban.
Yaman söz qanını duruldubmu ki,
Sən də özgəsini yamanlayırsan?

Elə yaxşılığı, at deryaya sən.
Balıq bilməsə də, xalq biləcəkdir.
Özünü düşünən düşər nəzərdən,
Özgəni düşünən yüksələcəkdir.
Yaxşılıq,

yaxşılıq,

yenə yaxşılıq!

Bə'zən bir yaman söz min könül qırar.
Xoş söz,
yaxşı xəbər,
xoş rəftar, qılıq
Yaman adamı da yaxşılaşdırar.

Adam sözü danış, adam oğlusan,
Gəl, acı sözlərlə qırma qəlbimi.

Mən də sən kimi insanam, insan.
Ömrü başa vuraq qoy insan kimi.

Mənim yaxşımı de, keç yamanımdan
Gərək dil həmişə yaxşıya dönə.
Çalışıb sözünü doğruldaram mən,
Layiq olmasam da təriflərinə.

Mart, 1979

ÖZ-ÖZÜMƏ

Özümdəyəm... çöl dünyama, nəhayət!
Nə gözəldir öz-özümə səyahət.
Öz dünyamla dayanmışam üzbəüz
Özümüzə mö'cüzəyik özümüz.
Ürəyimdə neçə-neçə cığır var,
İçimdəki çalın-çarpaz cığrlar
Heç bilmirdim, mənə hara aparır,
Bəxtiyarı Bəxtiyara aparır.

Mart, 1978

UŞAQ TƏBƏSSÜMÜ

Anasının qucağında körpə bir uşaq
Mənə baxdı,

gülümsədi...

Könlüm açıldı.

Gülüş deyil, o çıraqdı, nurlu bir çıraq,
O gülüşdən ürəyimə işıq saçıldı.

Darıxırdı,

Sıxılırdı, nədənsə, könlüm.

Bayaq yaman tutulmuşdum,

açıldım indi.

✓ Məni necə dəyişdirdi bircə təbəssüm,
Gözlərimdə həyat güldü, dünya sevindi.

Sağ-solumdan ötənlərə «gün aydın» - deyib
Salam vermək,

əhval tutmaq istədim bu dəm.

İstədim ki, yolçuları bir an əyləyib
O gülüşdən hamısına birər pay verəm.

Göy üzündə buludların bağı söküldü,
O zaman ki, ümidimiz çıxdı qəfəsdən.
O zaman ki, insan güldü,

dünya da güldü

Ağladımı – hürküb qorxdı dünya bu səsdən.
Təbəssümlə qarşılanmaq

nə xoşdur!

Dayan!

Kəs başımı,

öldür məni, sən gülə-gülə!

Tək yeməklə, tək içməklə yaşamır insan,
Adamların ürəyinə təbəssüm çilə!

Uçurmağa gəlmişmidir dünyaya insan
Gözəlliğin vurğudur hər duyan ürək.
Gözəlliğin şərəfinə yaradan, quran,
İnsanların öz haqqıdır gülmək, sevinmək.

Başqasını şirin sözlə öyərsən əgər,
Səni sevər, əzizləyər, öyər dünya da.
Nə qədər ki, yer üzündə gül var, gülüş var,
Yaşamağa, yaratmağa dəyər dünyada.

İyul, 1979

TUTUQUŞU

Tutuquşu valeh idi
 Öz sözünə,
 Öz səsinə.
 Öyünürdü
 İnsan kimi
 O, danışa bilməsinə.
 Hər gün o, öz sinəsini
 Doldururdu xəbərlərlə yeni-yeni.
 Axşam olcaq
 Danışırda sahibinə
 Gündüz evdə
 Gördüyünü, bildiyini.

Ata yaman qəzəbləndi,
 Cəza verdi günahkara.
 Böyük oğul,
 Gözü yaşlı, üzü qara
 Xəbərçini tapmaq üçün
 Çox baş vurdu ora-bura.
 Axır tapdı,
 O, başını kəsdi quşun.
 O, danışa bilməyinə
 Öyünürdü.

Bildiyini dediyiyçün
 Öz ömrünü başa vurdu.

Ömrü oldu öz bahası
 Danışmağın,
 Deyinməyin.
 O susmağı bacarsaydı
 Yeri vardı öyünməyin.

Avqust, 1979

* * *

Gah olur, dərələr, düzlər üstünə,
 Burula-burula söz yazar sular.
 Gah da görürsən ki, itib hardasa,
 Sırrını gizlədib yol azar sular.
 Bizə zirvələrin sırrını söylər,
 Düzdə üzə çıxan nəğməkar sular.

1978

TARİXİN QANUNU

*İranda Azərbaycan dilində
qəzet və jurnalların çıxması
münasibətilə*

Yüz illər zülm oturdu ədalətin yerində.
Zülmə tanımaq üçün öz yerini,

qan axdı,

Tehran küçələrində

Təbriz küçələrində.

Görünür, bu qaydadır:

Könüllərin atəşi qaranlığı yarmasa,

Torpaq,

Övlad qanıyla alışıb qızarmasa,
Vətən üfüqlərində qızarmamış dan yeri.
Qanla suvarılmalı azadlıq çiçəkləri!

İnqilablar beşiyi, mənim ana Təbrizim,
Tarix boyu həmişə

Özündən güclülərlə

Sən güləşən olmusan.

Gözün aydın,

Sən bu gün

Çıxıb məhəlləlikdən ölkələşən olmusan.

Sinən yad bıçağıyla çox oyuldu, qardaşım,

Dilin öz vətəninə qərrib oldu, qardaşım,

Atalı-analığın yetim oldu, qardaşım.

Dilin məktəb görmədi,

kürsülərdən qovuldu.

Ögeylər doğma oldu, doğmalar ögey oldu.
İndi gözlərin aydın, dil dodaqla görüşdü,
Dilin kitaba düşdü, dilin qəzetə düşdü.

Qorxmış haqdan qaçanlar
yüz illərlə bu dildən

Neçin?

Bilirsənmi sən?

Bu dilin e'cazları ulduzlara toxunmuş.

Tarix boyu bu dildə haqq nəğməsi oxunmuş.

Haqqın öz səsi kimi

Bu dildə üsyan etmiş ehkamlara Nəsimi.

Danışığıdır bu dildə Misri qılıncın səsi,

Səttərxanın qəzəbi, Sabirin qəhqəhəsi.

Qorxu doğur səbəbdən.

Şah, de, necə qorxmasın

Yüz illər dustaq olan,

Azadlıq həsrətilə öz içindən qovrulan

Bu dilin məğzindəki inqilabdan, qəzəbdən?

Bir sualım var şaha:

-Səni böyüdən o xalq səni istəmir daha,

Bəs sən nə istəyirsən o vətəndən, o xalqdan?

Milyardları yığanda qorxmadınmı bəs haqdan?

Bəlkə sənə o xalqın hələ yenə borcu var?

Öz borcunu bilməyən

Sənin kimi həmişə

öz haqqından dəm vurur.

Amerika silahına arxalandın...

Nə oldu?

Xalq nifrəti önündə silah düşdü kəsərdən,

Səltənətin uçuldu.

Sən güvəndin dövlətin ağızlara daş basan,
 Dillərdən qıfıl asan
 Müdhiş qanunlarına.
 Qanunlar da bu yerdə çatamırdı dadına.
 Sən bir şeyi bilmədin:

Öz hökmü,
 Öz sözü var

Hər anın, hər günün də.

Haqsızlığa söykənən bütün saxta qanunlar
 Çox acizdir tarixin qanunları önündə.

İyun, 1979

GÖZƏL SÖZLƏR

Azadlıq,
 Səadət,
 demokratiya!
 Bu gözəl sözlərə dünya əl çalır.
 Əslində, hər biri bir kələk, rıya.
 Mənim bu sözlərə yazığım gəlir.

Hüquqlar tapdanır bu kəlmələrdə
 İnsanın sinəsi zülmə yol olur.
 Azadlığın özü olmayan yerdə
 Qaydadır, həmişə sözü bol olur.

Demə, əsarətin, zülmün, zillətin
 Ənlik-kirşanıdır bu gözəl sözlər.
 Azadlıq yolunda can verənlərin
 Tökülən qanıdır bu gözəl sözlər.

✓ Azadlıq adına vuruşdu İran
 Şahı məmləkətdən qova da bildi.
 Azadlıq naminə silah qaldıran
 Sonra azadlığa qənim kəsildi.

Söylə, bəs dünəni nə tez unutdun?
 Yənə «haq» deyənin tökülür qanı.
 Özün əsarətin yolunu tutdun
 Dünən bağırдың azadlıq hanı?

Dünən öz haqqını istəyən də sən
 Dünyanın gözündə haqq idi qəsdin.
 Bu gün öz haqqını özgəsi səndən
 Umunda sən onun başını kəsdin.

Dünən özgəsindən «azadlıq» - deyə
Haqq uman da sən.
Bu gün özgəsinin azadlığına
göz yuman da sən.

Azadlıq, səadət, demokratiya!
Bu gözəl sözlərə dünya əl çalır.
Bu sözlər sizinçin bir kələk, rıya
Mənim sözlərə də yazığım gəlir.

Avqust, 1979

İnsan və zaman

NEYTRAL ZONA

İki dövlət arasında,
İki millət arasında
Sərhəd boyu hey uzanan
 köksü dağ-dağ
O neytral zonaya bax.
Dayanıbdır arasında
İki fikrin,
 iki yolun.
Nə onundur, nə də bunun.
Nə ölüdür, nə də diri.
Can çəkişir,
 var ilə yox arasında.
Rəngi bozdur,
Dayanıbdır qarayla ağ arasında.
Ayaq dəymir sinəsinə
Bir kimsəyə
Nə xeyri, nə zərəri var.
Sərhəd boyu
Lal-kar durar.
Nə toyu var, nə yası var.
Bu bədbəxtin
Nə sifəti, siması var.

May, 1970

DAYAN, İNSAN!

İnsana od bağışladı

Prometey!

Ehey!

Ehey!

Dayan, insan!

Hara belə?

İnsan dedi gülə-gülə:

-Dayanmağa nə macalım, nə halım var.

Yürüyürəm,

İrəlidir yolum ancaq!

Məqsədim bu, məsləkim bu:

Bilim ancaq.

Bilim ancaq!

Yox! «Allahü-əkbər» vaxtı keçdi çoxdan.

De «İnsanü-əkbər» indi.

Əlimdədir bu göy indi, bu yer indi!..

Pay aldığım od əlimdə

Məş'əl kimi yanır, yanır.

Yol gedirəm...

Önündəki qaranlıqlar

Qətrə-qətrə işıqlanır...

-Prometeydən pay aldığın o od ilə, axı, bir gün

Cordanonu yandıran da sən özündün.

Qorxum budur, o od ilə

Özünü də yandırasan

Aman, insan, dayan, insan.

Avqust, 1970

ARZU BÖYÜK, AĞIL GÜCSÜZ ...

Tak-tuk!

Çak-çuk!

Motor səsi,

Maşın səsi!

Elektrik cəryanının zümzüməsi!

Təkərlərin gurultusu,

Dəzgahların uğultusu

Səslər, səslər,

Hərəkəti tənzim edər,

Sapa düzər.

Qulaq buna necə dözər?

Maşınları biz yaratdıq.

Onun ritmi, hərəkəti,

Və...sür'əti

Hakim olub indi bizə –

İşimizə,

Nitqimizə...

Könlümüzün öz ahəngi

Maşınların gur səsinə

İtib, batıb, unudulub.

Məhkum, dönüb hakim olub...

Qədim, uçan xalçaları

Həqiqətə təslim edən

Ağıl əsri, ağıl əsri!..

Unuduldu

Duyğuların sərkərdəlik elədiyi

Nağıl əsri!

«Arzu böyük, ağıl gücsüz» - deyə-deyə,

İndi beyin başlayıbdır

Beyinləri öyrənməyə.

Boylanırq sola-sağa,
Sual kimi yağa-yağa
Dırmaşırıq
Əl çatmayan, ün yetməyən
Gah bu dağa, gah o dağa,
Təzə yollar axtarıq
Ağlımızı artırmağa.
Yox!
Ağlımız yetər bizim!
Bu qədər ki, ağlımız var,
Mən qorxuram,
Hisslərimiz itər bizim!..
Gəlin, gəlin,
Hiss artıran,
risk artıran,
əzm artıran,
eşq artıran
Qəlbimiz cür'ət verən,
Bizə cəsarət gətirən
İllət varsa... onu tapaq
Biz əvvəldən sonu tapaq.

Ivul, 1970

* * *

Həmı vaxtı pusa-pusa
Səhər-axşam
qaçır,
qaçır
Tramvaya, avtobusa...
Elə bil ki,
Ondan qaçan tale budur...
Elə bil ki,
Bu tramvay, bu avtobus
sonuncudur.
Miniklərin arxasınca sürünənlər
Bu məqamda ümidini, diləyini
ona bağlar...

Elə bil ki...
İşə deyil,
Evə deyil,
Haradasa, uzun xoşbəxt
Bir həyata çatacaqlar...

Iyul, 1970

MÖ'CÜZƏ

Mən işıqla zülmətin
 Üfüqdə birləşdiyi
 Torandan,
 Dan yerindən,
 Mən şahın bağındakı
 Alma çiçəklərindən,
 Tək bircə qırpımıyla
 Qəribi tora salan
 Bir mə'nalı baxışdan,
 Bir quyunun başında
 Nəgmə kimi səslənən
 Mö'cüzəli qamışdan,
 Yeddi başlı bir divin
 Şüşədəki canından,
 Kərəm ilə Əslinin
 Andından, peymanından
 doğulaydım!..
 Mən ürəkdə min arzu,
 Dildə nəğil olaydım...
 Mən nəğilə dönəydim
 Olduğum kimi yox-yox,
 Mən gözlərə ayrı cür,
 Ayrı cür görünəydim!..
 Qədim nəğillərdəki
 Mö'cüzə daşlarını
 İdrakımız çiləklər...
 Sirli ləkələri də
 Sildi ayın üzündən
 Biliklər, hay biliklər!
 Adiləşib heç oldu
 O qeyri-adiliklər...
 O vaxt ki, arzularım
 Həyatda birər-birər
 Yaşamaq arzum oldu,

Mən pambıqdan od aldım,
 Qayalar da əriyib
 Ovucumda mum oldu...
 Düzenlikdən qaçıram
 Çıxsın mənim önümə
 Dolanbaclar, gədiklər.
 Usandırdı, bıqdırdı
 Bizi bu adiliklər...

Mən anbaan,
 Dəmbədəm,
 Olduğum kimi, yox, yox,
 Olmaq istədiyim tək
 Yaşamaq istəyirəm...

Etiketlər, qaydalar;
 Yalnız o qədər gülüş,
 Bu qədər də ciddilik.
 Bir tikə artıq olsa,
 Başlar qeyri-adilik.
 Günlərimiz bir yana,
 Hələ illərimiz də
 Sarı, cır alça kimi
 Bənzəyir bir-birinə.
 Ancaq dözüyük yenə.

Simurğun qanadında,
 Məcnunun fəryadında,
 Arzu dalınca qaçan
 Nəbinin boz atında
 Yaşamaq istəyirəm.
 Ömürdə məzmun olsun
 Nədir uzunluq? – dedim.
 Həyatı dərininə
 Yaşamaq istəyirəm,
 Uzununa yox! – dedim...

Özüm dərs cədvəlinin
Zaman çərçivəsində,
Fikrim...
qeyri-adilik
həvəsində...

Pay umuram Əhmədin
Sehrli süfrəsindən.
Vuruşmaq istəyirəm
Həyatdakı divlərlə,
Göygöz kosalarla mən!
Ancaq
Nağıl olmuram...
Həyatda bir-birinə
Qovuşduqca...
Ulduzlar,

Dağlar, çaylar, nəhrlər
Qaçır məndən nağıllar,
Mö'cüzələr, sehlər.
Mö'cüzə sorağında
Adiliyə qovuşur
Arzular qədəm-qədəm.
Nə divlər o divlərdir,
Nə mən Məlikməmmədem!
Mənim gəzdiyim sehr,
İstəmirəm sığısa
Nə ağla, nə gözə.

Düşünürəm:
Bəlkə də,
Elə adilikdədir
Axtardığım mö'cüzə.

İyul, 1970

UZAQDAN...

Günün dərslərindən dərs götürmürük,
Günün özünə də uzaqdan baxaq.
Bu gündən, bu günü yaxşı görmürük.
Gəlin, bu günə də uzaqdan baxaq.

Yaxınlıq-aydınlıq... Ancaq yaxında
Gözlərin hər şeyi niyə kəm görür?
Kosmonavt uzaqdan yerə baxanda,
Yeri bütöv görür, yeri tam görür.

Bir anın içində dolanıb yeri
Min anı yaşayır hisslərimiz.
Gəncliyin verdiyi gözəllikləri
Anlaya bilmirik cavanlıqda biz.
Anın öz ömrünü yaşamır ürək,
Anı, həməndə görəndə göz görək!

Bilməyin özümə sayğısız məni,
Kənardan baxaydım öz ürəyimə.
Kosmik bir gəmiyə qoyun siz məni,
Atın sabahıma, gələcəyimə.
Durub gələcəyin zirvəsində mən
Baxmaq istəyirəm, bu günə, baxmaq!
O uzaq illərin yaxın gözündən,
Baxmaq! Gözlərimin içinə baxmaq!
Sabah, bu günümə üz-üzə dursun,
Yaxşı əməlimi pisdən ayırsın...
Ən gözəl, ən böyük imtahanı bu.
Minnət götürməsin heç kəs boynuna.
Biləydim çıxacaq kim, kimə borclu
Bu gün sabahıma,
Ya sabah ona?

Sentyabr, 1970

* * *

Cavanlıqda –
 Əllər uzun, dillər qısa.
 Qocalıqda –
 Dillər uzun, əllər qısa.
 Cavanlıqda –
 Günlər qısa, illər uzun.
 Qocalıqda –
 Günlər uzun, illər qısa.

1973

EKSPONAT ADAM

-Ayrı cür yaşadığ biz ömrümüzü,
 Adamlar korlanır, vallah, günbəgün.
 Bizim vaxtımızda böyüyün sözü
 Bir qanun olardı kiçiklər üçün.
 Biz hara gedirik deyən yoxdu bir,
 Nə kiçik tanınır, nə böyük indi.
 Hərənin ağzından bir avaz gəlir, -
 Deyə səhər-axşam o, hey deyindi...

Düzü beləsiylə danışmaq çətin,
 Əsnədim,
 Adamın yuxusu gəlir.
 Özü muzeylərin eksponatı,
 Sözündən naftalin qoxusu gəlir.
 İstəyi budur ki,

o, həyata yox,
 Gərək həyat ona bu gün saz gələ.
 İstəyi, məsləki tutuquşuluq,
 Hamının ağzından bir avaz gələ.

Ona deyən yoxdur, çal ağlar neyi
 Zurnanın yerinə...

Görək nə çıxar?
 Hər səsin öz yeri, öz gözəlliyi,
 Axı, hər avazın öz xəyalı var.

Hamı bir nəfərmi, hamı birmi ki,
 Hamının çəkisi düz, taraz gələ?
 Hamı bir-birinə bənzəyirmi ki,
 Hamının ağzından bir avaz gələ?

Sən niyə qorxursan,
 Axı, sən niyə
 Səslərin, sözlərin əlvanlığından?

Niyə məftun olaq bir gözəlliyə?
Min-min gözəlliklə doluykən cahan...

Xoruzun bir səsi, bir nəğməsi var.
Banlar,
Cır səsiylə qulaq dırmalar.
Neçə zənguləli, neçə nəğməli,
Bülbül cəh-cəhinə el heyran qalar.

Düzü, beləsiylə danışmaq çətin.
Əsnədim.

Adamın yuxusu gəlir.
Özü müzeylərin eksponatı,
Sözündən naftalin qoxusu gəlir.

Tarix muzeyində şüşə dolablar,
Dolablar içində

o saxsı qablar
Muzeydə gözəldir...

qürrelənirsən.
Ancaq düzü budur, sən heç onları
Əlinə almazsan dükanda görsən.
Sənin fikrin köhnə, üreyin soyuq.
Yox-yox!
Zamanda yox,

Günah səndədir.
Saxsının qiyməti, bu günündə yox,
Dünəndən danışan dünənindədir.

Onlar çox gözəldir,
Ancaq bu günün
Çini qabları ilə yarışa bilməz.
Fikri, sənin kimi, dünəndə qalmış,
Bu günlə, sabahla barışa bilməz.

Noyabr, 1971

HƏQİQƏT

Həqiqət! Ən böyük nəğməsən...

ancaq,
Səni dinləməyə qulaqlar sağır.
Həqiqət! Gözünün içinə baxmaq
Nə qədər gərəksə, o qədər ağır!

Sənsən işıqladan qaranlıqları
Cəsarət atandır,
Şübhədir anan.
Mum kimi ərtdin sən çox dağları,
Ən cəsur igiddir sənə yar olan.

Sən bir zəlzələsən, sən bir vəlvələ!
Bütləri taxtından endirən oldun.
Elə ki, zamanla verdin əl-ələ,
Əyilməz başları əyən sən oldun.

Həqiqət! Gözəllər gözəlisən sən.
Zülmün gözlərinə çirkin göründün.
Günün öz bağrından doğulan gündən,
O günün başında yumruğa döndün.
Sən doğulan kimi səninlə birgə
Doğulur həmişə düşmənlərin də.

Həqiqət! Təzə yol, bir təzə pillə,
Həqiqət! Ən böyük cəsarət, hünər.
Doğulduğun günün üzünə şillə,
Sabahın üzündə qızaran səhər!

Yel kimi kükrəyər, sel kimi çağlar,
Bu gündən sabahı dilər, həqiqət.
Düşünən kəslərin fikrində ağlar,
Məzarı başında gülər, həqiqət.

Çox vaxt ürəklərdə dustaq olmusan
Orda da nə sındın, nə də əyildin.

Elə dustaqsan ki, öz zindanından
Qaçmağa həmişə yol tapa bildin.

Zalımlar, həmişə haqqın səşindən
Qorxmuş,
O güclükən, fağırdan fağır!
Yayınıb həyatın baş küçəsindən,
Əyrili-burulu cığır axtarır.

Ədalət yolunda axan qanların
Üstündə quruldu həqiqət taxtı.
Həqiqət həmişə bu qurbanların
Ağıyla düşündü, gözüylə baxdı.
Həqiqət! Çılpaqsan doğulduğun tək.
Yalanın əynində min bəzək-düzək.

Hökmünlə fırlanır bu cahan yenə
Hər bir yüksəlişdə sənin əlin var.
Zülmə göndərdiyin tələbnamədə
Sənin möhüründür dustaqlanalar...

Həqiqət donuna girən qarının
Həqiqət, ədalət başının daşı;
Bir zaman həqiqət carçıların
Həqiqət adına üzülmüş başı.

Boğulan da sənsən, doğulan da sən,
Səndə tanrıların iradəsi var.
O qədər tapdandın, əzildin, bə'zən,
Sənin varlığına inanmadılar.

Ən böyük arzusun, ən böyük eşqin
Mayası gücünü adından aldı.
Sənə arxalanan inqilabçılar
Zülmət dünyasına qələbə çaldı.

1972

FİKİR

Fikir bizi ora çəkir,
bura çəkir.

Hər əməlin başlanğıcı,
Hər bir yolun ilki – fikir.
Dərzi üçün, me'mar üçün
Ölçü fikir, biçü fikir.
Hər məqsədin çölü sözdür,
içi fikir.

Daş torpağı qayalardan,
Dam dirəyi meşələrdən
O gətirib ev də tikir.
Qatarları düzənlərdə,
Gəmiləri dənizlərdə
Süzdürən də

fikir, fikir.

Ay da, gün də
fikir, fikir!

Alovunu görməsək də
Tonqal kimi o alışır
Sükutda da o danışır.

Təbiətin özü fikir,
sözü fikir.

O düşünür,
O düşünür.
Göylərdəki ulduzlar da fikirlədir,
Doğur, batır,
Yanır, sönür.
Torpaq üstə səpdiyimiz
Tum da fikir,

Dən də fikir.
Sən də fikir,
Mən də fikir.
Yer-göy fikir,
Hər şey fikir.

Noyabr, 1971

BABAM, ATAM, MƏN

«Apollon-8» gəmisi ilə kos-
mik səyahətim məni bir daha
inandırdı ki, biz hamımız ba-
laca bir planetdə yaşayırıq
F.Borman

Babam həyatında yalnız bir kərə
Faytonla Şekidən Ağdaşa getmiş.
O baxıb uzanan dar gödiklərə,
təəccüb etmiş.
-Bu yerlər hamısı padşahındır?
Deyə, faytonçudan o xəbər almış.
Bəlkə də, dünyaya
o miskin, fağır
Babamın verdiyi bu, ilk sualmış.
Bir dünya bilirdi Şekini babam,
bu yaşa qədər.
Onun gözlərində dünya bu gündən
Böyüdü, uzandı Ağdaşa qədər.

Səksən verst dağ yolu! Zarafat deyil.
Ən uzun, ən böyük yoldu babamçın.
Şekidən Ağdaşa uzanan bu yol,
Böyüklik ölçüsü oldu babamçın.

Atamın qəribə adəti vardı:
Məni qollarında atıb-tutardı.
Həm də soruşardı: - De, görək məni,
Nə boyda sevirsen?
Deyərdim: - Səni
Lap bu dünya boyda istəyirəm mən.

Sevgimin böyüklük dərəcəsindən
Atam xoşlanardı.
O, uzun-uzun
Bu sözə gülərdi...

Axı, atamçün
Dünya, böyüklüyün son ölçüsüydü,
Atamın dünyası, dünya özüydü.

Mənimçün?

(Qorxuram xəyalım aza).
Kosmosdan baxıram mən dünyamıza.
Deyirəm: -Nə qədər kiçikmiş cahən.
Axı, mənim dünyam, çıxıb dünyadan.

1971

DÜNYAYA GƏLMİŞİK

Dünyaya gəlmişik
Dünyanı duymağa, bilməyə.
Dünyaya gəlmişik
Sevməyə, sevilməyə.

Dünyaya gəlmişik
Həyatdan, dünyadan feyz alağ.
Dünyaya gəlmişik
Dünyada ucalağ.

Dünyaya gəlmişik
Dünyanı cənnətə döndərək.
Dünyaya gəlmişik
Gül ekək, gül dərək.

Dünyaya gəlmişik
Bir eşqin oduna yanmağa.
Dünyaya gəlmədik
Dünyanı danmağa.

1972

ÖLÜMƏ GEDƏNDƏ

Siqqətül - İslamın xatirəsinə*

Ömrü boyu

«Vətən» - dedi,

«xalq» - dedi.

O, azadlıq naminə

Bədbəxt məmləkətinə

«Oyan» dedi,

«Qalx!» - dedi.

Qalxdı bütün məmləkət,

Getdi onun dalınca.

And içdilər qılınca

Hamı çarpışacaqdır

Gəlmənin caynağından

Azadlığı alınca.

Vuruşdular,

qırdılar.

Qırdılar,

qırıldılar.

Axır, məğlub oldular.

Başçı təslim olmadı

Çəkildi ərək başına

Vuruşdu təkbaşına.

Vuruşdu illərlə o.

Vuruşdu, usanmadı.

Nə qədər vuruşurdu,

Nə özünü,

nə də ki

Azadlığın naminə

Ölən övladlarını

Qoca məğlub sanmadı...

Qəribə əhvalatlar

Gəzdi el arasında;

Axır düşdü lap öldən,

Qoca şiri tutdular

Bir gun mağarasında.

Öz xeyrini, şərini

Hələ də anlamayan

Boynundakı xaltanı

Özünə zinət sayan

Kəslər: «cəlladsan!» - deyə,

Başladılar o saat

Onu mühakiməyə.

Dedilər ki, neçə il

Qırğına verdin bizi,

Hamımızın gözündən

Saldın Vətənimizi...

Ölüm belə çox azdır,

Sənin kimi cəllada.

Qurban verdin minləri

Bir şöhrətə,

Bir ada...

Ölməlisən, ölməli,

Qatil qətl edilməli.

Qoca dedi: - Bu gəldi

Mənim əlimdən ancaq.

Ölüm naminə yox, yox,

Həyat!

* Siqqətül-İslam – Məşrutə hərəkatının görkəmli mücahidlərindən biridir.

Həyat naminə
 Vuruşmuşam mən ancaq.
 Anlaya bilmədiniz
 Neyləyim ki, siz məni.
 Tez öldürün, tez məni.
 Bir ah çəkdi dərindən
 Qoca qalxdı yerindən.
 Baxdı dar ağacının
 Yellənən kəndirinə.
 Nəhəng addımlarıyla
 Getdi e'dam yerinə.
 Birdən o, nə gördü
 Durdu...dayandı bir an.
 Tez yolunu dəyişdi,
 Dolandı,
 Ötdü yandan.
 Yol üstündə alovtek
 Alışan bir çiçəyə,
 Qıymadı...
 Geri döndü
 Ölümə gedəndə də
 O, adi bir çiçəyin
 Həyatını düşündü...

İyul, 1972

DƏRDƏ BAX!..

BMT-nin önündə yüz iyirmi altı bayraq,
 Alışır çıraq-çıraq!
 Yüz iyirmi altı ölkə,
 yüz iyirmi altı millət!
 Bir binaya toplanıb bu boyda bir planet.
 Qalxır nümayəndələr,
 qalxır uca kürsüyə.
 Hər biri bir millətin,
 məmləkətin adından.
 Onlar baxır dünyaya,
 Özünün haqq sandığı,
 Mənim nahaq sandığım
 qara e'tiqadından...
 Təzadların içində fırlanan bu dünyanın
 Hadisə dalğaları...
 BMT-də xəbəri,
 yerlərdə mübtədası!
 Bu salonda səslənir
 Bir ağızda boyalı, bir ağızda boyasız
 onun əks-sədası!..
 Xəbərlər axın-axın,
 Xəbərlər uzaq yaxın.
 Xəbərlərin hər biri,
 Həm sözü, həm özüdür
 bir məsləkin,
 bir yolun!
 Xəbər dalğalarının sahilidir bu salon!..
 Ölkələrdə təlatüm!
 Ölkələrdə təlatüm!
 Yüz iyirmi altı bayraq!
 Bu say bu gün, bu qədər!
 Kim bilir, ah kim bilir,
 Sabah necə olacaq?!
 Toplar susub, danışmır.
 Cəbhədə yox,

Burda gör,
burda
əsl döyüşü.
Susub hünər döyüşü,
Başlanıb dil döyüşü!
Əvəz edib gülləni
Adamı öldürməyən,
Ədalətin adından, ədaləti öldürən,
Bərbəzəkli söz, indi.
Bacarırsan döz, indi!..
Natiqə bax!

Danışır:
Qəhqəhə adlandırır
Anasını itirən körpənin fəryadını.
Vyetnama tökülən bombaların adını
«Ədalət çiçəkləri» çağırır!..
Sən dərdə bax!
Vidəni iştahına yedirən namərdə bax!..
Əməl hara, söz hara?
Necə dözü bu kürsü,
Həqiqətin üzünə gözgörə şillə çəkən
ağappaq yalanlara?

Burada ürək danışmır
Burada sözün dalında
Ürək deyil,
Söz durur!
«Su» sözünün dalında
«Atəş» durur,
«Köz» durur!..
Burda «sevgi» sözündə sən «nifrəti»

başə düş.
«Azadlıq» kəlməsində «əsərəti» başə düş.
Diplomatın rəqibə hiylə dərsi həqiqət.
Diplomatın dilində

Sözün özü yalandır.
Sözün tərsi – həqiqət!..
Nə qədər ki, ürəklər danışmır kürsülərdən,

Haqsızın dilindəki «haqq» sözünə gülmə sən.
Haqqı susduracaqlar, onun iştiratını
Uzaqdan sezən kimi.
Əzən, əzilən kimi,
Əzilən əzən kimi
Ənliyi kirşaniyla gözünə dürtüləcək.
Yalanlar, ağ yalanlar həqiqətə güləcək!

İstəyəm,
istəyəm mən:
Diplomat natiqləri,
qovalım kürsülərdən.
Sözlərin təpiyində «haqq» sözü tapdanmasın!
Haqq, haqsızın oduna
Alışmasın,
Yanmasın!
Öz oduna alışınsın!
O uca kürsülərdən
Qoy alimlər danışsın,
Filosoflar danışsın,
Nəğməkarlar danışsın!
BMT məclisində
Nəğmədir mənim səsim!
Olmamış,

söz dalında
Özgə qəsdim, qərəzəm.
Həmişə haqq demişəm.
Əzilənin haqqını, əzəndən istəmişəm!
İstəyəm öz dərdini ürəyində gizlədib
Millətlər ağlamasın
Astadən xıslın-xıslın!
O uca kürsülərdən
Əzilənin haqqın
Ürəklərin dililə
Nəğmə tək pıçıldasın!

Noyabr, 1971

TƏRK – SİLƏH

Uca-uca kürsülərdən qışqırırlar:
 -Yox, yox, görək
 Çeşid-çeşid bombaları
 Ağır-ağır silahları məhv eləyək!
 Okeanın o tayından, bu tayından bağırırlar:
 -Bircə tükdən asılıdır
 Gələcəyi ərzimizin!
 Hidrogenin hədəfində
 Bir sıfıra dönüb itər

Bizim,
 Sizin!

Bu ayaqda kimə pənah aparılsın, nəyə pənah?

-Tərk-silah,
 -Tərk-silah!
 Söz yaxşıdır, əməl hamı?
 Hansı sözle yuyulubdur ürək qanı?
 Söz, siyasət pərdəsinə bürünəndə
 Şeytan mələk sifətində görünəndə
 Çirkin dönüb köyçək olur,
 Yalan dönüb gerçək olur.
 Gəlin, ataq
 Kökü qəlbə bağlanmayan
 Üstü bəzək, altı bəzək bu sözləri.
 Bombaların zülmətində boğmamaqçın
 gündüzləri,

Silahlardan öncə görək,
 Ürəklərdə beyinlərdə yuva salan
 Xəbis-xəbis fikirləri
 Paxıllığı,
 Kədureti, mənəmliyi,

Məhv eləyək,
 Məhv eləyək!

1973

DAN YERİ

Son zamanlar ABŞ-da «Başqa cür düşünənlər»in adı «qara siyahıya» düşür. Bu siyahıya düşənlərdən biri də məşhur fizik, «Xalqlar arasında sülhü möhkəmlətmək üçün» beynəlxalq Lenin və Nobel mükafatları laureatı Laynus Polinqdir.
 (qəzetlərdən)

-Mənim fikrim,
 senin fikrin,
 onun fikri...

Bu nə demək?
 Bir ölkənin milyon-milyon vətəndaşı
 Başqa-başqa düşünərsə
 Bəs hökumət nəyə görə?
 Biz hamımız bir fikrin
 bir səsiyik.

Laynus dedi: - Yox, yox, məgər
 Biz hamımız bircə rəngli
 İnkubator cücəsiyik?
 Yoxmu mənim öz varlığım,
 öz nəfəsim?

Axı, nəçin boğulmalı
 mənim sözüm,
 mənim səsim?!

Susdurdular dərhal onu –
 «Haqq» adından haqq oğlunu.
 «FBR»in düzəltdiyi
 Müdhiş qara siyahıya
 Artırıldı bir nəfər də.

Adlar deyil,
 düşüncələr
 yanıb susdu.
 Susub yandı o dəftərdə.
 Hökumətlər cərgəsində
 Öz yerin var.
 Hidrogenin, atomun var.
 Tankların var, topların var.
 Nələrin var,
 Nələrin var!
 Qüdrətini, qüvvətini
 Ağır-ağır silahlara sən vermişən
 Bəs eyləsə, niyə qorxdun?
 Qorxun nədir – bilirmisən?
 Ürəyinin ortasından
 Bir səs dedi: haqqa sığın!
 Sənin qorxun – haqsızlığın!
 Atomunla, raketinlə
 Sən elə zənn eləmə ki,
 Hakimisən yerin,
 göyün.
 Boş havadır səsin, küyün.
 Silahlara arxalanan sənin gücün –
 zəifliyin,
 acizliyin,
 gücsüzlüyün.
 Haqqın uzun ipinə bax, o yumaqda
 əməllərin
 düyün-düyün...
 Heç xəbərin yox özündən.
 Yarpaqları sol tərəfə əyən külək
 sağdan əsir.
 Onu soldan axtarma sən.

Orda, burda sən özünü çox öyürsən,
 Əslində, sən qorxudan uçunursan,
 üşüyürsən.
 Qorxmadığın bir məmləkət
 de, varmı heç?
 Belə qanlı silahları olan ölkə
 qorxarmı heç?
 Sən qorxursan dünən, bu gün.
 Min hidrogen bombasından
 qorxuludur sənin üçün
 qanan bir baş,
 yanan ürək!
 Sən atomdan qorxmamısan
 Bir fikirdən, düşüncədən
 qorxduğuntək!
 Boyaları həqiqətdən,
 Həqiqəti rəzalətdən
 Öz gözüylə gördüyünü boş nağıldan
 Seçə bilən,
 bir ağıldan,
 niyə qorxdun?
 -Bilmirəm mən!
 Əgər o, bir böhtançısı,
 yalançısı,
 Niyə onun dediyini
 Məmləkətdən gizlədirsən?
 Niyə onu həbs edirsən?
 Milyon-milyon qoşunun var.
 O isə tək.
 Niyə qorxdun?
 Təkbaşına Laynus sənə neyləyəcək?
 Dəhşətlidir «qara dəftər» -

Qananların,
 haqq oduna yananların
 siyahısı!

Başlarını yerə dikib
 Qoyun kimi otlayanlar –
 Əsarəti hürr sayanlar,
 Bu Vətənin hər ne'məti, sizə ehsan!
 Ey Vətəncün alışanlar,
 Susmayanlar, danışanlar,
 Qismətiniz ölüm, zindan!
 Atomun var, raketin var,
 Sən qorxursan.
 Bu qorxunun ağırlığı
 Sənin haqsız işlərinin
 Çəkisidir,
 dəyəridir.
 Üfüqdəki al rəngə bax,
 Dan yeridir,
 Dan yeridir!

1972

KÖLGƏLƏR

Diplomatlar qışqırır:
 Ağızlarda şirin-şirin kəlmələr.
 Dedikləri yalanların
 Yaxasını düymələr,
 Görünməsin ürəkdəki
 qara-qara kölgələr.
 O kölgələr, o kölgələr
 O zaman ki, üzə çıxar,
 Göydən yerə od ələr.
 Viran qalar ölkələr...
 Yanır Misir,
 Yanır Şam.

Od ələnir torpağına, daşına
 O dünənki bər-bəzəkli kəlmələr,
 Oda dönüb yağır bu gün
 Bir millətin başına...
 Budur, budur ürəklərdə yuvalanan
 kölgələrin bəhrəsi.
 Atəş səsi, ah səsi!
 Təzə-təzə silahların
 Bazandır kölgələr,
 İşıqların məzarıdır kölgələr.
 Kölgəyə bax.
 Əllərində od tutub, od daşıyır,
 Kölgə kimi doğulsa da,
 ışıq kimi yaşayır.

Oktyabr, 1973

ŞAİRLƏRİ ÖLDÜRÜRLƏR

Müstəbidlər başa düşmür şairləri, O zaman ki başa düşür, fərman verir ölümünə.
A. Voznesenski.

Öldürdülər Nerudanı.
Öldürdülər ömrü boyu
Qəm çəkəni, dərd udanı,
Öldürdülər azadlığın nəğməsinə
Nəğməsilə saz tutanı...
Öldürdülər şairləri
Kimisini birdən-birə
Bıçaq ilə,
Güllə ilə.
Kimisini
ürəyinə yeridərək söz zəhərin
gilə-gilə...
Öldürdülər,
hədə ilə,
qorxu ilə,
təhdid ilə...
Öldürürlər şairləri,
qana-qana.
Bilə-bilə.
Şairlərin dillərini bağlayanda
Öldürdülər onları öz əllərilə...
Ürəyini dəlib çıxan
fikirləri demək üçün,
Şair dözər hər
zülümə.
Dodağını kilidləmək

Şair üçün bərabərdir
min ölümə!
Öldürürlər şairləri –
Öldürürlər, xəyalları,
fikirləri...
Yox-yox!
Fikir ölə bilməz.
O, şairin özündə yox,
sözündədir.
Ədalətlə cilalanan,
Həqiqətdən qüvvət alan
Qadir sözün qabağında
Güllə nədir,
atom nədir?..
O deyəcək öz sözünü.
Qaynayacaq, o daşacaq,
o coşacaq.
Söz – həmişə
Ədalətin düşmənilə
vuruşacaq!
Söz – yerlərdə sürünməmiş,
Dodaqlarda çiçək açmış.
Doğru sözün qabağında
Yalan sözün rəngi qaçmış.
Söz-nəbzidir,
haqq səsidir zamanənin,
Aynasıdır zamanənin.
Ey müstəbid, dünənə yox,
bu günə bax!
Sən aynanı sındırmamış
O aynada
Öz eybəcər üzünə bax!

Yalanların boyasıyla
bəzəsən də üzünü sən,
O aynada görəcəksən
düzünü sən!

Yaxşı görür
Şairlərin iti gözü
Yalan önlik-kirşanın
Dalındakı mürdar üzü!

Haqla-nahaq,
Gerçəkliklə yalançılıq
üzleşdiyi gündən bəri,

Öldürürlər şairləri...
Haqq istəmək,
Düz danışmaq
hələ qalsın bir tərəfə

Göz yaşı da,
hıçqırıq da
Yasaq olan bir ölkədə

Qatı zülmət işıqlıqda,
nur kölgədə...

Buna dözmək?
Necə dözmək?
Xunta qeyri-qanunidir.
Əxlaqsızın törəməsi

bicə dözmək,
Necə dözmək?

Oktyabr, 1973

YAŞIDLARIM

Yaşidlaram,
Dağlar başı gümüşüdü
Külək əsdi,
Gül üşüdü.

Qapımızı döyən rüzgar,
Təbiətin istehzal gülüşüdü...
O saralan yarpağa bax,
Göy ota bax!
Başımızda çarpazlaşan

buluda bax!

Çağıldayan dərələrdə
sükuta bax!

Günümüzü günümüzdən
borc alırıq.

Boynumuza almasaq da,
Yavaş-yavaş qocalırıq.

Yaşidlaram,
Zaman boyu səfərdəyik.
Bizə üşaq deyördilər,
Sonra cavan...

İndi nəyik?

Gördünüzmü həm od tutan, həm su tutan
bir əlində?

O ki, bizim...

Dayanmışıq,

Cavanlığın axırında,
Qocalığın əvvəlində...

Üzümüzə, gözümüzə
Qar da yağır

dənə-dənə,
birəm-birəm.

Bə'zən olur,
məclislərdə

Mən özümdən yaşısını görəmmirəm.
 Bu dünyaya verdim az,
 Aldığıma utanmıram.
 Məndən cavan adamların
 Öldüyünü eşidəndə
 Qaldığıma utanıram...
 Zaman keçir,
 Yaman keçir!..
 Tanışların həmyaşların
 Adları da

köhnə telefon dəftərindən
 Düşür, bir-bir
 qaralanır.
 Hər cızıqda

ürək bir yol yaranır.
 Dəftərimdə

təzə-təzə tanışların
 ünvanları sıralanır.
 Öz hökmünü zaman verir
 Yaşlılarım çağırardı
 Bir vaxt məni toylarına,
 Evlənərdi...
 İndi onlar qız köçürür,
 İndi onlar evləndirir.

Yaşlılarım,
 ataları, anaları

yola saldıq,

Yetim qaldıq.
 Balalara
 Ataların, anaların
 Adlarını qoya-qoya
 Biz keçmişlə gələcəyin arasında
 körpü saldıq.

Atalara olan sevgi
 Balalara keçdi... sevdik,

həm sevildik.

Balamızı

ata bildik,
 ana bildik.

Cavan ikən ömür üçün
 Mən altmışı çox sanmışam.
 İndi isə deyirəm ki,

cavan ölmüş

Altmışında ölən atam.

Gah qalxırıq,
 Gah enirik.

Yaşamaqdan yaşamağı öyrənirik.
 İçimizdə iki duyğu, iki fikir,
 Bir-birilə hey güləşir.

Kəşf etdikcə bu dünyanı

Heyrət gedir,

Yaşamaq da adıləşir.

Ancaq... bəs bu, nə sirdir,

Hər yeni bir kəşfimizdə

Biz təzədən doğruluruq?

Qocaldıqca,

bu dünyaya

Daha böyük bir həvəslə

bənd oluruq.

Dünyanı öz xoşumuza tərk etmirik.

Övlad olub ataları,

Ata olub övladları

Dərk etmirik.

Dikdə eniş axtarıyıq,

enişdə dik.

Özümüzün

büdrədiyi döngələrdə,

övladımız büdrəyəndə

deyinirik...

Düzü budur: qocalırıq,

qocaldıqca
özümüzə vuruluruq.
Yaman deyingən oluruq.

Hər meyvəni öz vaxtında yeyərdik biz
şirin-şirin,

İndi isə...
deyirik ki,
Dadı qaçıb meyvələrin.
Bu, düzmüdür?
Xeyr, xeyr!
Meyvə həmin o meyvədir.
İndi bizim,
Dadı qaçıb ağzımızın!

Təngiyibdir nəfəsimiz.
Eniş bitib

Dik çıxırıq...
Eyni rəngli sət qayalar
Sağımızda, solumuzda,
Qanqal bitib yolumuzda.
Darıxırıq,

darıxırıq.
Könül yaxan bir afətənin yanında da
Darıxmağa başlamışıq.
Qadınları sevə-sevə,
Qadınlardan
Biz qorxmağa başlamışıq.
Cür'ətimiz

qaçaq düşüb qəlbimizdən.
Bir addımı atmaq üçün
Min addımlıq düşünürük

uzun-uzun...
İmkanımız
Arxasınca gedə bilmir
arzumuzun...

Qəlbimizdə bir daş kimi
Düynlənir istəyimiz.
Gözümüzün ləzzətinə
Həsret qalır ürəyimiz.

Könül dinclik soracağında
Təlatümlər,
həyəcanlar.
İtirdiyim manat kimi
uçub getdi

Küləklərin qabağında.
Yanıb sönür,

sönüb yanır
Yaddaşımın çıraqları.
Gah həsrətlə,
Gah nifrətlə

yad edirik
Hər saati təlatümlə ötüb keçən
o çağları...
Balaların sevgisinə paylanırıq.
Gah da olur,

həsret ilə
Durduğumuz bu zirvədən
Enişlərə boylanırıq
yazıq-yazıq.

Sözlərimiz soyuq,
ılıq...

Söhbətimiz qırıq-qırıq...
Ey cavanlar,
Sözümüzə qulaq asın,
Nəsihətə başlayırıq...

Sentyabr, 1973

ZAMAN KEÇİR

Zaman keçir,
 Neçə təzə ümid dolur,
 Arzu dolur ürəyimə.
 Köhnələri hədə olur,
 Kədərlerim sevinc olur.
 Sevinclərim, kədər olur.
 Zaman keçir,
 Arzularım, fikirlərim,
 Bir-biriylə hey güləşir,
 Bir vaxt tanı bildiklərim
 Gözdən düşür,
 adıləşir.

Zaman keçir,
 Ötənləri
 Qəlb unuda bilməsə də, göz unudur.
 Zaman keçir,
 Köhnə, dərin yaralar da
 Köz bağlayır, qaysaq tutur.
 Zaman keçir,
 Var yox olur, yox var olur.
 Məftil dönüb mismar olur.

Zaman keçir,
 Gündüz ötür,
 Gecə gəlir,
 Heç bilmirik necə gedir, necə gəlir!
 Zaman bizə verdiyini
 Üç qat artıq bizdən alır.
 Zaman keçir,
 Fərəhləri unuduruq,
 Kədərələrin könlümüzə izi qalır.

Zaman gözə kölgə salır,
 Sürmələyir baxışları.
 Zaman keçir,
 sən enirsən,
 Qalxa-qalxa yoxuşları...

Zaman keçir,
 Yüyürük zaman boyu
 Ümidlərin gur işığı üstümüzdə.
 Zaman keçir,
 Dönürük vaxt ölçüsünə özümüz də.

Yanvar, 1973

QARA QUTU

Amerika jurnalisti Devid Rorvik
«Dünən dəyənək, bu bün qara qu-
tu» məqaləsində göstərir ki, Ame-
rikada adamları müti robota çev-
irmək üçün hər vasitəyə əl atır-
lar. Mərkəzi kəşfiyyat idarəsi
adamların danışığını yazmaq üçün
«qara qutu»lardan istifadə edir.

«Lit. qazeta», 1975, 8 yanvar.

Rorvik deyir:

Ötüb keçdi dəyənəklər zamanəsi.
Gəlib çatdı,
Dodaqlarda, qulaqlarda

Dəyənəklər zamanəsi.

Eyni sözlər dodaqlarda cadar oldu,
Qulaqlarda qabar oldu.
Dedilər ki, bir mehraba əl açmalı,
Bir cığırda dağ aşmalı,
Eyni sözü eşitməli,
Eyni sözü danışmalı!
Eyni sözlər qulaqları döyəclədi,
Ötüb keçdi dəyənəklər zamanəsi.
Gəlib çatdı dəyənəklər zamanəsi.
Qulağımız yağır oldu.
Ötən günlər bu günlərdən ağır oldu.
Dəyənəklər dəyənəkdən ağır oldu.
Küçələrdə,
Mənzillərdə,
Otellərdə – qara qutu

Fikirlərin

Arzuların – dar tabutu!

Ora getmə, geriye dön – qara qutu!

Kibrit boyda maqnitofon – qara qutu!

Öz doğmaca mənzilində

Ürəyini danışdırma sən, dilində!

Siyasətlər pilləsilə

Rəyasətə qalxanların

Çirkabına bulaşarsan.

Öz dilindən dolaşarsan!

Hər şəhərdə, hər otaqda

O bucaqda, bu bucaqda

İzlər səni – qara qutu.

Həqiqətdən, ədalətdən

Gözlər səni - qara qutu –

Fikirlərin, arzuların dar tabutu!

Sənin haqqın – qutulardır.

Haqq önündə əyil,

Əyil!

Tək özünmü? Xeyr, xeyr!

Beynindəki fikirlər də,

Qəlbindəki duyğular da

Sənin deyil,

Sənin deyil!

Basdı bütün məmləkəti

Qutuların vahiməsi.

Ürəklərdə doğulmamış

Tez boğuldu

Fikirlərin çağa səsi.

Fikirləri güllələyib

Xəyalları öldürdülər,

Tökülmədi ancaq qanı.
Düşünənin yanan qəlbi –
Fikirlərin qəbristanı!

Bir ürekdə yüz-yüz qəbir!
Kimə verək başsağlığı?
Ölənlərin sahibi yox!

Biz, işıqlı fikirlilər,
Bir fikirsiz əqidəsiz

qulbeçəyə qul olmuşuq!

Ayaqlara yol olmuşuq.

Baxın bizə, görün bizi,

Nə gündəyik.

Heç bilmirik nə məsləkdə,

Nə dindəyik.

Biz hamımız

Kibrit boyda

Qutuların içindəyik!

1975

50 YAŞIM

Mən necə oldu ki, çatdım əlliyə?

-Yox, deyə bilmərəm,

Dedilər: - Niyə?

Bir içim su kimi içdim mən onu.

Əllicə an imiş, demə, əlli il.

İllərin nə təhər sovuşduğunu

Bilərək yaşamaq, yaşamaq deyil.

Bilmədim...

Könlümün həyəcanları,

Qovladı bu dağdan o dağa məni.

Ömrün arzu dolu pilləkanları

Uçurdu budaqdan-budağa məni.

Gün doğdu...

Həvəslə,

Yanan ürəklə

Çalışdım, vuruşdum...

Gün axşam oldu.

İli qarşılardım təzə diləklə,

Bir də ayıldım ki, il tamam oldu.

Yol getdim...

Saymadım yağışı, qarı.

«Məqsədə tələsən dincəlməz» - dedim.

Yanımdan ötüşdü verst ağacları,

Macalım olmadı, saya bilmədim.

Elə qanadlandım,

Mən elə uçdum,

Sür'ətim döndərdi ayı həftəyə.

Arzular ardınca göylərə uçdum,

Yerin təqvimləri yaramır göyə.

Zəhər də içmişəm, bal da yemişəm.
Ömrümün yolları min keçməkdə.
Mən vaxtı heç zaman gözləməmişəm,
Vaxt özü qapımı döyüb həmişə.

Məni yaşadan da təlatüm oldu,
Dalğalar qoynunda ötdü anlarım.
Mənim zaman ölçüm, vaxt ölçüm oldu,
Ölcüyə gəlməyən həyəcanlarım.

Mühit dənizidir önümdə masa,
Ləpədir ömrümün hər anı, qardaş.
Dalğalar ürəkdə baş qaldırmasa,
Həyatda axtarma dalğanı, qardaş.

Yaşadım, bildirib vaxta həddini
Dəli dalğaları mən yara-yara.
Yaşadım...

Eşq olsun vaxtın həddini
Özüne sığdıran çırpıntılara!

Zirvədən ötübdür, düşə qar yağır,
Yel əsir,

qapını qış döyür...
Nə qəm.

Əllimi xərcledim...
Xoşbəxtliyimdir,
Neçəm qaldığını deyə bilmərəm.

Gah müdrik qocayam, cah cavanam mən,
Yadıma salıram gah da ilkimi.
Könlümə sığmayan təlatümümdən
Yaşadım əllimi bircə il kimi.

1975

QOCALAR

Çənə əl üstündə, əl çəmaq üstə
Qocalar əyləşir tin başlarında.
Sinə bayatılı, könül şikəstə,
Ömür varaqlanır yaddaşlarında.

Yaşlılar köç edib, cavanlar işdə
Tək-tənha oturmaq son əlacları.
Həyatın amansız yalqızlığında
Tutur əllərindən əl ağacları.
Yumub gözlərini düşünür onlar.
Durur göz önündə ötən zamanlar.

Yerdə çuxur açıq çəmağın ucu,
Sonuncu həddinə dirənib ömür.
Dünyadan aldığı, dünyaya borcu
Nəymiş?

Düşüncənin sonu görünür.

Çəmağın ucuna dikib gözünü,
Onlar saatlarla oturur belə.
Fikir bir gəmi ki, bilinmir yönü,
Çırpınır, çıxammır ancaq sahilə.

Onlar düşündükcə boşalar, dolar.
Birdən düyün düşər fikrin əvvəli.
Doqqazlar başında bizim qocalar
Düşüncə heykəli, fikir heykəli!

Əvvəllər deyərdim, onlar bu qədər
Bekarca oturub darıxmır məgər?
Kitab oxuyardım darıxmamıqçün
Onların yerinə olsaydım əgər.

Bir qalın kitabmış hər ömür, demə,
Oxumaq istəsən, yum gözlərini.
Bekar deyilmişlər...

Ürəklərində
Onlar oxuyurmuş öz-özlərini.

Yanvar, 1976, Ağdaş.

GÜNDƏLİK

Gündəlik yazıram gənclikdən bəri
Kitablar bağlanıb əməllərimdən.
Təzədən dirildib ölən günləri,
Varaqlar üstündə yaşadıram mən.

Gündəlik yazıram!

Gündəlik nədir?
Ölən günlərimin qəbristanlığı!
Bə'zən bir ömürdən bizə əzizdir,
Uzun bir ömürün bircə anlığı.

Ötənlər acıdır, ötənlər şirin.
Gün keçir,

İz qalır varaqlar üstə.
Alışıb yandığım hissələrimin
Külüdür qaralır varaqlar üstə.

Gündəlik – yasların, toy-düynlərin,
Hələ qulağımda çırpınan səsi.
Sözlərdə dil açıb dinir günlərin
Acı hönkürtüsü, şirin nəğməsi.

Gündəlik yazıram...

Xeyirim, şərim.
Sözlərin kimi şax, kimi utancaq.
Heç kəsə danışa bilmədiklərim
Onun sinəsinə yazılır ancaq.

Bircə əqidəmə çekmirəm xına,
Sürmə götürməyir gerçəyin gözü.
Yalan danışsaq da başqalarına
Aldatmaq çətindir öz-özümüzü.

Olanı yazıram olduğu tək mən.
Bu günüm
Dünəndən

Məgər böyükmü?
Qələmim ayırır məni özümdən,
Oxuyur dünənə ittiham hökmü.

Ötən günlərimi varaqalayıram,
Hər sətrin üstündə ürək döyünmüş.
Beşinci varaqda şübhələndiyim,
Onuncu varaqda inama dönmüş.

Sonradan açılır şübhələr, sirlər,
Sandıq gündəliyim – sərvətim, varım.
Ömrümün yolları – acı sətirlər,
Özümün özümə istehzalarım!

Bə'zən arzularım toxunur daşa,
Bə'zən gerçək olur ilk gümanlarım.
Yatır gündəlikdə, yatır baş-başa
Acı saatlarım, şirin anlarım.

Gündəlik!

Calanır biri-biriylə –
Kamal zirvəsinə qalxan pillələr.
Bə'zi səhifələr – özgə əlilə
Üzümə çəkilən qızıl sillələr.

Gündəlik yazıram. İbrət götürüm.
Özümdən...

İnanıb öləcəyimə.
Ayaq izlərimi deyirəm, görüm
Keçmişim yön olsun gələcəyimə.

Ömür bir yoldur ki, aparır bizi
Nə yola baxırıq, nə yolda izə.
Elə ki yazırıq əməlimizi,
Ayaq izlərimiz görünür bizə.

Həyatda adicə vətəndaşam mən
Hakimə dönürəm masa başında.
Bə'zən kiçilirəm xəcalətimdən,
Masa başındakı söz savaşımda.

Bə'zən də yazdığım xoş əməlimdən
Özüm də böyüyüb ucalıram mən.
Deyirəm, yaxşılıq aləmi sarsın
Üz-üzə dayansın xeyiyim, şərim.
Elə yaşayım ki,

Həsəd aparsın,
Ölən günlərimə qalan günlərim.

Noyabr, 1975

VAXTINDA

«Ömrün uzun olsun!» - dedilər mənə
Gələn ki, gedəcək, ya tez, ya da gec.
Bu ömür kimsəyə gerek deyilsə,
Mənim özümə də gerek deyil heç.

Gerek bilirlərsə dünyada səni,
Bir göz qırpımında ötüşər illər.
Elə ki, itirdin gərəkliyi,
Ömür də uzanar sonsuzluq qədər.

Usanıb, yorulub yaşamaqdansa,
Gözəldir min dəfə çox erkən ölmək –
Dünyaya yük olub yaşamaqdansa,
Dünyanın yükünü çəkirkən ölmək!

Həyat mənim olsun!
O, qul, mən hakim!
Zirvəyə ucalsın həyatın yolu.
Ölümdən qorxmayan də, kimdir, də, kim?
Mə'nasız yaşamaq ondan qorxulu.

Yaşamaq həvəsi məni ucaldar,
Gərəkli görəndə əməllərimi.
Barama qurduna çox həsədım var.
Ölür öz işini qurtaran kimi.

Min il də yaşasan, doymamaz ürək.
Əcəldən qaçmazsan,
Gələcək bir gün!
Vaxtında! Vaxtında öləsən gerek
Eşqində əbədi yaşamaq üçün.

1976

TRAMVAY

Atılıb düşürdük şadlığımızdan
Bakıda ilk dəfə tramvay yolu
Çəkilən zaman.

Mahnı oxuyardıq küçələrdə biz:
«Bakıya qırmızı tramvay gəlir»
Yaşlılar deyirdi: - Gör şəhərimiz
Necə gözəlləşir, necə yüksəlir.

Yaşlılar getdilər...
Qocalıram mən.
Başqa bir məqama çatdı əsrimiz.
Zaman tramvayı qovdu şəhərdən,
Bu günə buna da sevinirik biz.

Bu iki sevincin arasındakı
Yollarda dəyişdik:
Həm biz,
Həm Bakı.

1974

GÜN VAR, MİN AYA DƏYƏR...

*Əzizim min aya dəyər,
Qaşın min aya dəyər.
İl var, bir günə dəyməz,
Gün var, min aya dəyər.*

On ömrə, yüz ömrə dəyişməyəm heç
Dərinə boy verən qısa bir ömrü.
Vaxt mənim qəlbimdən gəlib keçməmiş,
Bilinmir dəyəri, bilinmir ömrü.

Bunu kim bilmir ki, ağırlığından
Müddətə sığışmır hicranın ömrü.
Zamanla ölçsək də

Axı, çox zaman,
Zamanla düz gəlmir zamanın ömrü.

Kim deyir, gün ömrü günə bərabər?
Kim deyir, həftə də elə həftədir.
Kim deyir, günəşin doğuşu – Səhər,
Gecənin ömrünə sondur, nöqtədir?

Gecə... Zaman gəzir o ev, gah bu ev.
Bir damın altında iki qonşu ev.
Birində ananın axşamdan bəri,
Yollara səpilib düşüncələri.
Oğlunu gözləyir...

Bəlkə...

Bəlkələr...

Elə indi gələr, bir azdan gələr...
Diksindir hər səsə, hər hənirtiyə
Budaqdan - budağa qonur xəyalı.
Bəlkə də... başında qəza var – deyər
Düşünür...
Elə bil donur xəyalı.
-Mən nə danışmam, dilim qurusun,

Düşünür, düşünür o, uzun-uzun.
Xəyalı gah dağda, gah da aranda,
Gözləri saatda, fikri gümanda.
Elə bil bu gecə dağ çəkib günə,
Gündüzün ömrünü qatıb ömrünə.
Ana günahkarmı sanır gecəni,
Danlayır səhəri, danır gecəni.
-Səhər açılmaz ki, bir neştər tək,
İşıq qaranlığın bağrını yarsın.
Səhər açılmaz ki,

Ürəyimdəki,

Qara fikirləri yuyub aparsın.

Qonşu otaqdasa iki sevgili,
Üzür bir arzusun sərcəşməsində,
Neçə həsrət ili, neçə qəm ili,
İtir iki qəlbin birləşməsində.
Şirin e'tiraflar...
Xoş pıçıltılar...
Sükutun bağrını sökür gizlicə.
İki həsrət qəlbin qovuşmasına
Ünvan olduğuna öyünür gecə.
Oğlanın qoynunda qız gülə-gülə
Açıq pəncərədən boylanır çölə.
Deyir – Ayrılığın vədəsi çatdı,
Səhər nə tez gəldi, bizi oyatdı...

Bir evdə intizar, könül möhnəti,
Vaxtın ayağına daş bağlayıbdır.
O biri evdəsə vəslin ləzzəti,
Vaxtın özünü də ayaqlayıbdır.
Qoy zaman ölçüsü zamanın olsun,
Bu ölçü düz gəlmir istəyimizə.
Gün var ki, ildən də uzundur, uzun,
İl var ki, gündən də qısadır bizə.

Avqust, 1974, Şəki.

KİÇİKMİ, BÖYÜKMÜ?

Sanırdıq dünyanı ucsuz-bucaqsız,
Dağıldı o köhnə təsəvvür, güman.
Dolandıq başına bir saata biz,
Gör necə kiçikmiş anamız cahan!

Dünyanı yenidən bölüşmək üçün
Qan tökdü krallar, şahlar hər zaman.
Demə, bir bombayla dağıtmaq mümkün,
Gör necə kiçikmiş anamız cahan!

Bircə dəqiqəyə xəbər tuturuq
Ərzin gah o başı, gah bu başından.
Min illər yaşadığ, sadələvh olduq,
Gör necə kiçikmiş anamız cahan!

Onsuz istəyini boğa bilmədi,
Arzu böyüdükcə böyüdü insan.
Qananlar dünyaya sığa bilmədi,
Gör necə böyükmüş anamız cahan!

1977

* * *

Gələn gedir ya tez, ya gec.
Yoxluğumu düşünürəm,
Yox olanı düşünməyə dəyərimi heç?

Nəyə isə,
Kimə isə

Biz həmişə vurulmuşuq.
Biz sevgilə

Yoxdan dönüb var olmuşuq.
Sevgi yaman qan uddurur...
Ancaq mənə

Varlığında
yoxluğumu unutdurur.

Avqust, 1977, Şəki.

SOLUR BAĞÇALAR

Yarpaqlar tökülür,
Susur dağ, aran...
Susur yarpaqların şirin dilləri.
Qəmli nəgməsinə ötüb astadan,
Əsir bağçalarda xəzan yelləri.

Yarpaqlar tökülür...

Tökülsün, nə qəm!
Bəs niyə qanım da qaralır mənim?
Payız

dumanıyla,
qaş-qabağıyla
Könlümdə bənd alır, yurd salır mənim.

Ötüb keçən illər – sərvətim, varım,
Könlümdə gizlicə bir döyüntü var.
Yığılın başıma, ey yaşıdlarım,
Tökülür yarpaqlar, solur bağçalar.

Sentyabr, 1978

YAXŞI Kİ...

Motor uğultusu, çəki zərbəsi,
Dəmir cingiltisi – əsrin öz səsi!
Yaxşı ki, səslənir hələ dünyada
Yarpaq pıçiltısı, bülbül nəgməsi!

İyul, 1978

Gəl, ənək tərkinə bilməcələrin,
İstək açılmayan düşünlər açar.
İşıqla zülmətin, dənizlə yerin,
Gündüzlə gecənin öz sərhədi var.

Birinin ilkidir, birinin sonu,
İnandım, təzadda qayda beləymiş!
Ancaq deyən ola mənə bir bunu:
Həyatla ölümün sərhədi nəymiş?..

İyul, 1978

AY GİDİ DÜNYA!

Gözümü açalı bildim, anladım,
 İnsanı udmağa təşnədi dünya.
 Xilqəti üyüdən dəyirman deyil,
 Bəs nədi dünya?
 Özündən soruşdum, susdu, dinmədi,
 əsnədi dünya.

Bizi dinləmədi, özü danışdı,
 Yanğısı danışdı, közü danışdı,
 Dünyanı tə'kidlə hədələyənlər,
 «Mən, mən» - deyənlər
 Dünyanın bətnindən atom çıxardı.
 Özünün malını özünə satdı,
 Atomun zərbindən inlədi dünya.
 İndi də insanı dinlədi dünya.
 Bəs indi necəsən, ay gidi dünya?

Fevral, 1977

TƏSKİNLİK

İlləri dən kimi zaman üyütdü,
 Ocaq heydən düşüb, göz qaralıbdır.
 Ömrün yayı keçdi, baharı ötdü,
 Ömrün iztirablı qışı qalıbdır.

Onu da bilmirəm, qalıb, qalmayıb?
 Bəlkə köçəcəyəm qışa çatmamış.
 Amma həyat eşqi heç azalmayıb,
 Köçmək istəmirəm qışı dadmamış...

Fəsillər gözəli – bahardı, yaydı.
 Qış – əzab fəslidir...

Barı – şaxta, qar.
 Ömrün dadı-duzu arxada qaldı,
 Öndə əzabım var, iztirabım var.

Vaxt boyu kiçildi, yaşı böyütdü,
 Zaman verdiyini bir-bəbir alar.
 Başımın üstündən ötdü, nə ötdü
 İllərin köç edən səfi – durnalar.

Gözümə tor gəlir... Belədi gərdiş.
 Başıma gələnlər qədərdən gəlib.
 Demirəm, gözlərim toran gətirmiş,
 Deyirəm, havaya duman, çən gəlib.

Ağlımla hər şeyi görürəm, nə qəm,
 Baxmadan seçirəm qaradan ağı.
 Baxıram, yaxını görə bilmirəm,
 Uzağı görürəm, ancaq uzağı.

Dəmdən düşdüyümü bildirməsəm də,
Zaman öz işində, öz işindədir.
«Hiss edə bilmirəm yaşı» - desəm də,
Bilirəm yaş nədir, ömür, gün nədir?..

Mənim öz məclisim, mənim öz yerim,
Çılğın duyğulardan yaşım çəkdi.
Gözəl qız görəndə yanan gözlərim
Oğluma gözaltı axtarır indi.

Bəs bu nə sövdadır, bəs bu nə həvəs?
Ölümü özümdən gen sayıram mən.
Cavanlar yanında bu nədəndi bəs
Yaşımı deməyə utanıram mən?

Ürək bu dünyadan küsdü, incidi,
Yaşımı birisi salırkən yada.
Dünya uşaq idi, dünya gənc idi,
Mənimlə bərabər qocalır o da.

Ayları, illəri çəkdim tarıma,
Yoxsa bezdirmişəm qoca dünyanı?
Yaşımı artırıb həmyaşlarıma
Uşaq tək baxdığım günlərim hamı?

Özümdən irəli baxırdım onda,
İndi arxadadır qədim, gümanım.
Dumanlı xatirə yağışlarında
İslənir ürəyim, islənir canım.

Kədərli anlarda anıram hərdən
Kimlər gəlib keçdi, dünyadan kimlər?
Bu, niyə belədir?

Yaşlaşdıqca mən
Oyanır ruhumda çox-çox qədimlər...

Atam, babam girir yuxuma tez-tez,
Andıqca rəngbərəng əməllərimi.
Yuxumda atamla atam kimi yox,
İndi danışırəm həmyaşım kimi...

Nədir bu təlaşlar, heç sorma, könlüm,
Üzməsin bu yolda kədər, qəm səni.
İtən gəncliyini axtarma, könlüm,
Axtarsan, qorxuram itirəm səni.

Təzə pöhrələrə o məğrur günəş
Verib istisini qüruba endi.
Mənim itirdiyim o od, o atəş
Oğlumun gözündə alışır indi.

Dünya təzələnsin! Görüşüb qışla,
Bu haqqı həm bilən, həm danan mənəm.
Köhnə dünyamıza təzə baxışla
Övladlar gözündən boylanan mənəm.

İyul, 1978

TİLSİMLİ ALMA

Necə gözəl idim, sığmayıb yərə
Xəyallar dalınca qanadlanırkən.
Necə xoşbəxt idim,

mö'cüzələrə
Bir həqiqət kimi inananda mən.

Fikrimiz göylərə uçar, uçardı,
Gördük dağ dalında arzunu, gördük.
Nə qədər uşaqdım,

qanadım vardı,
Özüm kiçik idim, xəyalım böyük.

Arzular dalınca qanadlanırkən,
Tilsimli yollardan inamla keçdik.
Böyüdüm...

Nağıla inanmadım mən,
Özüm böyük oldum, xəyalım kiçik.

Şirin nağıllara inamım hanı?
İnam xəyallarla qoşa yaşarmış.
İnandım,

Tilsimli qızıl almanı.
Yeyən həməən saat cavanlaşarmış...

Onda uşaq idim.

Bu gözəl inam,
Nəyimə gerekdi, nəyimə gerek?
İndi qocalıram, indi qanıram,
Böyük səadətmiş gəncleşə bilmək...

Deyirlər, kosmosda ləngiyir zaman,
Yox, ata bilmərəm anamız yeri,
Mənə inamımı qaytarın bir an,
Mən axan zamanı qaytarım geri.

Yanvar, 1975, Mərdəkan.

AĞACDAN ATIM

Ağacdən atım,
Qolum, qanadım.
Hamar yollarım,
İlk xəyallarım.

Mənim riyasız,
Rəngsiz, boyasız
Gözəl günlərim,
Toy-düyünlərim,
Hardadır, harda?

Ocaq xörəyi,
Təndir əppəyi,
Samavar çayı,
Lavaş dürməyi,

Ürəkdən gələn
Söhbətim, sözüüm,
Ay mənim özüm,
Ay mənim özüm,
Hardasan, harda?

1976

BİR GƏMİNİN YOLÇUSUYUQ

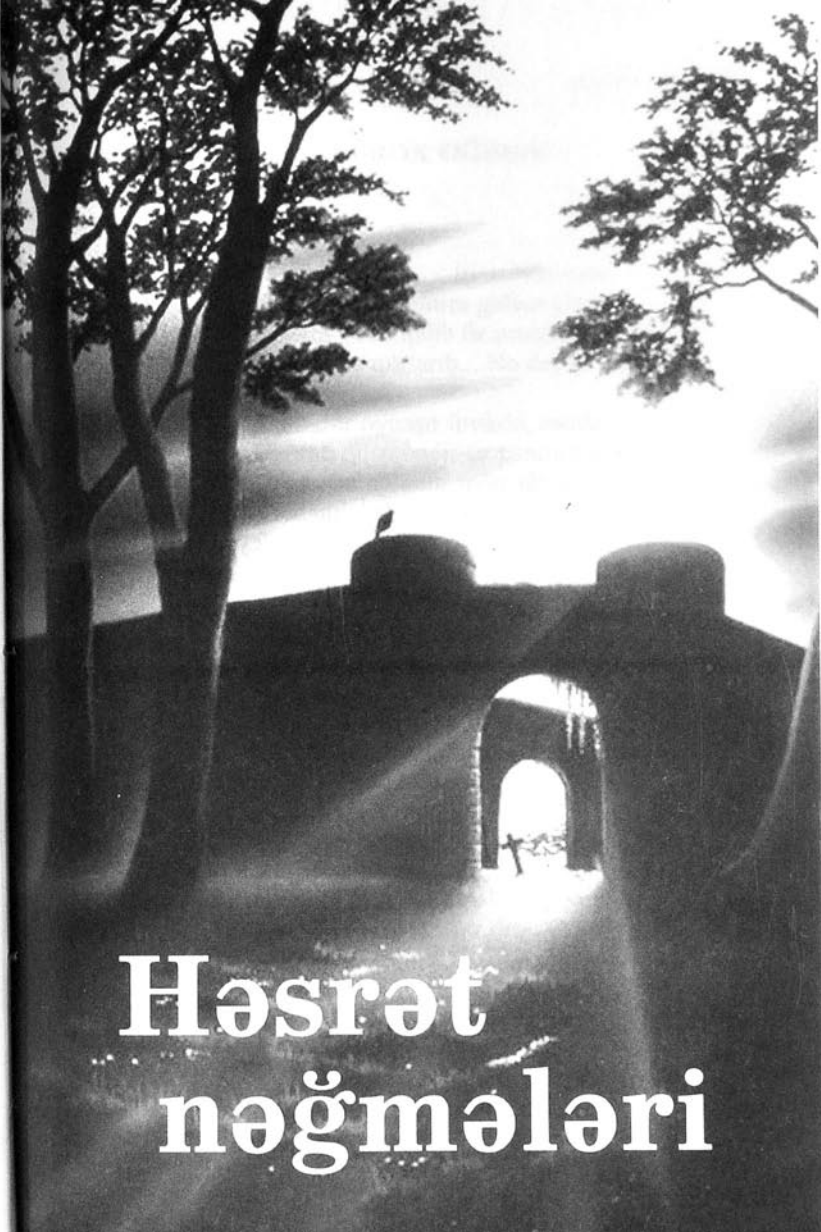
«Dünya» adlı bir gəminin yolçusuyuq
Sən də, mən də, o biri də...
Yaradan da elə bizim
Sevinci də, kədəri də.
Taleyimiz birdir bizim,
Qasırgadır, fırtınadır tək düşmənim.
Mən hamının taleyinə cavabdehəm,
hamı mənim.

Bir gəminin yolçusuyuq,
Birləşdirir yollar bizi.
Üzən gəmi, süzən gəmi
Bir məchula yollar bizi.
Biz ortağıq dənizdəki tufana da,
dalğaya da.
Xoş, mülayim havaya da.

Gəmi gedir,
Qasırganın ürkütdüyü
Dalğaların qucağında
qalxa-qalxa,
enə-enə...

Ah, nə qədər gülməlidir
Bir gəminin yolçuları
Diş qıcarda bir-birinə.

Fevral, 1978

**Həsret
nəğmələri**

MƏN ÜRƏK OĞRUSU

Alıb keçmişini,
 əvəzində mən
 Əzablar bəxş etdim gələcəyinə.
 Hissim xəcil qalib öz əməlimdən
 Sözüm də qurtarıb... Nə deyim sənə?

Küləklər oynasır ürəkdə, canda,
 Özümə düşməndir öz canım mənim.
 Gözlərim ağlamır mən ağlayanda
 Vıdcanım ağlayır, vıdcanım mənim.
 Saz tutub içimdə qəm şikəstəsi,
 Kədər bəstəsiyəm, vıdcan xəstəsi.

Əllərim yapışib öz ətəyimdən.
 Mən heç nə ummuram gələcəyimdən.
 Dağı da dağlayır dağın öz dağı
 Üzüme durubdur öz dərdim-sərim.
 Bu günüm sabaha danlaq, göz dağı,
 Sabahım-dünənə təəssüflərim.

Yüz-yüz peşmançılıq çəkəmməz, dayan,
 Bir zərər daşını, zərər yükünü.
 Qaytara bilməmiş geri, heç zaman
 Axı, min təəssüf, bir ötən günü.

Sözüm – bu günümün çıxıran səsi,
 Kədər bimarıyam, vıdcan xəstəsi.
 Alıb ürəyini,

əvəzində mən
 Sənə əzab verdim ürək dolusu.

Mən kiməm? Utanır dilim sözümdən.
Mən-ürək oğrusu, ömür oğrusu!

E'tiraf asandır! Mən hansı haqla
Qovmaq istəyirəm könlümdən səni?
Özüm öz eşqimi tapdalamaqla
Əlindən almışam gələcəyini...

Sənin sabahını kölgələndirən
Məğrur keçmişinin ləkəsiyəm mən...
Ney tutub içimdə qəm şikəstəsi,
Vicdan xəstəsiyəm, vicdan xəstəsi.

Avqust, 1970

YAXŞI

Mən əl açdım,
Mən yalvardım,
Qabağında sürünərək
dizin-dizin...

Mən dedim ki,
İstədim ki,
Düz qatasan ləzzətinə
Eşqimizin...

Xahişimə, təmənnamə
Çətinliklə «yaxşı» - dedin,
Nə yaxşıdır yaxşın sənin.

Bu kəlmədə
Ürəyimin zülmətində
Gördüm sabah doğulacaq
Gündüzü mən.
Neçə-neçə dodaqlardan
Neçə dəfə eşitmişəm,
Bu sözü mən.
Bir yaxşıda duymamışam
Vallah, sənin yaxşıdakı
Yaxşılığı, gözəlliyi.
Bu yaxşının istisində
Əridirəm hər əzabı,
hər gileyi...

Sənin «yaxşın»
Nə dadlıdır, nə şirindir.
Sənin «yaxşın»
Sabahıma baxan
Ümid gözlərimdir.

Bir yaxşınla
 Bütün dördüm, bütün qənim
 Unuduldu.
 Bir yaxşınla nəçə ilin
 Dibsiz, dərin boşluqları
 Heç bilmədim necə doldu!..

Mən «ə'la» da, mən «yaxşı» da
 Qiymət aldım yüz-yüz dəfə.
 Ancaq heç bir qiymətimdə
 Çatmamışam
 Gülüm, sənin yaxşındakı
 O şərəfə!

Sənin «yaxşın»
 Mənim qırıq ürəyimin
 Ümid səsi,
 Güman səsi.
 Sənin «yaxşın»
 Bu günümə işıq saçan
 Gələcəyin pəncərəsi.

May, 1970

KÖRPÜLƏR

Hicranın sonudur,
 Vüsəlın əvvəli,
 Bu ələ çatdırır
 o əli

görpülər.

Bu gözdən o gözə yol salır,
 Sevgimin təməli, görpülər...

Arzular, xəyallar bəs nədir?
 Bu ildən o ilə körpülər.
 Arzular qan ağlar, olmasa
 Sahildən sahilə körpülər.

Həsərin köksünə dağ basır,
 Bu eldən o ilə körpülər.
 Məhəbbət ölərdi, olmasa
 Könüldən-könülə körpülər.

1971

SƏNİN NƏĞMƏN

Mahnı çalır, özümdən
Ayrılıram bu dəm mən.
Hamı gülür, oynayır,
Səni düşünürəm mən.

Bir qulaq as, nə deyir
Bu sözlə dolu nəğmə,
Minbir duyğulu nəğmə,
Gah mürgülü, gah oyaq,
Gah da yuxulu nəğmə.
Ötən günə səsləyir
Yenə bizi bu nəğmə.

Bir zamanlar bu rəqsə
Oynayırdıq qoşa biz.
Niyə vurduq o gözəl
Xatirəni daşa biz?

Yenə yandım oduna
Bu yanıqlı nəğmənin.
Səslər bir qələm oldu,
Əksini çəkdi sənin.

1970

NƏDİR?

Dedim məhəbbətin qoy torpaq olsun,
Ayağın altında...

Bəs bu qum nədir?
Dilinlə ürəyin arasındakı
Bu uçrum nədir?

Özüm də bilmirəm nə deyim sənə?
Tərk oldu ümidlər, gümanlar yenə.
Bu dağı çəkməzdə sevən, sevənə
Əgər sevirinsə bu zülüm nədir?

Durub aramızda neçə dağ-dərə,
Nə deyim aradan əsən yellərə?
Onsuz da ölürəm gündə min kərə,
Bir canı verməyə bir ölüm nədir?

1971

* * *

Bu gün dünənimə yad olmuşam mən,
Könlümdən, arzumdan doğuldun, gülüm.
Mənim Allahımı adiləşdirən,
Bəndəyə döndərən sən oldun, gülüm.

Sən bir cadugərmi, sehrkarmısan?
Hökmünlə Allahım göylərdən endi.
Tilsimli bəndəni öz Tanrısından
Ayıran tilsimə nə deyim indi?

Arzular önündə ömürlər qısa,
Nədir könlümdəki bu istək, həvəs?
Əgər o, Allahım, o, Tanrımdısa
Tanrımı yıxana nə ad verim bəs?

1971

* * *

-Nağıl istəyirəm,
Sən gələn dəfə
Nağıl danışarsan, - dedin, - mənimçün.
Gülüm, o füsunkar incəliyinlə,
Təpədən dırnağa nağılsan özün.

Divin qaçırdığı qız sənsən, yəqin.
Qismət deyə bilmir tale deyəni.
Mən aciz bəndəyəm...

Məlikməmmədin
Gücü məndə varmı qaçıram səni?

Sevgiyə çevrilər nifrət də, kin də,
Nazının nurundan... o nur, tanrımı?
Üzünün, gözünün cizgilərində
Tapmışam uşaqlıq nağıllarımı.

İstədim tərsinə dolansın zaman,
Sənə bəxş eləyim ömrün ilkin.
Qayğılarla dolu bu boş dünyadan
Nağıl dünyasına aparım səni.

Mümkünmü qaçıрмаq o əsir qızı?
Mümkün olmayacaq nağıla girmək.
Ömrün şəkərini – nağılımızı,
Özümüz yaradaq, özümüz görək!

1971

NÖQTƏLƏR

Məktubunu oxuyuram
Cümlələrin sonundakı
nöqtələr
Açıq-aydın fikirlərin
Qapısını cəftələr.
Keçər günlər, həftələr,
Nöqtələrin arasında gizlənən,
Mə'naları, mətləbləri,
Min-bir yerə yozaram.
Eyhamların qat-qarışıq ormanında
azaram...

Cümlələrin qurtarmamış
sonunda
Uzun-uzun nöqtələr.
Söylə, bəlkə, davamıdır
Fikrimizin, düğümümüzün nöqtələr?

Ürəyimdə çoxdan sönən
Duyğuların odunu
Çözələyir nöqtələr.
Məktubdakı çox sözlərin
Adi sözdür,

az danışır,
Çox söz deyir nöqtələr.
Yox, lal deyil,
amma kardı nöqtələr.
Barmağımı gəzdirirəm
Mən onların üstündə,
Nə qaynardı nöqtələr!
Hər birinin arxasında
Nida durur, sual durur,

Söz durur.
 Ürəyində alovlanıb
 Qələmində düynələnən
 Atəş durur,
 Köz durur.
 Əsl, böyük məhəbbət də
 Dilə gəlmir,
 Amma... necə danışır.
 O, gizlicə danışır.
 İki qəlbin bir arzusu
 Baxışlarda alışır.
 Nöqtələrdə
 baxışların sözləri...
 Nöqtələrdə görünür
 Bir ürəyin vurğusunun
 izləri.
 Cümlələrin əvvəli söz,
 Amma sonu nöqtələr...
 Sözdən yaxşı bildirir
 Bir ürəyin istəyini,
 arzusunu
 nöqtələr.

Yanvar, 1973

ANCAQ

Sellər də yanar,
 Söndürə bilməz
 Bir qəlbə əgər düşsə məhəbbət.
 Atəş yenidən yandıra bilməz
 «Yandım» - deyə sönmüşsə məhəbbət.
 Hər şey bölünürkən çoxalır,
 bəs bu nədəndir,
 Ancaq yox olur
 yarı bölünmüşsə məhəbbət.

* * *

De, necə ayrılacaq biz gülə-gülə?
 Ayrılıq səddini çoxdan aşmışıq.
 Qan qana qarışıb, könül könülə
 Biz qohum olmuşuq, doğmalaşmışıq.

1972

BƏM-ZİL

(*«Son görüş» poemasından*)

Üzünü görürdüm, içi göründü
 Yasını tutmaram ölü sevgimin.
 Odu çoxdan sönmüş, yaxşı ki, söndü
 Ağarır könlümdə külü sevgimin.

Sənin e'tibarın, sənin ilqarın
 Qum üstə yazılan bir kəlmə sözmüş.
 Elə ki hayqırdı yel harın-harın,
 Sahili süpürüb o sözü pozmuş.

Mən nə biləydim ki, bu gözəl oyun
 Dəhşətə gətirir sonda hər kəsi.
 Mən nə biləydim ki, getdiyim yolun,
 «Təəssüf» adlanır son düşərgəsi.

Demə, görəcəkli günlərim varmış
 Heyrət, xeyirdəki bu şəraə heyrət!
 Heç demə, ürəkdə qoşa yaşarmış,
 Zülm ilə ədalət, sevgiyə nifrət.

Bir qırıq sevincə bir ömrü qurban!
 Belə bir alverə nə deyək indi?
 Mənim ağrılarım, acılarımdan
 O arzu göyörtü, güldü, sevindi.

Böhtan tuzu varmış onda, sən demə,
 Oynadıq, o, məni taladı, soydu.
 Arayış xətrinə, imza xətrinə
 Mənim həyatımı qumara qoydu.

İndi qısılmışam xəcalətimə.
Eşqindən danışmır dili könlümün.
Özüm də heyranam sükunətimə
Yatdı qasırğası dəli könlümün.

Qaladım könüldə yükü yük üstə.
İlişdi heyrətə,
Söz, dildə qaldı.
Biz qoşa sim idik eyni kök üstə,
Mən bəmə düşmüşəm,
o, zildə qaldı.

Yanvar, 1973

NAĞIL GECƏM

Ulduzların diliylə
Nəsə danışır gecə.
Min dəfə seyr etdiyim,
Adı, sadə bir gecə...
Birdən...

qəlbim titrədi
Üşüdüm,
köks ötürdüm.

Ürəyimdə bir səni,
Bir də...

illər dalından
Nağıl gecəmi gördüm.
O gecə...

gözlərimdə
Mürgüləyir həmişə
Ən şirin uyğum kimi.
O gecə...

ürəyimin
Yatır dərinliyində
Altıncı duyğum kimi...
Gecə...

bir sən,
bir də mən.

O gecə baş qaldırdı
Bu gecənin içindən...
Şirin duyğularımla,
Həsret arzularımla
Bir anda doldu gecəm.
Uzaq bir xatirənin
Həzin zümzüməsindən
Nəğmələşdi bu gecəm.

O gecə çoxdan keçib,
 Geri dönməz o, bir də.
 Bir gecənin həzzini
 Geri qaytara bilməz
 Min belə gecələr də...
 Bir gecədə, bir anda
 Şirin bir xatirəylə
 Acı gerçək görüşdü.
 O gecənin gözündən
 Bu gecənin bağrına
 İsti bir damcı düşdü.
 Dedim, dağ! a dünya,
 Dağ! tez dağ! gecəm.
 Sən dünyadan köçmüşən
 Qəlbimə, nağıl gecəm.
 Sən indi bu günümlə
 Gedə bilməzsən yola;
 Ürəyimdə yaşarsan
 Təəssüflə qol-qola.
 Dövrən dönür, vaxt keçir
 Səhərə də az qalır.
 İndi gecələrim də
 Mənimlə yalnız qalır.
 Sən yoxsan... Bu günümə
 Rəşxənd edir dünənim.
 Min bir gecə gəlsə də,
 Nağılım gəlmir mənim.
 Bu gecənin içində
 Nağılsızam indi mən.
 Gecənin əllərində
 Sarı bir yarpaq durur
 Xatirə dəftərimdən.

Fevral, 1973

Sevdiyin gözəlin bir köntöy sözü
 Bütün ömrün boyu göynədər səni.
 Sevgi bir oddur ki, düşsə qəlbinə,
 Eylər öz-özündən dərbədər səni.
 Günəşə borclusan gördüklərinçin,
 Ona da çox baxsan kor edər səni.

Fevral, 1974

* * *

Nə mən istəyimi bilirəm, nə sən.
Biz duman içində ulduza döndük.
Nədir istəyimiz bir-birimizdən –
Bilmirik... Əməlsiz boş sözə döndük.

Gündüz işıqlıdır, gecə qaranlıq
Biz nə o yanlıq, nə də bu yanlıq.
Müddətdir qalmış yox yolda,
Bizim qismətimiz alatoranlıq.

Mən sərxoş olmuşam gülün ətrinə.
Dərmək insafsızlıq, dərməmək zülüm.
Biz yola çıxmış yox yolda,
Nə mənzil bəllidir, nə məqsəd, gülüm.

O kimdir bu gündən görə sabahı?
Sabahı, sabahda görürük, nə qəm!
Elə günah var ki, mən o günahı,
Yüz böyük savaba dəyişdirmərəm.

Nə çox ah çəkirsən, ahın dağlara.
Bu qədər göynəmək bəs deyilmi, bəs?
Ah atəş çiləyir al dodaqlara,
Alışar, işığı yoluna düşməz.

Budağın üstündə əl boyda yarpaq,
Küləklər əsəndə yaşayır ancaq.
Küləklər əsməsə, yarpaq da dinməz,
Yarpaq titrəməsə, külək bilinməz.

Nə mən istəyimi bilirəm, nə sən.
Biz duman içində ulduza döndük.
Nədir istəyimiz bir-birimizdən –
Bilmirik... Əməlsiz boş sözə döndük.

1974

DARIXMA, HA...

Məktubunu oxuyuram...

Dönə-dönə,

Qayıdıram hər cümlənə, hər sözünə.

Oxuyuram,

Düşünürəm.

Düşünəndə gözlərimi yumuram ki,

Səni görəm.

Oxuyuram, düşünürəm.

Fikrim ötən günlərimi

varaqlayır,

Oxuyanda gülümseyən sətirlərin,

Düşünəndə qan ağlayır.

Bir məktubda nə deməkdir

Bu ağ, qara?

Rənglərə bax,

Hardan-hara?

Kim deyir ki,

Hər kəlmənin

Bir mə'nası bir yükü var?

Yox! Ürəkdə dilə gələn yaşıl sözlər,

Budaqlardır,

Yüz budağın bir kökü var.

Kök ürəkdir.

Yarpaqlarda rəngi yaşıl,

Səsi, sözü pıçıltılar.

Pıçıltının səsi birsə,

Min mətləbi, min sözü var.

Mən sözün öz mə'nasını istəmirəm.

Bir məzmuna o, qul olur,

O, duyğudan məhrum olur,

Yoxsul olur.
 Mən vurğunam hər kəlmənin
 Çalarına.
 Nida kimi dik dayanıb
 Hökm verən halına yox,
 Sual kimi boyun büküb
 Düşüncəyə dalarına.
 Düşüncənin min rəngi var.
 Göydəki ay, yalnız aydır,
 Suya düşsə,
 Qırçınlanan dalğalarda
 Neçə rəngdən çələngi var.

Sənin əlvan duyğuların
 Sözün mə'na sərhədindən
 O taydadır.
 Sözlər yatır quzu kimi,
 Çalarları haraydadır.
 Çalarların alovuna alışırım.
 Günlər keçir...
 Səsləndikcə qulağımda cümlələrin,
 Ətrafıma lal kəsilib
 Mən səninlə danışırım:
 Yazırsan ki: - Darıxma, ha...
 Burda sözün qəsdı geniş,
 Yuvası dar.
 Burda sözün cövhərindən
 Neçə-neçə söz sıçrayar.
 Sözdən fikir.
 Fikirdən də
 Neçə-neçə mətləb çıxır.
 «Darıxma»nın o tayında
 Söz darıxır,

Söz karıxır.
 Sən «yox»dakı o «var»a bax.
 Sözün əksi-çalara bax.
 Sən «darıxma» deyən zaman,
 İstəyirsən ömrüm boyu
 Mən darıxım sənin üçün.
 Rənginə bax, qəlibindən çıxan sözün!
 Darıxıram, aya, günə sığışmıram.
 Darıxıram,
 Dünyamızın
 Qaydasına ölçüsünə
 Sığışmıram.

Darıxıram,
 İstəyimə çatmaq üçün.
 İstəyimiz fəvqındədir sözümüzün.
 Darıxıram,
 Doğmalarım sağ-solumda.
 Darıxıram,
 Baxışların
 Yanıb sönür xəyalımda.
 Gözlərimin önündəki baxışlara
 Yad olmuşam.
 Xəyaldəki baxışların işığında
 Udulmuşam.

Təqvimdəki varaqaların
 Bir ayını birdən cırın!
 Yayı ötüm,
 Göz yaşı tək kirpiyimdən,
 Qopub düşüm payıza mən.

İyul, 1975, Şəki.

KİLİD

-Sən məni hamıya qısqandın, yetər.
Nədir bu şübhələr, bu üzüntülər?
Bir belə qısqanclıq nəyə gərəkdir?
Səni də, məni də məhv edəcəkdir.
Mən ki səninkiyəm

get,
Arxayın get.

Nə özünü incit,
Nə məni incit!

-Sevirəm,
Nə lüzüm sözə, öyüdə?
Mənim qısqanclığım sevgimin özü!
Vurulan kilidin böyüklüyü də –
Qorunan sərvətin dəyər ölçüsü!

Dekabr, 1973

MƏNDƏN O TAYDA

Müddətdir susuram, lay divar kimi...
Qəlbim oyum-oyum, lağım-lağımıdır.
Nə ilə doldurum sənsizliyimi?
Suyumsan,
Həsərim sonsuzluğumdur.

Hədələr, qorxular...
Susdum,
Döyükdüm.

Beləmi olurmuş hər eşqin sonu?
Xeyli zamandır ki, qorxuya бүkdüm
Gözün həsrətini, könlün odunu...
Ömrü də xərcledik, bizə nə qaldı?
Bir gün qəhqəh çəkən, bir gün hönkürüb.
Gəldi, sevgimizin axşamı gəldi,
Axşamı gəlməyən günü kim görüb?

Mən suyu sovulan dəyirman oldum,
Döndü xatirəyə küylü çağlarım.
İzimi ot basdı, lap unuduldum...
Nə çax-çaxım qaldı, nə qonaqlarım.

Mən ki sağalmaqçün yaramı kəsdim.
Sağalmır...

Bəs niyə yenə göynəyir?
Məgər bu deyilmi məramım, qəsdim?
Bəs indi?
Bəs indi istəyim nədir?

Yüz günün, min günün dəlisiyəm mən.

Nə ipə yatardım, nə də zəncirə.

Bir gün ağllanıb

Cəhalətimdən

Yüz günü, min günü satmışam birə.

Özüm də bilmirəm nəciyəm, kiməm?

Nə dostu tanıdım, nə də düşməni.

Dünyanın dərdinə köklənmiş siməm,

Qəmin mizrabıyla dindirir məni.

Buludu dağıtdım, bəs bu çən nədir?

Bəs indi könlümü göynədən nədir?

Yenidən göyərdim göynədiyimdən

Ot kimi...

Dağımsan, mən aran oldum.

Qışqıra bilmirəm göynəməsəm mən,

Həsretin göynətdi, bağırın oldum.

Qulaq kəsilmişəm iç hönkürtümə

Bu boyda səs-küydə, hayda, harayda...

İndi qanıram ki, məndə heç demə,

Bir «mən» də var imiş məndən o tayda.

1973

MƏN SƏNDƏN QAÇIRAM...

Mən səndən qaçıram... Yoxmuş cür'ətim,
Neyləyim?

Susuzam, dodağım yanır.

Dolub gözlərimə sonsuz həsrətim,

Gözümün içindən sənə boylanır.

Düşündüm, qarşıda nə var?

Ah-aman!

Bir yol yorğunluğu, bir soyuq ürək.

Mən səndən qaçanda

cavanlığımdan,

Sevgimdən, hissimdən qaçıram, demək.

Mən hara qaçıram, hara ey könül,

Kimə gileylənirəm mən indi kimdən?

Dəyərdə ucuzdur, çəkiddə yüngül

Mənim qazandığım itirdiyimdən.

Arsızlıq elədim, atdım arımı,

Qəlbimin xəbəri, yoxmuş özündən.

Sevginə həsrətim,

baxışlarımı

Yığdı gözəllərin ovçu gözündən.

Hardasa gizlicə əllər görüşür,

Tanıya bilmirəm özümü hərdən.

Çiynimə nə yaman kölgələr düşür

Ağlın hürkütdüyü xatirələrdən.

«İtirsen bu eşqi, neyləyim?» - deyə

İçimdən qışqırıb dindi həsrətim.

Qorxumun gözüylə baxır hər şeyə

İndi məhəbbətim, indi həsrətim.

1977

* * *

Dedin, qocalıram, qazancım bumu?
İtirdim əvvəlki tərəvətimi.
İnana bilmirəm buna, doğrusu,
Mən səni görmürəm dediyin kimi.

Sənmi qocalırsan?
Yox, ola bilməz!
Sevgilim, məhəbbət qocala bilməz.
Sevgidən uzaqdır qocalıq, ölüm,
Orda nə ölçü var, nə yaş, nə çəki.
İnan ki, bu gün də görürəm, gülüm,
Mən səni ilk dəfə gördüyüm təki.

Sən öz taleyindən nə küs, nə deyir!
Gülüm, əbədisən dərdi-sərimdə.
Sənin gözəlliyin, sənin gəncliyin
Yaşayır həmişə sətirlərimdə.

May, 1977

* * *

Mənə «bəxtim» dedin, «ömrüm» dedin,
ancaq de, bu nə?
Bu ədalar, bu tələblər nə imiş səndə, gülüm?
Səni bayraq kimi tutdum başım üstündə, yenə
Məni kandarda kilim tək yerə sərsən də, gülüm.

İyul, 1978

* * *

Ey könül, yaxşını yamandan ayır,
Payızı duymuruq bağlar solmasa.
Kölgələr işıqla oyun oynayır,
Kölgə bilinərmə işıq olmasa?

Kölgəyə işıqdan bax ki, görəsən,
İçində qəzəbi,
İçində kini...
İşığa, işığa gedək anbaan,
Görək qəlbimizin içindəkini...

İyul, 1978

* * *

Göylər yeddi qatdır,
Yerlər yeddi qat.
Qatlara birbəbir qalxdıq, həm endik.
Endikcə ucaldıq,

Nədir bu təzad?

Endikcə, qalxdıqca biz təzələndik.
Baxdıq sevdamıza bir təzə gözlə,
İndi yarışırıq öz-özümüzzlə.

Endiyimiz qədər ucalırıq biz,
Ucala bilmərik, əgər enməsək.
Bizi bizdən güclü hisslərimiz,
Düz olar,
endirmir,

qaldırır desək!

Qorxma, gəl dalımca,
uçaq, uçaq biz,
Qatlar üzə çıxır günbəgün, gülüm.
Sirlərin ardınca ucaldıqca biz,
Yer də göyə dönür bizimçin, gülüm.

O şirin saatlar, bu şirin anlar
Arzunun rənginə boyanır indi.
Səninçin, mənimçin gizli olanlar
Bizimçin yuxudan oyanır indi.

Döyündü ürəklər,
Qapandı dillər.
Nə mən dilə gəldim, nə də sən, gülüm.
Hansı duyğunusa o uzun illər
Mən səndən gizlətdim, sən məndən, gülüm.

Ürəkdə külləndi yanar duyğular,
Dandıq özümüzə istəyimizi.
Yuxular,
yuxular,

şirin yuxular

Şirin duyğulardan oyatdı bizi...

Xəyallar tuşlanıb indi niyyətə,
İndi nə gecə var,
İndi nə gündüz...
Özümüz dönürük bir həqiqətə
Həqiqət olunca təsəvvürümüz.

Göylər yeddi qatdır,
Yerlər yeddi qat.
Qatları birbəbir qalxdıq, həm endik.
Endikcə ucaldıq...

Nədir bu təzad?

Endikcə, qalxdıqca biz təzələndik.

İyul, 1978, Şəki.

* * *

Necə minnətdaram iman yolu – rə'yalarım,
Məni xoşbəxt eləyən duyğulu rə'yalarım.
Mən oyaqlıqdakı min gerçəyi qurban verərəm
Bir təəccüb dolu, heyrət dolu rə'yalarım.
Sevirəm gündüzü, lakin mənim olsun gecələr,
Gecələr könlümü verrəm ulu rə'yalarım.

İyul, 1978

SEVGİ GİLEYİ

Heç bilmirəm hara yozdun
Doğrumu sən, düzüümü sən.
Mən həsrəti ötüb keçdim,
Sən həsrətin dözümüsən.

Qulaqlarım cingildəyir,
Danışırısan sözümü sən,
Sözümü sən.

İstəyəm ki, yuxumdan da
Gəlib səni alan olsun.

Vüsal dolu bu yuxular
Yalan olsun, yalan olsun!

Mənə qalan xatirədir,
Unudulsun talan olsun,
talan olsun!

Qol-budaqlı ağac idim.,
Budanmışam, çapılmışam.
Həmdəm gedib, kölgəm itib,
Mən özümə qapılmışam.
Amma səni itərən gün
Mən özümçün tapılmışam.

1976

UNUDA BİLSƏN...

Fikrim də, hissım də günəbaxandır,
Dolaşır həmişə ancaq izinlə.
Sən baxan tərəfə baxmaq asandır,
Baxıram dünyaya sənün gözünlə.

Sevdinsə... Sən osan, özün deyilsən,
Yox ikən daha çox sən varsan, gülüm.
Özünü nə qədər unuda bilsən,
Özünü o qədər taparsan, gülüm.

Gəl ki, özümüzü itirək, tapaq,
Fikir azad olsun can qayğısından.
Varlıqla yoxluğun hüdudlarında
Ana təbiətə qarışır insan.

Demirəm ömrümüz toy-büsat olsun,
Deyirəm qayğıdan can azad olsun.
Bizim eşqimizə quşların səsi,
Suların nəğməsi nəqərat olsun.

İyun, 1978

ÇƏNDÜR YAŞIMDAN DA...

Çəndür yaşından da sevgimin yaşı,
Ancaq o qədər ki, kəndür nədən
Ağlar kəndürdə dəlləyə qayı,
Sevgim cəvədləşir, qoraldıca rəza.

* * *

Mən səni yaratdım, gülüm, sən məni.
 Ürəklər qul olur yaratdığına.
 Xeyallar uydurur bütü, səcdəni,
 Biz də yaratdıq ki, tapınaq ona.

İnandığ,
 Vurulduq,
 Tapındıq necə,
 Bu eşqin başına dünya cəm olsun.
 Səni yaratmışam öz ürəyimcə,
 Səni yaratdım ki, mə'bədım olsun.

Aprel, 1978

* * *

Ağaca su verdim,
 Hopdu bir anda,
 Haçansa dediyin söz yada düşdü.
 Yaddaşın yarpaqsız budaqlarında
 Pərişan-pərişan bir quş ötüşdü.

Araya düşmüşdü uzun bir həsrət,
 Görüşdük,
 dinmədik,
 biz elə susduq.
 Biz onda bildik ki, nəymiş məhəbbət,
 Biz onda bildik ki, nəymiş susuzluq.

Su sudur həmişə – yayda, qışda da,
 Su üçün həmişə yanmırıq ancaq.
 Dodaqlar quruyub cadar olanda
 Bilirik nə imiş bir sərin bulaq.

Ağaca su verdim,
 Hopdu bir anda,
 Haçansa dediyin söz yada düşdü.
 Yaddaşın yarpaqsız budaqlarında
 Pərişan-pərişan bir quş ötüşdü.

*İyul, 1978***ÇOXDUR YAŞIM DAN DA...**

Çoxdur yaşımdan da sevgimin yaşı,
 Ancaq o qocalmır, köhnəlmir nədən?
 Ağarır könlümdə dağların qaşı,
 Sevgim cavanlaşır, qocaldıqca mən.

1975

YAMAN DARIXMIŞAM

Yaman darıxmışam səninçin, yaman!
Mən əsir düşmüşəm öz istəyimə.
Nifrəti gizlətmək asandan asan,
Sevgini gizlətmək mahalmış, demə!

Haraylar yüksəlir könüldən yenə,
Bu necə haraydı, bu necə haydı?
Öhdəmdən gələrdim... Gözüm üzünə,
Qulağım səsine darıxmasaydı...

Elə bil hər yerdən üzülüb əlim...
Mən azıb qalmışam qəm dərəsində.
Dirilib yaşanır səni günlərim
Sənsiz günlərimin xatirəsində.

Yaman darıxmışam... Bu nədir yenə
Ağlın sağa baxır, ürəyim sola.
Ürəyim dönübdür göy göyərçinə
Qonub sən gedəli sən gələn yola.

Yaman darıxmışam... Hər axşamçağı
Arzumu günəşin telinə sardım.
Mənimlə olsaydı, mən darıxmağı
Zamana ən uzun ölçü sanardım.

Yuxuma gəlmişdin...

Qısıldıq küncə.

Danışdıq...

Yel əsdi...

Dağıldı dərd-qəm.

Kölgəyə dönmüşdüm,

Səni görəncə

Sənin işığında yox oldu kölgəm.

1974

YOL İŞARƏSİ

Oğlum İsfəndiyara

Sevdinsə...

Eşqində itib yox oldun,
Çaşbaş salacaqsan günü, ayları.
Sevgi yollarında nə qayda-qanun?
Özün aşmalısan bu dolayları.

Əriyib, özünü yox sayacaqsan,
Bu dərdin olmayıb özgə çarəsi.
Sən tez-tez «qəzaya» uğrayacaqsan,
Yoxdur bu yollarda yol işarəsi.

1977

İNANIR İNSAN

Uydum laylasına sevginin, neylim,
Yatdım yuxu gördüm, şirin bir yuxu.
Ötdü bir an kimi, ötdü, sevgilim,
Həmən bu yuxuyla ömrümün çoxu.

Həmişə mübtəda səndin,
xəbər mən
Vəfa nəqəratlı nəğmələrində.
İndi boz kül qalib yanan ürəkdən,
Təəssüf közərir eşqin yerində.

Əhdini, sözünü gerçək sanırdım,
Ürək nə çəkmədi sevgidən yana.
Rö'yada necə də mən inanırdım
O şirin məhəbbət yuxularına.
Nə qədər ki yatır, yatdığı zaman
Gördüyü yuxuya inanır insan.

1977

1977

* * *

Bir bağlıca dəfinəydim,
Qəm kilidim,
Dərd açarım,
Çiçək açar ulu dağlar,
Bəs mən niyə dərd açaram?
«Can» deyənim min-min olar,
Tək səndədir dərdə çaram.

Həç bilmirəm nə vaxt, harda
Məni məndən necə aldın.
Mənə məndən yaxın olub,
Məni məndən uzaq saldın.

1977

YUXULAR, YUXULAR...

Sən yoxsan şəhərdə, yoxsan... bu sözə
Yetim qalan könül qara geyindi.
Yoxluğun özü də görünür gözə,
Yoxluğun varlığa çevrilib indi.

Yuxular görürəm... Tutub əlimdən
Mənə içirirsən sevgi şərbəti.
Elə sanıram ki, bu yaşında mən
İlk dəfə dadıram ilk məhəbbəti.

Məəttəl qalmışam bu xumarlığa,
Təpədən dırnağa özün də sirsən.
Elə ki, yoxluğun dönür varlığa
Hissimdə, ruhumda heykəlləşirən.

Məhəbbət şərbəti... Şirindən, şirin,
Bəxtiyar adımın öz baxtı sənsən.
Min-min istəyimin, min-min həzzimin,
Min-min xəyalımın paytaxtı sənsən.

Yuxular, yuxular, dəli yuxular
Elə qorxuram ki, həqiqət olar.
Qorxuram? Yalandır!

O xoş fürsəti
Xəyalda bəzəyər, naxışlayardım.

Həqiqət budur ki,
Min həqiqəti
Bircə o yuxuma bağışlayardım...

Həqiqət belədir... Artıq nə deyim?
Sirlər qaynağıdır özəldən ürək.

At çapır yuxumda mənim istəyim,
Bu necə yuxudur, bu necə istək?

Dəlib qayaları göyə fısqıran
O vulkan duyğuna, hissini qurban!
Danışdım yuxumu, xətrinə dedim...
Yox, gülüm, sevirəm o hallarını.
Mənim bir arzum var: görə biləydim
Sənin qeyri-adi xəyallarını...

Mən sənə yuxumu danışan zaman
Söhbəti dəyişdin... Dedin, «Bədi, bəs!»
Sözümü kəsməkdə sən də haqlısan,
Xəyala gələnlər dilə gələmməz.

Əslində həqiqət başqadır, gülüm...
Yuxular, xəyallar bizdən dərinidir.
O şirin yuxumda mənim gördüyüm
Sənin xəyalında gördüklərinidir.

Getmir gözlərimdən bir o... bir də sən.
O qovur... qaçırsan... o cəld, sən çevik.
Mən səndə adilik görmədiyimdən
Umdum hər işindən qeyri-adilik.

Aprel, 1978

ÖZÜN YANMALISAN...

Dedim: - Eşqində yanıldım,

Bu halımdan halısan.

Dedi: - Sən gerçəyi bilmək üçün
aldanmalısan.

Dedim: - Ulduz çiləyir

Gözlərin axşamlarıma.

Dedi: - Ancaq məni görməkçün
Özün yanmalısan.

1978

SƏNİ ANDIQA...

O zamandan ki, uzaq ulduza döndün,

Səni xatırlayıram hər gecə, hər gün.

Mənə ayrılmaq ölümdən betər oldu,

Səni andıqca – xəyal dərbədərdə oldu.

Görürəm, yoxmuş həyat, heç demə, sənsiz.

Bu günün ünvanı mümkünmü dünənsiz?

Yuxulardan umuram vəslini hərdən,

Demə, imdad yox imiş xatirələrdən.

Nə deməkdir, nə demək bir belə yanmaq?

Səni andıqca anır, doymuram ancaq.

Səhərim gəlsin, ötüşsün, gecə keçsin,

Suyu anmaqla susuzluq necə keçsin?

1977

YARIYUXULU

Yuxudayam...

Əslində yarıyuxuluyam mən.

Bir-birinə dolayan

Qarışıq fikirlərin

Oduyla doluyam mən.

Yatım?

Yoxsa oyanım?

Bu fikir ayrıcında

Dayanmaq istəyirəm.

Səni

yuxularımda

görmək üçün

yuxlamaq,

Qəhrini çəkmək üçün

Oyanmaq istəyirəm.

1974

BULAQ BAŞINDA SUSUZLUQ

Əlçatmaz zirvənin, uca bir dağın
Həsreti könlümdə mən doğulmuşam,
Yanıb yaxılmağın, duyub qanmağın
Sevib yaşamağın acı olmuşam.

Təpədən dırnağa bir arzu kimi,
Yaşadım...
Bu uçuş qoy mənim olsun,
Açıram gözümlü-bəbəklərimi,
Bütün gözəlliklər gözümə dolsun.

Gah çiçəyə düşür, gah gülə meylim,
Əlim çatmayana heyranam, heyran.
Doymuram,
doymuram,
doymuram, neylim,
Gözəllik önündə bayğınlığımdan!

Yazı gözləyirəm,
istəyirəm ki,
Bahardan doyunca həzz alım,
olmur,

Qayğılar dalğa tək aşır başımdan
Gülə baxmağa da macalım olmur.
Bəs bu nə ah idi, qopdu sinəmdən?
Demə, yaşayanda yaşamayıb mən,
Şirincə-şirincə yuxu yozmuşam,
Bulaqlar başında mən susuzmuşam.

1977

ƏL UNUTMUR

Bu dünyanın nə yaxşısı, nə pisi
Özümlük dolaşdırın hər işi.
Əllərimdə əllərinin istisi,
Nə itiymiş əllərimin yaddaşı.

Mən istəyəm ləngiməsin gələcək,
Sabahıma körpü salım bu gecə.
Səni mənə unutdura biləcək
Bir nəğməni hardan alım bu gecə?

Bir nəğmə ki, ürəyimdə mələyənlər
Duyğuları, ağrıları ovutsun.
Necə gedim öz-özümə yola mən?
Əl unutmur,
Ürək necə unutsun?

1979

* * *

Gizli saxlamışdım səndən sirrimi,
Gizləmə bilmədin özümdən ancaq.
Açıldım,
Saçıldım
bir kitab kimi,
Gizli dəfinəsən yenə sən ancaq.

May, 1979

YAXŞI Kİ, DÜNYADA...

Bə'zən öz-özündən bezir, usanır,
Gözümle görürəm «qiyamətimi».
Könlümdə sayrısan ulduzlar yanır
Səni xəyalıma gətirən kimi...

Dərdimin bağrını yarırısan, gülüm,
Yoxsa, həyat mənə əzab olardı.
Yaxşı ki dünyada sən varsan, gülüm,
Könlüm işığını hardan alardı?..

Könlümə işıqlar saçırısan, gülüm
Sənsiz bu dünyanı zülmət görərdim.
Yaxşı ki dünyada sən varsan, gülüm,
Nəylə ovunardı dünyaca dərdim?..

Bə'zən öz əhdini danırısan, gülüm
Həsretin könlümü necə göynədir.
Yaxşı ki dünyada sən varsan, gülüm,
Bilməzdim dalgə nə, təlatüm nədir?

Həyatın sirrini açırsan, gülüm,
Laybalay, taybatay, qatbaqat mənə.
Yaxşı ki dünyada sən varsan, gülüm,
Mə'nasız olardı bu həyat mənə.

Bağlı dəfinəyəm, açarsan, gülüm.
Xəznəmin sirrini tək sənə verdim.
Yaxşı ki, dünyada sən varsan, gülüm,
Mən var olduğumu hardan bilərdim?

İyul, 1979

AĞ TÜK

Saçında qıvrılan ağ tükü gördüm.
Dağlardan payızın havası gəldi.
Çiynində həyatın yükünü gördüm,
Bağlardan quşların nəvası gəldi.

Ağ tellər – uğursuz sevginin qəmi,
Məndən gileylərin, şikayətlərin.
Ağ tellər – bürküdən yanan ot kimi,
Bir damcı yağışa möhtacdır yəqin.

Ağ tellər – qayğılı, dərdli ömürdən
Durna qatarı tək uçan günlərin.
Ağ tellər – izidir ağarır dən-dən,
Ağrılı günlərin, yaman günlərin.

Ağardı saçında ehtiyacların.
Otu qarsalanan düzənlər kimi.
Yağdıdan ağaran o ağ saçların
Budaqda saralan xəzəllərdimi?

Qədərdən qədəri oğruladıq biz.
Bu tale arzunu arzudan danır.
Yazda şaxta vurdu... Diləklərimiz
Ömrün payızında tumurcuqlanır.

Arzular ürəkdə quzu tək mələr,
Yer-yerdən, rəngəbəbəng, cürbəcür indi.
Xırda tumurcuqlar, körpə düymələr,
Payız küləyindən üşüyür indi.

Payıza bənzərik, payıza ancaq.
 Ürək o ürəkdir,
 Hava buz kimi.
 Soyunur ağaclar, tökülür yarpaq,
 Rəngini soyunan duyğumuz kimi.
 Yarpaqsız ağaca bənzərimiz var.
 Quru budaqları tərək etdi quşlar.
 Dünənki bürküdən, bəlkə, yanımsıq
 Bir ana budaqdan qalxır yüz budaq.
 Bir gör nəçə yerdən haçalanmışıq,
 Burda əyri budaq, orda düz budaq.

Ağacın başında qaralır yuva
 Könlündə, könlümdə bir qaraltı var.
 Payıza sığındıq...

Soyuyur hava
 Saralır yarpaqlar, ağarır saçlar.

Avqust, 1979

* * *

Deyirəm, bəlkə də əcdaddan hələ
 İlkimiz bir toxum, bir tumdur bizim.
 Qaynayıb-qarışıb qanım qanıyla
 Fikrimiz, hissimiz qohumdur bizim.

Deyirsən, «ayrılacaq!...»
 Fitrətdən dönək?

Nə olar...
 Başa sal ancaq bir şeyi:
 Biz hardan öyrənək, kimdən öyrənək
 Biri-birimizə özgələşməyi?..

«Ayrılacaq» - sözünə ağladı göylər,
 Yolu dəyişməmiş yolumu azdım.
 Şirin olmasaydı sevgi bu qədər,
 Ona acı-acı mən ağlamazdım!

Görüşlər özü də dadıma gəlmiş
 Bu qədər yaxınlıq, o qədər uzaq.
 Birçə görüşümüz yadıma gəlmiş,
 Nə vaxt birləşdik ki, indi ayrılacaq?

May, 1979

SƏADƏT DEYİL?

Yox, sən də haqlısan, ey gizli dərdim,
Qərəzli, qərəzsiz tələblərində.
Sevgimin gözünü neştləyirdim,
Bəlkə də... olsaydım sənin yerində.

Tələblər hamısı yerində, düzgün!
Məndən öz haqqını umursan tamam.
Sənin haqlarını ödəmək üçün
Mən də öz borcumu unutmalıyam.

Bə'zən bir tənənin borcu önündə
Dağılır yüz dağın yüz-yüz dağ haqqı.
Bə'zən yaranmağa haqqı olanın
Olmur bu dünyada yaşamaq haqqı.

Haqqını istədin... həqiqətədi bu,
İstək olan yerdə hər şey doğrulur.
Ancaq unutma ki, bə'zən də arzu,
Həyatın önündə müttəhim olur.

Verdiyin qurbanı qaldırıb göyə
Əvəz istəyirsən... Məhəbbət bumu?
Nə olar, bir dəfə qoy tərəziyə
Sən öz haqqın ilə mənim borcumu.

Sevirəm... ey mənim dərdim, dərmanım,
Dərdsiz dərman içmək bir adət deyil.
Sevirsən...
Sevginə şübhəm yox mənim,
Məgər sevə bilmək səadət deyil?

İyul, 1979

«GECƏ SERENADASI»*

«Gecə serenadası» - necə həzin olarmuş
Bu yalqız gecələrdə.

Mahnı bir yuxu kimi
Gecənin rə'yasına süzülür pərdə-pərdə,
Səslənir narın-narın.

Şirin xəyallarımdan boylanır baxışların.
Ən yanıqlı,
Ən həzin

nəğmə bilmişəm səni
Sənsiz necə dinləyim,
Sənin məhəbbətindən danışan bu nəğməni?
Səni sənsiz dinləmək

Mümkün deyil, ay gülüm.
Səninlə dinləyəndə bir-birinə qovuşur
Günəş ilə ay, gülüm.
Dəniz ilə çay, gülüm.

Açıb üfqlərini göy də yerə birləşir.
Ən çılğın nəğmələr də quzu kimi mələşir.
Həyat da,
Lap ölüm də

Səninlə nəğmələşir.

Aprel, 1979

* Şubertin eyni adlı əsərinə işarədir.

HAVASI-SÖZÜ

Böyük arzuları xəyalı saydıq?
Xəyal həqiqətlə tarazdı, ey dost.
Arzu qanadında biz uçmasaydıq,
Dünyanın özü də olmazdı, ey dost.

Olanla olmazlar arasındakı
Xəyal dumanında xumaram indi.
Bu necə mö'cüzə,
Bu necə arzu?
Yuxumu həyatdan umaram indi!

Artıq yuxular da düşdü gözümdən,
Gerçəyin ilkidir yuxunun sonu.
Nəyi gözləyirəm, bilirsənmi sən?
-Yuxu nəğməmizin son akkordunu.

Qorxursan, bununla bitə nəğməmiz –
Həyatın dibinə dirənərik biz!

Təşvişin, gümanın nahaqdır sənin.
Tükənməz nəğmədir həyatın özü.
Bir də unutma ki, bu xoş nəğmənin
Sənindir havası,
Mənimdir sözü.
Sənindir atəşi,
Mənimdir közü!

İyul, 1979

* * *

Gah asta yeridik,
Gah yeyin-yeyin.
Könlümdə inlədi könlünün səsi.
Mənim şe'rlərim – iki taleyin
Bir yolda birləşən ömür nəğməsi!

Ürək hər dərini unudur, gülüm,
Sən varsan,
Gözəldir hər anı ömrün.
Mənim bilmədiyim tək budur, gülüm:
Sənmi mənimçünsən,
Mənmi sənincün?

Alqış birlikdəki bu şe'riyyəyə!
Töyşüdük nə qədər yoxuşlarda biz.
Köçür şe'rim ilə əbədiyyətə
Bizim həsrətimiz, görüşlərimiz.

İyul, 1979

* * *

Sən çoxsan,
 hər zaman, hər yerdə varsan.
 O küncdən, bu küncdən mənə baxarsan.
 Asılı yaşadım,
 Olmadım bezar.
 Azadlıq zənn etdim əsarətimi.
 Mən hara getdim sə, həsrət baxışlar
 Səpildi yoluma ulduzlar kimi.

Yayınmaq istədim nəzərlərindən
 Düşdü ürəyimə ayaq izlərin.
 Gizlənpaç oynadım taleyimlə mən,
 Hara gizləndimsə, tapdı gözlərin.

Gizli baxışların nəzarətində
 Eşqimi, arzumu daşıyıram mən.
 Sənin gözlərinin əsarətində
 Vallah, istəyimcə yaşayıram mən.

Asılıb qalsam da baxışlarından,
 Deməyəm, verəsən bir aman mənə.
 Bilirəm,
 hər yerdə, gülüm, hər zaman
 Mənim öz içimdən baxırsan mənə.

İyul, 1979

* * *

Hırləndin, üzünü kimsə görməsin.
 Elə bil hər şeyə son qoydum daha.
 Dəyişir sifətin,
 Dəyişir səsin.
 Bədxaha dönürsən, əsl bədxaha!

Bədxaha çevirir səni qəzəb, kin
 Əslində, hamını başa düşənsən.
 Sənə bu anlarda elə gəlir ki,
 Dünyanın ən bədbəxt adamı sənənsən.

De, nəyə gərəkdir könül darlığı?
 Dünya min boyalı, min oyunludur.
 Bə'zən əlindəki bəxtiyarlığı
 Sən görə bilmirsən,

bədbəxtlik budur!

Dünyanı həmişə ürəyincə bil.
 Ayaz gecələrdən, axı, çən doğur.
 Onu bilirəm ki, üfüqdən deyil,
 Hər kəsin günaşi qəlbindən doğur.

Bütöv bir bədbəxtlik yoxdu dünyada.
 Təkcə dözümsüzlük var bu dünyada.

İyun, 1979

YUXULAR

Şirin-şirin nağıllar
Yuxulara yığılar.
Ayaq açan diləklər
Gah durar, gah yığılar.
Arzuların aynası –
Yuxular, ay yuxular!

Yuxularda çox uçduq
Arzularda qovuşduq.
Biz ömrümüz boyunca
Arzu dalınca qoşduq.

Duyğular qanad ala
Bəyaz göyərçin ola.
Qona sizin bağçaya
Yuxularım çin ola.

Bir yuxuda bir ömür
İl dönür, zaman keçir.
Sənin yuxuların da
Mənim yuxumdan keçir.

Arzum ilə imkanın
Qoşulmuşam cənginə.
Yuxularım boyanır
Həqiqətin rənginə!

Ayaq açan arzular
Gah durar, gah yığılar.
Arzuların aynası –
Yuxular, ay yuxular.

Fevral, 1979

* * *

Yağış tək yağmağa yaman doluydum
Birdən külək əsdi, nəgahan əsdi.
Havadan bir anlıq ətrini duyduq,
Görəsən, bu külək haradan əsdi?

Könlümdə çiçəklər açıldı dən-dən
Sənə qovuşmağa yaman tələsdi.
Bu ətirli külək –
Məhəbbətimdən,
Könlümdə oyanan arzudan əsdi.

İyul, 1979

BİR PAYIZ GECƏSİ

Bu payız gecəsi yaman uzandı,
Yuxum tikan kimi batır gözüme.
Bu fikir közərib o fikri dandi
Bir gecəlik həsrət ömürmüş, demə.

Bir payız gecəsi nə uzun oldu
Səhərim, vüsalım gecikir mənim.
Baharım gəlməmiş çiçəyim soldu,
Hər işdə ləngidim,
Budur qismətim!

Vaxtın sür'ətindən gileylənənlər
İntizar çəkseydi, vaxta gülərdi.
İşıq sür'ətini xəyalı önlər,
Vaxtın ləngliyindən aman dilərdi...

Gözlərim gözüne dikilir sənin
Xəyalım tor kimi ilmə-ilmədi.
Açıq kirpiklərim

Uzun gecənin
Qara köynəyini açə bilmədi.

Təyyarə sür'əti – mənim vüsalım,
Həsrət – bu sür'ətlə yetişər sona.
Səsli fikirlərim, səssiz xəyalım
Döndü təyyarənin uğultusuna.

Mənimki sualdır, səninki nida
Biz ki, xəbərsizlik öz fəhmimizdən.
Sənin təyyarənin qanadlarında
Uçan xəyalımı, de, gördünmü sən?

Sirrimiz, sevdamız yatır dərində
Özüm özüm üçün unudulmuşam.
Mən ki bu intizar gecələrində
Sənə özündən də yaxın olmuşam.

Sentyabr, 1979, Moskva.

Nə zaman istəsəm, xəbər-ötərsiz

Döyərəm qapını,

Çəkinməyəm mən.

Nə sənə, nə mənə görünməz yersiz,

Sormazsan: «Xeyr ola, niyə gəlmisən?»

Niyə gəldiyimi, vallah, heç zaman

Nə özüm bilmişəm,

Nə sən sormusan.

Gəlimli-gedimli qoca dünyaya

Niyə gəldiyini bilirmi insan?

Bilsəydim,

Mən niyə sevirəm,

Şəksiz,

Niyə gəldiyimi bilərdim onda.

Sevgidən gəlirik bu dünyaya biz

Doymamış gedirik,

Belədi qayda!

İyul, 1979

ODUM, KÖZÜM, GƏL...

Amandır, ləngisin, geciksin axşam,
Ömrümün gündüzü bitməsin gərək.
Mən indi bilirəm, nədir arzu, kam,
Mən indi bilirəm, nə imiş sevmək.
Çıraq işıqlanar sönməzdən əvvəl,
Getmə ey baharım, ey gündüzüm, gəl,
Soyuq bir ürəyə necə dözümlü, gəl.

Payız yarpaqları – qışın əvvəli,
Axşam şəfəqləri – gündüzün sonu.
Gəlməsin, yetməsin ürəyimdəki
Bu odun, atəşin, bu közün sonu.

Çıraq işıqlanar sönməzdən öncə
Baharı duyuruq bahar gedincə.
Getmə, ey baharım, ey gündüzüm, gəl
Soyuq bir ürəyə necə dözümlü, gəl.

Uzansın baharım, gündüzüm mənim,
Qalıb ürəyimdə çox sözüm mənim.
Bu yaşda ömür də şirin olurmuş,
Bu yaşın sevgisi dərin olurmuş.
Çıraq işıqlanar sönməzdən əvvəl,
Getmə, ey baharım, ey gündüzüm, gəl,
Alovum, atəşim, odum, közüm, gəl.

1979

Yuxuma gəlmişdin,
Danışdıq xeyli...
Biz öz-özümüzü yaman danladıq.
Niyə gileyliyə,

Nədən gileyli –
Düşündük, danışdıq,
duyduq,
anladıq.

Yuxuda qurtardıq üzüntülərdən
Qarşıda işıq var,
Ümid var, gülüm.
Yuxumu sənə də danışmaram mən,
Yuxular tərsinə yozular, gülüm.

Oktyabr, 1979, Mərdəkan.

* * *

Gündə zəng çaldım sənə,

Gündə beş, altı kərə.

Arzum necə sığışsın

Arzumun çəkisindən

yüngül gələn sözlərə?

Mən söz çəkə biləmi bir arzusun yükünü?

Bir vüsala əl açır həsrətimin yüz günü.

Bu həsrətli günlərin acısını, özün də,

Keçirib öz sinəmdən

Telefon tellərində necə səsləndirirəm mən?

Danışırəm sənənlə

Şəhərlər arasında

Məhəbbət körpü salır.

Telefon tellərindən arzum asılı qalır.

Danışanda

Düşürəm

Səsinin ovsununa,

Tilsiminə mən sənənlə.

Dəstəyi asan kimi,

Mənə elə gəlir ki,

Üzüldü birdəfəlik

Əlim əlindən sənənlə.

Hələ sözün bir yana,

Necə doyum səsinə?

Necə çıxım mən onun

Sirri də mübhəm olan

Sirli cazibəsindən?

Danışanda

Ürəyim dolur,

boşalmır mənənlə.

Səsini dinləyirəm,

Vallah, sözün, mətləbin

Yadımda qalmır mənənlə.

Zəng çalırəm təzədən,

Bax, bu səsin,

Bu da mənənlə.

Əriyirəm o səsdə.

Unutdum,

Bayaq sənənlə

Deməliydim nə sənənlə.

Səsinin tilsimində

Unuduram sözümü

Çevrilirəm sə sənənlə.

Avqust, 1979, Şəki.

SAYĞAC

-Sənənlə gəncliyimi qurban vermişəm.

Eşqimdə yanıbmışam, yanıram yenə.

Yolunda dörd alıb ömrü itirmişəm,

Bir gör qazancım nə, itirdiyim nə?

-Bilirəm yanıbmışam sənənlə dilim-dilim.

Yananlar, yanmağa daim təşnədir.

İşıq sayğacı tək söylə, sevgilim,

Söylə, yanmağımı saymağın nədir?

İyun, 1979

ÇİÇƏKLƏRİN BAXIŞINDA

Səhər-səhər çiçəklərin gözlərinə
şəh düzülür.

Damlalarda günəş gülür,
Hər damlada bir günəş var
Günəş dolu, işıq yolu bu damlalar
Gözlərinmiş...
Çox baxmışam,

Nə bilmişəm,
Nə görmüşəm.

Ancaq onu bilirəm ki,
Səni anıb hey köksümü ötürmüşəm...
Elə bu dəm

Niyə səni andığımı bilməmişəm.
Hansı oddan od götürüb
yandığımı bilməmişəm.

Baxıb görə bilməyibmiş!..
Gözlərimə mən nə deyim?
Ürəyimə görünürmüş
Gözlərimlə görmədiyim!
Nə biləydim, sən şəh olub
Çiçəklərin baxışına
Ulduz-ulduz düzülmüşən.
Yuxumdakı nağıllardan
Çiçəklərin yuxusuna süzülmüşən.

İyul, 1979

TƏZƏLƏ SEVGİMİ

Yox, hələ sönməyib odum, ocağım,
Üfürsən, külüm də alıyar, bütün.
«Sevirəm» sözünə acdı qulağım,
Doymaram, o sözü eşitsəm, hər gün.

Açılır sevdamin sirri qatbaqat,
Amma möhtacıyam yenə sevginin.
Yox, doya bilmirəm...

hər gün, hər saat
Göstər bir rəngini mənə sevginin.

Təzələ sevgimi bu rənglərlə sən
Çırpınaq al-əlvan duyğularla biz.
Bir yerdə durmasın, qoy lillənməsin,
Hər gün təzələnsin məhəbbətimiz.

Fevral, 1979

**Qəzəllər,
qoşmalar,
gəraylılar**

Ağlar ürəyim, səs gələr, ah-azar görünməz.
Gözdən yaş axar, qaynağı zinhar, görünməz.

Ruzgar yenə tüğyan eləyir dalda, budaqda
Toz-torpağı gördük, niyə ruzgar görünməz?

Tonqal yanır, atəş görünür, atəşi yaxmış,
Əl gizli səbəb, gizli səbəbkar görünməz.

İllər üzərindən yön alıb yol gedirik biz
İllər görünür, bəs niyə yollar görünməz.

Qəmdən şad olursansa, könül mülkünə sən bax,
Güllər açılıb, amma o gülzar görünməz.

Bəxtin mənə yar olduğunu çoxları söylər,
Bəxtim görünür, bəs niyə dildar görünməz?

Avqust, 1970

* * *

Nur atəşə, atəş göyə, göylər yerə möhtac,
Yerlərdəki ahəngü nizam göylərə möhtac.

Dünyaları öz hökmünə diz çökdürən hakim,
Bir gözləri ahuya, gözəl dilbərə möhtac.

Dağlar ucalıqdan öyünüb qürqələnin çox,
Yüksəklik üçün dağ dediyin – düzlərə möhtac.

Göylər nə qədər sonsuz olub boşluğa varsa,
Göylərdə gözəllik yenə ulduzlara möhtac.

Saçlar qara, qaşlar qara, ləblər də bal olsun,
Hər üzde gözəllik dediyin – gözlərə möhtac.

Mən Bəxtiyaram, söyləyib aldanma, a şair,
Fikrin də, məramın da sənin sözlərə möhtac.

İyul, 1972, Hacıkənd.

* * *

Min kitab söz yazırıq qəlbi usandırmaq üçün,
Bəs edər bir acı söz, min ürəyi qırmaq üçün.

Dil qabar bağladı, bir nadana dönnəm mən özüm,
Bir kiçik mətləbi bir nadana qandırmaq üçün.

Səltənətdən keçər axır günü sultanlar özü,
Bircə dəm, bircə nəfəs vaxtı yubandırmaq üçün.

Ordular sarsıda bilməz mənim öz məsləkimi,
Bir həzin nəğmə bəs eylər, məni yandırmaq üçün.

Eşqinin gözləri kor isə, əzəldən yox isə
Neyləyim mən? Səni bir haqqa inandırmaq üçün?

Bəxtiyaram ki, Vətən eşqinə yandım, yanaram,
Hələ yatmışları qəflətdən oyandırmaq üçün.

1973

* * *

Daş ürəklərdə yanıb daşları sındırdı muğam.
Haqqa düşmənlərlə haqqa tapındırdı muğam.

Nə güman eyləmişən ondakı tilsimləri sən,
«Kürü ahiyla qurutdu», «salı yandırdı» muğam.

Onun hər guşəsi bir xətirə, bir canlı kitab,
Keçilən yolları hərdən bizə andırdı muğam.

Su çilər kinli ürəklərdə qəzəb tonqalına,
Nəçə qəsdin önünü kəsdi, dayandırdı muğam.

O – ürək yangısı, göz yaşları, bir çəngə bulud,
Oyadıb yaddaşı, vicdanı utandırdı muğam.

Dəfn edin siz məni Zabul səgahın mayəsinə,
Deyirəm, bəlkə, məni bir gün oyandırdı muğam.

Çox kitablar oxudum, zənn elədim bəxtiyaram,
Mənə çox mətləbi ahəstəcə qandırdı muğam.

1974

* * *

Dolmuş nə qədər istək ilə, kam ilə könlüm,
Olmuş bir ağır fikrə bu gün hamilə könlüm.

Daim aramaq-tapmaq üçün ən uca yoldur,
Tapdıqca məkan salmadı bir mənzilə könlüm.

Gün keçdi, yaş ötdükcə, qocaldıqca nə sirdir,
Sövdada cavanlaşmada ildən-ilə könlüm.

Məndən nə umur vurğusu bir səslə, avazlı,
İstəkləri hey cərgələnen silsilə könlüm?

Duyduqca biləmmir nə imiş umduğu məndən,
Bir yol nə olar, duymaya, ancaq bilə könlüm.

Eşq öldü, anımlar ona an-an əvəz oldu,
Gəlmiş dəlisov xatirələrdən dilə könlüm.

Ey Bəxtiyar, aldatmaq asandır səni, lakin
Hər nəğməyə uymaz, niyə gəlməz ələ könlüm?

1976

* * *

De, bilirsənmi bir amalda yanan kimdi, gülüm?
Dəyişib rəngini tez-tez boyanan kimdi, gülüm?

Kimi rə'yada oyaqdır, kimi bir ömrü yatır,
Bu güzərgahda yatan kim, oyanan kimdi, gülüm?

Məni yandırdın özün, həm də qızındın oduma,
Qızınan kimdi, yanan kimdi, qanan kimdi, gülüm?

Tikan ağrıtdı səni, köksümə saplandı bıçaq,
Çığırın kimdi, fəqət, bərk dayanan kimdi, gülüm?

Çatar öz kamına, həsrətdə deyər Bəxtiyaram,
O köüllər ki hər an nəfsinə hakimdi, gülüm.

Mart, 1978

* * *

Mə'suqəmə Allah gücü bəxş etdi gözəllik,
Dağlar kimi tərənəmizi tərətədi gözəllik.

Dünyanı aparram onun ardınca sərəsər,
Bayraqdı, tamam özgə təriqətədi gözəllik.

Kimdir o deyən qüdrəti zahirdədir hüsnün,
Tinətdəki, cövhərdəki hikmətdi gözəllik.

Heyrət elədik tamlığa, yüksəkliyə daim,
Kamilliyə ən yaxşı əlamətdi gözəllik.

Bir cəlvəsi min zalimi məzlumə çevirdi,
Qüvvətlərə qalib, necə qüvvətdi gözəllik.

1974

1976

* * *

Özü heyrət, suyu şəfqət, dadı şərbət bulağım,
Səni içdikcə, dodaq yandı, susuzlaşdı könül.

Sənə həsrət qalban illəri verdikcə yelə,
Yayın ilğım alovundan niyə buzlaşdı könül?

Dözümüm yox, yenidən mən səni içmək dilərim,
Bu diləkdən də bulaq tək yenidən daşdı könül.

Bilməyirdim sənə mən bunca əsir olduğumu,
Elə içdikcə susuzlaşdı, dönüb çaşdı könül.

Bəxtiyar həddi güdüb aşmadı sərhəddi, fəqət,
Necə dağdan yan ötüb, daş barılar aşdı könül.

İyul, 1978

DÜNYA

Yolunda sabitdir, ancaq insanı
 Gah yoxuşa salır, gah düzə dünya.
 Bir üzü gecədir, bir üzü gündüz,
 Dayanıb özüylə üz-üzə dünya.

Gah səni var sanır, gah da yox sanır,
 Özü öz içində gizli saxlanır.
 Gah zarafat edir, gah açıqlanır,
 Təpədən dırnağa mö'cüzə dünya.

Özü müəmmadır, sözü tapmaca,
 Oğul istəyirəm ondan baş aç.
 Ahıla ahıldır, qocaya qoca,
 Cavana görünür təptəzə dünya.

Bəxtiyar, qüdrətin əqlə güvəndi,
 Göylərin əsrarı yerlərə endi,
 Bir tükədən asılıb taleyi indi
 İnsan əməlinə kaş dözə dünya.

May, 1970

BÖL GÖRÜM

«Bəxtim, mənə yar ol», deyib çağlaram,
 Yar olmasa, de, bəxtiyar ol, görüm.
 Gələcəyə ümidimi bağlaram,
 Bir an sonra nə olacaq, bil, görüm.

Yaz ayları çağıldayan selmişən?
 Bu dünyanı oyuncaqmı bilmisən?
 Həyat səni güldürəndə gülmüşən,
 Hünərin var, ağladanda gül, görüm.

Dünyamızı yasa, toya bölmüşük,
 Sevdamızı oda, suya bölmüşük,
 Ömrümüzü günə, aya bölmüşük
 Min arzuya, min diləyə böl, görüm.

1974

DÜNYANIN

Baş çıxarmaq həm çətindir, həm asan
İblisindən, mələyindən dünyanın.
Adəm satdı bir buğdaya cənnəti,
Tora düşdü kələyindən dünyanın.

Nə gözəldir, ürək geniş, söz açıq,
Yaşamadım bir sevdamı yarımçıq.
Əzab adlı dəyirmandan narın çıx,
Keçəcəksən ələyindən dünyanın.

✓ Arzum üçün bir mələyən cüyürdüm,
O təpədən bu təpəyə yüyürdüm.
Niyə qorxum kəfənindən?

Nə gördüm
Beşiyindən, bələyindən dünyanın?

Biz özümüz özümüzdən öc aldıq
Keçən günə gələn günü bac aldıq
Ömrümüzün yarısında qocaldıq
Şilləsindən, kötəyindən dünyanın.

Könül üzgün, xəyal küskün, dərbəder
Özün söylə zülm olarmı bu qəder?
Arxasınca palaz kimi sürüder
Bərk yapıssam ələyindən dünyanın.

✓Könül düşdü min arzumun izinə
Biləmmədik əyrisi nə, düzü nə?
İndi kəfən toxuyuruq özünə
Öz gülündən, çiçəyindən dünyanın.

1977

* * *

Çöllərin köksünə güllər əkdirdi,
Güllər təzələndi, mən təzələnməm!
Dağların başına yollar çəkildi,
Yollar təzələndi, mən təzələnməm.

Əsrimiz qocaldı, doldu kamala,
Biri borc qaytara, biri borc ala.
Zaman öz atını çapdı dördnala,
İllər təzələndi, mən təzələnməm.

Başımdan nə qədər yel əsdi, keçdi,
Torpağı sovurdu, yeri dəyişdi.
Bir məslək, bir amal payıma düşdü,
Yellər təzələndi, mən təzələnməm.

İyun, 1978

* * *

Doldur ürəyini sevinclə, doldur,
Bu həyat enişli, yoxuşlu yoldur.
Dünyada dərd də bol, fərh də boldur,
Hansıni götürsən, öz qismətidir.

Bir cıdır düzdür bu həyat, gülüm,
Bu yolu nəmərlə başa çat, gülüm,
Ömrü müftə aldın, baha sat, gülüm,
Mayasız bu qazanc – öz sərvətidir.

Sevinc axtarırsan, al, yasaq deyil,
Dərd çəkən ürəkdən dərd qaçaq deyil.
Dünya iki rəngdir, təkə ağ deyil,
Birini götürmək cəhalətidir.

Bəxtiyar, bildinmi sən kimsən, nəsen?
De, hansı rüzgardır başından əsən?
Dünyanın yasına qəh-qəh çəkməsən,
Dünyanın toyu da müsibətidir.

1973-1977

EYLƏDİ

Bu yaşda, bu başda sevdəyə düşdüm,
Könül elə bildi nübar eylədi.
Cavanlıq duyğusu, cavanlıq eşqi,
Bu xəzan sinəmi bahar eylədi.

Getdin, mən həsrətlə üzbəüz oldum,
Sənsizlik hökm etdi, özümsüz oldum,
Ağrıya, acıya dözümsüz oldum,
Həsrətim sinəmdə qubar eylədi.

Sevdəsiz ötməsin bir yaşım mənim –
Nə baharım mənim, nə qışım mənim.
Təqvimə baxmaqdan baxışım mənim
Kağız parçasını qabar eylədi.

Könül aşib-daşar fərasətindən,
Ayrılmaz heç zaman öz fitrətindən.
Bəxtiyar ahıllıq məhəbbətindən
Nə xəcalət çəkdi, nə ar eylədi.

1975

QOCALIQ

Müddət bu, qismət bu, qədər buydumu?
 Ömür başdan-başa qəm yoluydumu?
 Təklilik qorxusunu ürək duydu mu,
 Hazır ol, qapını döyür qocalıq.

Zaman öz yerində dayanaydı kaş,
 Özüm də bilmirəm nədir bu təlaş,
 Təkcə qamətini deyil, a qardaş,
 Kişilik özmini əyir qocalıq.

Baharı vermişəm, qış qazanmışam,
 İlləri vermişəm, yaş qazanmışam,
 Dolunu vermişəm, boş qazanmışam,
 Kim deyir, gətirir xeyir qocalıq?

Zaman açılanı necə soldurur,
 Dolunu boşaldır, boşu doldurur,
 Bəxtiyar, cavanlıq yaradır, qurur,
 Keçmişdən xatirə deyir qocalıq.

1977

BİZİK

Mənmi qocalmışam, ya zamanəmi?
 («Koroğlu» dastanından)

Nə dünya qocalır, nə də zamanə,
 Zamanın əlində qocalan bizik.
 Odunu, közünü verib illərə,
 Oddan külə dönüb puç olan bizik.

Doğulan hər körpə, gələn hər bahar
 Qoca dünyamızı cavanlaşdırar,
 Zaman təzəsini yaradar, qurar,
 Tökülən, sökülən, saçılan bizik.

Dünyanın gəncliyi – öz dövrəsində,
 Torpağın gəncliyi – göy pöhrəsində.
 Körpə nəvələrin gül çöhrəsində
 Gül kimi yenidən açılan bizik.

Fevral, 1978

GEDƏNİM, GƏLƏNİM

Ey könül, demə ki, gün dağdan aşdı,
 Bir ömür gününün axşamıyam mən.
 Elə bilirəm ki, hələ ömrümə
 Doğan bir səhərin salamıyam mən.

Göylərin ürəyi döyünür yerdə,
 Göylərə çəkilən qayıdır bir də.
 Gedən də məndədir, gələsilər də,
 Mən, tək mən deyiləm, yox, hamıyam mən!

Gözümdə qalmasın bir gül həsrəti,
 Nə çəmənlər həsrəti, nə çöl həsrəti.
 Dünyadan gedənin könül həsrəti,
 Dünyaya gələnin inamıyam mən!

Yanvar, 1974

İNSAN – GÖYDƏ AY KİMİDİR...

Çəmənlərdə gül-çiçəyin
 Sağ-solunda ələfi var.
 Dünyada hər bədbəxtliyin
 Həm zərəri, həm nəfi var.

Vaxt hakimlər hakimidir,
 Həyat varkən, yox kimidir.
 Yaydan çıxan ox kimidir,
 Hər ömrün öz hədəfi var.

Ürəkdədir sözün kökü,
 Ayıra bil tükəndən tükü,
 Çox ağırdır məslək yükü,
 Çəkə bilsən şərfi var.

Ürək fikrin tilsimidir,
 Hər qatı bir lay kimidir.
 İnsan – göydə Ay kimidir,
 Görünməyən tərəfi var.

İyun, 1978

OLDU

Könül, sənin dünya ilə
Ömrün boyu davan oldu.
Tamah sənə güc gəlincə,
Ağıl səni qovan oldu.

Həyat nədir? Ömür nədir?
Ərimişik sətir-sətir...
Bir əppəyim yağlı fətir,
Bir əppəyim yavan oldu.

Dünya sənə dardı, könül,
Uçuşların vardı, könül,
Hüdudları yardı könül,
Sinəm yenə yuvan oldu.

Heç bilmədik bu nə işdi,
Nə gedişdi, nə gəlişdi.
Günəy, quzey yer dəyişdi,
Döşəmələr tavan oldu.

Ulu könlüm, uca könlüm,
Düşdü sacdan-saca könlüm.
Cavan ikən qoca könlüm,
Qocaldıqca cavan oldu.

Fevral, 1979, Mərdəkan.

DÜZ ELƏDİN

Mən ki sənən ocaq idim
Sən üfürüb çözlədin.
Əfsunmusan, tilsimmisən?
Külümü də köz elədin.

Sən bildirdin iksir kimi
Ayarımı, dəyərimi.
Açıb tökdün hər sirrimi,
Astarımı üz elədin.

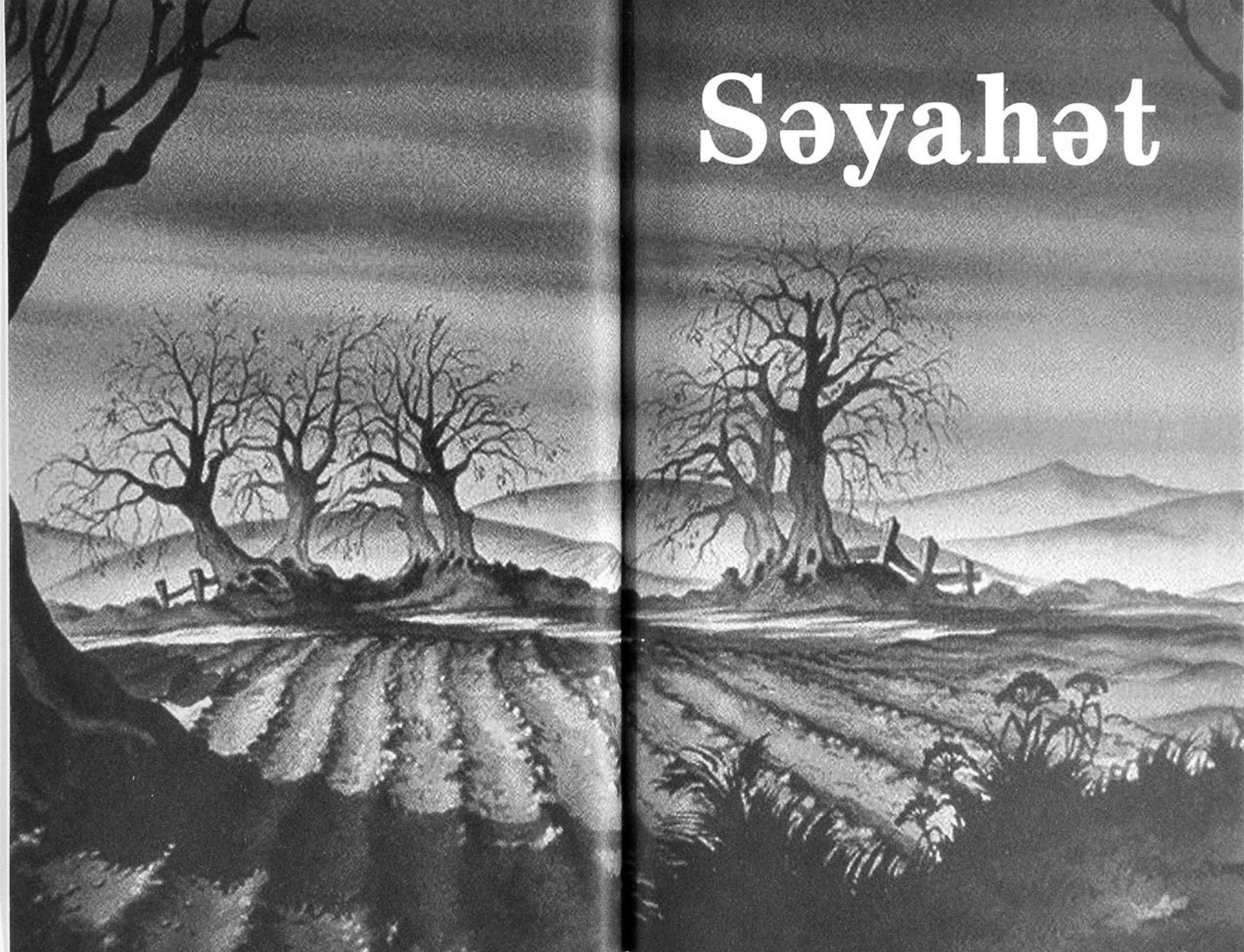
Heç bilmirəm kiməm, nəyəm
Mən də bu cür taleliyəm.
Demə səndən gileyliyəm
Düz eylədin, düz eylədin.

Nədir halal, nədir haram,
Heç bilmirəm kimdən soram.
Bilsən necə minnətdaram
Sən qışımı yaz elədin.

Gördük eşqin hər üzünü –
Gecəsini, gündüzünü.
Həm dünyanı, həm özünü
Həm də məni təzlədin.

Avqust, 1979, Şəki.

Səyahət

TABUT GEDİR

Tabut gedir ağ avtomobildə.
 Tabut gedir, ardınca gedən yox.
 -Sizlərdə bu adətmi?
 Deyə tez xəbər aldım.
 -Yox-yox! – dedi.
 -Bəs bircə nəfər tabutun ardında nədən yox?

Vaxtında, ya erkən
 İnsanı, bu dünyadan o dünyaya köçürkən
 Dünya qapısından yola salmaq üçün indi,
 Bir dostu, bir həmkarı, qohum-qardaşı yoxmu?
 Tabutuna heç girmədi bir kəs,
 «Əfsus!» - deyə ardınca onun səpmək üçün bəs,
 Gözlərdə məgər göz yaşı yoxmu?
 İnsan gedir, insan,
 İnsan bu cahandan.
 Dursun tələsənlər,
 Hörmətlə qoy ötsün,
 Tabutun önündən.
 Hər bir kəs üçün var
 Axırda bu gündən.
 Dostum dedi: - Qanun!
 Adətlər olub qanuna məğmun.
 Adətləri əsrin odu yandırdı, dağ etdi.
 Tabutların ardınca düşüb getməyi qanun
 Çoxdan yasaq etdi.
 -Nəçin?
 Dedi: - Yollardan əgər izdiham ötsə,
 Dərhal hərəkət qaydası alt-üst olar, əlbət.
 Dəhşət, bu da dəhşət!
 İnsan əgər insanlıq üçün borc ödəyirsə,

Ünvanı gedər-gəlməz olan insan önündə
 İnsan baş əyirsə,
 Qanun da sükut etməli!

Qanun nə deməkdir?
 Qanun özü insanlıq üçün borc ödəməkdir!
 İnsanlığın öz qaydası alt-üst olunursa,
 Dözmək!

Buna dözmək?
 Qanun və nizam naminə, eyvah!
 İnsanlığın öz qaydalarındanmı əl üzmək?

Neyçin də çiynlərdə deyil, avtomobildə
 Getsin bu cahandan,
 Əşya kimi insan?
 Bəs harada qalıbdır ürək, insan?
 Sevgiyə gəlir bilmədən insan bu cahana;
 Sevgiyə də getsin bu cahandan görək insan.
 Tabut gedə bilməz təkər üstündə dayan, dur!
 Mən gördüm, onu çiyinimə almaq mənə borcudur.
 İnsan bədənindən cücərib ayrılır insan,
 Qoy çiyinimiz üstündə də getsin bu cahandan.

Yollar hamısı son yola üz tutmuş ikən, sən
 Yol qaydalarından danışib söz üyüdürsən...
 Qanun nəyə lazım?

O ürək
 vurğusu tək
 Nəğmələnilib yanmasa dildə?..

Tabut gedir ağ avtomobildə.
 Tabut deyil,
 İnsanlıq, ədalət gedir ağ avtomobildə.

Avqust, 1972, Qərbi Berlin

İKİ YOL

Bir şəhərdə iki dünya,
 Bir şəhərdə iki aləm.
 İki dünya, iki aləm arasında
 sərhəddəyəm.

Sərhəd boyu daşdan hasar,
 Gah o taya, gah bu taya
 kölgə salar.

Qaş qaralır,
 itir kölgə.

Bir ölkədə iki ölkə...
 İki fikir, iki aləm.
 Sərhəddəyəm!..

Hasar durur
 Bir gecəylə bir gündüzün
 Arasında.
 Hasar durur,
 İki yolun, iki fikrin, iki sözün
 arasında.

Avqust, 1972, Qərbi Berlin

ÇÖRƏK – SƏADƏT

Dirək oldu göylərə ah-naləsi bu yerin...
 Vətəndə iş axtarıb ağ gün gözləyənlərin,
 Gözlərinə ağ düşüb.
 Bir parçacıq çörək də Vətəndən
 qaçaq düşüb.

«Bəlkə...» - dedi,
 əkiblər,
 bitməyibdir,
 «bəlkə»ni.

Anadolu kəndlisi gözdi bütün ölkəni,
 Xeyir axtardı,
 gördü,
 qismətinə şəhər düşüb.
 Vətənin övladları özgə qapılarında
 necə dərbədələr düşüb.

Çörək ceyran belində,
 Ceyranı hürkütdülər,
 Qaçıb onun dalınca
 orda, burda güddülər.

O, gözlərdən yayındı,
 Onu vurub ötdülər.
 Ələ çörək gəldisə, səadəti gəlmədi,
 Anadolu kəndlisi, bircə şeyi bilmədi,
 Hər xalqın,
 hər millətin,

Vətəninə uzaqda tapılan «səadətin»
 Adı səadət olur,
 Özü fəlakət olur...

1972

ÇÖRƏK – VƏTƏN

Əynində «cinsi» şalvar,
Belində enli kəmə, r,
Saçı çiyinlərində
Döşündə emblemlər,
Bir ədəbüz türk ilə
Mən danışdım ərək ilə:
-Burda çörək tapmısan, bəs səadət, bəs Vətən?
Çörək səadət deyil, unutdunmu bunu sən?
Üç il,
Beş il,

Nə zaman,

Dönəcəksən Vətənə?
-Harda qarnım toxdursa, ora Vətəndir mənə, -
Deyə qəhqəhə çəkdi.
O bu qəhqəhəsilə üzümə şillə çəkdi.
Bir qarnılıq çörəkçin sən unutdun hər şeyi,
Sən çörəyə bağladın, taleyini, bəxtini,
Bəs Vətənin taleyi?
Bəs onu kim düşünsün?
Vətən düşmənlərinin qanını tökmək üçün,
Kimin kini, qəzəbi,
Yanıb gülləyə dönsün?
Burda çörək tapmısan,
bəs səadət,

bəs Vətən?

Çörək səadət deyil; unutdunmu bunu sən?
Səadət – Vətən demək!
O, Vətənə bağlıdır.
Elin qəlbi dağılsa, sən qəlbin dağılır.
Bəs hər zülmə, cəfaya necə dayanmış baban?
Ellə gələn yası da toy-bayram sanmış baban.
Elsiz bir səadəti səadət bilməmişlər.
Unutma,
«El içində – öl içində» -
demişlər.

Vətən – namus,

namusu

itə atsan, it yeməz.

Yal üçün zingildəyər, namusa zingildəməz.

Sən insansan!

Namusun, el qeyrətin hanı bəs?

Namusu ələf kimi gövşəmə!..

o, yeyilməz!

Bir parçacıq çörəkçin hamı qaçsın Vətəndən

Bəs Vətəndə kim olsun?

Kədərindən qaçdığın,

Sabahkı sevincinə uzaqdan əl açdığın,

O su, hava,

o torpaq,

Qoy sənə qənim olsun!

«Harda qarnım tox isə, ora Vətəndir» - dedin.

Sən Vətəni çörəyə necə qurban elədin?

Burda çörək qazanıb özünü də itirdin.

Biğ dalınca gəlirəkən, saqqalı müftə verdin.

Qürbətdə çörəyin var, ürəyin yoxdur sən.

Anasız bir uşaqsan,

Qıvrıl yat,

dinmə!

Qəlbin

oyuq-oyuqdur sən.

Çörəyin var,

Bəs hanı, saçına sığal çəkən,

Vətənin küləkləri?

Səni sərməst eyləyən gülləri, çiçəkləri?

Hanı Vətən havası?

Hanı ana laylası?..

Vətən yalnız çörəkmi?

Bəs bunlar?

bunlar hanı?

Bir parçacıq çörəyə satarlarmı ananı.

Avqust, 1972, Qərbi Berlin

KÖNÜL QAPILARI

Sən uzaqdan gəlincə,
Gəlişini «bilincə»
Qapılar öz-özünə
Tez açılır üzünə.

Baxdım,
gördüm,
dinmədim.
Mən heç heyrtlənmədim.
Heyrətliyəm bir şeyə:
Niyə heyrtlənmədim
Bəs mən bu mö'cüzəyə?..

Qapılar öz-özünə
Açılar,
bağlanar da...
Çilçıraqlar düyməsiz
Alışar da,
Yanar da.
Bunlar mənim könlümü
Alıb dindirə bilməz.
Ağlın yaratdıqları
Ağıl zamanəsində
Ağıl sahiblərini
Heyrtləndirə bilməz.

Gücüm çatır,
piyada
Dünyanı ayaqlaram.
Qapıları özüm də
Həm açar,

Həm bağlaram.
Mən istərəm, istərəm,
Bu insan,

o insanın
Arxasında dağ ola.
Ürəklərin qapısı
Bir-birinin üzünə
Taybatay açıq ola.

Ürəklərin qapısı
Bağlıdır bir-birinə
Baxsalar da göz-gözü.
Açılsaydı

ürəklərin qapısı,
Deyərdim
ölkənizdə
Budur əsl mö'cüzə!

Avqust, 1972, Frankfurt - Mayn

PORTUQALIYA LÖVHƏLƏRİ

1. *Daşda şe'r*

Portuqaliyanın Koimbra şəhəri XV əsrdə yaranmış universiteti ilə fəxr edir. Həmin universitetin tələbələri hər buraxılış ilində yazdıqları xatirə şe'rlərini şəhər ətrafındakı qayaya həkk edirlər. Həmin şe'rlərdən birinin məzmunu belədir:

«Üstünə bu şe'ri yazdığım daş, ürəyimizdən keçən arzu və xəyalları duya bilsəydi, qəhqəh çəkib gülərdi... İçimizdəki ağrı-acıları duya bilsəydi, hönkür-hönkür ağlardı...»

O, daşa qəlbini yazdığı zaman,
Güldü...
Gülüşünə güldü dağ-dərə.
Güldü, ürəyində şam tutub yanan,
Böyük xəyallara, xoş diləklərə.

Necə gülməyəydi?

Bağa girməmiş
Bağın dövrəsində qanqalı gördü.
Yerdən ayağını heç götürməmiş
O öz ayağında qandalı gördü.

Pəşman olsa da doğulduğuna,
Yazdı,

Daş üstündə iz görmək üçün.
Gülüb xəyalların puç olduğuna,
O yazdı, daşı da güldürmək üçün.

İnsan arzuları uçar,
Elə ki,
Gerçəklə üzləşdi,
Durar,
Ah çəkər,
İmkanla istəyin arasındakı
Uçurma daş gülər, daş qahqah çəkər.

Bu tayda insandır, o tayda istək,
Uçrumun üstündə nə iz, nə körpü.
İnsan qanadlanır arzuya quştok,
Uçrumun dibində açıq gözünü.

Xəyal qanadında uçduğun zaman
Sən yuxu görürsən, şirin bir yuxu.
Qəfil oyanırsan o bal yuxudan,
Daşa dirənəndə arzunun oxu.

Daşa yazılarmış arzular bir-bir,
Daşa dirənəndə yuxa bir ürək.
Yenə könül üçün bir təsəllidir.
Uçurma düşməmiş uçrumu görmək.

Arzunu, xəyalı, eşqi, toz tək
Havaya sovurub ötürür zaman.
Yarandı o şe'r, insan qəlbinin
Daş qəlbli zamanla toqquşmasından.

Noyabr, 1975, Koimbra

2. Dəniz – kişi qəbristanı

Portuqaliyanın balıqçılıq şəhəri
olan Nazaridə kişilərin demək
olar, hamısı okeanda - balıq ovun-
da ölür. Buna görə də həmin şə-
hərdə qadınlar qara geyinirlər.

-Sinyorına, sinyorına,
Nədir sənin əynindəki
Qara paltar...
Evinizdə matəmimi var?
Cavan gəlin,
Nədir sənin üzündəki
Bu dərd, bu qəm?
Cavanlıqla qara rəngi
Mən yanaşı görməmişəm.
-Tək mənəmmi?

Hamı dərddə, hamı
Yasda.
Heç gördünmü bu şəhərdə
Bir qadını ağ libasda?
Balıqçılıq şəhəridir
Şəhərimiz.
Bircə tikə çörək üçün
Okeanla vuruşdadır
Ərlərimiz.
Körpəlikdən qismətimiz
Göz yaşları.
Uşaqılıqda itiririk
Ataları, qardaşları
Böyüyürük,
O ağaran köpük-köpük
Dalğalara qurban gedir
Ərlərimiz.

Ta beşikdən – məzaradək
Qara günlü, qara donlu
oluruq biz.
Dəniz bizim kişilərin
qəbristanı.
Sən dənizin səsinə bax...
Gecə-gündüz o oxuyur
Bizim üçün qəm dastanı.
Bu şəhərdə bircə kişi
Ölməmişdir yatağında.
Ər dənizə gedən kimi
Xeyir-dua nəğmələşir
Gəlinlərin dodağında:
«Sevgilimi qoru dəniz,
Qoru dəniz.
Boş gəlməsin toru, dəniz.
Könlümüzün hər istəyi,
Gözümüzün nuru, dəniz.».
Okeandır çörəyimiz,
Okeandır qənimimiz.
Yedikcə heç qurtarmayır,
Biz dənizi, dəniz bizi.
Dəniz dinlər nəğməmizi,
Dəniz ötür
Nəğməmizi.
Dəniz bizə çörək verib,
Əvəzində
Alır bizdən göz
Yaşları.
Dəniz – kişi qəbristanı,
Qayaları –
Başdaşları.

3. *Qrandola Vil Morena*

Qrandola Vil Morena Portuqaliyanın fəhlə əyalətinin adıdır. Bu əyalət öz inqilabi çıxışları və tə'tilləri ilə ölkədə məşhurdur. Xalq həmin əyalətin adı ilə əlaqədar olaraq «Qrandola Vil Morena» mahnısını qoşmuşdur. Faşist hakimiyyəti illərində hökumət həmin mahnını qadağan etmişdi. Buna baxmayaraq, mahnı 1974-cü il, 25 Aprel inqilabının başlanmasına signal olmuşdur.

Qrandola Vil Morena –
Yoxsul fəhlə əyaləti.
Zorun, gücün quduzlaşıb
Həqiqəti daladığı illərdə də,
Uzaq-uzaq ölkələri
Taladığı illərdə də
Bu diyarda qorunmuşdur
Bir millətin şərəfəti...

Qrandola!
Gözü yaşlı bədbəxtlərin
Dərdlərinə dola-dola,
Haqq naminə çıxdı yola.
Ədalətin əsarətlə savaşında
Nəğmələşdi Qrandola.
Arzusunu bayraq kimi
Başı üstə qaldıranlar,
Dişi ilə daş qıranlar
Hayqırdılar:
-Sən ölkənin qeyrətisən.

Yollarına uğur ola.
Qrandola, Qrandola!
İşıq doğdu əyalətdən,
O söylədi öz sözünü.
Bu həqiqət işığında
Paytaxt gördü öz-özünü.
Bütün ölkə sənə baxdı,
Qrandola.
Gözlərindən işıq axdı,
Qrandola.
Qüvvət gəldi ürəklərə, biləklərə.
Paytaxt döndü əyalətə,
Paytaxt oldun
Ürəklərdə donub qalan arzulara,
Diləklərə.

Əyalətdə göy gürldədi.
Bu gürultu inqilaba təməl oldu.
Əyalətdən Lissabona fikir axdı,
Fikir dönüb əməl oldu.
«Qrandola Vil Morena.
Sən azadlıq, sən qardaşlıq vilayəti,
Ayaqla, keç əsarəti»
Amma yasaq elədilər dərhal səni.
Yox! Susdurmaq olarmı heç
Milyon qəlbin arzusunda
Nəğmələşən bir nəğməni?
Nəğmə aşdı, nəğmə daşdı.
Dodaqlarda o dolaşdı.
Salazarın sarayında
Pəncərəni vurub qırdı.
Qapıları tay-tay açdı.
Otaqlarda yel dolaşdı,

Ağızlarda dil dolaşdı,
Təqvimlərdə ay dolaşdı, il dolaşdı.
Aprel gəldi. İyirmi beş!
«Qrandola» məmləkəti silkələdi,
Ürəklərə od çiləndi,
Bu nəğmənin qanadında
Xalq özünü dərk elədi.
Dodaqlardan süzülərək
Ürəklərin qəzəbini
Bir hədəfə tuşladı o,
İnqilabı başladı o!

1975, Nazari

TOPQAPI SARAYI*

Gəzdik İstanbulun muzeylərini,
Dünəni, keçmişə doyunca gördük.
Əşyalar köhnədir, baxışlar yeni,
Keçmişdən nə qədər ibrət götürdük.

Altun bilərziklər, almaz daş-qaşlar,
Böyük fəthlərin qızıl tacları.
Qızıl tac altında düşünən başlar,
Düşünə bildimi, görəni, acıları?

Saraylar danışdı özge dilində,
Uyuşdu özgəyə,
Uyuşdu yada.
Xalq öz komasında, öz əməlinə
Yaşatdı dilini, varlığını da.

Sultanlar milləti qorxuda bildi,
Doğru danışanı asdılar dardan.
Qızıl saraylarda fərman verildi,
Tarix gəlib keçdi ac komalardan.

İyun, 1977, İstanbul.

* İstanbulda eksponatlarının nadirliyi baxımından dünyanın ən zəngin muzeylərindən biri.

«QAPALI ÇARŞI»*

O muzeydən, bu muzeyə,
Keçmişlərə səyahətdən
yorulmuşam.

O saxsının, bu kuzənin,
O qılının, bu nizənin
Tarixini eşitməkdən
döng olmuşam.

Filan sultan
Filan zaman
Neyləyibse özü bilər.

Tarix onu köksü üstə
Ya saxlayar, ya da silər.
Keçmişlərin gözü ilə
Niyə baxım bu günə mən?
Bu günümün gözü ilə
baxmalıyam

Keçmişin də gözünə mən.
Olan olub, keçən keçib.
Keçmişlərin
yaxşısı da,
yamalı da

Özünədir.
Bəs bu günün arzusu nə, eşqi nədir?
Bu gün hər şey təptəzədir,
Dünən – boyat.

Bu ölkədə
həyat görmək istəyirəm,
həyat, həyat!
Cavan oğlan göstər mənə

* İstanbulda bazar.

Qəlblərdəki duyğuları,
Qafaların içindəki düşüncəni!
Gəl, «Qapalı çarşı»ya sən apar mən!
Görüm orda satanı mən,
alanı mən,

Olmuşları çox eşitdik,
İndi görmək istəyirəm
gözlərimlə
Bax, bu saat olanı mən!
-«Gəl, «Qapalı çarşı»ya
gəl,

Bu bazarın tayı hamı?
Hər nə desən, nə istəsən,
Quş iliyi, can dərmanı!»
Ona görə, buna görə.
Məmləkətə bəs nə görə?
Düşünən baş,
Yanan ürək!
Bu ölkənin öz dərmanı
O ürəkdə, o başdadır.
Həyatdasa
bu gün yaman alver gedir.

Satıcılar alıcını,
Alıcılar satıcını
Aldatmaqçün
Təlaşdadır, təlaşdadır!

İyul, 1977, İstanbul.

HAYD PARK

*London'da «Hayd park» deyilən bir bağda
hər kəs istədiyini danışmaq, hətta hökuməti
ittham etmək hüququna malikdir.*

Hayd park!
Bu bağda azaddır insan.
Azaddır məramı, fikri hər kəsin.
Ey qəlbi yaralı, fikri pərişan,
Qəlbindən keçəni qorxma, de gəlsin.

Danış bildiyini...

Qoruq-qadaq yox
Burda nə düz sözə, nə yalan sözə.
Burda fikir azad, burda söz açıq,
Yalan doğru kimi dürtülmür gözə.
Bu parkdan kənarda, bağdan uzaqda
Dolaşır ölkəni müdhiş yalanlar.
Ancaq həqiqəti yalnız bu bağda
Deməyə iznin var, ixtiyarın var.

Niyə həqiqətin qaradır üzü?
Ali məclislərdən niyə qovulmuş?
Sözə hakimsə də

həqiqət özü
Yalan qarşısında müttəhim olmuş.

Boğurlar, düşünüb anlayanları,
Xalq yenə əsrlik qeyli-qalında.
Gerçəyin yerinə ağ yalanları
Gördük həqiqətin pyedestalinə.

«Azadlıq məndədir» - söyləyən ölkə,
Ölkələr dağıdıb qana batmışan.
İnsan hüququndan dərs deyən ölkə,
Haqqı bağ güncünə niyə atmışan?

İzdiham önündə danışır biri,
Həqiqət çağlayır məğrur səsinə.
Vurur ürəyinin döyüntüləri
Onun hər sözündə, hər kəlməsində.

Qəlblərə nur kimi çilənir səsi,
Sözləri zülmətdə çıraq yandırır.
İnsan arzusunun dilə gəlməsi
Burda daşları da işıqlandırır.

Parkın hər tərəfi yamyaşıl çəmən,
Qışın oğlan çağ – burda ilk bahar.
Haqqın, həqiqətin gül nəfəsindən
Elə bil boy atır burda ağaclar.

Parkdan kənardasa əyri oldu düz,
Sözədən paltar biçdi yalan gerçəyə.
Gülləmi, bombamı, atəşmi haqq söz,
De, niyə qorxurlar düz sözədən, niyə?

Ədalət susanda, haqq boğulanda
Yalan zəfər çalır,
Gerçək mat qalır.
Qanun düşüncəyə qalib olanda
Haqq söz barıt olur, qalib yırtılır.

Qalıbı qoruyub saxlamaq üçün
Sözü «Hayd park»da dustaq etdilər.
Bu gün deyilsə də, sabah, başqa gün
Yalan həqiqətdən bir imdad dilər.

Parkın dövrəsində dəmir çəpər var,
Haqq sözün önünü kəsir hasarlar.
Kaş bu park böyüyə, hasar dağıla,
Dünya başdan-başa «Hayd park» ola!
Oktyabr, 1978, London.

KİÇİK PƏNCƏRƏ

*Böyük Şotland şairi R.Börnsin
doğulduğu və yaşadığı evin çox ki-
çik bir pəncərəsi var. Çünki o za-
man pəncərə nə qədər çox və
böyük olardısı, ev sahibi bir o qə-
dər çox vergi verməli idi.*

Ayıрмаq çətinmiş xeyirdən şəri,
Günəş işığına vergi qoyuldu.
Adamlar kiçiltirdi pəncərələri,
Balaca daxmalar işıqsız oldu.

Həmişə insanın haqqı yeyilmiş
Ədalət deyilmiş zülmətə, zülmə.
Günəşin işığı müftə deyilmiş,
Onun da sahibi var imiş, demə.

Günəşin işığı başlara sərgi,
İnsan nə çəkmədi qanundan yana.
Günəş işığına alınan vergi
Xərcləndi cəhalət qaranlığına.

Qəlbi işıq ilə dolan şairin
Qisməti – evi tək bir zülmət oldu.
Arzusu – azadlıq olan şairin
Qazancı – həmişə əsarət oldu.

Kiçik pəncərədən baxdı dünyaya,
Bütövlük yox oldu, bölündü hər şey.
O baxdı günəşə, o baxdı aya,
Çərçivə içində göründü yer-göy.

Ümidi, arzusu qaldı yarıda,
Düşdü çərçivəyə arzuları da.

Barıta çevrildi ürəyindəki,
Atəşə nə ölçü,
nə daş, nə çəki?

Duyacaq,
görəcək,
yanacaq,
təki,

Sinədə daş deyil, bir ürək olsun.
Zamanın əlindən nə qəmlər yedi,
Yenə də dünyadan üzü dönmədi.
Dərdini nəğməyə çevirib dedi:
-Dünyanın dərdləri qəlbə yük olsun.
Arzular həmişə zülməti yarmış,
Gələcək günlərə salam aparmış.
Göz əgər görürsə...

Nə fərqi varmış
Pəncərə ya kiçik, ya böyük olsun.

Oktyabr, 1978, Şotlandiya, Era.

KAMAN NALƏ ÇƏKİR ...

Uzaq Britaniyada kaman nəğməsi...
 Həbil lal telləri dilə gətirmiş.
 Bir xalqın köksündən gələn ah səsi,
 Başqa bir xalqı da inildədirmiş.

Başqadır bu xalqın məsləki, dini,
 Fəqət, bu nəğməyə başlar əyilmiş.
 Soyuq qanunların daş sərhədini
 Sənətdən savayı kim aşı bilmiş?

Kamanın səsinə hiçqırıq, ələm,
 Duyan ürəklərə od ələlibdir.
 Xəzər ləpələri elə bil bu dəm
 Temza sahilində ləpələndir.

Kaman nə danışır, kaman nə deyir,
 Belə için-için nəyin inləyir?

Hicran öz hökmünü verəndən bəri
 Kaman nalə çəkər vüsəl eşqinə.
 Bölünən bir xadqın könül telləri
 Kamanın bağrında ağlayır yenə.

Kaman susan kimi
 Qalxıb salondan
 Əlində gül-çiçək bir cavan oğlan
 Atıldı səhnəyə...

O gülə-gülə
 Çiçək topasını verdi Həbilə.
 Alqışlar altında endi səhnədən
 Yenidən kamança dindi səhnədən.
 Məz ziyafət verir şərəfimizə,
 Bu gecə ayrıca hörmət var bizə.
 Bir kağız çıxardı Həbil cibindən:
 -Mənə bağışlanan gülün içindən
 Tapdım bu kağızı, görün, nə yazır.

Oxuduq... Sözlərdən od-alov yağır.
 Oxuduq kağızı biz dönə-dönə.
 Oxuduq bir xalqın faciəsini
 Eşitdik, kamanın iniltisini
 Səs verən qardaşın fəryad səsinə.
 Mənim dilimdədi bu məktub...
 -Necə?

-Mənim qardaşımış o cavan oğlan.
 Temza sahilinə təhsil dalınca
 Gəlib xan Arazın sağ cinahından.

Bilmirəm nə deyim kəşfə mən?
 İkiyə bölündü bir ana torpaq.
 Balaca bir çay keçə bilməyən
 Qardaşlar görüşür qürbətə ancaq.
 Dalıb qəlbimizin hönkürtüsünə
 Oxuduq məktubu biz dönə-dönə:
 «Ulduzları saya-saya
 Ayaq basır insan aya.
 Mənim bu taydan o taya
 Əlim çatmır sənə, qardaş».

Dərddən şair olub o cavan oğlan,
 Zamanın qəribə oyunu varmış.
 Yerdə beş addımı keçməyən insan
 Göydə lap aya da ayaq basarmış!

Ana təbiətin düzüb-qurduğu
 Qaydanı, hüdudu dağıdar insan.
 Ancaq aşı bilmir, keçə bilmir o,
 Özü yaratdığı həddən, hüduddan.

Hicran öz hökmünü verəndən bəri
 Kaman nalə çəkər bir vüsəl üçün.
 Bölünən bir xalqın könül telləri
 Kamanın səsinə birləşir bu gün.

Oktyabr, 1978, Qlazqo.

OLUM, YA ÖLÜM?

*Şekspirin doğulduğu Stratford
şəhərində Şekspirin heykəli onun
dörd surətinin – Makbet, Otello,
Lir və Hamletin heykəlləri ara-
sında ucaldılmışdır.*

O, xalıqdır,

Yaratdı dəhşətli oyunları,
O, öz məxluqlarının arasında dayanıb
İndi də düşündürür, danışdırır onları.
Dördünün də çiyində bu dünyanın kədəri.
Yaratdı,
həm də yazdı hər birinin alınına
öz bildiyi qədəri.

Yaratdı tanrı kimi,
Bu insan qüdrətinin, görəsən, son həddimi?
O, yoxdan var eylədi bu dərdli insanları.
Düşündürdü onları, danışdırdı onları.
Burda yanıldım bir az
Yoxdan heç nə yaranmaz.
Rəssam kimi götürdü
İztirabı-qürubdan, sevinci-dan yerindən
O yaratdı bu fikir, bu dərd heykəllərini
Dərdli fikirlərindən.

Xalıqının önündə Hamletin tunc heykəli
Yox, görünmür fikrinin nə sonu, nə əvvəli.
Yaranandan bu yerə
Düşünür,
Üsyan edib o, yerlərə, göylərə.
Gah öldürür, düşünür,

Gah dirildir, düşünür.

«Olum, ya ölüm! – deyə

Dörd yüz ildir düşünür.

Dörd min il, dörd milyon

il düşünəcək o, yenə.

«Dünyaya sığmaz başı sığıbdır sinəsinə».

«Olum, ya ölüm» - dedi

Ondan əvvəlkilər də,

Ondan sonrakılar da.

O, nə ilkdir, nə də son.

Cavabı tapılmadı bu əbədi sorğunun.

Hamletin tunc heykəli...arxasında yaradan

Yaranmışın diliylə danışdı zaman-zaman.

Atomlu əsrimizdə bu dünyanın taleyi

bağlı ikən bir ana

«Olum, ya ölüm» - deyə

İndi dünyamız verir bu sualı insana.

Oktyabr, 1978, Stratford

SOVXA MEDALLAR

Köhnə bazarında Portobellonun
Təzəli-köhnəli nə istəsən var.
Qərribə şəhərdir bu qoca London.
Satılır bazarda lap açıq-aşkar
Faşist ordusundan qalma medallar.

Deyəsən, qarışdı tapan, itirən,
Dünənin ağrısı tez unudulmuş.
Dünən çoxlarına şöhrət gətirən,
Bu gün yarım funta əldə mal olmuş.

Gümüş xaç nişanı...

Parıltısına

Dikildi həsrətlə çoxunun gözü.
Dünən müştəriydi bir millət ona,
Müştəri axtarır bu gün o, özü.

Hanı o əvvəlki şanı-şöhrəti?

İtirdiyi nədir,

Tapdığı nədir?

Dünən şərəf idi...

Bu gün qiyməti,

Yalnız metalının dəyərindədir.

Bu gün eksponat...

Muzeydir yeri.

Adi bir marağa o, hədəf olmuş.

Yarım funt nədir ki...

Onun dəyəri,

Onun şöhrətilə bir basdırılmış.

Öyrənmək istədim: - Bu medalların
Kimdir müştərisi?

Dedilər: - hər kəs.

Anladım, faydası yox sualların,
Mənim duyduğumu o, duya bilməz.

Bu sovxa medallar dünən Londonu
Od töküb yandıran faşistlərindi.
Nə tez unutdunuz, nə tez siz bunu?
Necə əziz olub o sizə indi?

Bu medal... Bəlkə də bir pilotundu.

Bunu nahaq yerə almayıb ki, o...

Sizin bir şəhəri dağıtdığından

Bu xaç nişanını veriblər ona.

Atanın qanıdır üstündə yanan

Yaxşı bax sən onun parıltısına.

Bir dəyər ölçüsü varsa, bəs hanı?

Zaman öz sözünü hər zaman demiş.

Atanın cəbhədə töküldü qanı –

Bəs onun dəyəri

Yarım funt imiş?..

1978, London.

QÜRBƏTDƏ GÖRÜŞ

Biri çayın bu tayından,

Biri çayın o tayından

iki qardaş

Dayanıbdır yad ölkədə

üz-üzə.

Bu nə hicran,

Bu nə görüş?

Bu görüşün bir adı var: Mö'cüzə!

Görüşürkən

icdən gələn hönkürtlər bəs nədir?

Bir Vətənin oğulları qürbətdə yox,

O Vətənin öz içində

Görüşməyə təşnədir.

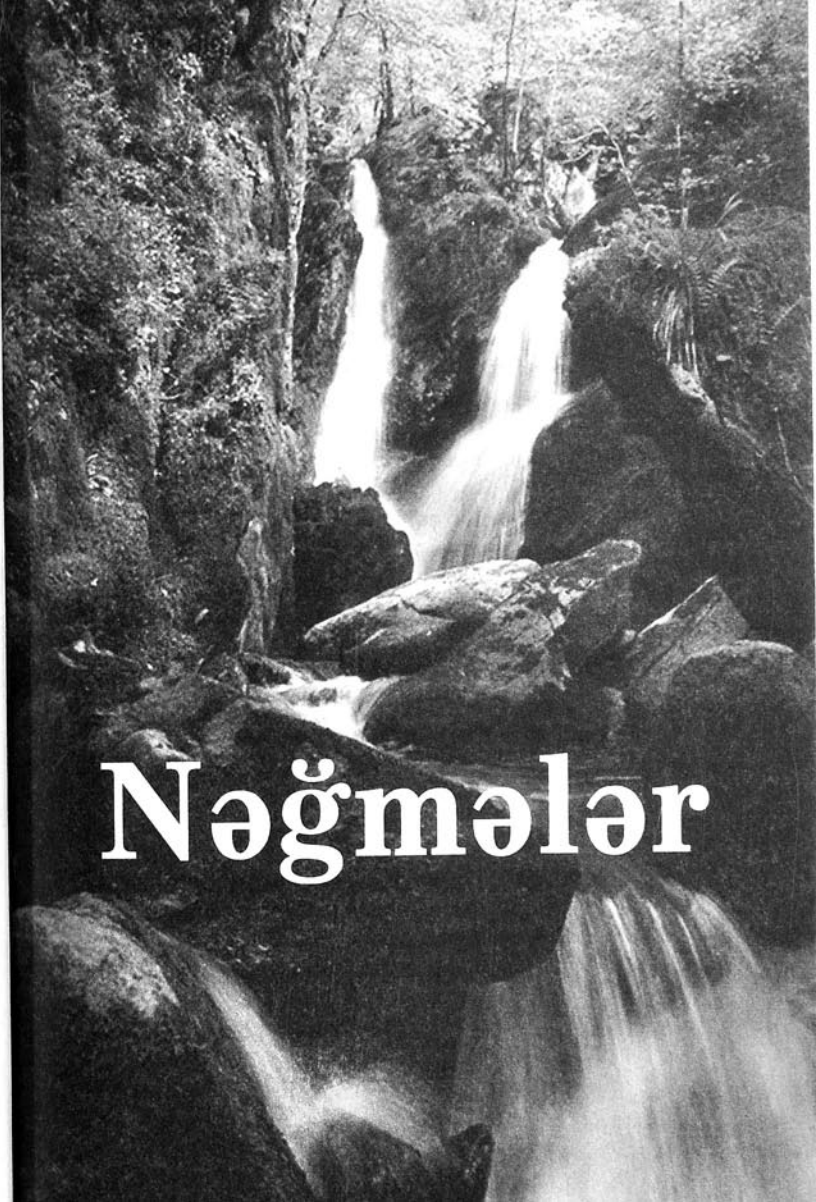
İki qardaş görüşməkçün

Qürbətəmi gəlməli?

Bu sorğuya hönkür-hönkür ağlamalı,

Qəhqəhəylə gülməli!

Oktyabr, 1978, Qlazqo.

Nəğmələr

ƏQRƏBLƏRİN UCUNDA

Bizim kimi fırlanır
Saatın əqrəbləri.
Zaman axır irəli,
Zaman qayıtmır geri.

Dünyamız da fırlanır,
Səhər-axşam bizim tək.
Günəş yerdə xətt cızır
Mənim ayaq izim tək.

Biz günəş övladıyıq,
Əməllər işıq-ışıq.
Günəşi göydə deyil,
Biz ki yerdə tapmışıq.

Diləyimiz, fikrimiz
İşdən işə calanır.
Əqrəblərin ucunda,
Əməlimiz dolanır.

1970

DAYAN, RUZGAR

Ruzgar, necə nəğməlisən,
Könlüm kimi sən dəlisən.
Saçlarıma sığal çəkən
Sevgilimin öz əlisən.
Dayan, ruzgar, dayan, ruzgar,
Mənim sənə çox sözüm var.

Dayan, ruzgar, duyğularım
Sənin kimi aşır-daşır.
Dünya boyda arzularım
Dünya ilə qucaqlaşır.
Dayan, ruzgar, dayan, ruzgar,
Dayan, sənə çox sözüm var.

1970

YAŞAMAQ EŞQİ

(Ş.Axundova bəstələmişdir)

Hər gün artır saçımda
Təzə qırov, təzə dən.
Yaşamaq istəyirəm
Gəncliyimi təzədən.

Həyat necə gözəldir,
Həyat necə şirindir.
Ömür mənim deyil ki,
Ömür diləklərindir.

Ey qanadlı diləklər,
Ey qanadlı xəyallar,
Hələ mənim sabaha
Neçə-neçə sözüm var.

Ürəyimdən keçəni
Duya bilər kim mənim?
Yaşadıqca çoxalır
Yaşamaq eşqim mənim.

Yanvar, 1973

MƏN SEVİRƏM

Mən sevirəm... Dərədə
 Axan sellər qanımdır.
 Dənizdəki dalgalar
 Mənim həyəcanımdır.

Mən sevirəm... Danışır
 Dağda susan bulaqlar.
 Mənim diləklərimdir
 Düymələnən budaqlar.

Mən sevirəm... Qayalar
 Çiçək açır, gül açır.
 Mən sevirəm... Duyğular
 Ürəyimdə dil açır.

Mən sevirəm... Yanımdan
 Ötə bilməz qəm mənim.
 Mən sevirəm... Quşların
 Nəğməsi nəğməm mənim.

Mən sevirəm... Ürəyim
 Öz sinəmə dar gəlir.
 Mən sevirəm... Qəlbimə
 Sevgidən bahar gəlir.

İyun, 1973

BİZ

Qəlbimizi kitab tək
 Açaq varaq-varaq biz.
 Işıqlı duyğularla
 Qaranlığı yaraq biz.

Mən səni, sən də mənə
 Bir baxışdan duyaq biz.
 Mən sənə, sən də mənə
 Dayaq olaq, dayaq biz.

Arzulara nur alağ
 Qızaran dan yerindən.
 İnsan diləklərindən
 Kaşanələr quraq biz.

Fevral, 1974

QULAĞIM CİNGİLDƏYİR

Qulağımda səslənir
Sənin o titrək səsin.
Danışiram sözünü
Qulağın cingildəsin.

Külək qalxdı, qızartdı
Kül altında közümlü.
Mənim əlimdən aldı
Gecəmi, gündüzümü.

Mən özümdə deyiləm,
Sənə verdim özümü.
Qulağım cingildəyir,
Danışsın sözümü.

1977

KƏPƏNƏK

(E.Sabitoğlu bəstələmişdir)

Güllər üstə uçan, qaçan
Bir qayğısız kəpənəkdin,
Çiçəklərin ürəyində
Sən ən şirin bir diləkdin.
Sorağını gül-çiçəkdən
alınca mən, gördüm yoxsan,
Qaçdım sənin dalınca mən,
gördüm yoxsan.

Nəğmə deyir sənə güllər
Yel əsdikcə narın-narın.
Hər çiçəkdən bir rəng alır
Qızıl-qızıl qanadların.

Hansı gülü oxşadınsa,
Ləçəyində izin qaldı.
Səni tutdum, uçub getdin,
Əllərimdə tozun qaldı.

1974

DURNA QATARI*(E.Sabitoğlu bəstələmişdir)*

Əsir payız küləyi,
Gecə uzun, gün gödək.
Ağacdən yarpaq düşür,
Bir ömrün gülləri tək.

Susur çaylar, çeşmələr,
Susur çəmənlər, dağ, dərə.
Köçür durna qatari
Uzaq-uzaq ellərə.

Bizim çöllər ayrılır
Bu vəfasız gözəldən.
Qışda üşüməməkçin
Yer don geyir xəzəldən.

Köçür durna qatari,
Ürəyimiz kövrəkdir.
Külək əsir, dağlardan
Payızın ötri gəlir.

Yarpaqlara, otlara
Sarı-sarı zər düşür.
Yaşımıza yaş gəlir,
Ömürdən günlər düşür.

Köçür durna qatari,
O, baharda dönəcək.
Ötən günlər dönəydi
Durna qatarları tək.

1975

GÖZƏLLƏR

Küçələrdə gözəllər
Çiçək-çiçək görünür.
Hər gözəlin dalınca
Nəçə ürək sürünür.

Ay vüqarlı gözəllər,
İnsaf hara, siz hara?
Bir baxış qıymırsınız
Sizə can qıyanlara.

Gözəllər küçələrdə
Dolaşır işıq-ışıq.
Siz vüqara yaraşlıq,
Vüqar sizə yaraşlıq.

1977

MƏN YANDIM, SƏN İSİNDİN*(E.Sabitoğlu bəstələmişdir)*

Ürəyimdən keçəndən
Düşmədinmi duyuc sən?
Səndən cavab gözlədim,
Nə «hə» dedin, nə «yox» sən.

Dedim: - Susma, danış, din,
Nə danışdın, nə dindin.
Məhəbbətin oduna
Mən yandım, sən isindin.

Dillənsənə, sevgilim,
Mən nə daşam, nə dəmir.
Min il də gözləyərdim,
Axı, ömür gözləmir.

Sükutunla durmusan
Ürəyimin qəsdinə.
Söylə, susan sevgilim,
Bu sükutun qəsdinə nə?

1977

BİR ARZUYA DÖNMÜŞƏM

Dənizlərə tələsən
Axar suya dönmüşəm.
Min arzumda əriyib
Bir arzuya dönmüşəm.

Hanı elə qüdrətim
Öz arzumdan keçəm mən?
Gəl-gəl, gəl-gəl, ey arzum,
Gəl ki, sənsiz heçəm mən.

Ötənləri kitab tək
Könlüm varaqlar mənim.
Xatirələr bulaq tək
Gözümdə çağlar mənim.

1977

BİR PAYIZ AXŞAMI...*(E.Sabitoğlu bəstələmişdir.)*

Bir payız axşamı, yağırdı gur yağış,
 Saplandı könlümə alovlu bir baxış.
 Qamaşdı gözlərim, baxdıqca mən ona,
 Gözlərdə nə əfsun, gözlərdə nə mə'na!

Dayan, dayan, dayan, zaman, dayan,
 Zaman, dayan, zaman, dayan, dayan!
 Hicrana olmasın aman!

Döyündü ürəklər mən baxdım, o baxdı
 Mən ona yaxındım, o məndən uzaqdı.
 O susdu, dinmədi, danışdı baxışlar,
 Baxışı könlümdə bağladı naxışlar.

Bir payız axşamı iki qəlb bir oldu,
 Buludlar dağıldı, deryalar duruldu.
 Nəğmələr pıçıldar göy mənə, yer mənə,
 Sevirəm, ey həyat, sirrini ver mənə.

1973

QIZIM*(Ş.Axundova bəstələmişdir.)*

Məhəbbətlə gülşən olub
 Göy də, qızım, Yer də, qızım.
 Sevir, sevir bir-birini
 Güllər, çiçəklər də, qızım.

Bu dünyanı yaxşı tanı
 Sevgisiz bir ürək hanı?
 Sev torpağı, sev insanı
 Yaşa ürəklərdə, qızım.

Gör Xəzərə Kür nə deyir.
 Buludlara Yer nə deyir?
 Nəğməsində gör nə deyir
 Əsən küləklər də, qızım.

İllər yaşat bircə gündə,
 Hər gecəndə, gündüzündə.
 Başın olsun göy üzündə
 Ayaqların yerdə, qızım.

1973

BİR BAXIŞLA...

Elə baxdın, qış günü
Qar əridi, gül açdı.
Gül bülbülə, şəh ota,
Meh dağa könül açdı.

Bir baxışla elə bil
Zülmətə nur çiləndi.
Bir baxışla, sevgilim,
Dağ-daş da nəğmələndi.

Bir baxışın odundan
Ürəyə köz düşərmiş
Bir baxışla bu dünya
Necə gözəlləşərmiş!

Bir baxışla, sevgilim,
Dünya gülə bələndi.
Bir baxışla bir anda
Ömür də təzələndi.

Bir baxışın odunda
İtmişəm ilim-ilim.
Baxışının gücünə,
Hökmünə bax, sevgilim.

Mart, 1979

Uşaq və məktəb dünyası

NIYƏ?

-Niyə gündüz gün çıxır,
Niyə ulduzlar batır?
Günəş yatandan sonra
Niyə adamlar yatır?

-Niyə dəniz dalğalı,
Niyə sahil lal olur?
Niyə zanbaq ağappaq,
Qızılgülşə al olur?

-Sevinc balam, tələsmə,
Keçər gün, keçər zaman,
Bunların cavabını,
Bir vaxt özün taparsan.

-Mənə sual verməyi
Qadağan etməyələr,
Bizim qanadımızdır
Bu niyələr, niyələr...

1970

SEVİNC GƏTİRMİŞƏM

Mən heç nadinc deyiləm,
Görün necə dinc qızam.
Mənim adım Sevincdir,
Özüm də sevinc qızam.

Böyüklerin gözündən
İstəmirəm düşəm mən.
Axı, ata-anama
Sevinc gətirmişəm mən.

1970

MƏN Kİ QARA DEYİLƏM

Sevinc yudu üzünü,
Saçlarını daradı.
Güzgüyə baxıb dedi:
-Mənim haram qaradır?

Mən ki ağappaq qızam,
Ağ güldən seçilmirəm.
Bəs niyə anam mənə
Qara deyir, bilmirəm.

1970

NİYƏ KÖKS ÖTÜRDÜN

Yuxusunda körpənin
 Dodaqları büzüldü,
 Alnına tər düzüldü.
 O ah çəkdi,
 Yatağında oyuldu,
 Ona birdən nə oldu?
 -Nə var, nə var, ay gülüm?
 Bəlkə, səni yuxuda
 Qorxutdular, ay gülüm?
 Bəs niyə köks ötürdün?
 Sən yuxuda nə gördün?
 Bal yuxunda çiçəklər
 Saçlarını yoldumu?
 Bu dünyanın işləri
 Sənə əyan oldumu?

1973

KÖRPƏ GÜLÜŞÜ

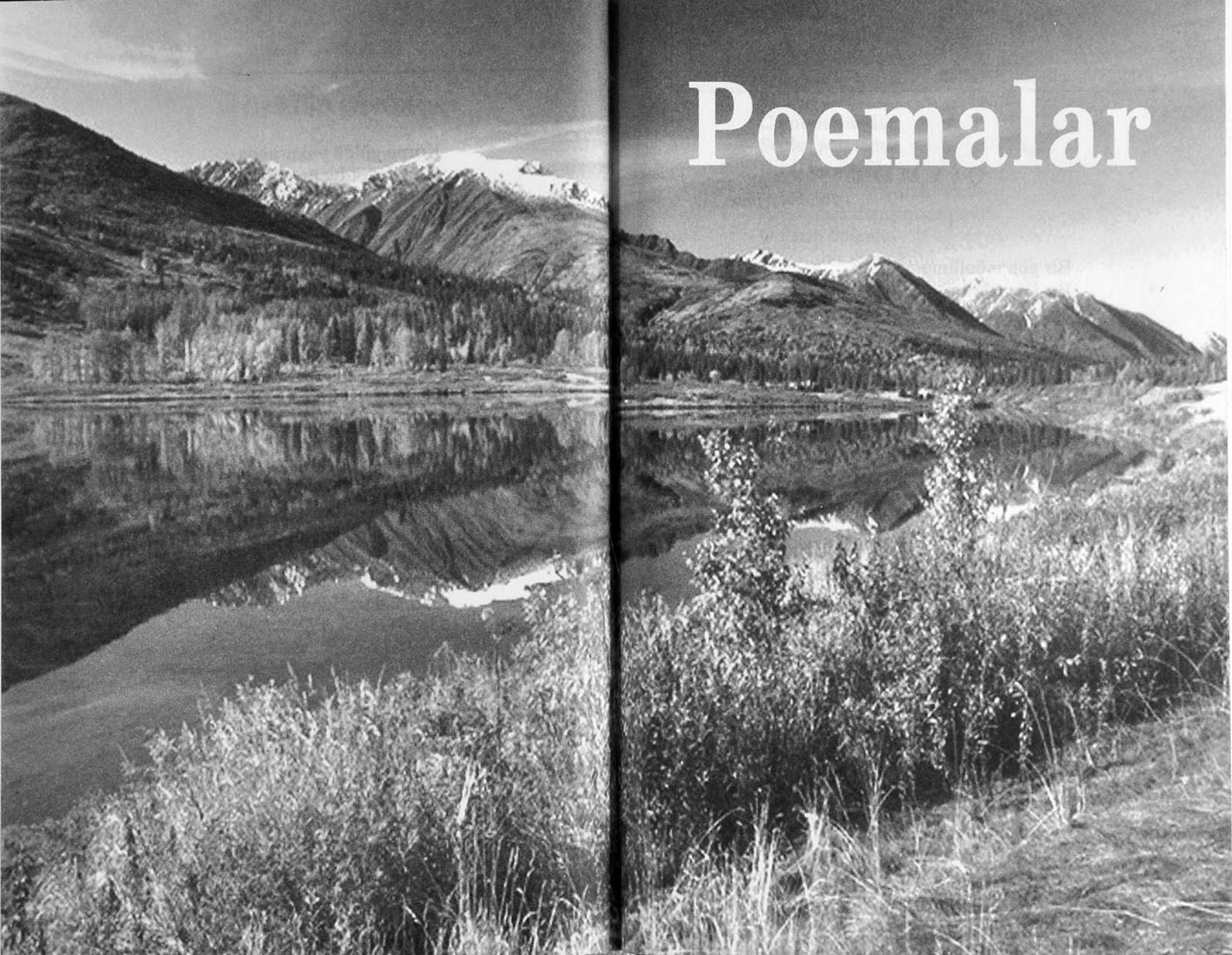
Körpə güldü yuxusunda
 Kim deyər bu nə gülüşdü?
 Nur dağıldı bu gülüşdən,
 Könlümüzə işiq düşdü.

Qərəzsizdir,
 Tərtəmizdir
 İlıq körpə gülüşləri.
 O, səhərin ilk işığı,
 O – dan yeri.
 Qoy müdriklər cavab versin,
 Körpə şirin yuxusunda
 Yerə,
 yoxsa
 göyə güldü?
 Niyə güldü, nəyə güldü?

Çox düşünüb daldı müdrik
 Bu gülüşün mə'nasına.
 Cavab tapa bilməyəndə
 O, özü də güldü buna.

Avqust, Şəki, 1973

Poemalar

QİYMƏT

Tələbələrime

1

Bir gün müəlliməm,
 Bir gün şairəm.
 Daim bir məcazda ola bilmirəm!
 Mənim də qismətim beləymiş, demə,
 Naşükür deyiləm öz qismətimə.

Yarıya bölünür günüm, saatım,
 Vaxt mənim sərvətim, sonsuz varımdır.
 Müəllimlik – mənim günüm, həyatım,
 Şairlik – ən uca duyğularımdır.

2

İmtahan...
 İmtahan götürürəm mən.
 Gəlir tələbələr, gəlir bir-bəbir.
 Hər gələn cavanın tərpənişindən
 Ağı, düşüncəsi mənə bəllidir.
 Kimi cəsarətlə çəkir bileti,
 Kimi qorxa-qorxa yanaşır mizə.
 Kimi bildiyindən umur qiyməti,
 Kimi də güvənir mürvətimizə.
 Kimi nişan alır əvvəldən sonu,
 Dediylə mətləbi hiss edir, duyur.
 Kimi əzbərləyib oxuduğunu,
 Danışmır,
 Elə bil kitab oxuyur.
 Sözündən özünün xəbəri yoxdur

Cümlələr ütülü,
 Sözlər soyuqdur.
 Bir il bu sinifdə
 bildiklərimi,
 Alışa-alışa danışmışam mən.
 Onların önündə
 bir çıraq kimi
 Sözümdən od alıb alışmışam mən.
 Məqsədim bir olub:
 Bu təzə nəsil
 Dünənə güvənsin, bu günü sevsin.
 «Özgəni» danmasın,
 ancaq, müttəsil
 Özünə tapınsın,
 Özünü sevsin.
 Mənim də kəsirim az deyil, şəxsiz,
 Dünyanı asmışam əsəblərimdən.
 Bircə sözümü də ancaq ürəksiz,
 Boğazdan yuxarı deməmişəm mən.

Hər cümləm – dünyada ayaq izlərim,
 Köklənib könlümün öz ahənginə.
 Könül qaynağında bişən sözlərim
 Bürünüb hissimin qızıl rənginə.
 Ən böyük fikrimi, sözümü bə'zən,
 Danışa-danışa yaratmışam mən.

Yanlış zamanın özü düzəldir,
 Fikri də istəyəm mən, əlvən-əlvən.
 Özünün yanlış min pay gözəldir,
 Özgənin düzünü təkrarlamaqdan.
 Könlüm qanadlandı,
 Fikrim uçaldı,

Gəncliyin önündə alışanda mən.
Dedim: «Nə» sualı arxada qaldı,
«Neçin»dən yapışın,
İndi «Neçin» dən!
Mən ki, deməmişəm, Loğman Sabirin
Harda,
Hansı ildə

doğulduğunu.
Demişəm, dilidir o, dərdimizin,
Vətən nədən ötrü doğubdur onu...
İstərəm,

hər cavan
yandığım kimi,

Alışsın!
Məni də yandırın yenə!
Mənim yana-yana dediklərimi,
Həməni yanğıyla da qaytarsın mənə.

Gəlir, bir çəlimsiz, ucaboy oğlan.
Danışır,
İnam var, inam səsində,
Məsləki görünür baxışlarından,
Ürəyi səslənir hər kəlməsində.
Üzü də tüklüdür...
Baxıram ona.

Gecəni yatmayıb, şişib gözləri.
Mənim gəncliyimi andırır mənə
Əsəbi görkəmi, yanıq sözləri...
«-Siz belə dediniz, filankəs belə,
Filan alimlərsə... deyir filan cür.
Mənim fikrimcəsə...»
Bu fikrin hələ
Bişməyib.

Mənəşə gözəl görünür.
Niyə?
Soruşsana...

Gün təzələndi.
O səni gözləyir, sən sabaha bax...
Biz öz sözümüzü demişik, indi,
Bu meydan sizindir, sizindir ancaq!
Mənim yana-yana dediklərimi,
Sən mənə qaytardın bu gün ayrı cür.
Sən səcdə qılsaydın mənə büt kimi,
Mən sonsuz olardım,
Şükür,

Çox şükür!
Bir təzə rəng verdi o, hər mətləbə.
Bu böyük zəfərdir,
Bu ki dərd deyil.
Şagird,
Ustadından neçə mərtəbə,
İrəli getməsə...o, şagird deyil.
Mən bu tələbəyə nə yazım indi?
Qələm kağız üstə gəzdi, sevindi...
Yazdı qiymətini o özü!

Mən yox!
O, rəngdən rəngi yox, ətri götürmüş.
Meyvədən danışdım mən ona ancaq,
O, könül gözüylə toxumu görmüş!..

Saçları çiyində, mini yubkalı,
Gözləri sürməli birisi gəldi.
Bileti çəkinə dəyişdi halı:
-Bilmirəm... – deyərək yola düzəldi.
«İki»ni yazımmı?

Məgər bununla

vəzifən bitirmi?
 Yox!
 Dayan, yavaş!
 Başının çölünü bəzəyincə o,
 Başının içini bəzəyəydi kaş!
 Təzədən çağırdım,
 Dedim: - Bilet çək!
 Çəkdi.
 İki kəlmə danışdı,
 Qalxdı.
 O ki var danladım.
 İndi neyləmək?
 Durub matdım-matdım üzümə baxdı.
 Yazdım «iki»sini...
 çətin,
 çox çətin!
 Tələbə bilmir ki,
 Müəllimlərin,
 Yazdığı hər «iki»,
 Min sual kimi
 Onun yuxusuna girir,
 Söz sorur.
 «İki»lər hər biri, qara xal kimi
 Onun məsləkində qaralıb durur.
 Çox inamla gəlir tapşırılanlar
 Özündən razıdır,
 Adından əmin.
 O elə baxır ki,
 guya borcu var
 Onun dedəsinə mənim dedəmin...
 Beləcə, birisi durub önümdə
 dəyür gözünü.

İşarır...
 Bu gizli işarəsiylə
 Deyir sözünü...
 Bileti əlində, işarır yenə,
 Demək istəyir ki, «tanıyın məni».
 Suallar dalında cavab yerinə
 Görür tanışının «əzəmətini».
 O başa düşür ki, hirsələnmişəm mən,
 Deyən, bu xınadan deyil o xına.
 Əl çəkir o arsız təbəssümündən,
 Əlini astaca qoyur alınına.
 Düşünür.
 Köməyi umur başından.
 Başında nə var ki, köməyə gəlsin,
 Qoparıb bir-iki söz yaddaşından,
 Danışır: «Baxanda görürük...»
 Çətin!
 Danışır mə'nasız,
 Danışır hədəv.
 Bayaqqı vüqarı çöküb diz üstə.
 Yarımçıq cümlədir, qırıq kəlmələr,
 Əriyib toz kimi düşür miz üstə.
 Qırıq kərpiclərə bənzəyir sənin
 Sönük cümlələrin, qırıq sözlərin.
 Qırıq kərpiclərlə ev tikmək sənə
 Asanmı görünür?
 Dayan, düşün bir.
 Kərpiclər hərəsi baxır bir yana,
 Niyə bir-birinə yapışa bilmir?
 ...Dili topuq çalır,
 Rəngi ağappaq...
 Oğlan xırdalanıb yumağa dönür.

Əlində tutduğu kiçik bir varaq,
 Onunçun əlçatmaz bir dağa dönür.
 Tərəzi qurmuşam sual-cavabdan
 Bir gözdə suallar,
 Bir gözdə oğlan.
 O baxdı üzümə dilsiz, ağızsız.
 Danladım,
 dilmədi,
 o, qulaq asdı.
 Bu boyda vücudu, bir varaq kağız
 Gör necə kiçilti,
 gör necə basdı...
 Qiymət verməliyəm mən ona indi,
 O öz qiymətini özü bilmədi.
 Günün doğuşunu dan yerində yox,
 Axtardı xırdaca çöp işığında.
 O öz qiymətini, dəyərində yox,
 Gördü özgülərin tanışlığında.
 Ona deyən yoxdur hanı mənliyin?
 Sən özün özünü niyə danırısan?
 Öz gücünə deyil,
 a bədbəxt, neçin
 Özgənin gücünə arxalanırısan?
 Gəldin tapşırıqla!
 Heçsən, demək, sən.
 Mənliyin kiminsə kölgəsindədir.
 Əgər sən varsansa...
 Keçib özündən,
 Özünü bu qədər alçaltmaq nədir?
 Sən bir büllur idin...
 Önümdə sındın.
 Oldun para-para, sən çilik-çilik.
 Özgə kölgəsinə niyə sığındın –

Səni alçaltmırmı bu dilənçilik?
 Dərsini bilmədin...
 Bəs neyləyim mən?
 Oğul, heç olmasa buna
 cavab ver.
 Sən özün-özünə inanmayırkən,
 Mən necə inanım sənə?
 Cavab ver!..
 Çətinmi?
 Yanıram bəs, axı, mən də!..
 Dil-dil ötən dilin niyə lal olmuş?
 Suallar hər yandan hücum çəkəndə,
 O boyda vücudun bir sual olmuş...
 Sonu görünməyən yollarda çaşqın
 Səyyaha bənzədik biz ömrümüzü.
 Dünyaya sualı olmayanların,
 Sualdır varlığı, sualdır özü!..
 Cavabı ömürdən uzun suallar
 Yer in hikmətidir, göyün sirridir.
 Suallar,
 suallar,
 dər in suallar,
 Daim yüksəlişin pillələridir.
 Hər kiçik sualda neçə sual var.
 Sual yüksəlişdir,
 Sual bilikdir.
 Həmişə sual ver,
 Həmişə axtar,
 Ən böyük dahilik tələbəlikdir.
 Sonsuz həyəcanlar, sonsuz təlaşlar,
 Sualdan başlanıb, yoxdan var olmuş,
 Ən böyük dahilər, ən böyük başlar,
 Suallar dalınca qaçanlar olmuş.

Sual – fikirlərin çıxıran səsi –
Bütün uçuşların dayaq nöqtəsi!..
O bunu bilmədi,

bilməz heç zaman!

Zənn etmə, qəsdindən o, dönəcəkdir,
Tutub alimlərin boş damarından,
Elmin yollarında sürünəcəkdir.
Keçəcək beləcə havayı beş il,
Onunçun elm-yük,
Zəhmət – ziyandır.
O, elmin yolunda mücahid deyil,
Vurğun yolçuları yamsılayandır.
Üzümə şiniyib o veyil-veyil,
ışarır yenə,
Yəqin ki, o indi özünün deyil,
Gülür tanışının gücsüzlüyünə.

Tanış...

Mənim ona çox hörmətim var.
Kağızın üstündə dayanır qələm.
İtsinmi ortada salam-kalamlar?
Yox! Onun üzündən keçə bilmərəm.
Müəllim – tələbə... İki sərt baxış
Dayanıb ortada müştərək tanış.
Salama, xahişə ilişib qələm,
Vurur bir yandan da ədalət məni.
Düzlük tələb edir məndən vəzifəm,
Çəkir əyriliyə vəziyyət məni.

Keçən il bağımnda ev tikdirirdim,
Arayıb düzəltdim,
ərizə verdim.
Olmadı işimə bir can yandıran

Nə daş tapa bildim, nə taxta-şalban.
Axır, tanış oldum bir müdirlə mən,
İşlərim düzəldi səxavətindən.
Düşdüyüm o çətin, o bərk ayaqda
O, satın almış məni, heç demə.
Minnətli yaxşılıq – bir-iki taxta,
Bu gün qiymətini göstərir mənə.
Mən nə biləydim ki, həmin bu müdir,
Qəsdinə duracaq haqqın bir zaman.
Məni minnətiylə haqdan döndərir
Bir-iki taxtayla məni aldan.

«İki»ni yazımmı?

Bəs sonra?

Yox, yox...

Kağızın üstündə dayanır qələm.
Kəsilən tələbəm deyil,
Yaxşı bax.

Vəzifə başında kəsilən mənim...
Taxta istəmişdim mən ondan... osa,
Məndən dəyərsizə dəyər istədi.
Mən ki düşmən idim söz anlamaza,
Məndən düşmənimə səngər istədi.
O mənə daş verdi, əvəzində
Aldı ürəyimi bir baqqal kimi.
Ürəyi daş olan bir filankəsə,
İndi necə qıyım öz ürəyimi?

Ürəyim – öz fikrim, andım, əqidəm
Əsil oğul bu yolda gərək baş qoya.
Görün, nəyi nəyə dəyişməliyəm?
Ürəyi, məsləki daşa, taxtaya...
Mən onu kəsmədim, üç yazdım ona

Bu «üç»lə dağ basdım haqqın bağrına.
«Üç»lərlə vicdanı veririk bada,
«Üç» - başdan eləmək, «üç» - natamamlıq.
Biz bu «üçlər»dəki saxtılıqla da
Haqqın, ədalətin belini qırdıq.

Hər «üç» - bir yarımçıq, kəmsavad həkim,
Hər «üç» - bir cinayət, vaxtsız bir ölüm.
Hər «üç» - balasını itirən ana,
Hər «üç» - tikildikcə sökülən bina.

Müəllimlər, gəlin, düşünək dərin,
Kəsir özümüzü öz qılıncımız.
Bizim verdiyimiz saxta «üçlərin»
Barı - cinayətdir, səbəbkarı biz.

Mən onu kəsmədim, kəsə bilmədim
Kəsib vicdanımı «üç» yazdım, bu an
Vicdanım qışqırdı,

Ona - «Sus!» - dedim!
Oğlan gülə-gülə çıxdı qapıdan.
Güldü, sinəsini dağladıb haqqın,
Güldü, anasını ağladıb haqqın.
Bu gülüş düzlüyün sapını qırdı,
Onun gülüşündə haqq ağlayırdı.
O çatdı qəsdinə... Dikəldi...

Bəs mən?
İndi mən əyilib döndüm yumağa.
Demək, şirnikdirdim onu indidən,
Özgənin haqqını oğurlamağa...

Hələ bu nədir ki?... Dahi «əcəbdür»,
Daldadır ev yıxıb, qan qaraltması.

Ən böyük haqsızlıq törədəcəkdir,
Haqqı olmayanın haqqa çatması.
Əlim yazdısa da, «yox» dedi könlüm,
Qələmin altında inlədi könlüm.
Özgə qiymətinə o, sahib oldu,
Nə verər sonrakı hay-haray bizə?
Deyirəm, həyatda bu mahir oğru
Özgənin yerini tutsa - vay bizə!
Mən onu kəsmədim, kəsə bilmədim,
Vicdanım qışqırdı...

Ona «sus!» - dedim!

Vicdan,

Yazıq vicdan!..

Bə'zən həyatda
Yaşamaq naminə səni əzmişik.
Bizdən güclülərin ayağı altında
Səni istəmədən qurban kəsmişik.
Ölüm hədələyib dörd gülən zaman,
Deyirik, bəxtimiz yenə yatıbdır.
Əlimiz hər yerdən üzülən zaman,
Gücümüz həmişə sənə çatıbdır.
Vicdan da bir yana...

Bir cani kimi,
Qaydanı, qanunu ayaqladım mən.
Dandım məsləkimi, düz əqidəmi,
Ürəyin yerinə daş bağladım mən.

Qanundan, düzlükdən danışırıq biz,
Uca kürsülərdən ağız dolusu.
Sözlərdən utanmır əməllərimiz,
Özümüz oluruq haqqın oğrusu.
İndi soruşuram:

-Kimdir müqəssir?

Tələbə?

Yoxsa, mən?

Yoxsa, o müdir?

Mən də müqəssirəm,

oxucu, sən də.

Heç kəs dayanmasın burda yad kimi.

Mənə o müdir də kömək edəndə,

Qanunu beləcə əyməmişdimi?

Yarpaq töküləndə, ot saralanda,

Bilirik, ömrünü tapşırır bahar.

Mən ondan qanunsuz taxta alanda,

Biləydim, bu gündən mənimçin də var!

Bəlkə, düz demirəm?

Haqsızam, bəlkə?

Heç kəs yaxasını çəkməsin yana.

Qanunu əyəndə hərə bir tikə,

Böyük cinayətlər çıxır meydana...

Nədir o cinayət?

Həmin tələbə

Sabah bitirəcək darülfünunu.

Müəllim gedəcək o bir məktəbə,

Savadsız müəllim!

Yaxşı, bəs sonu?

Sonu cinayətdir,

cinayət!.. Min min!

(Cani öz-özündən intiqam alır)

Elə cinayət ki,

bu cinayətin

Canisi bilinmir, cəza mat qalır.

Mənim qaşığıma çıxacaq gec-tez

Mənim doğradığım...

həyat dövr edir.

Bir vaxt görürəm ki,

həmin savadsız

Mənim övladıma «savad» öyrədir.

Durduğum budağa çaldım baltanı –

Çaldım öz balamın gələcəyinə.

Qanunu əyəndə,

onun ziyanı

Qayıdıb özünə deyəcək yenə...

Bilmədi...

Mən ona «üç» yazdım... Bəli!

Bəs o işvəli qız, gözü sürməli?

Niyə bir müdirin tanışlığına

Verdim o «üç»ü qıymadım ona?

Sözümüz bir olmur əməlimizlə

Düzlük nalə çəkir, ədalət yanır.

«Düzlük» - deyə-deyə öz əlimizlə

Həqiqət boğulur, düzlük tapdanır.

«Yox!» - deyə dilləndi başqa səs yenə.

Dayan!

Vicdanınla dayan təkbətək.

İndi ki qol çəkdin ayrılıyına,

Qıza da o «üç»dən yazasan görək.

Dedim: - Sən haqlısan,

qab əyildimi

Su görək tökülə axıra kimi.

Qıza da «üç» yazdım...

Hər şey pozuldu.

Qiymətlər hamısı baş-ayaq oldu.

Hökm etdim ürəyə, qıydım vicdana.

İşimi korladı birçə yelbeyin.

Mənim götürdüyüm bu imtahana

İmtahan deməyin, həqsızlıq deyən.

Mənə tapşırdılar şərəfli, çətin –

Qiymət vermək kimi bir vəzifəni.

VƏTƏN MƏNƏM, MƏN VƏTƏNƏM (FACİƏ)

Matsurata, Matsurata,
Sən yatmadın gecələri.
Kirpiyinlə od götürüb
zülmətləri yara-yara

Keşik çəkdin
Ölümsüzlük dünyasına
Körpü salan duyğulara.
O duyğular –
Əsrlərdən əsrlərə
salam-kəlam.
O duyğular –
Kətan üstə yaşayan söz,
yanan ilham.

O duyğular –
Arzuların ilk dayağı,
son mənzili.

O duyğular –
İnsanlığın vahid dili...

Bə'zən qərrib gecələrdə
Sən yandırıb salonların çırağını
Dayanardın qarşısında
Bu dil açan lövhələrin.
Düşünərdin dərin-dərin.
Donub durur bu rənglərdə, boyalarda
Bir ömürdən qopan günlər,
qopan anlar.
Bəs özləri hara getdi?
Hara getdi
Yeddi rəngdən yetmiş xəyal,

Yetmiş nağıl yaradanlar?
Qızıl rənglər alov tutub
alışardı.
Gecələrin sükutunda
Lövhələrə həkk olunan lal duyğular
Danışardı,
Danışardı...
Danışardı acı-acı,
Hıçqırdı xısın-xısın.
Sən dərdini dinləyördün
Bu dünyaya sığışmayan
Öz hissini, xəyalını
Lövhələrə sığışdıran zəkaların...
Heykəl kimi dayanardın
Lövhələrdə heykəl kimi
Donub qalan
Əbədiyyət dünyasında məskən salan
Adamların qabağında...

Matsurata, Matsurata,
Keşik çəkdin
Sən zamana sığışmayan,
Əsrləri bir an sayan
Duyğulara, fikirlərə.
Sığışmadın qururundan
Bu göylərə, bu yerlərə.
Sən dedin ki,
Varlılardan mən varlıyam.
Bu zamandan qisas alan,
Bir əsrdən neçə əsrə lərzə salan
Əyilməyən zəkaların
Vüqarıyla vüqarlıyam.
Bu dünyanın

Bir tərəfdə dar dalanlar,
 Bir tərəfdə bu dünyadan
 kam alanlar.

Bu evlərin, küçələrin,
 Gündüzlərin, gecələrin
 Arxasından bir göz baxır.
 Gecə baxır, gündüz baxır.
 Bir qurur var,
 Bir vüqar var o baxışda.
 Sənətkarın öz ürəyi
 Aşar, daşar o baxışda.
 Vətən özü sevinciylə, kədəriylə
 Axsamıyla, səhəriylə
 Daim yaşar o baxışda.
 O baxışlar bir söz deyir:
 -«Vətən!»! «Vətən!»!
 Maturata,
 Sənətkarın vətəndaşlıq qururunu
 Sən oxudun bu lövhədən.
 Lövhədəki tünd boyalar, sıx kölgələr,
 Dile gələr,
 «Vətən» deyər.
 Rənglərdəki bu mə'nanı sən oxudun:
 «Vətən mənəm,
 Mən Vətənəm!»

İpə-sapa düzə-düzə
 Gecələri, gündüzləri
 Sən həmişə vird edərdin
 Dodağında bu sözləri:
 Vətən mənəm,
 Mən Vətənəm!
 Bir ay keçdi,

Yığışdırmaq istədilər lövhələri.
 Ancaq «Marsel» tapılmadı.
 Gözilməmiş yer qalmadı,
 Tapılmadı.
 Polis gəldi,
 Dindirdilər muzeydəki adamları.
 «Gördüm» deyən heç olmadı.
 Tapılmadı,
 Tapılmadı...

Polis səndən şübhələndi Maturata,
 Sən bilmədin neyləyəsən?
 Komissara nə deyəsən?
 Axı, səndin gözətçisi bu muzeyin.
 Cavabdeh də sən özündün.
 And içmişdin
 Muzeydəki bir çöpü də
 Gözlərinin bəbəyi tək qorumağa.
 Öz andından geri döndün?

Dəydi bütün Yaponiya bir-birinə.
 O şəhəri, bu şəhəri,
 O bucağı, bu bucağı,
 Axtardılar dönə-dönə.
 Şayiələr aşib-daşdı,
 Radiolar hey ulaşdı.
 Yazdı bütün qəzetlər də dönə-dönə:
 «Bu hadisə bir ləkədir
 Bizim yapon millətinə».

Maturata, «ləkə» sözü
 Ürəyinə tikan kimi batdı sənin.
 Gəlib durdu göz önündə
 Yaponiyan – öz Vətənin!

– Necə? Necə?
Mənim gözüm baxa-baxa
Ləkələnsin ana yurdum?
Yatdım,
Kimsə mənim ucbatımdan
Oğurladı o şəkili.
Vətənimin alınına da
O ləkəni özüm vurdum!..
Öz taleyi, öz bəxtidir
Hər insanın öz əməli.
Vətənimin kürəyindən
Bu damğanı silmək üçün
Bir biləydim: neyləməli?

Matsurata mürğü döyür
Televizor qabağında.
Səsləndi öz familyası
Birdən onun qulağında.
Gözlərini açıb gördü
Televizor ekranında
Mədəniyyət nazirini.
Ovuşdurdu gözlərini,
Qulaq asdı...
Nazir yaman əsəbidir.
O qışqırır,
O deyir ki,
Ləkələnilib ana Vətən!
Gəlin, gəlin, xilas edək
Məmləkəti bu ləkədən.
O deyir ki,
İstəyirəm sözlərimə
Həmə şəklin oğrusu da
Qulaq asa.

Yaponiya bütün ərzin qarşısında
Xəcalətli qalacaqdır
Əgər şəkil tapılmasa.
O deyir ki,
İki adam,
Bəli, yalnız iki adam
Məmləkətin şərəfini
Yuya bilər bu ləkədən:
Biri oğru,
Biri də sən!
Matsurata!

Ertəsi gün iş yerinə xəbər gəldi,
Dünən gecə qəsd eləmiş
öz-özünə Matsurata.
Vida demiş Aya, Günə Matsurata.
Ölmüylə vətənin şərəfini
Xilas etdi o, ləkədən.
O ölürkən bircə kəlmə söyləmişdir:
–«Vətən», «Vətən!»

Həyata bax!
Necə lal-kar,
Ölümə bax, aşar, daşar,
Səsi-küyü
Hədd dağıdar, sərhəd aşar,
Mahnılaşar.
Qəzetlər də yazdı bunu.
Bütün ölkə lə'nətlədi,
Yurdun şərəf oğrusunu!

Ertəsi gün gecə yarı
Biri aşdı daş hasarı.
İpək ağa bürüdü

Şekli qoydu o muzeyin həyətinə.
Daş hasarı aşdı yenə,
Çıxıb getdi.

Aparmışdı,
Görən niyə qayıtdı bəs?
Hansı duyğu, hansı həvəs
Onu belə silkələdi?
Qaytarmağa sövq elədi?

Matsurata, Matsurata,
Ölümündən bütün ölkə
İbrət aldı.

Qəlbindəki vətən eşqi
Oğrunun da ürəyinə işıq saldı.
Yazıq oğru bu dünyada
Yaşamağın xatirinə
nələr gördü.

O, həmişə tək özünü düşünürdü,
Yaşamaqçın alçalırdı.
Matsurata,
Ölümlərdən öyrənmişik
Bu həyatda biz çox şeyi.
Oğruya da, ölümünlə sən öyrətdin
Özünü yox, məmləkəti düşünməyi!
Matsurata, Matsurata,
Şəkil itdi,
Vətən boyda daş asıldı
vicdanından.
Sən vətəni xilas üçün
Keçə bildin öz canından.
Matsurata!
Görən vətən yad etdimi
Bu adı heç?

Sən vətənin oldun,
Amma

Vətən sənin olmadı heç!

Zaman keçdi,

Sular axdı,

sular dondu.

Bu, özü də başqa cürə
bir oyundu.

Matsurata.

Bu oyunun qəhrəmanı

siyasətədi,

Qurbanıysa özün oldun.

Öldüyün gün yada düşdün,

Ertəsi gün unuduldu.

İyul, 1972, Hacıkənd.

LENİNLƏ SÖHBƏT

Sovet dövründə özümü hücumlardan qorumaq və hakim ideologiyaya zidd olmadığımı «sübut etmək», bir sözlə, özümü «sığortalamaq» üçün inandığım dostlarımın məsləhəti ilə «Leninlə söhbət» poemamı yazdım. Fəsillərin başında Lenindən gətirdiyim misallarla demək istədiyim fikirlərə qalxan tuturdum.

Bununla belə, bu kitabı nəsrə hazırlarkən gördüm ki, əsərdə öz qayəmə nə qədər sadıq olmağa çalışsam da, bə'zi fəsil və parçalarda Leninə həsr olunmuş mədhnəmələrin tə'sirindən və ümumi ruhundan yaxa qurtara bilməmişəm. Odur ki, bə'zi fəsilləri ixtisar edib, əsərdən yalnız aşağıdakı parçaları saxladım.

Müəllif

PROLOQ

Lenin! Dəyişdirib köhnə dövrünü
zamanın nəbzini düz tutan oldun.
Zor üsdə dayanmış imperiyanı
ağlının gücüylə dağıdan oldun.

* * *

Bəşərin sinəsi həmişə dağ-dağ
Sonsuz arzusuna daim can atdı
Müsafir dedilər Leninə –

ancaq

O, yolu getmədi, yolu yaratdı.

* * *

İnsan qanı ilə sulandı torpaq.
Kim deyər o, nə vaxt arzuya çatdı?
Tarixçi deyirlər Leninə...

ancaq

O, tarix yazmadı, tarix yaratdı.

XALQ, XALQ...

«Xalq kütləsi içərisində biz, hər halda,
dənizdə bir damcıyıq və biz yalnız o zaman idarə edə bilərik ki, xalqın dərk etdiyini düzgün ifadə edək»

(V.İ.Lenin, Əsərləri, 33-cü cild, səh.309);

«Yalnız xalqa inananlar, canlı xalq yaradıcılığı bulağından su içənlər qalib gəlib, hakimiyyəti əldə saxlayacaqlar».

(V.İ.Lenin, Əsərləri, 26-cı cild, səh 294)

Həmişə xalq deyən, xalq söykənən,
Xalqdan qüvvət alan özü xalq olar.
Sahildə dil açıb danışar, nədən,
Dənizdə kükrəyib coşan dalğalar?

Üfüqdən genişdir, göylərdən dərin,
Xisləti,

Qüdrəti,

hikməti xalqın.

Onun zəkasıyla düşünənlərin
Qolunda birləşər qüdrəti xalqın.

Xalqa arxalanan xalqsevərlərin
Özü də xalq üçün arxaya döndü.
Xalqa arxasını çevirənlərin
Arxası həmişə yerdə göründü.

Özünü xalqından üstün sananlar
Xalqın dühasından çox geri qaldı.
Xalqın ciyəriylə nəfəs alanlar
Xalqa enə-enə xalqdan ucaldı.

Biri söylədi ki, yüz ildən sonra
 Xalq məni dərk edər... Onu gözləyək.
 Başqası dedi ki, xalq dühasına
 Çatmağa yüz illər, min illər gerek.
 Götürək timsalı təyyarələrdən,
 O ki boş havadan od ala bilməz.
 Yer üstə fırlanıb dönməsə...

Yerdən
 Göylərin qatına ucala bilməz.

Hər şeyin hakimi zamandır, zaman
 Xalq bir ümmandırsa, damcılarıq biz,
 Uçub yox olarıq ayrılacaq ondan,
 Ümmanın içində ancaq varıq biz.

Tutdun gələcəyə üzünü daim,
 Özün də əbədi bir zaman oldun.
 Xalqın qabağında özünü daim
 Damcı sandığından sən ümman oldun.

Azadlıq uğrunda axan qanların,
 Kim deyir buxarı göyə sovrulur?
 Xalqın qəm oduna alışanların
 Dayaq nöqtəsi də yenə xalq olur.

Köməyi kənardan gözləmədin sən,
 Vətənə güvəndin xalqa qoşuldun.
 Sən öz vətənini çox sevdiyindən
 Bu boyda dünyaya vətəndaş oldun.

Dərk etdim bu böyük həqiqəti mən:
 Sevgin hər atəşdən keçirər səni.
 Xalqı dərk etməsən, xalqı sevməsən,
 Xalq nə dərk eləyər, nə sevər səni.

AÇIQ SÖHBƏT

«Açıq siyasət – ən yaxşı siyasətdir. Prinsipial siyasət – ən əməli siyasətdir».

(V.İ.Lenin, Əsərləri, 12-ci cild, səh.9)

İndi kiməm?
 Mən nəçiyəm?

Adım nədir?
 Soyadım nə?

Dünənim nə?
 Bu günüm nə?

Təzəm nədir, boyadım nə?
 Hardan gəldim?

Mən nəyə sərf etməliyəm
 Öz atamdan pay aldığım
 Bu həyatı?

Bunlar mənim vicdanımın
 Hesabatı!..

Qol-budaqlı bir ağacam,
 Bu torpağa işləyibdir
 Köküm mənim,
 Rişəm mənim.
 Bu torpağın nəğməsini
 Bu torpağa oxumaqdır
 İşim mənim,
 Peşəm mənim.
 Bilirəm ki,

Hər əvvəlin
 Bir sonu var.
 Mən də gəldi-gedəriyəm,
 Bu torpaqdan aldığımı
 Bu torpağa verməliyəm,
 Nə qədər ki, mən diriyyəm...

Hər şey içir öz suyunu
Ürəklərdən.

Ürəyimin arzusudur,
Öz sözüdür əməllərim.
Ürəyimin vurğusudur
Hər hecası hər şe'rimin.
Bu Vətəndir, bu torpaqdır,
Həm əvvəli, həm də sonu
Kitab-kitab sözlərimin.

Öyrəndik ki,
Sel gücüdür elin gücü,
O, özünü dərk edəndə
Bir nəfəri min-min olur.
Ədalətlə haqsızlığın savaşında,
Haqqı yıxmaq çətin olur.
Zor-inamsız,
Haqq inamlı!
İnamlının həm silahı, həm də sözü
Kəskin olur.

İnamlının qabağında
İnamsız çox miskin olur.

Ancaq hələ yolumuzda
Qanqal da var, tikan da var.
Tikən də var, sökən də var.
El naminə, yurd naminə
Öz nəfsini yıxan da var.
Öz xeyrinin gözləriylə
Bu dünyaya baxan da var.
Bilmək, görmək istəmirəm,
Mətləblərin boyasını,
Tərsini mən.
Mən həyatdan öyrənmişəm

Nəyə sevgi, nəyə nifrət
Dərsini mən.

Öyrəndim ki,
«Açıq, aydın bir siyasət
Ən doğrucu siyasətdir».
Əyriliyə alçaqlığa
Biganəlik

Özü böyük cinayətdir.
Bir mətləbdən söz düşəndə
Nə «hə» deyən.

Nə «yox» - deyən,
Nifrəti də sevgisi də
Bilinməyən

Soyuqqanlı olanlara,
Adam başlı ilanlara
Nifrətimi gizlətmədim.
Hər sözümü açıq dedim.
Qamçıladım
Sədaqəti, ədaləti,
Maska kimi sifətinə
taxanları.

Qamçıladım
Civə kimi soyuq görüb
enənləri,

İsti görüb qalxanları...
Mənim şe'rim
Dəlib keçə biləydi kaş

«Şirin» sözdən,
«Həlim» üzdən
Düzəldilmiş
Qalxanları!

Qamçıladım
«Böyüyünün»
Bircə ilq baxışını

Qazanmaqçın

Namusunu, qeyrətini satanları,
 Bu alverin kölgəsində
 Rahat – rahat yatanları.
 Qamçıladım
 Öz adını dana-dana
 O ünvana, bu ünvana
 Qara böhtan yazanları.
 Qamçıladım
 Ürəyinin əyrisiylə
 Düz mətləbi əyriliyə
 Yozanları.
 Ona dedim:
 -Min düz işin içindəki
 Bir əyrini gören gözün
 Bəs düzləri niyə görmür?
 Bir gecəni gören gözün
 Gündüzləri niyə görmür?
 Qəlbinə bax,
 Bu dünyanın düz işləri
 Ürəyinin aynasında
 çilik-çilik,
 Əyriliyi
 Özgəsinin əməlində
 Axtarma sən,
 Qəlbindədir o əyrilik.
 Qamçıladım
 Sifətiylə gülüş səpən,
 Əməliylə zəhər əkən
 Şəkər sözlü,
 Min bir üzlü xəbisləri.
 Qamçıladım
 Qara, gizli niyyətinə
 Sözlərinin ağ rəngiylə

Bəzək vuran

Dili ilə ürəyinin arasında
 Yüz-yüz illik yollar duran
 İblisləri.
 Qamçıladım
 Əyilməyi
 Yüksəlişin yolu bilən yaltaqları.
 Qamçıladım
 Əqidəsi rüşvət olan
 Alçaqları!
 Sən dedin ki:
 ...Rüşvət kimi bir hal varsa,
 Əgər bunun olmasına imkan varsa,
 Siyasətdən danışmağın mə'nası yox.
 Biz bunları deyən zaman,
 Rüşvətxoru döyən zaman
 Qələmimiz səndən alır
 Öz gücünü.
 «Lenin deyib» - deyən zaman
 Söz artırır söz gücünü.
 O, insanlıq şərəfini
 Bir qarına, bir mə'dəyə
 Dəyişdirir.
 O düşünmür,
 Nəyi nəyə dəyişdirir.
 Hər alverdən qazanc uman o dəllallar,
 Bu alverdən
 Nə qazanır?
 Öz əliylə
 Manatlara çevirdiyi namusunu
 Xərcləyəndə
 Əli yanmır.
 Amma onun bəxti yanır!
 Adı-sanı baxtalanır.

Üzümüzə baxa bilmir
Yerə dikir gözlerini.
Baxışları kölgələni
Ürəyi də saxtalanır.
Bərq vurur arvadının daş-qaşları,
Əvəzində

Şüşə kimi
Soyuq olur baxışları.
Alnı açıq, dili uzun
Olanların qabağında
Nə deyəcək.
Əli uzun, diligödək?

O qanqaldır,
Zoğunu kəs,
Bir gün yenə göyərəcək.
Rişəsinə hücum görək!
Hücum görək!
Hücum görək!

«YAXŞI ADAM»

«Hər hansı bir adam haqqında, ümumiyyətlə,
«yaxşı adamdır» - deyə yaygın xarakteristika
verdikdə Vladimir İliç asanlıqla acıqlan-
dırmaq olardı.

«Burada «yaxşının» mətləbə nə daxli var», -
deyə o e'tiraz edirdi. Yaxşısı budur, deyin gö-
rək onun yeritdiyi siyasi xətt necədir...»

Q.M.Krjijanovski

Gözəl sözdür!
Mətləbi düz, məramı düz!
Düz məqsədə, düz hədəfə
Vurur bu söz!

Gözəl sözdür!
Ürəyimdən xəbər verir.
Adamları tanımaqçın
Yolumza çıraq tutur,
Yön göstərir.
Yaxşı adam!
Söylə, görək,

Yaxşılığı nədir onun?
Xislətini sayma mənə
bir-bir onun!
Söylə, görüm, məsləki nə,
Eşqi nədir?
Qalanları mənim üçün
Əfsanədir.
Nə mə'nası

Müləyimmi?
Əsəbimi?
Hünərli mi?
Hünərsiz mi?
Ya fərli mi?

Ya fərsiz mi?
Nə deməkdir yaxşı adam,
Yaman adam?
Yaxşı-yaman damğasıyla
Adamları bir-birindən ayırmağı
Bacarmıram,
Bacarmıram!

Biri üçün yaxşı olan
Başqası üçün yaman olar.
Sənin gerçək sandıqların
Mənim üçün güman olar.
Yamanları yaxşılardan
Seçən hakim

Zaman olar.

Xeyirlə şər – yol yoldaşı,
Dayanıbdır ömrümüzə yan-yanaşı.
Hər insanın cövhərini tanımaqçün
Nədir bizə məhək daşı?
O, adamın cövhərini,

Fitrətini desin bizə.

Şirin dillər, şirin sözlər
Tor çəkməsin gözüümüzə.

Biri mənə: - Yeri gəlsə,
Dağ kimi qalx,
Yeri gəlsə, duman kimi

Əyil! – dedi. –

Dil ürəyin qılıdır, onu bağla,
Dil ürəyin açarımı? – Deyil – dedi!
Bunu deyən

Heç özü də hiss etmədən

Öz qəlbini açdı mənə.

Gördüm orda əf' iləri, ilanları.

Gördüm orda neçə-neçə

Böhtanları, yalanları.

Gördüm orda tora düşüb,

əl-qolunu

Sağa-sola çalanları.

Neçin görək özgə rəngə

Boyanmalı mənim dilim?

Qəlbim hansı rəngdədirsə,

Nə dəxli var,

Ağ olmalı mənim dilim?

Yazıq dedim!

Sən həmişə öz-özünə hücumdasan,

Sən dilinlə ürəyinin arasında

Uçurmdasan.

Bədbəxt oğlu, nə görmüsən bu uçurmda?

Qalx qəlbinin zirvəsinə–

Qulaq kəsil ürəyinin

Öz səsinə.

Onu gətir anan sənə öyrətdiyi

Dilin qaynar ləhcəsinə.

Öz əqidən, sözün olsun bu dünyada,

Adamların cərgəsinə çıxmaq üçün

Üzün olsun bu dünyada.

Xeyirlə şər –

Dayanıbdır yan-yanaşı.

İnsanların fitrətini,

Cövhərini bilmək üçün

Nədir düzgün məhək daşı?

Məslək! Amal!

Əsl insanın yol yoldaşı!

Ömür üzük,

Məslək isə üzük qaş.

Hər üzüyün qaşındadır öz dəyəri,

İnsanın da qayəsidir düz dəyəri.

Əqidəsi cövhəridir hər insanın,

Gövhəri də dəyəridir hər insanın!

Qayə varsa, mərddir demək,

Öz yolundan dönməyəcək.

Qayə yoxsa, söyüd kimi

Əyiləcək o tərəfə, bu tərəfə,

Vurmayacaq bir hədəfə.

Qayə varsa – o, qorxmazdır,

Qüdrətlidir,

Cür'ətlidir.

Qayə yoxsa – o, qorxaqdır,

O, yaltaqdır.

Varlığını bir «Sağ ol»a satacaqdır.

Qayə varsa – zəhmətindən ləzzət alır,

Fədakardır, işgüzdür.

Qayə yoxsa – öz işindən, peşəsindən

O, bezardır.

Qayə varsa –

Sevgisi də bəlli onun,

nifrəti də.

Qayə yoxsa –

Bəlli deyil xisləti də

Qayə varsa –

O bilir ki, yaşamağın mə'nası nə,

Qayə yoxsa –

O bir yüküdür həm dünyaya,

həm özünə.

Qayə yoxsa –

Başqasının qismətini

Çala bilən çalağandır.

Qayə varsa –

Bir söz ilə:

O insandır,

O insandır!

Yaxşı adam!

Söylə görək, yaxşılığı nədir onun?

Xislətini sayma mənə

bir-bir onun.

Söylə, görüm, məsləki nə,

eşqi nədir?

Qalan şeylər mənim üçün əfsanədir.

ƏSGƏR-SƏRKƏRDƏ

«Rədd olsun bitərəf ədəbiyyatçılar!

Rədd olsun fəvqəlbəşər ədəbiyyatçılar!»

(V.I.Lenin, Əsərləri, X cild, səh.32)

-Nə? Bitərəf?

Bu sözü

Qaralardım lüğətdən.

Bitərəf nə deməkdir?

Anlamıram bunu mən.

Tərəf mənə əks olsa da,

Cəbhəsi var,

Fikri var.

Fikirsizdən, cəbhəsizdən

Əlhəzər!

Düşmən elə düşməndir.

Gah dost olub, bu dostluğu

Gah danana nə deyim?

Dostluq ilə düşmənləyin

Arasında dayanana

Nə deyim?

Tərəf mənə əks olsa da,

Sifəti var, sözü var.

Tərəfsizin tərəfi yox,

Məqsədi yox, özü var.

Öz sifəti, öz cəbhəsi olmayanın

Varlığıyla yoxluğunun

fərqi nə?

Eləsinin nə faydası

Vətəninə,

Millətinə,

İrqi.

Ad alır.
 Kimisi də hələ yaşa dolmamış
 Əldən düşür, qocalır.
 Şe'rlərim – əsgərlərim,
 Fikrim – sərkərdəm mənim!
 Fikrim birdir,

O dəyişməz

Hər saat,
 Hər dəm mənim...
 Əsgər yüz-yüz,
 Sərkərdəyə bir olar.
 Şe'r əsgərlərimi
 Həm yaradan,
 Həm döyüşə aparən
 Yalnız bir fikir olar.
 Nədir fikrim?

Nədir eşqim?

Nədir mənim sözlərimin dayağı?
 Fikrim – Vətən,
 Eşqim – Vətən bayrağı!
 Şe'rim mənim sözüm mənim,
 Bu fikirdən od alır.
 Dayağına söykənməyən,
 Ucalmamış alçalır.
 Şe'rlərim döyüşlərdə
 Düşmənimlə
 Bacarar

Ya

Bacarmaz?

Demək çətin!
 Bəlkə, onun iddiası çox olsa da,
 Nəfəsi təng,
 Gücü az!

Bircə bunu bilirəm ki,
 Şe'rim günün əsgəridir.
 Səcdə qılır
 Mehrab kimi bu Vətənə,
 Torpağa.

Əqidəmin düşməninə
 Nifrətilə silahlanıb
 O, təcədən dırnağa.
 Bircə bunu bilirəm ki,
 Olmayıbdır fikrimin
 Başqa rəngi, pərdəsi.
 Haqq yolunda vuruşdurub
 Dönməz əsgərlərini
 Şe'rimin sərkərdəsi.

HƏQİQƏT-ƏDALƏT

*«Mücərrəd həqiqət yoxdur, həqiqət
 həmişə konkretidir.»
 (V.İ.Lenin, Əsərləri. 32-ci cild səh.
 89-90)*

Həqiqət!
 Ən böyük nəğməsən...
 Ancaq
 Səni dinləməyə qulaqlar sağır.
 Həqiqət,
 Gözünün içinə baxmaq,
 Nə qədər görəksə, o qədər ağır!

Sənsən işıqladan qaranlıqları.
 Cəsarət atandır, şübhədir anan!
 Mənim kimi əritdin sən çox dağları,
 Ən cəsur igiddir sənə yar olan!

Sən bir zəlzələsən, sən bir vəlvələ,
Bütləri taxtından endirən oldun.
Elə ki zamanla verdin öl-ölə,
Əyilməz başları əyən sən oldun.
Zalımlar həmişə haqqın səşindən
Qorxmış.

O, güclüykən, fağırdan – fağır.
Yayınıb həyatın baş küçəsindən,
Daim əyri-üyrü cığır axtarır.
Ədalət yolunda axan qanların
İzi tarixlərdə varaq-varaqdı.
Həqiqət həmişə bu qurbanların
Ağlıyla düşündü, gözüylə baxdı.
Həqiqət, çıpaqsan doğulduğun tək,
Yalanın əynində min bəzək-düzək.

Hökmünlə fırlanır bu cahan yenə
Hər bir yüksəlişdə səninin əlin var.
Zülmə göndərdiyin tələbnamədə
Sənin möhüründür dustaqqanalar.

Həqiqət donuna girən qarının
Həqiqət, ədalət başının daşı!
Bə'zən də həqiqət carçıların
Həqiqət adına üzülmüş başı.

Boğulan da sənən, doğulan da sən.
Səndə dahilərin iradəsi var.
O qədər tapdandın, əzildin, bə'zən.
Sənin varlığına inanmadılar.

Dünya dərk elədi bir həqiqəti:
Həqiqət tapdanar, ancaq əzilməz.

Xalqların birləşən fikri, niyyəti,
Zorla susdurular, məhv ola bilməz.

Ədalət yolunda axan qanların
İzi tarixlərdə varaq-varaqdı.
Həqiqət, həmişə bu qurbanların
Ağlıyla düşündü, gözüylə baxdı.

Həqiqət! Könülə – yaxından-yaxın.
Əmələ – uzaqdan uzaqsan, nədən?
Dünyanın tarixi

Qurbanlarının
Qanıyla yazılıb dövri-qədimdən.
Sənin qurbanların saysız-hesabsız,
Sənin qurbanların «haqq» dedi getdi.
Bütün sorğuları qaldı cavabsız,
Yerini, yurdunu bilmədi getdi...

Sənin qurbanların cəbhələr yardı,
Silah əllərində,
Söz dillərində.
Sənin qurbanların qəbrə apardı
Səni arzu kimi könüllərində.
Xosə Antonio Eçevarıya
Doğuldu, böyüdü Kubada...

Bir gün
Həqiqət naminə, haqqın əlilə
Yalanın üzünü sillələməkçin.

Yalanlar al-əlvan, yalanlar min-min
Deyir gecəyə bax, zülməti görmə.
Yalanlar... Ağ yalan qara gerçəyin
Üzünə rəng çəkir, gözüne sürmə...

Antonio dedi: – Haqq unudulmuş,
Ya onu qaytaram, ya ölüm görək.
Zülmün əlləriylə ağzı yumulmuş
Böyük həqiqətə dil olam görək.

Sözün rəngi ilə dərdin, zavalın
Adı da, dadı da dəyişiləmiş.
Sözlər... yalan sözlər...

Çılpaq kralın,
Əynində paltar da ola biləmiş...

Sözlərin üzündə kirşanı, rəngi,
Dili uzunsa da, ömrü çox qısa.
Yaşaya biləmi zülmün nəhəngi,
Udub həqiqəti yalan qusmasa...

Qaranı ağardan boyaq yalanlar
İnamı sarsıdır, bizi məhv edir.
Antonio dedi: - Bu ağ yalanlar,
Dövlət masasından baş alıb gedir.

Dayağı boşdusa, qolu zorludur,
Zor gözə görünər yalan olmasa.
Bütün yalanların dirijorudur,
Zülmün üzərində duran bu masa.

Antonio, dostları...

Bir gün,

Bir səhər
Radio mərkəzinə hücum çəkdilər.
Mikrofon önündə durdu Antonio.
Danışdı...

Dindlədi məmləkət onu...
Danışdı... Hər kəlmə dəydi hədəfə,
Dedi: - Uçmalıdır zülmün dayağı.
Kubada ilk dəfə

Bu gün

İlk dəfə

Özünə qayıtdı sözlərin haqqı.
Danışdı... Sədləri dağıtdı, qırdı.
Həqiqət adından o, danışdı.
Söz boyaq olmadı, özünə döndü,
Düşdü qatarlaşıb yolun ağına.
Sözlər də sevindi.

Güldü,

Öyündü,

Bu gün öz rənginə qayıtdığına...
Danışdı... Səsinə dəm tutub axdı
Uca zirvələrdən tökülən sular.
Danışdı... Əslində o danışmadı,
Danışdı minillik dustaq arzular...

Danışdı qəlbini gətirib dilə,
Danışdı... Sözləri bükərək oda...
Bu gün danışdı onun dililə
Haqqın, həqiqətin qurbanları da.

Bir güllə... Vurdular arxadan onu.
Susdu həqiqəti bağırان ürək.
Düz üçcə dəqiqə – bir ömrün sonu –
Zülmətin içində alışıdı nur tək.

Düz üçcə dəqiqə tüğyana gəldi,
Dedi zəmanədən şikayətini.
Üçcə dəqiqədə o, deyə bildi
Uzun əsrlərin həqiqətini...

Üçcə dəqiqəlik bir həqiqətə,
 Öz bahar ömrünü qurban verdi o.
 Dedi öz sözünü mütləqiyyətə,
 İz açdı, xalqına yol göstərdi o.

Yanıb qövr etmədi söz ürəyində,
 Eşitdi sözünü min oba, min el.
 Onun məramını öz ürəyində
 Enməz bayraq kimi daşdı Fidel.

Azadlıq rəmzi tək Antonionun
 Adı könuüllərdə yandı o gündən
 Əbədi ömr aldı həqiqət onun
 Üçcə dəqiqəlik həqiqətindən...

Zamanın qaranlıq uçurumları,
 Artıq aydınlığa çıxır çox yerdə.
 Gerçəyin səpdiyi haqq toxumları
 Cücərir, boy atır çox ölkələrdə.

1974

MUĞAM

H. Üzeyir bəyin xatirəsinə

BƏLKƏ

Bir quş ötür budağında
 Bu nəğmənin laylasına
 Çəmən, çayır mürğuləyir.
 Naləsilə yazıq bizə

Nəsə deyir,

Nəsə deyir...

«Cik-cik», «cik-cik»...

Bilirikmi dediyini?

-Yox, bilmirik, biz bilmirik.

Quş dilini bilmiriksə,
 Günahkarmı o quşcuğaz?

Səbrini bas,

Ləhcəsinə, naləsinə,

Dilindəki qəm səsine

Qulağınla qulaq asma,

Ürəyinilə sən qulaq as.

O nalənin atəşində

Öz qəlbini oda yaxsan,

Mətləbini bilməsən də,

Ürəyini duyacaqsan.

Tar da elə...

O sızlayır için-için.

İçindədir hər mətləbi,

Naləsidir eşitdiyin.

O quş kimi

Tarın da öz ləhcəsi var, öz dili var.

Mətləbinin axırı var, əvvəli var.

Əvvəl öyrən sən bu dilin
Nöqtəsini,
Vergülünü.
Ayıra bil

Dağ gülündən
Bağ gülünü.

Ayıra bil
Ocaqdakı od külündən
Sinədəki dağ külünü.
Bu dünyanın ağrıları, acıları
Necə sıgır Çahargahın
Bəstəniyar pərdəsinə?
Dağlara çıx, diqqət elə
Qayalarda yumalanan

Daş səsinə,

Öz səsinə

Səs axtaran quş səsinə...

O səsdəki
Qırıq-qırıq hıçqırıqlar nə nalədir?
Qırqovulun döşündəki rənglər nədir?
O rənglərdə muğamdakı
Əlvən-əlvən pərdələri,
Pırl-pırl səsləri gör.
O düşünür,
Həm də bizi düşündürür.
Ney üstündə yeddi səsini,
Oyuq-oyuq yuvaları,
Nədir belə?
Bəlkə elə
Balaları perik düşən
Qaratoyuq yuvaları?
Səslər, qırıq bir arzusun can səsimi?
Yuvaları dağıdılmış

Çolpaların naləsimi?

Qayalardan sızan suyun,
Dərələrdə azan suyun
Səslərini
Bir-birindən ayıra bil.
O, bir deyil, yox bir deyil.

Addım-addım, nəfəs-nəfəs

Dağı dolan, dərəni göz,
Bax hər yerin çiçəyinə
Bil dağların çiçəyi nə,
Dərələrin çiçəyi nə?
Çiçəklərin öz rəngində, öz ətrində
Nəğmədəki səsləri gör, xalları gör –
Enib qalxan keçidləri,
Cığırıları, yolları gör.
Dağa gedən cığırılarda
Qarşına bax, dünyanı gör.
Sığırçının belindəki
Arşına bax, dünyanı gör¹.
Bəlkə o da bizim kimi
Ölmək istər bu dünyanı?
Bircə qarış yer üstündə
Bizə göstər bu dünyanı...
Söz var, qəlbə yol açmayan
adi bir səs, quru nəfəs.

Səs də var ki,
Sözün deyə bilmədiyi sözü deyir.
Elə səsin özü şe'r, sözü şe'r.
Söz – qəlbəki bir mətləbin
Öz səsidir...
Nəğmə – səsin şe'riyyəti,

¹ Əfsanəyə görə, sığırçının belindəki ağ xətt bir arşındır.

Şe'r sözün nəğməsidir.
Bəlkə... Muğam bir nağıldır, əfsanədir.
Bilək, onun bu dünyaya sözü nədir, qəsd
nədir?

Nağıllarda bir göyərçin
Bir qəribi şah elədi.
Bu dünyanın kələ-kötür işlərini
rəndələdi...

Ötənlərin dərdlərinə dola-dola
İnanaqımı bu nağıla?

Bu arzudur, bu diləkdir.
El deyir ki, arzularım
Gələcəkdir,

Gələcəkdir...

Bəlkə, düzgün böləmmədik
Biz o zaman
Göydən düşən üç almanı?
Bilək, niyə şüşədedir

Divin canı?..

Niyə, niyə gözləyib el
«O sahibi-əzzamanı?»
Bəlkə, muğam bir gözləyiş,
Bir həsrətdir?

Əl var ikən, qol var ikən,
Baş var ikən, diş var ikən,
Bu gözləmə müsibətdir.
Canavarın aldatdığı
Şəngülümün, Şüngülümün
Qanı, bəlkə, düşüb tarın kök siminə?
Muğamdakı hıçqırıqlar
Üsyan edir, bəlkə, divin tilsiminə?
Ürəyinin tellərindən
Tellər çəkib tara xalqın.

O tellərin nəğməsində
Öz ruhunu, öz qəlbini ara xalqın.

Tanımaqımı istəyirsən
Görmədiyin bir xalqı sən?
Əvvəl onun nəğməsinə sən qulaq as,
Onu öyrən.

Öz sözünü, sorğusunu
Xəyalını, duyğusunu
Xalq yaşadır nəğməsində.
Tarixin bir dövrü yatır
Bir bəmdəki «ah» səsində.

Çahargahın Müxalifi
«Çaldıranda»¹ at saldıran,
Qılıncılarından od aldıran
Döyüş səsi...

Çahargahın Cövhərişi
Kol dibində
Qar altından
Çıxan tənha bənövşənin üşüməsi –
Qılınc səsi, qalxan səsi,
Bənövşənin üşüməsi.
Biri hünər,
O birisi göz yaşıdır.
O sərtliklə bu incəlik
Bir muğamda yanaşıdır.
Dinlə tarı, dinlə neyi.
O – keçmişdən
Asta-asta söhbət açan
Səs muzeyi...

¹ Çaldıran vuruşması.

O – şöhrətli, şanlı muzey.
O – danışan, həm də bizi danışdıran
Canlı muzey.
Gah səşində göy gurlayır,
Gah inləyir həzin-həzin.
Həm babamın yaşıdır,
həm nəvəmin.

\$UR

Varaqlama o tarixi,
İki qəlbin həsrətini
Varaqlarda döyündürən
Bir maraqlı roman kimi.
Dinlə Şuru
Öz qəlbini sənə açan,
Hər kəlməsi alov saçan
Tarix yaşlı baban kimi,
Gözüyaşlı anan kimi.
Tüstüsünə aman elə,
Oduna yan.

Dayan, düşün,
Düşün, dayan.
Dinlə onu.

Hər guşəsi
Quş qonmayan qayalardan daş tərپədər,
Kırpiklərdə yaş tərپədər.
Mahnılar var, ayaqları,
Muğamlarsa baş tərپədər.
Bu dünyanın
Ağrısını,
Acısını
Duydunmu sən?
Duymadınsa,

Bir çiçək də dərəmməzsən
Sən bu hikmət çəmənindən.
Dayan, basma ayağını
Bu çəmənə.
O, sirrini açmaz sənə.
Əvvəl öyrən, bu vətənə
Hardan,
Hansı külək əsib?
Qara yellər dilləndirən
Bir qarğıdan
Kim, nə zaman,
Nədən ötrü tütək kəsib?
Şur nə deyir, nə danışır narın-narın?
Öyrən, nə vaxt qaynağına daş atılıb
Dağlardakı bulaqların?
Öyrən, nə vaxt aparıbdır
Sel Saranı?
Kim salıbdır dildən-dilə
Bu dəhşətli macəranı?
Niyə kəsdi sel aranı,
Həs-rət qoydu o tərəfə
Xançobanı?
Öyrən, niyə Xəstə Qasım
Birdən belə sayru düşüb?
Kərəm niyə
Əslisindən ayrı düşüb?
Ədalətin şərbətinə
İlk dəfə kim zəhər qatdı?
Keşisləri, Həməzləri
Kim yaratdı,
Nə yaratdı?
Koroğlunun nə'rəsinə,
haqq səsinə

Yer gurladı,
 Göy gurladı.
 Dünən onun qapısında boyun bükən
 Bu gün necə oğurladı
 Mərd kişinin Qıratını?
 Nənəm Nigar, bəlkə, onda
 Çağırıb ilk bayatını?
 Qobustanda rəqs eləyən
 Qayalara, daşlara bax.
 Təbiətin öz əliylə
 Çarpalanan çapıq-çapıq qaşlara bax.
 Cəngi səsi
 Birləşdirir göyü, yeri.
 Bəlkə, elə burdan gəlir
 Muğamların ilk rəngləri,
 Təsnifləri, ritmləri..
 Cəngi səsi...
 Gumbuldayır nağaralar,
 Ağız açır mağaralar,
 Qan sıçrayır beyinlərə,
 Qollar keçir çiyinlərə:
 «Hoydu, hoydu, dəlilərim,
 Yeriyn meydan üstünə.
 Havadakı şahin kimi
 Tökülün al qan üstünə...»
 «...Uca-uca dağ başında
 Yaz bir yana, qış bir yana.
 Titrəşir ağzım içində
 Dil bir yana, diş bir yana...
 Çəkəndə Misri qılncı
 Leş bir yana, baş bir yana».
 Cəngi deyir:
 -Düşmənlər gəlir, keç irəli!

Yallı gedir.
 Bayandurun, Koroğlunun dəliləri...
 Burda oxu,
 Sinələri nəğmələşən
 Hər qayanı,
 Hər sal daşı.
 Təbiətin ruhundadır
 Bu uyarlıq, bu nəğməlik.
 Təbiətin özü çalır «qaval daş»ı.
 Qayadakı sərtliyə bax,
 Cəngidəki mərdliyə bax..
 Əllər süzür incə-incə,
 Ayaqlarsa, yeyin-yeyin.
 Yallı da bir vəhdətidir
 O sərtliklə bu mərdliyin...
 Cəngi səsi
 Birləşdirir göyü, yeri...
 Bəlkə, elə burdan gəlir
 Muğamların ilk rəngləri,
 Təsnifləri, ritmləri?
 Bu rənglərdə, nəğmələrdə
 Saxlayıbdır muğamlar da
 Saflığını, özlüyünü –
 Qanadında qürur, vüqar,
 Cəvherində qəm düşünü...
 O düşünür, düşündürür.
 Gah yandırır, gah söndürür.
 Xallardakı xəyallarla, fikirlərlə
 Yox, boşalmır,
 Ürək dolur.
 Böyük qəmin, böyük dərdin
 Vüqarı da böyük olur.

Aydan arı, sudan belə durum mənim,
 Ay yanıqlı Şurum mənim.
 İstəyəm ki, əlvən-əlvən çiçək olub
 Dolaşdığın pərdələrə

Mən səpilmə.
 «Uca dağlar» başındakı
 «Azərbaycan maralı»nın
 Gözündəki «Qara giləm»...

Nənələrin toxuduğu
 Xalılarının xanasında xanalandın
 xıncalandın.
 Göy gölümün ləpəsində sonalandın.
 Sevgililər dodağında
 Yanıb söndün,

Sönüb yandın:
 «Dəryada gəmim qaldı,
 Biçmədim zəmin qaldı,
 Çox çəkdim yar cəfasın,
 Mənə də qəmim qaldı...»

Novruz ötüb, yazbaşıdır,
 Bu nə səssizdir?
 Göydə topa buludların
 Bir-biriylə gülüşməsi,
 Dağlardakı qar üstünə
 Xal düşməsi,
 Dərələrdə suya dönüb
 Gülüşməsi,
 Marxallarda qar uçqunu
 Yazla qışın savaşıdır,
 Novruz ötüb... Yazbaşıdır...
 Sellər, sular aşır-daşır,
 Bir-birilə qucaqlaşır.

Qayaların qabağında
 O öyilir, o burulur.
 Təpələrdən səpələnir
 toz-toz olur.
 Yaylaqları gözə-gözə,
 Dəyir daşa, enir düzə
 Ağacın budağına
 Düymələri düzə-düzə...
 Daşır, coşur,
 Yollar boyu nəgmə qoşur:
 «Qəhrəman»ı qayalarda şaqqıldayıb
 qəhərlənir,

Saz üstündə pöhrələnir.
 Çəmənələrə nəgməni yazı-yaza,
 Gəlib çatır

Araz Kürə, Kür Aza.
 Hər ikisi dağın qarı,
 Dağın barı.

Qovuşanda
 Ağ ləpələr rəqs eləyir:
 Arazbarı, Arazbarı!
 Bu duyğular fısqırtısı,
 Tələtlər, qaynamalar,
 Sığışmadı bir yatağa,
 Budaqlandı sola, sağa.
 Bir fəsildə neçə kərə
 Dəyişdirdi öz yönünü,
 öz yolunu.

Zaman keçdi,
 Bir məcraya sığışdırıb
 Tanıtdırdı bu dünyaya
 Bizim sənət bahadiri – Fikrət onu...

Çoxdan unudulmuş, yeri qalmış yaradır Şur,
Birdən yada düşmüş bir ötən macəradır Şur.

Bir arifin hikmət dolu söz-söhbəti, eşqi,
Heyrətdən ağıl mülkünə bir pəncərədir Şur.

Fikrin nə qədər yolları, mənzilləri varmış,
Üstündə cığrlar açılan bir dərədir Şur.

Dağlar başı ağ, çölləri al, döşləri əlvan,
Hər pərdəsi bir rəngə çalan mənzərədir Şur.

Qürbətdə Vətən həsrəti, yurdunda bir anlıq,
Yaddaşda yanıb, tez də sönən xatirədir Şur.

Çox qürrelənir Bəxtiyar öz şe'rinə hərdən,
Guya deyəcəkmiş bizə şe'rilə, nədir Şur?!

TELLƏR AĞLASIN

Şikəstənin Zil guşəsi-
Əsgəranda vıyıldayan güllə səsi.
Qara xəbər el-obanı dolandı:
Əsgəranda Qoç Nəbini vurdular.
Baxışlarda göz yaşları sulandı,
Ağı dedi buz bağlayan lal sular.
Bəyatılar qara geydi əyninə.
Gəraylılar qəm götürdü çiyinə.
Qarabağın çöllərini qar aldı.
Şikəstənin zil pərdəsi qaraldı:
«Əsgəranda dağıtdılar araba.
Görüm bu diyarı qalsın xaraba.
Nəbinin meyidi qaldı arada

Yerisin üstünə ellər ağlasın.
Darasın saçını, tellər ağlasın».

ÇAARGAH

Şahə qalxan ağ dalğalar
Köpük-köpük...

Uca-uca, böyük-böyük
Qayalara gah çırpılır,
Gah çökülür axın-axın...
Tələtömlər, həyəcanlar
Bərdəstidir, ön sözüdür

Çahargahın.

Deyir: - Həyat bir döyüşdür,
Bir vuruşdur başdan-başa...
Rahatlığı həyəcanlar qucağında
ara, yaşa

En enişə, qalx yoxuşa
Sellər kimi coşa-coşa,
Sular kimi daşa-daşa...

Yaşa, yaşa.

Mayəsində səslər uçur
Qanad-qanad,
Nəql olunur ötən gündən
Bir əhvalat:
...Yad ölkədən elçi gəlib
Ölkəmizə.

- Görək təslim olasınız, -
Deyir bizə, -

Olmasanız...

Təpəriniz varsa əgər,
Savaşınız.

Savaşsanız...

Daş üstündə qalmayacaq

Bir daşınız.

Ağsaqqallar düşündülər:

– Nədir çarə?

Dada çatmaz bu məqamda

Nə moizə,

Nə müəzzin,

Nə minarə.

Qara yellər qabağında

Fikirlər də haçalandı.

Bu onu,

O, bunu dandi.

– Keçmişimiz şanlı idi.

Bəs gələcək?

– Fikirləşək.

Bu bələdan qurtarmağa

Bir ağıllı tədbir görək,

Səbir görək.

Məqamı var hər istəyin,

Tələsməyin, tələsməyin.

Tarixlərə o, baş vurur

«Vuruş» - deyər

Alovlanan ürəkləri

O tədbirlə ovundurur.

Bəstənikar aman çəkir,

Amanından aman, aman!..

Şikayətdir

Taleyin bu qəzasından.

Düşmən yaman amansızdır,

O qansızdır.

– Neyləməli?

– Dişimizlə daş qırılmalı.

– Hanı bizim o gücümüz?..

– Onda ata-babaların şərəfini

Düşmənmə tapşırımalı?..

Təəssüf mü?

Fikir qalxdı,

Fikir endi.

– Təəssüfün kölgəsində

Hansı dilək çiçəkləndi?

Bəstənikar –

Bəstəboyu nigarların

Dili ilə inlər, inlər.

Ağı deyər qız gəlinlər:

«Don tiksən ağı bizdən,

Belinin bağı bizdən,

Qoymayın yadellini

Almağa bağı bizdən...»

Yığıldılar,

Dağıldılar dönə-dönə.

«Ötən günə gün çatarmı

Calasan da günü-günə».

Biri qalxdı:

– Günü günə calamağın

Nə faydası?

Ürəkdə od qalamalı,

Günü oda calamalı.

Min-min fikir

Bircə borcu ödəməmiş.

Qalxan öydi belimizi

Çox qısaltdı dilimizi.

Qalxan altı qaldığımız

Yetər bizim.

Dördlərimiz qılnc ilə

Bitər bizim.

«Dəyirmanın pəridən,

Suyu çıxar dərindən.
 Elin sözü bir olsa,
 Dağ oynadar yerindən...»
 «Çən-duman düzə neylər?
 Zülfün tök üzə, neylər?
 Ov bizim, ovlaq bizim
 Yad ovçu bizə neylər?»
 İndi bizə qılnc görək,
 Nizə görək.
 Od bişirək, dəmir döyək.
 İndi bizə sellər kimi daşmaq görək.
 Qəlbimizə kölgə salan
 «Qorxu» adlı hasarları
 Aşmaq görək.
 Çahargahın Hasarında,
 Yadellinin qabağına hasar çəkən
 Qalalarda
 Kürələrdə od qalandı,
 Ocaq yandı,
 Dəmir bişdi,
 Çəkic altda, zindan üstə
 Xəmir kimi kündələndi,
 Cilalandı.
 Taraq-taraq,
 Taq-tararaq,
 Əldə yaraq
 Vuraq, qıraq,
 Cəbhə yaraq.
 Dəmir, əri,
 Qılınca dön,
 Düşmən üstə durma, yeri.
 Çəkic altda qığılcıma dönüb axdı
 Çahargahın pərdələri...

Müxalifdə,
 Hücüm, hücüm!
 Ərənlərin nə'rəsinə
 Yer titrədi, göy gurladı.
 Uca dağlar dua verib
 Ərənləri uğurladı.
 Düşmən qaçır, bizimkilər tə'qib edir
 Mənsuriyyə qələbədir, təntənədir:
 «Əzizim sözə qaldı
 Bir şirin sözə qaldı.
 Yad qovuldu dağlardan,
 Yurd yenə bizə qaldı...»

Qəlbi vulkan tək coşan üsyandır, üsyan Çarigah,
 Açmış hər zənguləsindən fikrə meydan Çarigah...

Şahə qalxan dalğalardır bir Müxalif guşəsi,
 Dəryalar ləngərlədən tufandı, tufan Çarigah.

Guşələr göy gurladır, yer titrədir, sel oynadır,
 Göndərir yadelliyə imzalı fərman Çarigah.

Simlərin mizrab ilə toqquşmasından od çıxar,
 Yoğrulubdur bəlkə də çaxmaq daşından Çarigah.

Cövhərində bir həzinlik, bir xəfiflik saxlanır,
 Ayrılıbdır öylə bir can sirdaşından Çarigah.

Bəxtiyaram, heyranam bərdəstdə cılğın səslərə,
 İstərəm od alsın əsrin atəşindən Çarigah!

QALALAR

Abşeronun qalaları
 Daşlardakı o oymalar,
 Dalgasını qatardakı
 Həzin, şirin
 Pərdələrin?
 Bürclərdəki o özəmət,
 Təmkin, vüqar,
 Bəlkə... Hasar pərdəsidir Çahargahın?
 Səs düzümlü qaladakı dişlər kimi
 sıra-sıra, axın-axın.
 Yadellinin hücumuna hasar çəkir.
 Daşda fikir, səsdə fikir.
 Boyaları əvəz edən kölgələr də
 Fikir, fikir...
 Ruhumuzla uyqardadır,
 O batıqlar,
 Qabarmalar.
 Qabarmalar
 Batıqlara kölgə salar.
 Nə doğmadır, nə istidir,
 Çıxışların batıqlara
 Düşən xəfif kölgələri –
 Tağlardakı
 Oyma «naxış ləpələri».
 Yadellinin başı üstə
 Yumruq kimi düyünlənən bu qalalar,
 Düşmənin bizə güc gələndə
 El-obaya sığnaq olar.
 Bu qalalar azadlığı hələ yanan,
 Tüstülənən ocaqlarmış.
 Bu qalalar tarix boyu

Neçə-neçə cəbhə yarmış.
 Qız qalası! Adına bax,
 «Bakirədir, qızıdır qalam.
 Yaxın gəlmə, mən quzğunam, mən qartaləm.
 Bu qartallar məskəninə
 Qaraquşlar kölgəsini sala bilməz.
 Qız qalamın qızlığını ala bilməz...»
 «Sən gələrsən, sən görərsən» -
 Qalasının adındakı
 Mə'naya bax, məqsədi gör.
 Babaların məramından
 İbrət götür.
 Düşməninə o deyir ki,
 Əgər gələrsən,
 Yumruğumun ləzzətini sən görərsən.
 Gəldiyinə peşman olub
 Dabanına tüpürərsən.
 Nələr deyir daşlardakı
 O batıqlar, qabarmalar –
 Daş üstündə çiçəklənən
 O yarmalar?
 Kim deyir ki, bu qalalar,
 Yalnız elə qallar üçün
 Qaldırılan
 Bir qaladır?
 Xeyr, burda sərtlik ilə
 İncəliklər qol-qoladır.
 Qorucumuz, keşikçimiz
 Qalaların sinəsində
 Nələr yatır, nələr, nələr?!
 Bu qalalar – Daş nəğmələr.
 Daşlardakı qalalara axar, dolar,
 Daş üstündə naxış tutan,

O fikirlər, o duyğular,
 Guşələrdə qaqqıladaşan
 Pərdələrdən aşib-daşan,
 Hiddətlənən səs axını...
 Batıqların, çıxıqların
 Sinəsində qalxıb enən
 Səs axını.

HƏRƏ BİR CÜRƏ...

Mə'rifət, qanacaq ölçümdür muğam,
 Mən onu özümə məhək sanmışam.
 O məhək daşında mən insanları
 Saf-çürük edərəm, yoxlaram müdam.
 Sən də yanırınsa əgər bu oda,
 Dostumsan...

Görürəm özümü səndə,
 Mən öz həmdərimi, dostlarımı da
 Tanıram muğamın pərdələrində.
 Görən, nə danışır, nə deyir bizə
 Səslərə bükülmüş bu göz yaşları?
 Od saçır,

Dağ basır üreyimizə
 Elə bil köç edir durna qatarı...
 O hara tələsir? O niyə gedir?
 O bizim çölləri niyə tərk edir?
 Tökülür yarpaqlar, susur bulaqlar,
 Soyuqdan üşüyür, əsir budaqlar.
 Payızın sazağı kəsir otları,
 Göydə toplanır qəm buludları...
 Dağın dumanımı, sisimi görən,
 Dumanlı səslərdə belə hönkürən?

Ağlayır aşikar,
 Yanır gizlicə.
 Barmağı altında tarzən gör necə,
 Düyünlü səsləri qovurur, sıxır.
 Səslərdən yaş sızır,
 Sudan od çıxır...

Ey tarım, ey nəğməm, ey pirim mənim,
 Sənə nəzir düşür... çox yoxsulam mən.
 Nəğməm ola bilər nəzirim mənim,
 O da ki söndür nəğmələrimdən...
 O məchul dilinlə, sirli səsinlə
 Gizli bir aləmdən xəbər verirsen.
 Nolar, mənim kimi səsinə dinlə,
 Görək buna necə tab gətirərsən?
 Ey atam hünərli, babam fikirli,
 Ey reyhan nəfəsli, yarpız ətirli,
 Nağıl nəvələrin ey laylay səsi.
 Ulu babaların kamal xəznəsi,
 Şirin arzularım, xoş xəyallarım,
 Ey müqəddəs pirim, ey müdrik tarım,
 Danış,
 Nəğmə oxu,

Sən həzin-həzin
 Abırlı, həyalı qızlarımızın
 Utancaq, dözümlü sevgilərimdən.
 Danış,
 Söhbətinə müntəzirəm mən.
 Danış,
 Nədən ötrü ayrı saldılar
 Kərəmi Əslidən,
 Qeysi Leylidən?
 Niyə taleləri daşa çaldılar?

Sinənə çəkilən bu dağlar nədən?
Sənin xəyalların, düşüncələrin
Dəryadan ləngərli, səmadan dərin.
Hər xalın tarixi

Yüz il, beş yüz il.

Guşələr rəngbərəng:

Yaşıl, al, sarı...

Orda varaqlanır,

Bir qəlbin deyil,

Bir xalqın minillik iztirabları.

Bir xalqın tarixi –

Tarixin yolu.

Eniş, yoxuş, iztirab dolu.

Səslənir muğamın pərdələrində.

Söhbəti aşkarda,

Sirri dərinə.

Zilində elə bil od qalanıbdır,

Yanğına dözməyib havalanıbdır.

Bəmində yanğını keçirmək üçün

Fikirlər, xəyallar yuvalanıbdır.

Biz ki bu yolları bir başa vurduq,

Biz ki bir vahidlik bir arzu-kamda.

Elə bununçün da... Tək mənmi?..

Yox, yox.

Hər kəs öz qəlbinə tapır muğamda.

Muğam – hər guşəsi sirli, soraqlı

Yola bənzəyir.

Yatağa sığmayan qollu-budaqlı

Sələ bənzəyir.

Əvvəlcə yamyaşıl düzü dolaşır,

Birdən dəyişdirir köhnə yerini.

O axır, kükrəyir,

O coşur, daşır
Dağıda-dağıda sahillərini.

Cilova gəlsəydi belə bir axın,
Nota salardılar onu nəgmə tək.
Şəklini çəkməkçin xırdalıqların
Özgə bir dünyadan boyalar görək.
Tez-tez dəyişdirir öz məcrasını,
O yola çıxmadan yolunu bilmir.
Səfərə çıxanda macərəsinin
İlkini bilsə də, sonunu bilmir.
Bu yolu hər yolçu bir cür qət edir,
Bəmi düzənlikdir, zili zirvədir.
Bəli, o, zirvədir.

O zirvəlikdə

Ayağın altından sanki yer qaçır.
O ayaq dəyməyən yaşıl gədikdə
Hər yolçu özünə özü yol açır.

Hər muğam çalanın, muğam deyənin
Keçdiyi, açdığı iz başqa-başqa.
Eyni müğənnini hər dinləyənin
Könlünü yandıran köz başqa-başqa.
Məğrur Qız qalası...

O köhnə Bakı,

Mənsur Zəbul üstə inlədir tarı.

O nədir?

Suların qayalardakı

Həzin, asta-asta pıçıltıları.

– Nəcə dumanlısan,

Görünmür gözə

Pərdədə, örtükdə çırpınan ürək.

Gizli mətləbini görməkçün

Bizə
Dərinə işləyən təxəyyül görək.
Hərə bu ocaqdan bir od götürər,
Tutar səsindeki dərinliklərə.
Xəyalın gözüylə eşidər, görər

Gizli mətləbini hərə bir cürə.
Bilmirəm, yaşıldır, aldır səslərin.
Səsinə nə sözüm?
Laldır səslərin.
Mətləbi gizlədir, inləyir ancaq.
Danışır,
Bilmirik nə deyir ancaq...
Lal səsin nə böyük qüdrəti varmış.
Səsdə sözdən böyük hikmət olarmış...
Mübhəmdir,
Gizlidir sözü nəğmənin.
Min sözdən güclüdür, bir xalın sənin.
Ey tarım,

Ey nəğməm,
Ey pirim mənim
Sənə nəzir düşür...
Çox yoxsulam mən,
Nəğməm ola bilər nəzirim mənim
O da ki sönükdür nəğmələrimdən.

Sözümdə olsaydı səsinin gücü,
Onu başım üstə bayraq edərdim,
Səsinlə dünyanı mən tərpətdərdim.
Yanıb şırıl-şırıl,
Axıb şır-şır o
Kim deyə bilər ki, nə danışır o?
Onda qucaq-qucaq söz çələngi var.
Hər səsin, hər xalın neçə rəngi var.

Hər kəs, hər guşəni yozur bir yerə,
Gəlin, bir anlığa baxaq göylərə.
Buludlar burulur,
Buludlar dönür,
Hərənin gözüne bir cür görünür.
Yox.

Həmən həməndir,
Göy də,
Bulud da.

Hərə öz qəlbini görür buludda.
Yoxsa inanmadın?

İnanma, ancaq,
Anbaan dəyişən o buluda bax,
Sən də öz qəlbini pəncərəsindən
İnan gördüyünə,

Elədir, əlbət,
Mənim gördüyümü görməsən də sən,
Mən də həqiqətəm, sən də həqiqət.

SEGAH

Ey Zabul segahım, Orta segahım,
Mənim öz amanım, mənim öz ahım.
Sən mənə kimsədən pay verilmədin,
Sən özgə çeşmədən gətirilmədin.
Mənim dağlarımdır sənin qaynağın,
Qoşqarın

Kəpəzin,
Ulu Şah dağın
Bağrından sızılıb sən durulmuşan,
Məndə yuvalanıb mənim olmusan.
Başqa rəngə salıb bu zaman səni,

Yenidən yaratdı Sadıxcan¹ səni.
Mənim öz dərdimsən, öz məlalımsan.
Anamın südü tək sən halalımsan,
Çoban bayatısı...

Dağlar başından

Qarlara qarışıb qar-qar axıbdı.
Çöllərə boylanın gül baxışından
Keçdiyi yollara iz buraxıbdı...

Həzin bayatılar, çiçəklər kimi
Dağlarda kök atdı, arana çatdı.
Şirin bayatılar diləklər kimi
Bir qəlbə boy atıb min qəlbə çatdı.

Nənəmin dilində min il dillənən
Segahım, özün al, özün, canımı.
Dilqəmin dilində dil-dil dillənən
Ay telli sazların telli xanımı.
Ey Sarı aşığın sevgi dastanı,
Ey Molla Cumanın «İsmi pünhanı».
Vaqifin könlünü qana döndərən,
Xumar baxışdanmı süzülmsən sən?
Segah – bir arzunun, bir çırpıntının
Min ürekdən gələn hıçqırıqları.
Sonu inilti,
Əvvəli cılığın –
Sınmış bir ürəyin səs qırıqları...

Qəmdir dolayları o ağlar səsin.
Ağrılar mayası,
Şikayət süsü.

Bir himə bənd olan bir qərib kəsin,
Könül hıçkırtısı, iç hönkürtüsü.
Danışır, başından ötüb keçəni.
Bə'zən üsyan edir,
Bə'zən inləyir.
Gizli dərdlərinə yandırır səni,
Mətləbi gah açır,
Gah düyünləyir.

Əlilə saldığı kor düyününə
Dililə yalvarır: «Tez açıl» - deyir.
Ötən keçmişini qoyub önünə
Bayatı çağırır, ona dil deyir:
Araz göldü, yan axdı,
Dibində min can axdı.
Vətən sarı baxanda
Ürəyimdən qan axdı.

Dağların sinəsi nə?
Gün qalxıb sinəsinə.
Aləmə sığmaz başım
Sığbdır sinəsinə.

Əziziyəm gül oldum,
Yandım, axır, kül oldum.
Bir dilbilməz quş idim,
Oxudum, bülbul oldum...

Segah – naləsinə alışıq könül,
Alovu təəssüf, köçü xatirə.
Keçmişini yanıyla danışan könül,
Qazancı ağrılar, özü xatirə.

¹ XIX əsrin musiqişünaslarından, tarda böyük yeniliklər etmişdir.

O deyir dililə amanın, ahın:
 -Tale bir ürəyə gör necə qıymış...
 Mənim çəkdiklərim hansı günahın,
 Hansı bəd əməlin öz bahasıymış?
 Bu dərddə bağladı məni kim? – deyir.
 Bəminde, zilində o, «neylim»? – deyir.

Dərdimin yükünə tab gətirmədi
 Əyilib qırılan budağa neylim?
 Dərələr keçmişəm, dağlar aşmışam,
 Könlümdə dikələn bu dağa neylim?

Günahım nə oldu mənim dəmadəm,
 Düzəndə kəsdilər, dağda bitmişəm,
 İsti nəfəsimlə qar əritmişəm,
 Şaxtaya dözmüşəm, sazağa neylim?
 Mən danışan zaman bir kimsə dinməz.
 Səsim su yandırır, sözüm bilinməz.
 Böyük arzulara dünya bir qəfəs,
 Dilimə vurulan qadağa neylim?

Mən od hərisiyəm, od mənə həmdəm,
 Günah məndə deyil, daşı əritsəm.
 Buz tutar, yay günü bulağa getsəm.
 Neylim, buza neylim, bulağa neylim?

Danışdı.

Gördü ki, dinləyənlərin
 Başından od çıxdı, gözləri doldu.
 Dərdilə, qəmilə başqalarına
 Əzab verdiyinə peşiman oldu.

Dedi: - Bu da keçər, axı neyləmək?

Həmişə olmaz ki, yer üzü gündüz.
 Belə yaranıbdır bu çərxi-fələk,
 Bir üzü gecədir, bir üzü gündüz.
 Ey mənim ürəyim, sən öz gözünlə
 Gecəni gecə gör, gündüzü gündüz.
 Öz əllərinlə,
 Köüllər şad edən əməllərinlə
 Yoluna gül düz.

Nə deyir könlümü oymaqla, oyulmaqla Segah?
 Gözə göz yaşları tək bir belə dolmaqla Segah?

Könlü hıçqırtısı, qəlb atəşi, can yangısıdır.
 Sən mənim göz yaşım ol, çağla, Segah, çağla, Segah.

Anamın öz südü tək sən halalımsan, halalım,
 Nə deyirsən, məni məndən belə almaqla Segah?

Bizi dünyanın o dar çərçivəsindən çıxarır,
 Dəli xallardakı hönkürtüyə dalmaqla Segah.

Onun hər pərdəsi ah, hər bəmi qəm, hər zili od,
 Qəlbə atəş çiləyir, hökm eləyir ağla Segah.

Bəxtiyarın da könlü telləri titrər beləcə,
 Deyər ahəstəcə hey: «Ağla, Segah, ağla, Segah».

RAST

Buxarı başında el ağsaqqalı,
 Əyləşib
 Qəlbini açır süfrə tək.
 Danışır, anbaan dəyişir halı

Zoğal çubuğunu tüstülədərək.
Sözləri bəm simdən zil simə düşmüş,
Danışır bir əsrin öz yarasını.
Danışır aramla,

Tilsimə düşmüş

Bir pəri qızının macərasını.
Dağlarda göynəyən Məcnundur Segah,
Rast – onun atası... Nəsihət eylər.
Məcnun səhralara gətirər pənah,
Ata bu sevdanı məzəmmət eylər.
Rast – müdrik bir ağıl, dərin düşüncə,
Danışır təmkinlə, aramla tək-tək.
Segah – bir istəyin, eşqin dalınca
Mələyə – mələyə qaçan bir ürk.

Rast – çılğın qəlblərə bir ağsaqqalın
Nəsihət nidası, öyüd səsidir.
Bir zaman büdrəyən qəlbin, kamalın
Ayılıb özünü dərk etməsidir.
Segah – nalə çəkən, Rast – tədbirlidir,
Vüqarlı, dözümlü, o səbirlidir.
Yüz ölçür, bir biçir,

Düşünür dərin,

Mühit dənizi tək o ləngərlidir.
Onun ləngər vuran hər guşəsində
Dərin düşüncələr daldalanıbdır.
Gizli fikirlərin sıx meşəsində
Arzudan, istəkdən od qalanıbdır.

Fikirlər, fikirlər...

Bir sirdaş olmuş

İnsana...
Dərdinə dolandan bəri,

Rast cavan deyildir,

O, yaşa dolmuş,

Müdrik bir ürəyin düşüncələri:

Həyat nə?

Ölüm nə?

Ömür nə?

Yol nə?

Qəflət yuxusunu dağıdan nədir?

Qışda yağan qarı, bahar gəlincə

Sellərə döndərib axıdan nədir?

Düzdə ayaq açır dağların qarı,

Hər vaxtın öz quşu, öz budaqları.

Yuxudan qaldırıb ulu dağları,

Bahar havasına oxudan nədir?

Çalır ürəkləri göz baxışıyla,

Boşalır könüllər göz yaşlarıyla.

Yerləri, göyləri öz axışıyla

Haldan-hala salan bu zaman, nədir?

Hökmüylə, qəsdilə nə deyir zaman?

Uçurur bir yandan, qurur bir yandan.

Günəşin başına dolanır cahan,

Fırlanır, fırlanır, fırladan nədir?

Ay nə, gün nədir?

İlk nə, son nədir?

Eniş göstərir bizə dağ kimi,

Qaranı göstərir bə'zən ağ kimi

Dünyanı oynadır oyuncaq kimi,

Qəsd bilinəyən bu oyun nədir?

Ay nə, gün nədir?

İlk nə, son nədir?

Bir aqilin hikmətli nəsihətləridir Rast.
Tarix danışan köhnə rəvayətləridir Rast.

Aqıl danışır, canlı misallar çəkir hərdən,
Bir taleyin ibrətli hekayələridir Rast.

Üşşaqda verir sirli suallar bizə rəng-rəng
Eşqin də cavabsız qalan hikmətləridir Rast.

Dilkəşdə pıçıldar bizə dünya kədərindən,
İnsanın ədalətli şikayətləridir Rast.

Öz dərini qışqırmaz, o, ahəstəcə söylər,
Lakin əzabın son dəmi, sərhədləridir Rast.

Dünyanı gözəl görmək üçün qurbana hazır,
İnsanların ilk arzusu, niyyətləridir Rast.

Ey Bəxtiyar, ah atəşi söz rənginə girməz,
Həm dərddli qürub çağı və həm dan yeridir Rast.

HÜMAYUN

Milləndi qığılcım kimi zülmətdə hümayun,
Dağ üstünə dağ basdı müsibətdə hümayun.
Ülviyyətə, qüdsiyyətə, şe'riyyətə çatmış,
Fəryadda segah, gizli şikayətdə hümayun.

ŞÜŞTƏR

Şövkətli, qədim keçmişimin öz dili şüştər.
Nakam ananın laylası, yüz pərdəli şüştər.
Fəлиндə ağıl nuru saçıb dalğalanırkən
Min ağıl neçin başdan alır bir dəli şüştər.

BAYATI - ŞİRAZ

Muğamat qəsrinin gözəl gəlini
Şövkəti-şanıdır Bayatı-Şiraz.
Mizrabda hönkürən sarı simlərin
Çılğın cövlanıdır Bayatı-Şiraz
Sevincdən kədərə, qəmdən nəşəyə
Keçid meydanıdır Bayatı Şiraz.

AMAN OVÇU

Maral endi sərçəşməyə,
Sərçəşmədən su içməyə.
Bilmədi ki, pusqudadır
Bərəsində «aman ovçu»

Yaman ovçu,

Zalım ovçu.

Qabırğası qalın ovçu.

Qaçdı, bir az aralandı.

Şaraq-şaraq!

Kürəyindən yaralandı,

Qaçamıdı... O dayandı.

Göy çəmənlilik qızıl qandan

Oda yandı.

Döndü, baxdı yazıq-yazıq,

Məlul-məlul,

Ovçu, sənin qolun sına.

Necə qıydın bu dağların

Maralına?

Gözlərdəki o çarəsiz zalvarışa

Necə dözdün?

Aman ovçu,

Tüfəngini çiyinə sal,

Bir geri dön,

Bir ora bax.

Bu dəhşətə kol titrədi,

Gül üşüdü.

Baxışdakı o yalvarış

Nəğmə oldu,

Dilə düşdü:

«Aman ovçu, vurma məni,

Mən bu dağın maralıyam.

Yaralıyam, yaralıyam».

Nəğmələrin istisinə

Qızındıqca donuruq biz,

Heykəlləşir heyrətimiz.

YAĞ, YAĞIŞ

Ağ yel əsir,

Ağ buludlar

Topa-topa,

Tel-tel əsir.

Ağ yel əsir.

Pambıqlanan buludları

Kola-kosa

asa-asa

Ağ yel, ağ-ağ gül bitirir,

Yağışı da ağ gətirir.

Göydə bulud damar-damar...

Bu ağ yağış

Düz torpağın

İliyinə

Damar, damar...

Oğul-uşaq gülə-gülə

Çıxar çölə.

Üz islanar, göz islanar.

Oğlan qaçar,

Qız islanar.

«Yağ, yağışım, yağ yağara.

Daş ağara, dağ ağara.

Ağ buludun toy günüdür,

Gir mağara,

Yağ, ey yağış,

Vur nağara...»

Yağış yağır,

Ürəyinin yanğısına

Dağın, daşın.

Tut ucundan sən göyə çıx,

Bu yağışın.

Şırıldayır navalçalar,

Qopub düşür budağından

Kal alçalar.

Arxlar daşar, sel oynayar,

Göy əl çalar...

Sellər yıxar bərələri,

Dilləndirər

dibsiz «uzun dərə»ləri...

Uzundərə

Şüştərimdən qopub düşdü,

Sellər, sular çağıldayan

Uzun-uzun dərələrə.

Əlvən-əlvən havalardan aldığımız

Havalar da

Öz sözüdür könlümüzün,

Arzumuzun, dərələrə...

Göy tutular.

Bir tərəfi açıq olar,

Açıq yerdən gün çırtlayar.
 Deyərlər ki, indi günəş
 Buludlara oldu günü.
 Açıb qızıl saçlarını
 Günəş yuyur əl-üzünü...
 Bəs bu nədir? Bəs bu nədir?
 Bu da özgə bir nəğmədir.
 Yağış kəsir...
 Qovğası da bitir, demək,
 Göyün, yerin.
 Göyün təmiz aynasına
 Əksi düşür
 Çiçəklərin...
 Çiçək açır sağdan sola
 Göyün tağı.
 Göy üzünə çətir çəkir
 Göy qurşağı.
 «Fatma nənə hana qurur»
 Hanadakı rənglərə bax.
 Kitab kimi o, oxunur
 Varaq-varaq.
 O, üreyin gah qüssəli,
 Gah fərəhli hallarımı?
 O, muğamın əlvən-əlvən xallarımı?
 Hər guşədə neçə-neçə
 Rəng çağlayır,
 Səslər elə əngindir ki,
 Açıb geniş qollarını
 Bu dünyanı qucaqlayır.
 Əfsanəvi nənəmizin
 Üreyinin tellərindən
 Hanasına bənd etdiyi süslərə bax.
 Səslərdəki rənglərə bax,

Rənglərdəki səslərə bax.
 Gah da olur yağış kəsmir,
 Elə yağır, yağır yenə...
 Nə əkinə gedən olur, nə biçinə.
 Çiyinlərdə həyat yükü dağdan ağır.
 Bir yandan da yağış yağır,
 Səpələnir sola, sağa,
 Aman vermir göz açmağa.
 Neyləməli?
 – Pas atıbdır oraqlar.
 Zəmilərdə diş qıcadır
 Alaqlar.
 Hər qapıdan pay umub
 Qodu gəzir uşaqlar:
 «Qodu, Qodu, dursana,
 Çömçəni doldursana...»
 Əkin-biçin eşqinə,
 Ürək yanır, dil yanır.
 Bizim mahnılarımız
 Bə'zən belə yaranır.

SAYAÇILAR

Düzdə qızıl bürküyə
 Dağda borana düşdük.
 Yayda dağa üz tutub,
 Qışda arana köçdük.
 Qışda dəyə evimiz
 Yayda alaçıq oldu.
 Qəlbimiztək evimiz
 Hamıya açıq oldu.

Düşdük qara, sazağa,
Həm qul olduq, həm ağa.
Qonduq azad quş kimi
Biz budaqdan-budağa.

Sərhəd tanımadıq biz,
Arxalandıq dağlara.
Ləpirimiz yol açdı
Yaxına, uzaqlara...
Qoyun-quzu bəslədim,
Dağ bizə sirdaş oldu.
Yaylaqların çiçəyi
Bizə əyin-baş oldu.

«Nənəm qoyunun ağı
Dolandı, gəldi dağı.
Çobana çarıq bağı,
Qızlara cehiz ağı...

Nənəm, a dəli qoyun,
Dolanıb gəli qoyun.
Gəlinlər güzəmindən
Toxuyar xəli, qoyun.

Nənəm, a nazlı qoyun,
Qırqovul gözlü qoyun.
Pendiri kəsmə-kəsmə,
Qatığı üzlü qoyun...»

Dağlardakı suların
Səsi nəğməmiz oldu.
Dağların sel suyu tək
Qəlbimiz təmiz oldu.

Dağlardan aldığımız
Nəğməni

Qəlbimizin
Fəryadına çevirdik.
Aradan kəsdiyimiz
Qarğı tütəyə verdik.

Biz nəğməylə oynayıb
Nəğməylə də yatardıq.
Biz qoyunu, quzunu
Nəğmələrlə otardıq...

«Nənəm, a narış qoyun,
Yunu bir qarış qoyun.
Çoban səndən kəsübdü
Südü ver, bariş qoyun».

Uca dağlar, şiş qayalar boyunca
Zilə çəkər bayatını çobanlar.
Bu səsdəki məlahəti duyunca
Qoyun-quzu ota gələr, dil anlar.
Kiçik-kiçik arxlarım –
Bayatılar, sayaçılar, laylalar
Qayalardan sızılar,
Dərələrə hay salar,
Kürə çatar,
Arazıma can atar,
Bizim muğam dəryamızı yaradar.

Sevinc bizi güldürürsə,
Qəm ağladır.
Sözün özü nə ağlayır,
Nə də gülür,

Amma bizi həm güldürür,
həm ağladır.

Yox, söz deyil, sədir, axı,
Qəhqəhə də,
Hönkürtü də,
Min cümlədən daha böyük
Mətləb yatır

Bircə qırıq hönkürtüdə.
Könül səsi könül dələr.
Nəğmələrin əvvəlidir
Hönkürtülər, qəhqəhələr.
Bəlkə insan
Sevincini, kədərini

Nəğmələrlə söyləməzdı,
Bizim kimi hönkür-hönkür ağlasaydı,
Qah-qah çəkib gülsəydi söz.

Yox, nəğmələr yaranmazdı,
Qəlbimizdən keçənləri
Tamam deyə bilsəydi söz.
Sözədən əvvəl səs yaranır,
Nəğmələrdir ilk dilimiz.
Nəğmələrdir

Sözümüzün, fikrimizin
İbtidası,
Nəğmələrdir
Dilimizin əlifbası.

Daş ürəklərdə yanib daşları sındırdı muğam.
Haqqa düşmən olanı haqqa tapındırdı muğam.

Nə güman eyləmişən ondakı tilsimləri sən,
«Kürü ahıyla qurtdu», «Salı yandırdı» muğam.

Onun hər guşəsi bir xatirə, bir canlı kitab,
Keçilən yolları hərdən bizə andırdı muğam.

Su çilər kinli ürəklərdə qəzəb tonqalına,
Neçə qəsdin önünü kəsdi, dayandırdı muğam.

O, ürək yangısı, göz yaşları, bir çəngə bulud,
Oyadıb yaddaşı, vicdanı utandırdı muğam.

Dəfn edin siz məni Zabul segahın mayəsinə,
Deyirəm, bəlkə, məni bir gün oyandırdı muğam.

Çox kitablar oxudum, zənn elədim bəxtiyaram,
Mənə çox mətləbi ahəstəcə qandırdı muğam.

1975

ATILMIŞLAR

Anamın xatirəsinə

I Fəsil

KÖRPƏ

1

Nə isə düşündü
Duruxdu birdən.
Seçdi bir fikrini min bir fikirdən.
Körpəni aramla бүkdü qundağa,
Basdı sinəsinə qalxdı ayağa...

Ümidə yas tutub, ağlayır güman,
Xeyiri şərləyir, şərə «dost» deyir.
Sevilib, sonra da atıldığından
O da balasını atmaq istəyir.

Ancaq... durdu yenə, duruxdu yenə,
Körpəni astaca qoydu yatağa.
Sıxdı döşlərini süd şüşəsinə,
Əmzikle bir yerdə бүkdü qundağa.

O, qalxmaq istədi, yenə döyükdü.
O, bir də düşündü son niyyətini.
Bildirdi ki, şüşəylə birgə o, бүkdü
Sonuncu analıq məhəbbətini.
Dizləri titrədi...
–Bu nədir belə?
Bir alov qarsıtdı içindən onu.
Bir neçə damcılıq ana südüylə
Verdi övladına o, son borcunu.

«Analıq, balalıq bumudur məgər?
Çəkdim qayğısını bir cə həftə mən.
Yolumun üstündə bala bir çəpər,
O tərəfdə arzum, bu tərəfdə mən.

Şəhərə gəlmişəm uzaq rayondan,
Burda dər oxuyum, sənət öyrənirəm.
Məhəbbət dərindən kəsildim yaman,
Oldu bu körpə də «qiymətim» mənim.

Atamın adına övladım ləkə,
Hər dərdə bənzəməz mənim bu dərdim.
Mən onun başını ucaltmalıyəm,
Mən onun adına ləkə gətirdim.

Tapdandı ismətim, bədbəxt yetimlə
Necə keçəcəkdir günüm, ruzgarım?
Neyləyim?

Atamdan, anamdan özgə
Mən kimə əl açım, kimə yalvarım?

Axsın ürəyimə qoy göz yaşlarım,
Kimsənin önündə əyilməməli.
Nə anam, nə atam, nə qardaşlarım
Bunu bilməməli, yox, bilməməli!..

Basıb sinəsinə o, körpəsinə,
Getdi... İki addım atmamış,
ona

Qəlbi nəse dedi...

Addım səsini

Bənzətdi o, qapı taqqıltısına...
«Bəlkə o gələcək?

Axı, sevirdi.
 O, mənə nə qədər ümidlər verdi.
 Bəs sonu?
 Bu imiş sevginin sonu?
 Dandı sevgisini, dandı borcunu.
 Kim qaça bilibdir qədənən yeyin?
 Heç demə, zillətmiş sevgimin adı.
 Qadasını alıb sevinc verdim.
 Özü verən dərde ortaqlıq olmadı.
 Necə də ağrımış, necə də ağır,
 Mənim qollarımı qıran bu körpə.
 Məgər tək-cə mənim öz günahımdır
 Yolumun üstündə duran bu körpə?

 Özgələr bilməsin dedim, dərdimi,
 Özüm öz içimdə yedim dərdimi.
 Ağlaram,
 Səsim yox,
 Hay-harayım yox!
 Ahıma səs verən öz ahım oldu.
 Bu, mənim dünyaya bala payım yox,
 Bu, mənim dünyaca günahım oldu.

 İstini yaz bildim,
 Yaz açılmadı.
 Vaxtsız açan çiçək xar olmalıymış.
 Qanunsuz ananın analıq adı
 Elə qanunsuz da pozulmalıymış...
 Mən baxa bilmirəm bir günah kimi,
 Bu təmiz hissimə, məhəbbətimə.
 İndi neyləməli?

 Xəcalətimi
 Girov verməliyəm səadətimə?

Bu sirri gizlətmək mümkündürmü?

Mümkün!

Qəlbin dövrəsinə daş hörülməli.
 Təlsiz balamın yaşaması üçün
 Mənim ana adım öldürülməli!

Mənim ana hissim qəm otağında
 Tutsun mənzilini, tapsın yerini.
 Tapacaq bəlkə də yad qucağında
 Balam öz bəxtini, öz qədərini.
 Nə imiş ölçüsü namusun, arın?
 O hardan başlanar, o harda bitər?
 Dünyada qanunsuz doğulanların
 Yaşamaq hüququ yox imiş məgər?

Əgər qaynağından su bulanırsa,
 Bulaqlar başına nə kül tökməli?
 Atanın, ananın günahı varsa,
 Onun cəzasını övlad çəkməli?
 Bu nədir?

Bu müdhiş uyğunsuzluğun
 Nə ad verməliyik törətdiyinə?
 Deyirəm, qanunla qanunsuzluğun
 Sərhədi nə imiş, göstərin mənə...»

2

«Şəhərə gəldiyim bir il deyildi,
 Sevidim...

İnandım,

sevidim,

atıldım.

Ömrümün düz yolu necə əyildi,
 Yanıb kül olmadım, yanıb ayıldım.

Səhvlər...

Düşünür hamı xeyrini,
Mən seçə bilmədim xeyiri şərdən.
Düz düzü götürür, əyri əyrini,
Qorxuram yenidən səhv eləyim mən?!

Bə'zən birçə anın yanıltısından
Bütöv bir ömrü udurur insan!
Kimdir yıxılmayan? Məgər təkəm mən?
Bu dərdə düşənlər dünyada min-min...»
...Səhvinə haqq verib əzab çəkməyən
Düşür tələsinə ikinci səhvin.
«İndi neyləməli?

Ömrüm boyunca
Bir səhvin oduna külmü olum mən?
Bəsdır alışdığım, yandığım bunca,
Başlamaq gərəkdir ömrü təzədən.
Hələ nə görmüşəm? İyirmi bahar,
Bu yaşda özümü kəfənləyirəm mən?
Yox! Belə yaramaz!

Axar sel-sular
Kol-kosa ilişən çör-çöpün üstədən.
Niyə şişirdirəm mən öz dərdimi?
Yaşamaq!»

Yaşamaq bir insan kimi
Kiminə asandır, kiminə çətin.
Dünya süfrəsidir nazi-ne'mətin.
Orda qəm çəkənə qəm əksik deyil,
Orda dəm çəkənə dəm əskik deyil.

«Elə ömrüm boyu görək ağlayam?
Mənimçün dünyanın tək qəmi qalmış?
Elə bil naz-ne'mət qurtarıb tamam,

Dərd çəkib, qəm yemək mənəmi qalmış?

Yox! Daha bəsimdir, bəsimdir!» - deyər
Baxdı,
O həsrətlə baxdı körpəyə.
Bələyin üstünə axırdı dən-dən
Göz yaşı – əzabı, ələmi, dərdi.
Hara getdiyini heç kəsdirmədən
Elə addımlayır, elə gedirdi...

Külək vıyıldayır,
Qar sovururdu.
O, yenə dayandı,
O, yenə durdu.
Bəlkə, yolu azıb?

Sonuncu mənzil

Bəllidir...

Getdiyi bu yolu deyil,
O, ömür yolunu azıb, çaşdırıb.
Başını qundağa yaxınlaşdırıb,
İsdir körpəni od nəfəsilə.
Bəlkə, son borcunu ödəyir belə.
Çatdı bir həyəətə...
Döyükdü,
Durdu
O, uçunurdu.
Bir sağa çevrildi, bir sola baxdı,
Boylanıb həyətdən o, yola baxdı.
Girdi bir dəhlizə... Mərmər pillələr
Daş üzə bənzər.
Gözünün ucuyla qundağa sarı
Baxmadan

astaca qalxdı yuxarı.
Meydança üstündə qoyub körpəni,

Endi pilləni,
Endi!

Endimi?

Körpə anasından ayrıldığı
hiss etmiş kimi
çığırdı birdən.

Elə bil püskürüb od çıxdı yerdən,

Bürüdü ananı...

Durdu yerində.

İldırım şaqqudı bəbəkələrində.

İstədi qayıda...

Ancaq qaçdı o,

Bala naləsindən uzaqlaşdı o.

Dondu dodağında bir «can» kəlməsi,

Qaldı qulağında körpənin səsi.

Ayaq tappıltısı...

O, dönmür dala,

Qaçır, xəyalında qovur an anı...

O elə bilir ki, bu qaçışıyla

Açır xoşbəxtliyin qapılarını.

Üz tutub sabaha bu gündən qaçır,

O, bu qaçışıyla özündən qaçır.

O qaçır analıq məhəbbətindən,

O qaçır özünə öz töhmətindən.

Qaçır, könlündəki bəredən aşır...

Amma yaxşı bilir o, nədən qaçır.

Özgələr gözündə günahsızlaşıb,

Təmiz görünməkçün ləkədən qaçır.

Hələ eşidilmir ürəyin səsi...

İnanır o səsin boğulduğuna.

Özgələr önündə pak görünməsi

O, hələ bilmir ki, ləkədir ona.

Qaçır,

amma bilmir o, nəyə qaçır.

Ləkədən qaçırkən ləkəyə qaçır.

İnsan bir ömürdə ikidir, iki

Atıb körpəsini elə bildi ki,

Adının üstündən ləkəni atdı,

Özünə başqa bir tale yaratdı.

Təmizə çıxartdı o, öz adını

Sabaha uzanan qol-qanadını

Körpə bağlamışdı...

Qolunun üstdən

Onu daş pillənin üstünə qoydu.

Qolları boşaldı.

Yolunun üstdən

Körpə götürüldü... Bu nə yoluydu?

Hara aparacaq bəs bu yol onu?

Nə imiş görsən bu yolun sonu?

Qollar körpəsizdi...

Ancaq bu gündən

Qollar ağırlaşdı yüngüllüyündən.

Körpənin yerinə indi də vicdan

Asıldı ananın qol-qanadından.

3

Çatdı mənzilinə taqətsiz, bihəl,

Qırıq çarpayıya uzandı dərhal.

Yumdu gözlərini...

Gördü yüz yerdən

Gözünü zilləyir ona körpəsi.

Açdı gözlərini...

Pəncərələrdən

Doldu otağına körpənin səsi.

Gördü ki, otaqda hər şey qışqırır.
Açdı pəncərəni, yer-göy qışqırır.
Qışqırır masanın üstə kitablar.
Qışqırır qapı da, pəncərələr də.
Qışqırır çarpayı, qışqırır divar,
Qışqırır görpənin yatdığı yer də.

Tutdu qulağını sıxdıqca sıxdı,
O elə bildi ki, səs çöldən gəlir.
Gördü bu səs deyil, bu qışqırıqdı,
Bildirdi ki, qəlbindən, könlündən gəlir.
Su içdi, boğazda tıxanıb qalan
Qəhəri ötürə, bir udu, bəlkə.
Açdı radionu,

ona yük olan
Dərdini bir anlıq unuda, bəlkə...
«Cavan analara söhbət, məsləhət».
Bu da başqa töhmət, başqa məzəmmət!
Radionu susdurdu.

Ayağa durdu...
Söhbət qulağında səsləndi yenə.
Hər şey elə bil ki, durub qəsdinə,
Kəsir yolunu.
Hansı bir qüvvəyə

özünü bilmədən
Qəfil itələdi içindən onu.
Görən, birdən-birə ona nə oldu?
Bayaqkı qəsdini, yoxsa, danırdı?
Baladan qaçdığı bu yollarla o,
İndi balasıyçün qanadlanırdı.

İndi o yüyürür dala baxmadan,
Bayaq yüyürmürdü, o sürünürdü.

Bayaq analığı tapdayıb danan
İndi ana olub geri dönürdü.

O, boğa bilmədi qəlbin səsinə.
O uçuş,
O qaçır dar döngələrdə.
Kim bilir, kim bilir, o, körpəsini
Tapa biləcəkmə qoyduğu yerdə?

Bir oxun başına necə dolanır
Niyyətin qarası, arzusunun ağ.
Bir insan ürəyi xoşbəxtlik sanır
Bayaq itirməyi, indi tapmağı.

Yüz rəngli, yüz səslə istəyimizlə
Bir saat içində yüz adamıq biz.
İlkini başladın, sonunu gözlə,
İnkarla təsdiqdə bütöv, tamıq biz.

Gecənin yarısı... Küçələr lal-kar.
Yağdıqca sulu qar tərleyir yollar.
Sulu qar əriyir...

Xəcalətindən
Elə bil tər tökür puçur-puçur yol.
O qaçır, yel kimi burulur tindən,
O öndə qaçdıqca dala qaçır yol.

O çatdı həyəətə... yumdu gözünü,
Mərmər pillələrə atdı özünü.
Körpəni görmədi qoyduğu yerdə,
O, bir daşa döndü daş pillələrdə.
Döşəndi yanına

körpəyə sarı

Uzanan o titrək, gücsüz qolları.

Bu qollar bezmişdi bu gün körpədən,
Bu qollar körpəyə uzanır indi.
Bu qollar buz kimi soyuqdu nədən?
Bu qollar üstündə can yanır indi...
–İndi mən neyləyim, neyləyim? – dedi.
Bir-bir qapıları döymək istədi.
Dayandı...

Ahının şö'lələrində
Elə bil qəfləti bir ulduz doğdu.
Hardasa qəlbinin gizli yerində
Sevindi...

Bir qədər yüngülləşdi o.
–Mən ki peşman olub döndüm geriye.
Qədər öz hökmünü belə döndərir.
«Bəlkə xeyirlisi beləymiş» deyər,
İndi öz-özünə təskinlik verir.

Vicdandan asılıb ürəyi darta
Yükün ağırlığı azaldı bir az.
Özünü aldadıb yaşayır insan,
Bəlkə, bu alversiz yaşamaq olmaz.

Ancaq bu məqamda bir mətləb də var:
Bir dəfə aldanan yüz yol aldanar.
İkinci günaha yol verər insan,
Birinci günaha haqq verən zaman.

4

Keçdi bir neçə gün qaralı, ağı,
Gah açıqqabaqlı, gah qaşqabaqlı.
O, qəsdən qəşş edib gülürdü bir an,

Qəlbində mələyib onu sarsıdan
Körpənin səsinə batırmaq üçün,
Ancaq güclənirdi o səs günbəgün:
Dəniz nərlitisi, su şırıltısı,
Yarpaq pıçılıtsı, yel vıyılıtsı
Onun qulağında ana axtaran
Körpə balasının hıçqırığıydı...
–Mənim daş ürəyim, yoxdur bir soran
Analıq hissəyə bəs necə qıydı?
O, bir yer istəyir, o, bir yer ancaq,
Uzaq, uzaq olsun bu səsdən uzaq!
Yox! Qaçma bilmədi o bu səslərdən.
Nahar eyləyəndə sızlardı hərdən
Döşünün giləsi, döşünün ucu.
Bu, onun ən böyük günahı, suçu.
Bu nə müsibətdir, gülüşlərində
Hönlür qəlbinin hayı, harayı.
Özü çörək yeyir...

Amma döşündə
Sızlayıb ağlayır körpənin payı...

Bu nə müsibətdir, bu nə müsibət,
Buna tablamağa bir ürək hanı?
Bu necə dəhşətdir, bu necə vəhşət,
Necə susdurasan burda vicdanı?

Həyat nə oyundur, nə də oyuncaq,
Dandığın gerçəyi gerçək bil yenə.
İnsan bir əlilə yandırır,

ancaq
O biri əlilə vurur dizinə.
O da dizlərinə vurub ağladı,
Oturub ağladı, durub ağladı:

-Qalmadı bir şeyə – dedi – gümanım,
Saçımı dərd yoldu, qəm daraqladı.
O qədər ah çəkdim,

ahım, amanım
Viranə könlümdə tüstü bağladı.
Düşüb qasırğaya borana könlüm,
Azmışam yolumu qəm meşəsində.
Elə dağ-dağ olub viranə könlüm,
Arılar şən bağlar hər guşəsində.

Ümidlə, inamla yaşayır ana,
Günləri, ayları ötürür belə.
Küçədə, bayırda uşaq gördümü,
Baxır diqqət ilə baxır zənn ilə.

Axtarır özünün cizgilərini
O gah bu uşaqda, gah o uşaqda.
Kimsəyə açmayır ancaq sirrini,
Gözləri axtarır hey aramaqda.

Belədir özəldən, belədir qayda:
Tapmaq çətin olur, itirmək asan.
İndi ağlayırsan...

Ancaq nə fayda
Özü yıxılanın ağlamağından?

Bəs körpə?
Nə yazdı bəxtinə ruzgar?
Körpələr evinə verdilər onu.
Atalı, analı yetim balalar,
Yaxşı ki, bilməyir atıldığı.

Bilmədi...

Bəs sonu?

Sonu müsibət!
Bu dərdi söyləmə qəlbidaşlara.
Yaxşı ki, hökumət, yaxşı ki dövlət
Yenə sahib durur atılmışlara!

II Fəsil

QOCA

1

Ana tanıyıram iyirmi yaşından
Dul qaldı.
Bəlalar ötdü başından.
Dərdi qabaqladı.

Kədəri ötdü.
İki nəfər cüssəli bala böyütdü.
Biri çatan kimi on yeddisinə.
Səs verdi Vətənin çağırış səsinə
Getdi od içinə.

Getdi,
Gəlmədi.
Gənc ömrü yarımçıq bitdi,
gəlmədi.

Ana kiçiyinə ümid bağladı,
Dərdini gizlətdi, gecə ağladı.
O, birçə arzuya, birçə niyyətə
Verdi üreyini, verdi büsbütün.
Dözdü hər ağrıya, hər əziyyətə,
«Bir övlad böyütdü bir afət üçün».
Ona toy elədi.

Ömür yükündən
Sandı ki, azaddır bu gündən bəri.
Ancaq o bilmədi,
elə o gündən
Başlanır ön böyük müsibətləri.

Ana öz işini tamam bitirdi.
Bitirdi!
Hər şeyi, demək, itirdi.
Vəzifən bitdimi, borc ödəndimi,
Üz astara dönür, astar üzleşir.
Geyilib atılmış bir paltar kimi
İnsan da bu zaman görəksizleşir.

Ayıra bilmədi yoxuşdan diki,
O, bunu bilmədi,
Nə biləydi ki,
Hər hökmün bitəcək iş-güc bitəndə,
Hörmətin itəcək hökmün itəndə.

Bir vaxt ayıldı ki, dəyişib yerlər,
Çömçə isti olub indi qazandan.
El ağzı –

fal ağzı

yaxşı deyirlər,
Köynək yaxın imiş üreyə candan.
Bir vaxt ayıldı ki,
keçib iş işdən,
Baxışlar soyuyub, üz yaman dönüb.
Ana başa düşdü, bu tərpenişdən
Oğul da, deyəsən, anadan dönüb.
Gördü ki, hökmünü
O, bircə-bircə
İtirir...

Hörməti əlindən gedir.
Bir vaxt ayıldı ki, builki sərçə
Bildirki sərçəyə civ-civ öyrədir.

Köhnəlik – qaynana.
Yenilik-gəlin!
Hərə öz fikrində haqlı,
həm doğru!
Gələn yeni ilə gedən köhnənin
Sonu görünməyən döyüşdür bu.

Ana bu ocağa gəlin gələndən,
Bu qədim yuvada bir qayda vardı:
Gəlinlər oyanıb hamıdan erkən
Ərləri yedirib yola salardı.
Ana bu qaydanı müqəddəs bilir,
Ana bu qaydanı yaman güdüdü.
Ana bu qaydanı indi hər səhər
Təzə gəlinindən tələb edirdi.

Gəlinə yatırdı doqquza qədər,
Oğul acqarına işə gedirdi.
Bir gün,

beş gün,

on gün!

Ötdü beləcə.

Ana nə danışdı,
Ana nə dindi.
Gördü ki, oğul da dinmir...
Bir gecə

Dözmədi...
Gəlinə yaman tərbindi.
İki əqidənin, iki cəbhənin
Döyüşü başladı sükutdan sonra.

Ana dözəmmədi...
Bu təzə gəlin
Təzə nırx qoyanda köhnə bazara.

Partladı ürəklər,
Açıldı üzlər.
Yaman qanad açdı latayır sözlər.
Gəlin qaynananı бүkdü bucağa:
–Gözünü dünyaya yaxşı aç, – dedi.
İndi mən sahibəm, mən, bu ocağa.
İşə bax!

Yerliyə yersiz qaç – dedi.

Köməyə çağırırdı ana oğlunu.
Oğul danışmadı...
Durdu kirmiş.
Ana bilmədi ki, bu imiş sonu,
Gəlin gələn kimi oğul itirmiş.
Ara verilmədi evdə davaya,
Ürəklər partladı qəzəbdən, kindən.
Oğul barış üçün girdi araya,
Heç biri dönmədi öz cəbhəsindən.
–Bizim zamanədə belə deyildi.
–Saxla! Çoxdan bitib sən zamanın.
Ana bilmədi ki,

Günəş öyildi,

Öz təzə hökmü var təzə dövrənin.
Elə ki qocaldın,
Bil öz yerini!
Oynaya bilmirsən, göz yum hər şeyə.
Əlacın odur ki,

Gördüklerini

Vurasan həmişə görməməzliyə,

Bu da nöqsanıdır Qorqud Dədənin,
Dördcə naxışında yanıldı nəqqaş.
Oğulu anadan ayıran gəlin,
«Gəlin» yox,
«Ayıran» çağırıldı kaş!

Oğul arvadına haqq verdi yüz yol,
Ananın könlündə düyünləndi daş.
Bir deyən olmadı, ay dönük oğul,
Axı, üz var idi, saqqal çıxmamış.

Ümidlər, arzular gördü talanmış,
Ayıran dırnağı ətdən ayırdı.
Bir deyən olmadı, a canıyanmış,
Axı, diş yox ikən dodaq ki vardı.

Gördü ki, bu oğul, o oğul deyil,
Gördü ki, umubmuş zərərdən xeyir.
Belin ağrısını, gördü, bel deyil,
Kəməri inildəyib çəkmək istəyir.

Ürək ağrılarla dolub daşanda
İnsan başdan-başa gileyləşərmiş.
Yad qızı ocağa doğmalaşanda,
Doğmalar get-gedə ögeyləşərmiş.

Ana öz işini tamam bitirdi.
Bitirdi...
Hər şeyi, demək, itirdi.
Bu dünya belədir,

Baxmır fəryada.

Vaxt çatdı.
Köçünü çək yavaş-yavaş.

Vəzifən bitdimi sənin dünyada –
Özünü bitmiş bil, özünü, qardaş!

Bu dünya belədir,
Götürə bilmir
Saxta bir bəzəyi, saxta bir süsü.
Nəfs artıq tikəni ötürə bilmir
Gərəklik – insanın dəyər ölçüsü!

Gərək bilirlərsə dünyada səni,
Böyründə-başında dost görəcəksən.
Elə ki, itirdin gərəkliyini,
Dünyada hər şeyi itirəcəksən.

Yerləri astaca dəyişir zaman,
Baxmır nə fəryada, nə göz yaşına.
Dünənki məqamı əlindən çıxan
Dünəni bu günün qaxır başına:

–Səni bu dünyaya mən gətirmişəm,
Sənə döşlərimdən mən süd vermişəm.
Gecələr yatmadım yatasan deyə,
Böyüdüb çatdırdım səni ərşəyə.

Mən sənin həm atan, həm anan oldum,
Axırda beləcə aldanmış oldum.
Ananı özünə yad tutdun, oğul,
Borcunu nə yaman unuttun, oğul?

–Adicə bir işdir bala yetirmək
Ananın analıq təbiətinə.
Mə'lum gerçəkləri dilə gətirmək
Yaraşmır, ay ana, ləyaqətinə.

Əmanət kassası deyil uşaqlar,
Xərcindən kəsərək qazanc görəsən.
Artıq gəlirini orda saxlayıb,
Sonra faiziylə ömür sürəsən.

Uşaq tək baxırıq oğula, qıza,
Bilmirik böyüyür ilbəlil övlad.
Rahət yaşamaqçün
sabahımıza
Dünən verdiyimiz borc deyil övlad.

Yanında böyüyür...
Ancaq yaxşı bil,
Oğul da yar üçün, qız da yar üçün.
Övladlar, övladlar! Bizimçün deyil,
Biz onlar üçünük, biz onlar üçün!

Övlad – sevgimizdən göyərən nübar,
Təzədən yaradır övladlar bizi.
Odur ki borcunu deyil,
qoy onlar
Bizə qaytarsınlar öz sevgimizi.

Ay ana, asandır borcu qaytarmaq,
Sevgini qaytarmaq çətin, çətin!
Övladlıq borcunu ödəmək ancaq,
Əvəzi deyildir hələ sevginin.
Övlada borcunu yada salanda,
Ana sevgisini umur oğuldan.
Məhəbbət!

Məhəbbət unudulanda,
Borcunu istəyir borcludan insan.

Yığılıb məclisə dostlar, tanışlar,
Oğul ad gününü keçirir bu gün.
Sağlıqlar baş alır:

–Bir arzumuz var:

Daim çiçək açsın qoy sənin ömrün.
Qapının dalında dayanıb ana,
Məclisi dinləyir:

–Sənin zəkana,
Sənin hünərinə biz ki məftunuq.
Ana fərəhlənir...

Ancaq neyləsin,
İçəri girməyə ixtiyarı yox.

–Bu gözəl dünyaya səni bəxş edən
Anaya afərin, anaya əhsən!
Necə fərəhlənir, sevinir ana,
Qapının dalından baxır oğluna.
Belə də dərd olar?

Oğul doğasan,
Onun şad gününə gəndən baxasan?
Dözmədi...

İstədi keçib içəri,
Qışqıra, deyər ki, bayaqdan bəri
Əhsən dediyiniz ana mənəm, mən,
Mənəm onu doğub özgəyə verən.
Saxladı özünü, azca qımışdı.

Səhərki söhbət

Yadına düşdü,

Gəlin demişdi:

–Cavanlar gələcək, cavanlar ancaq.
Bugünkü məclisin sənə dəxli yox.

–Hə, başa düşürəm.

Nə desin ana,

Anladı, balanın doğum gününün
Bir dəxli yox imiş oğul doğana...
Olmadı, olmadı bir dəyən ona:
–Bəs doğum günündə şadlıq etdiyin
Oğulu kim doğub, ay nankor gəlin?
–Bu gözəl ölkəyə səni bəxş edən
Anaya afərin, anaya əhsən!
Dilxor oldusa da sağlıqdan yana,
Gəlin susdu...
Bu yerdə o, dinə bilməz.
Şə'ninə təriflər söylənən ana
Qapı dalındadır,
bilmədi bir kəs.

–Bu sağlıq üstündə indi görək sən,
«Ana» mahnısını çalasan bizə.
Övladın analıq məhəbbətindən
Qoy atəş çilənsin ürəyimizə.

Oğul bir inamla qalxdı ayağa,
Divardan tarını aldı ürəklə.
Ana ürəyini duya bilməyən
«Ana» mahnısını çaldı ürəklə.

Bəs niyə kövrəldin, gəlin, ay gəlin,
Öz mərhum ananımı durdu gözündə?
Bəs ana qəlbinə niyə dağ çəkdin?
Axı, bir anasan sabah özün də.

Boylusan... Zaman da yaman dövr edir,
Sən nə ilk anasan, nə də son ana.
Bəs ana deyilmi, özün söylə bir,

O qapı dalında qoyduğun ana?

Sən də bir anasan, gəlin, ay gəlin,
İndini sabaha girov vermişən.
Əgər qaynanana elədiklərin
Gəlsə öz başına, götürərmisən?

Nə tez doğmalaşdın sən yad oğluna?
Ana öz oğlunun çiyinə yükümü.
Sən demə, ananın haqqı yox ona,
Amma yad qızının haqqı böyükmüş,
O da haqq, bu da haqq!
Haqsızlığa bax!

Dəyişir yerini necə də haqlar.
Dövrən dolandıqca, dünənki qonaq
Bu gün sahib olub, səni ayaqlar.

Balanın ad günü yazıq ananın
Şad günü olmadı, dad günü oldu.
Başında turp əkdə o, qaynananın,
O, gəlin olmadı, o, günü oldu.

Gəlin nə dedisə ər qulaq asdı,
Gəlin qaynananı bucağa basdı.

Göydən ulduz tökdü amansız gəlin,
Zərbini göstərdi,
Qələbə çaldı.
Üçcə ay keçməmiş bu qansız gəlin
Evdə hakimliyi əlinə aldı.

Ana danışmadı,
kiridi, susdu.

Axı, çoxlarını qınamışdı o.
İndi öz başına gəldi...

İşə bax!

Bircə şey düşünür, bircə şey ancaq:
«Hər şeyə dözərəm, təki tək balam,
Qəlbi qırıq balam, o kövrək balam
Fikir eləməsin, heç darıxmasın.
Bir də... evin sirri çölə çıxmasın...»
Ana başa düşdü: Bu haya, küyə
Dözməz.

Oğluna da o qıya bilməz.
Yox, yox! Bundan sonra dözüb hər şeyə,
Gəlinlə bir evdə yaşaya bilməz!

Atdı anasını ikinci oğul
Anası bir kəlmə dedi: - Çox sağ ol,
Boğdu içindəki üsyan səsini.
Dedi: Neyləməli, beləymiş qədər.
Yığdı boğçasını, düynçəsini,
Qocalar evinə köçdü bir səhər.

III Fəsil

QOCALAR EVİ

1

Əyləşir qocalar ikibir, üçbir.
Qocalar evinin dəhlizlərində.
Ömür kitabları sətirbəsətir
Oxunur onların bənizlərində.

Nədənsə danışır solğun baxışlar,
Orda təəssüf də, təəccüb də var.

Hansı əzabların şırımlarıdır
Üzlərdə açılan dərin qırıqlar?

Bir ömrün zirvəsi...

Tərəzi,

çəki.

Azmıdır, çoxmudur xeyri şerindən.
Həyatın qaygısı, həyatın yükü
Artıq götrülüb çiynlərindən.

Yoxdur bu dünyadan qəsd, qərəzi,
Xoşbəxtmi, bədbəxtmi bu halında o?
Qurulur içində mizan-tərəzi,
Görən, nəyi çəkir xəyalında o?

Tərəzi gözləri... tutuşdu, endi,
O, ürək açmağa sirdaş axtarır.
Verib cəmiyyətə borcunu...

İndi

Haqqını çəkməyə bir daş axtarır.

Borcunu namusla verən kəslərin
Haqqını mümkünmü daş ilə çəkmək?
Yox! O ağırlıqda daş hanı? Yəqin
O haqqı borcunla çəkəsən görək.

Gənclik – arzuların uçuş nöqtəsi,
Qocalıq – qonduğun sonuncu məskən.
Sənə pıçıldayır ömrün zirvəsi,
Düşün, nəyi nəyə qurban vermişən?

İndi qazancın nə, uduzduğun nə?
Görürsən axırda hamısı biridir.

İstər ağlayana, istər gülənə
Onsuz da bu dünya həmişə sirdir.

Kim aç bilibdir bu sirri, de, kim?
Çoxu qora ikən mövüc olubdur...
«Dünya mənimkidir» söyləyən hakim
Dünyanın əlində mürmüc olubdur.

Bizə təbiətin verdiklərini
Zaman alır...
Bizə qocalıq qalır.
Hər gələn gedənin tutur yerini,
Zaman təbiətdən intiqam alır.
Sönüb ocaqları, sönüb odları,
Dərin düşüncələr baş alıb gedir.
Həyat yox,

arzu yox,

İndi onları

Düşüncə tərpedir, fikir tərpedir.
Yata da bilmirlər...
Sübhədək oyaq.

Oyulur döşəkcə, oyulur balıq.
Adamlar bir yana,
Sən bir işə bax,
Qocadan yuxu da bezar olarmış.

Çiynindən düşdümü həyatın yükü,
Həyatın ləzzəti bitdi büsbütün.
Arzular eşqinə yox, bunu bil ki,
İndi yaşayırsan yaşamaq üçün.
Öluncə bu yükdən həzər eyləmə!
Gileylənmə, gəl.

Çək onu ürəklə!
 Həyat, sən demə,
 Həyatın yükünü çəkərkən gözəl!

2

Qocalar evində səliqə, sahman...
 Otaqda hər kəsin öz guşəsi var.
 Masanın üstündə gözlük, qələmdan,
 Qəzetlər, jurnallar, cild-cild kitablar.
 Dolabın üstündə kibrit və siqar,
 Cürbəcür nüsxəli həblər, dərmanlar.
 Balaca otağın baş divarından
 Cavanlıq şəklini asıb hər biri.
 Gözgülə özünü gördümü? Bir an,
 Şəkilə zillənir tez nəzərləri.

Bu gün, dünən ilə durur yan-yana,
 Dayanıb arada uçurum – illər.
 Xəyalın xatirə qanadlarına
 Sığmıb,
 Dünənə uçuş könüllər.

Gah ona,
 gah buna dönür baxışlar,
 Təəssüf bu günə, alqış dünənə!
 Gözgülə baxanda əyilən başlar,
 Şəkilə baxanda diklənir yenə.
 Bu günü – qocalıq, sabahı – torpaq,
 Dünənle yaşayır, dünənle ancaq!

Üç oğul atası çilingər əmi
 Qocalar evinə yenice köçmüş.

Dünyanın kədəri, dünyanın qəmi,
 Elə bil çiyindən qəlbinə çökmüş.

Qocalar evinin qaydalarına
 Nə qədər çalışır uyuşa bilmir.
 Yaman ağır gəlir atılmaq ona,
 Pəncərə önündən bir an çəkilmir.

O, hər gün gözləyir, «yox, ola bilməz,
 Atalar, analar atıla bilməz».
 Çırpınır ürəyi bu dar qəfəsdə,
 Gözləri bayırda, qulağı səsdə.

Beləcə günləri o yola saldı,
 Kişinin gözləri yollarda qaldı.
 «Demək haqq da məndə, günah da mən-
 də...

Onların bir sözü yalan olmadı.
 Ya haqlı, ya haqsız, mən inciyəndə,
 Bir dəfə könümü alan olmadı,
 Qolunu boynuma salan olmadı.
 Təklilin qəmini tək özüm yedim,
 Əhvalım, ovqatım heç sorulmadı.
 Neçə yol hirsənib «gedirəm» - dedim,
 Bir yol qabağımı kəsən olmadı.

Qalmayıb amanım, qalmayıb heyim,
 Könül xanımanım nə tez uçuldu.
 Öz isti yuvamdan köçüb gəlməyim,
 Sən demə, onların könlündən oldu...»
 Bir gün zəng də çaldı evə çilingər,
 Nəvəsi götürdü dəstəyi...

–Bəli!

Bilmədi nə desin?

Yaşardı gözlər.

Titrədi dodağı,

Titrədi dili...

Nəvəsi qışqırdı: – Cavab versənə!

Avaranın biri. Susdu o yenə.

Amma tel-tel oldu qəlbi bu səsdən,

Dedi: - O düz deyir, avarayam mən.

Dəstəyi asınca ürəyindəki

Yaralar qövr etdi...

Doğulan tək

Qoca, nəvəsinə adını verdi.

Nəvə babasına çox bənzəyirdi.

Düşündü: «Eybi yox, dolanıb dövrən,

Yərbəyer eyləyər tez-gec hamını.

Alar mənim nəvəm öz atasından

Bir gün babasının intiqamını».

Qızıl çərçivədə köhnə bir şəkil:

Rəqs edir ucaboy, gözəl bir oğlan.

–O kimdir?

–Yaxşı bax.

–Gözüm kor deyil.

Tanıya bilmirəm.

Hırləndi rəqqas:

–Məni tanıyırsan?

Gözlüyünü tax,

Bir də yaxşı bax.

–Səni tanıyıram, onu yox ancaq.

–Hə... bunu düz dedin, nə qaldı bizdən?

Çoxdan ayrılmışq öz-özümüzdən.

Buro-buro deyən günlərim vardı.

Mən idim bəzəyi toy-düynlərin.

Qızlar da həsrətlə mənə baxardı,

Eh, keçən günlərim, keçən günlərim,

Deyib qoca rəqqas ah çəkdi...

Yenə,

Oğrun baxışlarla baxdı şəklinə.

Qaydadır həsrətlə baxar həmişə

Cavan gələcəyə, qoca keçmişə.

Cavanın sərvəti – hələ öndədir,

Qocanın nəyi var – keçmişindədir.

O: – Keçən günlərə gün çatmaz – deyə

Siqar tüstüsünü çəkdi sinəyə.

–Ə... fikir verirəm bayaqdan sənə,

Çəkirsən dalbadal, çəkirsən yenə.

Tərgidə bilmirsən, azalt bir qədər,

Canına yazığın gəlməyir məgər?

–Nə can? Gün axşamdır, ölümdən danış,

Artıq nə can qalmış, nə ömür qalmış.

–Deyirsən, tirlənib uzanaq indi?

Ömrün qalan payı daha şirindi.

Sən o zəhrimarı bir qədər az çək,

Gör nə günə salıb səni öskürək?

Çöldən tapmamısan, axı, bu canı,

Onun əvəzinə iç o dərmanı.

–Hansı deyirsən? O sarı tozu?

Özünü aldadıb yaşamaq yetər.

Dibindən quruyan ağacıq... Bizi,

Nə gübrə göyərdər, nə su göyərdər.

–Sus, elə danışma, qorxuram.

–Nədən?

–Yox, hələ yaşamaq istəyirəm mən.

–Bəs mən istəmirəm?
 –Ömür çox gödək!
 –Gec, ya tez, yaranan bir gün gedəcək.
 –İnsan iki dəfə yaşayaydı kaş!
 Yaman üşüyürəm...
 –Mən də a, qardaş!
 Neçə dərəcədir istilik görən?
 Hava çox güman ki, soyuyub yenə,
 Bir o dərəcəyə göz yetirsənə.
 Gözlüyü tax.
 –Kişi, görür gözümüz.
 Gözlüyü gözümə sən dürtmə tez-tez.
 O qalxdı,
 boylandı termometrə,
 Çırpdı dizlərinə o, birdən-birə:
 –Sən öl, bir işə bax, iyirmi səkkiz!
 –A kişi, bəs niyə üşüyürük biz?
 –Hava nə istiymiş, xəbərimiz yox.
 –Çölümüz istidir, içimiz soyuq.
 İndi sən gördünmü haqlıyam, lələ,
 Davadan, dərmandan kar aşmaz bizə.
 Boş-boş ümidlərlə, təsəllilərlə
 Özünü aldatmaq yaraşmaz bizə.
 –Bircə yay gələydi...
 –Nəyinə görə?
 Dinmədi, kiridi.
 –Susma, de görək.
 –Qəlbim nəyi isə gözləyir müdam
 Ancaq gözləyəndə yaşayır adam.
 –Bizimçin yaz ilə qışın nə fərqi
 Yüz ilə, on ilə beşin nə fərqi.
 Ölüm kandarında dayanmışıq biz

İndi bu dünyada gözlədiyimiz
 Yalnız bircə şey var: Ölüm!
 –De, kiri!
 Mə'lum həqiqəti mö'cüzə kimi
 Dürtmə gözümüzə, bilirik bunu,
 Bilirik dünyanın puç olduğunu.
 –Kişi, indi zaman o zaman deyil
 Dünyanın başına havamı gəldi?
 Kökündən dəyişib hər şey elə bil
 Bizim vaxtımızda belə deyildi.
 İndi havanın da dəyişib qəsdı
 Əvvəllər hər fəslin öz dəmi vardı.
 Nə baş gicəllədən yay elə isti,
 Nə də qış bu qədər soyuq olardı...
 –Vallah, düz deyirsən, dəyişib hər şey
 Nə yer həməni yerdin, nə göy həməni göy.
 Görmürsən, uzanıb indi gecələr
 Vallah, uzaq düşüb gecədən səhər.
 Günəş doğanadək o yan-bu yana
 Dönməkdən canım da gəlib cəzana.
 Sevinci, ləzzəti bitdi dünyanın
 Ən gözəl vaxtları getdi dünyanın.
 –Bir sözlə, hər şeyin qalıb tək adı
 Dəyişib ləzzəti, dəyişib dadı
 Hanı o bulaqlar, hanı o sular?
 Mən uşaq olanda qoyun-quzular
 Necə mələşərdi... hanı bəs, hanı?
 Qoyun da, quzu da indi ağzını
 Elə açıb-yumur, mələmir niyə?
 ...Qulağı da ağır eşidir deyə
 Elə zənn edir ki, mələmir daha
 Nə qoyun, nə quzu...
 –Pənəh Allaha.

–Hələ adamlar da dəyişib tamam
Düzü, bu işlərə lap mat qalmışam.
Boylar da kiçilib ürəklər kimi
Əvvəlki o nəhəng adamlar hanı?
Tanıya bilmirəm köhnə dünyanı
Mənim yaşıdlarım bilmirəm nədən
Çox yaşlı görünür məndən... hə... dünən
Məktəb yoldaşımı gördüm bağçada
Yaman vaxırlayıb, qocalıb o da
Tanıdım kişini mən görən təki
O isə o qədər dəyişibdi ki,
Məni tanımadı...

Deyərək qoca
Şirin nağılına güldü duyunca.
Sonra birdən-birə o köks ötürdü
Yoxsa divardakı asma güzgüdə
Özünü gördü...
Baxdı, xeyli baxdı, bir az diksindi
Dedi: – Güzgülər də dəyişib indi.
O qədim, o gözəl güzgülər hanı?
Yoxsa, gözəlliyin bitdi zamanı?

3

Bir şəkil çıxartdı cibindən qoca.
Baxdı, xeyli baxdı, baxdı duyunca.
–Bu oğlum, bu qızım...
–Bəs bu balaca?
–Nəvəmdir, bu yeznəm, bu da...
–Hə, kimdir?
O, gəlinimdir.
–A kişi, sən ki, uşaqların var,

Sən allah, bəs burda nə azarın var?
Dedi: – Özümdədir, vallah, hər günah.
Olmaq istəmədim heç kəsə möhtac.
Biz dünya görmüşük, deyirəm, Allah
Sağ gözü etməsin sol gözə möhtac.

Elə ki, rəhmətlik arvadım öldü,
Mənim bu dünyadan əlim üzöldü.
Yük ola bilmədim cavan gəlinə,
Allah da çox gördü mənə qarımı.
Bura gəlməyimdə, inan, mən yenə
Günahkar bilmirəm uşaqlarımı.

Sındırmır özünü, axı, nə görək?
Sırrını içində saxlayır qoca.
Elə ki yatağa girir,
sübhədek
Yorğanın altında ağlayır qoca.

Keçirib işığı o qoca rəqqas,
Girir yatağına... yataq buz, o buz.
Dikilir otaqdan çölə baxışı,
Otaq zil qaranlıq, göy ulduz-ulduz.
Dinləyir, döyükdür...

Bu nədir belə?
O, inilti səsi eşidir birdən.
Boyların yatağa o, diqqət ilə:
«Yoxsa, o ağlayır? .. Gör neylədim mən?
Deyəsən, kişinin qəlbinə dəydim...»
Ağlayır... Əvvəllər mən də beləydim...

Gecənin yarısı... Çilingər oyaq.
Rəqqas asta-asta dillənir: - Deyən,

Sənin ürəyinə toxundum bayaq,
Əgər belədirsə, keç təqsirimdən,

Düzünü söylədim mən sənə ancaq.
Qardaş, aldatmayaq bir-birimizi,
Düzünü deyək ki, atıblar bizi.
Gerçəyi gizlədib, düzü danmayaq,
Övladlar utansın, biz utanmayaq.

Dövrənin gərdişi belədir, belə
Bu dünya özəldən yaman dünyadı.
Güclünü qaldırır çiyinlərinə,
Gücsüzü çiyindən atan dünyadı.

Kimini qaldırır yerdən göylərə
Kimini endirər göylərdən yerə.
Yaxşını yamana, xeyiri şərə,
Doğrunu əyriyə satan dünyadı.

Tutma bu dünyanı, tutma tək əlli,
Nagahan gülüşü yenə təsəlli.
Nə sevinci bəlli, nə qəmi bəlli,
Zəhəri şəkərə qatan dünyadı.

Bu necə anadır, düz ilqarı yox,
Kiminə sığaldır, kiminə yumruq.
Yeyə bilənlərə bir tikə quyruq,
Yeyə bilməyəne yavan dünyadı.

Uşaqla oynayır, gəncə bəhs edər,
Kim ona ağ olsa ona qəsd edər.
Bizi əldən salar, bizi sinsidər,
Özü hamən dünya, hamən dünyadı,
Doğrusu, bu dünya yaman dünyadı.

4

–Mənim aman-zaman bir oğlum vardı,
Onu da əlimdən ölüm apardı.
Ömrün bu çağında qaldım köməksiz,
Qocalar evini quran var olsun,
Əlacsız qalmadıq bu məqamda biz.
Sən də mənim kimi övlad sarıdan
Deyəsən, məğmunsan?..

Duruxdu bir an,
Ana bilmədi ki, nə desin?..

Birdən

Dönüb dedi: – Mənmi?

–Hə!

–Sonsuzam mən.

«Sonsuzam!» Sözdəki dəhşətə bir bax!
Yə'ni, məndən sonra heç kim dünyada
Mənim çırağımı yandırmayacaq.
Sonsuzam! Meyvəsiz bir kökəm, soyam,
Əslimin, nəslimin sonuncusuyam.
Ana yalan dedi, qəlbindəkilər
Dilinə gəlmədi.
Yox, gələ bilməz.
Nə özü, nə oğlu, nə də gəlini
Özgələr önündə alçala bilməz.
Susdu...

Boğazında düyüldü qəhər,
Saxladı özünü ana birtəhər.
–Bəs hara gedirsən hərdən axşamlar?
–Körpələr evinə.
–Orda kimin var?
–Ora dayaq yerim, ümid yerimdir.
Ordakı atılmış bütün körpələr
Elə bilirəm ki, nəvələrimdir.

Qoca söz demədi, bir siqar eşdi,
Mətləbi anladı, sözü dəyişdi.
Yenə danışdılar dağdan, arandan,
Hər kəs otağına keçdiyi zaman,
Qoca dedi: – Səndən bir xahişim var
Ora nə vaxt getsən məni də apar.

Küçənin bu tayı – körpələr evi,
O tayı – qocalar sığınacağı.
İnsan möhtac olur başqalarına
Bir ömrün ilk çağ, bir də son çağ.

Möhtac olan vaxtda möhtacı atmaq?
Bu, hansı kitabda yazılıb, deyin?
Vəcdanı unutmaq, insafı satmaq
Bəlkə, ölçüsüdür müasirliyin?
Bə'zən babaları bəyənəməyirik,
Bə'zən biz onlara «cahil» deyirik.
İnsafı danana aman verməmək,
Yediyi çörəyə dal çevirməmək,
Sədaqət, dəyanət, düzlük, ədalət,
E'tibar, kişilik, böyüyə hörmət,
Ulu babalardan mirasdır bizə,
Gəlin, bir də baxaq keçmişimizə...

Yaşlılar ölkəsi deyilir nədən
Ana vətənimiz Azərbaycana?
Bəs bunun səbəbi nə imiş, görənlər?
Həkimlər hərəsi yozdu bir yana.

Min bir təcrübədə, min bir oyunda,
Alimlər məhəyə vurdu bu sirri.
Biri havasında, biri suyunda,
Biri iqlimində gördü bu sirri.

Bir deyən olmadı: – Nə olub sizə?
Nədir bu təcrübə, nədir bu sınaq?
Mən heyret edirəm heyretinizə,
İnsanın haqqıdır uzun yaşamaq!

Mənim də sözüm var: – Ey, dayanın siz,
Nədir bu təəccüb, nədir bu heyret?
Düz deyil, düz deyil yozumlarınız,
İnsanı yaşadar insana hörmət!
Uzun yaşamağın sirri –
yurdumun

Nə torpağındadır,
Nə də suyunda.
Kiçiyə mərhəmət, böyüyə hörmət!
Səbəbi bundadır, səbəbi bunda!
Öz yaşına görə hamıya sayğı:
«Yol böyüyün, amma su kiçiyindi...»
Böyüyə ehtiram, kiçiyə qayğı
Yoxsa, bir cəhalət sayılır indi?
İnsan qocaldımı?

Başqalarından
Dönüb kömək umur dilsiz körpə tək.
Bilmirəm, alətmi, əşyayı insan,
Gərəksiz olanda atılsın gərək?

Atılmaq!
Kimsəyə gərək olmamaq!
Sən heç bilirsənmi bu nə deməkdir?
İnsanlıq adından danış, ancaq
İnsanlıq adını ləkələməkdir.

Atalar, analar övladlarına
Ömürdən pay verir, candan pay verir.

Yandırır özünü baladan yana,
Tutub əlimizdən yol da göstərir.

Elə ki, qocaldı, əl açır bizə,
Güvənir, sığınır köməyimizə.
Danır insan oğlu ötən illəri
Baxınca bu günün öz zirvəsindən.
Bir vaxt əlimizdən tutan əlləri
Bizə açılarda kəsirik bə'zən...
Azdır belələri yaxşı ki, bizdə
Ancaq qorxuludur olsa da tək-tək.
Heç vaxt görünməyib ən'ənəmizdə
Böyüyün kiçiyin haqqını kəsmək!
Həmişə öyrədib, öyrədir zaman:
Kökədən gölməyəni yox etmək asan.

IV Fəsil

KÖRPƏLƏR EVİ

1

Atdı anasını ikinci oğul,
Anası bir kəlmə dedi: «Çox sağ ol!»
Nə desin taleyin sərəncamına.
Qocalar evinə sığındı ana.

O gedir bazara hər bazar günü,
Gah gül-çiçək alır, gah da oyuncaq.
Körpələr evinə atır özünü,
Gözləyir yolunu orda bir uşaq.

Körpələr evində hamı bir yana,
Çilli bir uşağa meylini salmış.

Onu görən kimi basmış bağrına,
Demiş:- Sən atılmış, mən də atılmış.

O gündən bəri,
Bazar günləri,
Körpələr evində bir canlanma var,
Nənəni gözləyir bütün uşaqlar.
O çilli körpə,
Ürəyi sevgidən nisgilli körpə
O gündən bəri,
Gözləyir nənəni bazar günləri.

Körpələr evində bir toy-büsat var,
Uşaqlar sevinir, əylənir yenə.
Ürəyi nisgilli körpə balalar
Toplaşıb ananın yan-yörəsinə.

Dünyaya gələli onlar dünyadan
Yamanlıq görüblər, bəli, yamanlıq.
Yetimlər hər kəsdən yalnız hər zaman
Bir xoş baxış umar, bir mehribanlıq.
Hamıdan çəkinər, hamıdan hürkər,
Sınıq ürəkləri şuşədən kövrək.
Nə dəcəllik bilər, nə şiltaq bilər,
Onların baxışı inamsız, ürkək.
Onlar nə xoş sifət,

nə sığal görər.

Baxımsız bağlardan,
de, bağ olarmı?

Körpə şiltaq edər, ana götürər,
Anasız körpələr şiltaq olarmı?
Onlar dayələrdən məhəbbət umar,
Buna nə hövsələ, nə də macal var.

Atanın, ananın xətrinə ancaq
Tanış da, biliş də körpəni oxşar.

Onun etdiyini yad edə bilməz,
Dayənin xoş sözü, nəvazişi də
Körpə ürəkləri isidə bilməz.
Ana sevgisinə varmı bir əvəz?
Ana sevgisinə körpə həsrəti
Kim deyir ən böyük bir həsrət deyil!
Dayənin sığılı, adi hörməti
Vəzifə borcudur, məhəbbət deyil.

Uşaq ürəyini aldatmaq olmaz.
Yanılır o qəlbə qıyıb hökm edən.
Seçir,
körpə qəlbi həssasdır, həssas,
Əsl məhəbbəti saxta sevgidən.
Uşaq böyüdükcə

dərdi-səri də
Böyüyür özüylə birgə ilbəl.
Dayənin uşaqdan tələbləri də
Ancaq tərbiyədir, məhəbbət deyil.

Dəcəl körpələrin nazı, şıltağı
Dayənin gözündə qüsurdur, əlbət.
Ana məzəmməti, ata danlağı
Ancaq məhəbbətdir, ancaq məhəbbət!

Yaman kövrək olur, yamanca həssas
Yetim ürəklərin eşqi, fitrəti.
Bir ana qucağı, bir isti nəfəs
Onların ən böyük könül həsrəti!

Ürəyi həsrətlə şişib dolsa da,

Nə cür'əti olar, nə cəsarəti.
Belədir...

Adları uşaq olsa da,
Uşaqlıq onların deyil qisməti.

Durarlar uzaqda, baxarlar gəndən,
Gözlər intizarlı, baxışlar dərin.
Onların üzünə qəm kölgəsindən
Basılıb möhürü kimsəsizliyin.

Uşaq ürəyini aldatmaq olmaz,
Yanılır o, qəlbə qıyıb hökm edən.
Seçir,

uşaq qəlbi o qədər həssas,
Əsl məhəbbəti saxta sevgidən.

Məhəbbət! Həmişə möhtacıq ona,
Onsuz nə dərk edə, nə duyar insan.
Məhəbbət bəslərmi başqalarına
Məhəbbət görməyən başqalarından?

Əgər qəlbimizdə məhəbbət yoxsa,
Onu balalardan almaq çox çətin!
Onlardan məhəbbət umacağıqsa,
Amandır, onlara məhəbbət verin!

Körpələr evinə gəlir arabir
Uşaq götürməyə sonsuz qadınlar.
Elə ki körpələr bunu hiss edir,
Gəl, gör, otaqlarda nə çaxnaşma var.
Çiçi paltarını geyinir o gün,
Hələ güzgüyə də baxır uşaqlar.
Bəzənir, düzənir...

Böyənilməkçün

Görün nə oyundan çıxır uşaqlar.

Yanaşır qadına...

Baxır üzünə.

Baxışda yalvarış, baxışda üsyan.

Baxır matdım-matdım,

O, dönə-dönə,

Baxışlar qışqırır: «Mən sənənin balan!»

Ağır... Bu mənzərə nə qədər ağır!

Ürəklər çırpınır...

Gözlər intizar.

Burda özlərinə ana axtarır

Ana qucağına həsrət balalar.

Qırılır ümidi, tutulur yenə,

Bir küncə qısıılır bəyənilməyən.

Baş vur o ürəyin dərinliyinə,

İtərsən, batarsan o ürəkdə sən.

2

Körpələr evində bir toy-büsat var,

Uşaqlar sevinir, əylənir yenə.

Ürəyi nisgilli körpə balalar

Toplaşıb qarının yan-yörəsinə,

Uşaqlar oynayır, atılıb-düşür,

Qarının qəlbində güllər öpüşür.

O, çilli körpəni basır bağrına,

«Cırtan» nağılını danışır ona:

–Kim yatıb, kim oyaq?

Dillənir uşaq:

–Hamı çoxdan yatıb, tək Cırtan oyaq.

Cırtanın anası yoxmu, ay nənə?

Onun da anası...

–Nə deyim sənə?

Bilirsen, ay bala, Cırtan...

–Hə, Cırtan...

–İgiddir yaman.

O divi...

–Öldürür... Qorxmur heç nədən.

Böyüyüb Cırtanla dost olacam mən.

–Yaxşı, mənim balam...

Keçdi bir qədər

Onlar çox danışib, çox gülüşdülər.

Əvvəlki mətləbə qayıtdı yenə:

–Hə, bəs... sənənin anan, yoxmu, ay nənə?

–Mən özüm anayam.

O, döndü birdən

Bələkli kuklanı götürdü yerdən.

Qışqırdı: – Bunun da anası mənəm.

Heç kəsə, heç kəsə bunu vermərəm!

–Di, yaxşı, qoy olsun o, sənənin balan.

Axı, kimdir onu əlindən alan?

–Bəs sənənin evin var?

Nə desin ana?

–Var!

–Məni evinə sən aparsana.

Niyə aparmırsan?..

Hə, dillənsənə.

Ana danışmadı. Susdu.

–Ay nənə.

Yaşardıq bir yerdə biz nənə-bala.

Anaya oxşayan gözəl bir xala

Apardı özüylə dünən Adili.

Titrədi ananın dodağı, dili.

–Adil anasını tapdı... ay nənə...

Bəs mənim...

Ardını demədi.

Yenə

Susdular...

Baxışlar danışdı lal-kar,

Onlar birdən-birə qucaqlaşdılar.

Söhbətə bu yerdə xitam vuruldu.

Artıq nə danışım, artıq nə deyim,

Gizli duyğularla boşaldı, doldu

Anadan yetimlə, baladan yetim.

Ana heç bilmir ki, nə duyğudur bu?

Niyə bu duyğunun əsiri oldu?

Yenə də qəlbində sonsuz diləklər,

Niyə bu duyğuya o səcdə qılmış?

Tapar bir-birini sınıq ürəklər,

Tapar bir-birini iki atılmış.

Atılmış!

Atılmış, həqiqətə bu –

Birinin əvvəli, birinin sonu.

Adını təmizə çıxarmaq üçün

Körpəsini atan o bədbəxt gəlin,

İçində göynəyib daim hönkürən

Analıq hissini axır kiritdi...

Keçdi bir qədər,

Gözəl bir insana o ərə getdi...

Sandı ki, körpədə itirdiyini

Ərində tapacaq...

Olmadı ancaq!..

Olmadı... Asıldı öz diləyindən.

İkinci körpəni gözlədi müdam...

Demə, öz ilkini atdığı gündən

Onun analığı olubmuş tamam.

Davalar, dərmanlar kara gəlmədi,

Analıq istədi, ala bilmədi.

Küçədə, bayırda o, neçə-neçə

Qucağı körpəli ana görünce

Qısqandı... Həsərlə süzdü qadını

Tək özü dinlədi öz fəryadını...

İtkin körpəsinin doğum günündə

O, qara geyindi, o yas saxladı.

Amma bir gümana ümid bağladı.

Atdığı körpəni o, tapmaq üçün

Uşaq evlərinə baş vurdu hər gün

–Bəlkə, o burdadır... xəbərsizəm mən...

Əgər burdadırsa, hansıdır görən?

Bəlkə, bu?.. Oxşamır... Amma, bax, bunun

Yamanca oxşayı mənə göz-qası...

Yox, bu, balacadır... Onunsa bu gün

Axı, tamam olur düz yeddi yaşı...

Baxır o, sağına, soluna baxır,

Doğma balasını tanımır ancaq.

O, hardan biləydi öz övladıdır,

Böyründə dayanmış bu çil-çil uşaq.

SON SÖZ

Məhkəmə qurulsun!

Atılmışların

Uzaq, gözdən uzaq sığınacağında.

Vicdanlar öyləşsin o gün hakimin

Biri sol yanında, biri sağında.

Məhkəmə qurulsun, hökm verilsin,

Hər kəs haqqını yox, borcunu bilsin!
Balasını atan analar ilə
Anasını atan balalar gəlsin.

Atsın gülləsini öz cəbhəsindən
Özünü haqq bilən dillər birbəbir.
Amma bu atəşin qorxma səsindən,
Hədəfi yenə də öz cəbhəsidir.

Həyat sınağından çıxan «zirəklər»
Haqqını istəsin, borcunu dansın.
Balaya, anaya qıyan ürəklər,
Məhkəmə önündə niyə utansın?

Xəcalət! Utanmaq! Namusun, arın
İlkin meyvəsidir...

Umma sən ondan!

Vicdan hakimini aldadanların
Qorxusu olarmı haqq divanından?

Məcəllə hökmüylə xatırlanan borc
Yaxşıdır min dəfə ödənilməsə.
Verilən cəzanın kimə nə xeyri,
Günahkar özündə günah bilməsə?

Zorla borc ödətmək?
De, kimə gerek?
Deyirəm hökm də həzin nəgmə tək
Könüldən-könülə axsın, duyulsun!
Məhkumun üzünə oxunan hökmün
Məqsədi – qanmazı qandırmaq olsun!

Qanmaqda cəza da, ədalət də var.
Qansın!

Borcundan da bir boy ucalsın!
Sevgiyə, qayğıya möhtac olanlar
Ancaq sevgiyə də haqqını alsın!

1976-1978

KİTABIN İÇİNDƏKİLƏR

Bəxtiyar taleli Bəxtiyar (<i>Nəbi Xəzri</i>).....	3
Düşündürən poeziya (<i>Yaşar Qarayev</i>).....	6

ƏLVAN ÇİÇƏKLƏR

İnam.....	17
Cızıq.....	18
Elə bir fikir ki... ..	20
Təlatüm.....	22
Leylaya.....	24
«Gecənin yarısı...».....	25
Tarixçilərə.....	26
Mən kompasam.....	29
Səhənd qardaşımıza.....	30
Vüsəldə hicran.....	31
Yol-dağ.....	33
Azərbaycan.....	35
«İçimdə fırtına var...».....	37
Ay-ulduzlar.....	38
Axtarışlarım.....	39
«Halqa-halqa burulur başların üzərində».....	40
Qatarlarda gecələr.....	42
Şəki.....	44
Nənəm-müəllimim.....	46
Piyada sərnəşin.....	50
Heyrət.....	52
Səhvlərim, səhvlərim!.....	55
Əli Kərimə.....	58
Yazığım gəlir.....	59
Həç olmasa.....	61
İmkan – arzu.....	62
Fe'l.....	63
Gəl, ana təbiət.....	64
«Başım ağrıyır...».....	69
İlk andım-Vətənimdir.....	70
Qoruq.....	71
Sevdim, bildim ki.....	73
Usta Niyazi.....	74
Özüdür.....	76

Aşıq Şəmşirə.....	77
Düşüncə.....	78
Kaş.....	79
«O dedi: - Yel əsir boş ürəyimdə».....	80
Yaşdan gileyliyəm.....	81
Ata yurdu.....	83
Bağcamdan axan su.....	84
İntizar.....	86
Babamın koması.....	87
Getməz söz yarası.....	90
Qırqovula güllə atanlara.....	92
Bir suala cavab.....	93
Gələn əsrlə görüş.....	94
Göynərti.....	96
Doğum evi.....	99
Ana və balalar.....	100
Ehtiyat.....	101
Qəribədir.....	103
İnad.....	104
Vuruş.....	105
Gecələr.....	106
Şəhid məzarları.....	107
Tələbələrime.....	109
«Mən insanam...».....	112
© nədir?.....	113
İçəri bax.....	115
Düşüncə – söz.....	116
Şerini oxudum.....	117
Mənim xalam.....	119
Hara qaçırsan?.....	122
Özgə hərarəti.....	125
Məhək daşı.....	126
«Duyduqlarımın nuru...».....	127
Hörmət üçün?.....	128
Gerçək ölümle.....	129
Arifin vaxtsız ölümünə.....	131
İyirmi beş il.....	133
Alqış.....	137
Qayə.....	138
Qəlbimizdə dan işığı.....	139

«Oda da, suya da...»	140
Yol – ürok	141
«Təklilik deyil...»	142
Mən kiçik bir ürəyəm	143
Danışır Bakı	145
Salam, Nəsimi	146
Özüne qəsd	148
«Məktəbim – sükutdur...»	149
Ana yurdum	150
Sükutu yazı bilən	151
«Ömür yolum – içimdəki vuruşlarım»	152
Örtmə pəncərəni...	153
«Şirincə-şirincə...»	154
Bəlkə	155
Qızım Gülzara	156
Fikir axtarışı	158
Qarabağ atı	161
Qaranlıq	166
Mələz at	167
Gile	168
El-gün	169
Yaşamaq üçün	170
«Bizi insan kimi...»	171
«Mən dünyanın bir parçası»	172
Mənəvi dağlar	173
Buludlar-xatirələr	174
Nənələr	176
Qurbanlıq quzu	177
Sülh mükafatı	180
Neytorn bombası	182
Külək-ot	185
Şan – Yan deyir	188
«Bulud əllərini açıq çöllərə»	190
Su	191
Səhər	192
Çay	193
Birlik	194
Oxşarlıq	197
Təzəlik	199
Axtarma	201

Satqınlıq	202
Bəli, əsəbiyəm	205
Nida-sual	207
Mən öləndən sonra	208
Cəhiz	210
Qara zurna	213
Bəs bu necə gülüşdü?	215
Dözümlü	217
«Bərəyə çatmamış yolu itirdin»	218
Narahat olanda	219
Tapmacalar	220
«Yarpaqların ağacdakı nəğməsi»	222
Yaman sıxır gecə məni...	223
«Kök gözə görünür»	225
Pauzalar	226
Gecələr könlümə ulduzlar yağır	227
«Xəyalın qucağı...»	228
Biri varmış, biri yoxmuş	229
Sən hardan biləsən?	231
«Sevirəm havanın tutulmağını»	233
Başqa cür yaşamaq!	234
Ekran qaralanda	235
Yaxşı söz	237
Öz-özümə	239
Uşaq təbəssümü	240
Tutuquşu	242
«Gah olur...»	243
Tarixin qanunu	244
Gözəl sözlər	247

İNSAN VƏ ZAMAN

Neytral zona	251
Dayan, insan!	252
Arzu böyük, ağır gücsüz...	253
«Hamı vaxtı pusa-pusa»	255
Möcüzə	256
Uzaqdan	259
«Cavanlıqda...»	260
Eksponat adam	261
Həqiqət	263

Fikir.....	265
Babam, atam, mən.....	267
Dünyaya gəlmişik.....	269
Ölümə gedəndə.....	270
Dərdə bax!.....	273
Əsgər-şair.....	276
Türk-silah.....	278
Dan yeri.....	279
Kölgələr.....	283
Şairləri öldürürlər.....	284
Yaşadılarım.....	287
Zaman keçir.....	292
Qara qutu.....	294
50 yaşı.....	297
Qocalar.....	299
Gündəlik.....	301
Vaxtında.....	304
Tramvay.....	305
Gün var, min aya dəyər.....	306
Kiçikmi, böyükmü?.....	308
«Gələn gedir ya tez, ya gec».....	309
Solur bağçalar.....	310
Yaxşı ki.....	310
«Gəl, enək tərkinə bilməcələrin».....	311
Ay gidi dünya.....	312
Təskinlik.....	313
Tilsimli alma.....	316
Ağacdən atım.....	317
Bir gəminin yolçusuyuq.....	318

HƏSRƏT NƏCMƏLƏRİ

Mən-ürək oğrusu.....	321
Yaxşı.....	323
Körpülər.....	325
Sənin nəğmə.....	326
Nədir?.....	327
«Bu gün dünənə yad olmuşam mən».....	328
«Nağıl istəyirəm..».....	329
Nöqtələr.....	330
Ancaq.....	332

«De, necə ayrılacaq biz gülə-gülə?».....	332
Bəm-zil.....	333
Nağıl gecəm.....	335
«Sevdiyin gözəlin..».....	337
«Nə mən istəyimi bilirəm, nə sən».....	338
Darıxma, ha.....	339
Kilid.....	342
Məndən o tayda.....	343
Mən səndən qaçıram.....	345
«Dedin qocalıram..».....	346
«Mənə «bəxtim» dedin..».....	346
«Ey könül, yaxşını yamandan ayır».....	347
«Göylər yeddi qatdır..».....	348
«Necə minnətdaram..».....	349
Sevgi gileyi.....	350
Unuda bilsən.....	351
«Mən səni yaratdım..».....	352
«Ağaca su verdim..».....	353
Çoxdur yaşımdan da.....	353
Yaman darıxmışam.....	354
Yol işarəsi.....	355
İnanır insan.....	356
«Bir bağlıca dəfinəydin».....	357
Yuxular, yuxular.....	358
Özün yanmalısən.....	360
Səni andıqca.....	360
Yarıyuxulu.....	361
Bulaq başında susuzluq.....	362
Əl unutmur.....	363
«Gizli saxlamışdım..».....	363
Yaxşı ki, dünyada.....	364
Ağ tük.....	365
«Deyirəm, bəlkə də..».....	367
Səadət deyil?.....	368
«Gecə serenadası».....	369
Havası – sözü.....	370
«Gah asta yeridik..».....	371
«Sən çoxsan..».....	372
«Hirsəndin..».....	373
Yuxular.....	374

«Yağış tək yağmağa...»	375
Bir payız gecəsi	376
«Nə zaman istəsəm...»	377
Odum, közüm, gəl.	378
«Yuxuma gəlmişdin...»	379
«Gündə zəng çaldım sənə»	380
Sayğac	381
Çiçəklərin baxışında	382
Təzələ sevgimi	383

QƏZƏLLƏR, QOŞMALAR, GƏRAYLILAR

«Ağlar ürəyim...»	386
«Nur atəşə, atəş göyə...»	387
«Min kitab söz yazıraq...»	388
«Daş üreklərdə yanıb...»	389
«Dolmuş nə qədər...»	390
«De, bilirsenmi...»	391
«Məşuqəmə...»	392
«Özü heyrət...»	393
Dünya	394
Böl görüm	395
Dünyanın	396
«Çöllərin köksünə...»	397
«Doldur ürəyini...»	398
Eylədi	399
Qocalıq	400
Bizik	401
Gedənim, gələnim	402
İnsan göydə ay kimidir...	403
Oldu	404
Düz elədin	405

SƏYAHƏT DƏFTƏRİNDƏN

Tabut gedir	408
İki yol	410
Çörək-səadət	411
Çörək-Vətən	412
Könül qapıları	414
Portuqaliya lövhələri	416
Topqapı sarayı	423

«Qapalı çarşı»	424
Hayd park	426
Kiçik pəncərə	428
Kaman nalə çəkir	430
Olum, ya ölüm?	432
Sovxa medallar	434
Qürbətdə görüş	436

NƏĞMƏLƏR

Əqrəblərin ucunda	439
Dayan, ruzgar	440
Yaşamaq eşqi	441
Mən sevirəm	442
Biz	443
Qulağım cingildəyir	444
Kəpənək	445
Durna qatarı	446
Çözəllər	447
Mən yandım, sən isindin	448
Bir arzuya dönmüşəm	449
Bir payız axşamı	450
Qızım	451
Bir baxışla	452

UŞAQ VƏ MƏKTƏB DÜNYASI

Niyə	455
Sevinc gətirmişəm	456
Mən ki qara deyiləm	457
Niyə köks ötürdün?	458
Körpə gülüşü	459

POEMALAR

Qiyamət	462
Vətən mənəm, mən Vətənəm	478
Leninlə söhbət	488
Muğam	511
Atılmışlar	552

BƏXTİYAR VAHABZADƏ

ƏSƏRLƏRİ

IV cild

(1970 - 1979)

Naşiri *Hikmət Ə.Hüseynov*

Nəşriyyatın direktoru

Mətbəənin direktoru

Tərtibçi-redaktoru

Texniki redaktoru

Kompüter dizaynı

E.A.Əliyev

S.O.Mustafayev

Azər Bağirov

F.Z.Kərimov

M.H.Xanbabayeva

Yığılmağa verilib: 19.05.2002. Çapa imzalanıb: 04.07.2002.

Formatı 84x108 ¹/₃₂. Ş.ç.v. 31,9. Ofset kağızı.

Sifariş № 83. Sayı 700 nüsxə. Qiyməti müqavilə ilə.

«Çaşıoğlu» nəşriyyatı

«Çaşıoğlu» mətbəəsi

Bakı ş., M.Müslüq 2a. Tel. 47-49-71.

